

КАРЛОС КАСТАНЕДА ЕДНА ОТДЕЛНА РЕАЛНОСТ СЛЕДВАЩИ РАЗГОВОРИ С ДОН ХУАН

Част 2 от „Учението на дон Хуан“

Превод от английски: Мира Антонова, —

chitanka.info

ВЪВЕДЕНИЕ

Преди десет години имах щастието да срещна един индианец от племето яки в северозападно Мексико. Наричам го „дон Хуан“. На испански дон е нарицателно, което се използва, за да се изрази уважение. Запознанството ми с дон Хуан стана съвсем случайно. Седях с един приятел — Бил в автогарата на пограничен град в Аризона. Бяхме се умълчали. В късния следобед лятната горещина беше непоносима. Изведнъж той се наклони и ме потупа по рамото.

— Ето човека, за който ти говорих — каза той тихо. Кимна небрежно към входа. Един възрастен човек току-що беше влязъл.

— Какво си ми казвал за него? — попитах.

— Той е индианецът, който знае за пейота. Помниш ли?

Спомних си, че веднъж с Бил цял ден обикаляхме с колата, търсейки къщата на някакъв „ексцентричен“ мексикански индианец, който живеел в тази област. Не намерихме къщата на човека, а аз имах чувството, че индианците, които бяхме разпитвали за посоката, нарочно ни бяха заблудили, Бил ми беше казал, че мъжът е „йерберо“ — човек, който събира и продава лечебни растения, и че знае много за халюциногенния кактус пейот. Беше казал още, че си струва да се запозная с него. Бил беше моят водач на югозапад, докато събирах информация и екземпляри от лечебните растения, използвани от индианците в тоя край.

Бил стана и отиде да поздрави мъжа. Индианецът беше среден на ръст. Косата му беше бяла, къса и покриваше малко ушите му, подчертавайки овалността на главата. Беше много тъмен. Дълбоките бръчки по лицето му говореха за пределна възраст, макар че тялото му изглеждаше силно и здраво. Наблюдавах го известно време. Движеше се с пъргавина, според мен, невъзможна за един старец.

Бил ми направи знак да се присъединя към тях.

— Той е симпатията — каза ми Бил. — Но аз не мога да го разбера. Испанският му е странен, сигурно е пълен с местни изрази.

Старецът погледна Бил и се усмихна. А Бил, който знае само няколко думи на испански, изрече някаква абсурдна фраза на този език. Той ме погледна, сякаш ме питаше дали е разбран, но аз не знаех какво има предвид. След това се усмихна плахо и се отдалечи. Старецът ме погледна и започна да се смее. Обясних му, че понякога моят приятел забравя, че не говори испански.

— Мисля, че той забрави и да ни представи — заявих аз и казах името си.

— Аз съм Хуан Матус, на Вашите услуги — каза той. Стиснахме ръцете си и известно време мълчахме. Наруших тишината и му казах за своето начинание. Казах му, че търся всякакъв вид информация за лечебни растения, особено за пейота. Дълго говорих натрапчиво и макар че бях почти напълно невеж относно предмета, казах, че знам много за пейота. Смятах, че ако се изхвърля с познанията си, той ще се заинтригува и ще пожелае да говори с мене. Но той не каза нищо. Слушаше търпеливо. След това бавно кимна и се взря в мен. Очите му светеха с особена, сякаш собствена светлина. Отбягнах погледа му. Притесних се, защото ме споходи увереността, че в този момент той знае, че говоря глупости.

— Ела в дома ми някой ден — каза той накрая, отмествайки поглед от мен. — Може би там бихме могли да поговорим по-свободно.

Не знаех какво още да кажа. Чувствах се притеснен. След малко Бил се върна. Той усети моето неудобство и не каза нито дума. Известно време седяхме в напрегната тишина. След това старецът стана. Автобусът му беше дошъл. Каза довиждане.

— Не мина твърде добре, нали? — попита Бил.

— Не.

— Попита ли го за растенията?

— Да. Но мисля, че направих гаф.

— Казах ти, той е много ексцентричен. Индианците наоколо го познават, но никога не го споменават. А това е нещо.

— Той каза, че бих могъл да отида в дома му, все пак.

— Будалкал те е. Разбира се, можеш да отидеш в дома му, но какво от това? Никога нищо няма да ти каже. Ако някога го попиташ нещо, той млъква, като че ли си идиот, който говори глупости.

Бил убедително говореше, че е срещал и преди хора като него — хора, които създават впечатление, че знаят много. По негова преценка, каза той, такива хора не си заслужавали човек да се притеснява, защото, рано или късно, той може да се сдобие със същата информация от някой друг, който не се прави на труднодостъпен. Каза, че няма нито търпение, нито време за стари сухари и че е възможно старецът само да се представя като познавач на растенията, а всъщност да знае толкова малко, колкото всеки друг.

Бил продължи да говори, но аз не слушах. Умът ми продължаваше да се занимава със стария индианец. Той знаеше, че се хваля и преувеличавам. Запомних очите му. Те наистина светеха.

Върнах се да го видя след два месеца, но не толкова като студент по антропология, интересуващ се от лечебни растения, колкото като човек с непреодолимо любопитство. Начинът, по който ме беше погледнал, беше събитие, без прецедент в моя живот. Искях да разбера какво означаваше този поглед. Това ми беше станало почти фикс-идея. Размишлявах и колкото повече мислех за него, толкова по-необичаен ми се струваше.

Дон Хуан и аз се сприятелихме и за една година го посетих много пъти. Намирах държанието му вдъхващо увереност, а чувството му за хумор — изключително. Но преди всичко усещах, че в действията му има неизказана последователност — една последователност, която беше напълно неразгадаема. Изпитвах странно удоволствие от неговото присъствие и в същото време — странен дискомфорт. Даже само компанията му ме принуждаваше да правя невероятни преоценки на своите модели на поведение. Бях устроен, навярно като всеки друг, да имам готовността да приемам човека като същество по начало слабо и съгрешимо. Това, което ме впечатляваше у дон Хуан, беше фактът, че той не смяташе, че е слаб и безпомощен. Самото пребиваване край него натрапваше едно неблагоприятно за мен сравнение между неговия и моя начин на поведение. Може би едно от най-впечатляващите твърдения, които изказа той за мене по това време, се отнасяше до нашето естествено различие. Преди едно от моите посещения се чувствах твърде нещастен поради цялостния ход на живота ми и заради някои потискащи лични конфликти, които имах. Когато пристигнах в къщата му, чувствах се потиснат и нервен.

Говорехме за моя интерес към знанието, но, както обикновено, бяхме на различни позиции. Аз се позовавах на академичното знание, което превъзхожда опита, докато той говореше за непосредственото знание за света.

— Знаеш ли нещо за света около тебе? — попита той.

— Зная всякакви неща — отговорих аз.

— Искам да кажа, усещаш ли понякога света около себе си?

— Усещам толкова от света около себе си, колкото мога.

— Това не е достатъчно. Трябва да усещаш всичко, иначе светът губи своя смисъл.

Изказах класическия аргумент, че не е нужно да вкуся супата, за да узная нейната рецепта, нито пък че трябва да ме удари ток, за да узная за електричеството.

— Правиш го да звучи глупаво — каза той. — Според мен ти искаш да се придържаш към аргументите си, независимо че те не ти носят нищо. Искаш да си останеш същия, дори за сметка на своето благополучие.

— Не разбирам за какво говориш.

— Говоря за факта, че ти не си цялостен. Ти нямаш покой.

Това твърдение ме ядоса. Почувствах се обиден. Мислех си, че несъмнено не той е човекът, който може да съди моите действия или моята личност.

— Ти си заразен с проблеми — каза той. — Защо?

— Аз съм само човек, дон Хуан — казах аз докачливо. Направих това изявление в същия дух, в който го правеше баща ми. Винаги, когато казваше, че е само човек, той безусловно искаше да каже, че е слаб и безпомощен, и изявлението му, подобно на моето, беше изпълнено с чувство на крайно отчаяние.

Дон Хуан се взря в мене, както в деня, когато се срещнахме за първи път.

— Ти твърде много мислиш за себе си — каза той и се усмихна.

— А това ти причинява особено изтощение, което те кара да изключваш света около себе си и да се придържаш към аргументите си. Затова всичко, което имаш, са проблеми. Аз също съм само човек, но не го разбирам по същия начин, по който го разбираш ти.

— Как го разбираш?

— Аз съм преодолел проблемите си. Лошото е, че животът ми е толкова кратък, че не мога да се захвана с всички неща, с които бих искал. Но това не е следствие. Просто е жалко.

Харесах тона на изявлението му. В него нямаше отчаяние или самосъжаление.

През 1961, една година след първата ни среща, дон Хуан ми разкри, че притежава тайни познания върху лечебните растения. Каза ми, че е „брухо“. Испанската дума *brujo* може да бъде предадена на английски като магьосник, лечител, церител. От този момент отношенията ни се промениха. Аз станах негов чирак и в следващите четири години той положи усилия да ме учи на тайните на магьосничеството. Описал съм това чиракуване в „Учението на дон Хуан“ („Пътят на знанието на един яки“).

Нашите разговори се водеха на испански и само благодарение на отличното владение на езика от дон Хуан аз получавах подробни обяснения върху заплетеното съдържание на неговата система от вярвания. Обяснявам тази сложна и добре систематизирана конструкция от знание като магия, а него като магьосник, защото това са категориите, които самият той използваше в неофициални разговори, в контекста на по-сериозно обучение обаче той използваше термина „знание“, за да категоризира магьосничеството, и „човек на знанието“, или „този, който знае“, за да категоризира магьосника.

За да ми предаде и затвърди своето знание, дон Хуан използваше три известни психотропни растения: пейот — *Lophophora williamsii*, Джимсънова трева — *Datura innoxia*, и една разновидност гъба, която принадлежи към рода *Psilocibe*. Чрез поглъщане на всеки от тези халюциногени поотделно, той предизвика у мен, като негов чирак, няколко особени състояния на изопачено възприятие или променено осъзнаване на действителността, които нарекох „състояние на необикновена реалност“. Използвал съм думата „реалност“, защото основна постановка в системата от вярвания на дон Хуан беше, че състоянията на осъзнаване, създадени чрез поглъщане на всяко от тези три растения, не са халюцинации, а конкретни, макар и необикновени, аспекти на реалността на всекидневния живот. Дон Хуан се отнасяше към тези състояния на необикновена реалност не „като че ли“ са реални, а „като“ реални.

Класифицирането на тези растения като халюциногени и на състоянията, които те предизвикват като необикновена реалност, разбира се, е мой похват. Дон Хуан разбираше и обясняваше растенията като проводници, които насочват или водят човека до определени обективни енергии или „сили“, а състоянията, които създават — като „срещи“, които магьосникът трябва да осъществи с тези „сили“, за да придобие контрол над тях.

Той наричаше пейота „Мескалито“ и обясняваше, че той е доброжелателен учител и закрилник на хората. Мескалито учел на „правилния начин на живот“. Пейотът обикновено се поглъщаше на събирания на магьосници, наричани „митоте“, където участниците се събират специално на урок за правилния начин на живот.

Дон Хуан разглеждаше джимсъновата трева и гъбите като сили от различен вид. Наричаше ги „съюзници“ и казваше, че те могат да бъдат манипулирани. Всъщност магьосникът извлича своята сила именно като манипулира съюзника. От двете дон Хуан предпочиташе гъбата. Той твърдеше, че силата, съдържаща се в нея, е неговият личен съюзник и го наричаше „дим“ или „малък дим“.

Процедурата на дон Хуан за използване на гъбите беше изсушаването им до фин прах в малка кратуна. Той държеше кратуната запечатана в продължение на една година, а след това смесваше финия прах с пет други изсушени растения и правеше смес за пушене с лула.

За да стане човек на знанието, всеки трябваше да се „срещне“ със съюзника колкото може повече пъти. Той трябваше да се сближи с него. Тази постановка, разбира се, означаваше, че човек трябва да пуши халюциногенната смес твърде често. Процесът на „пушене“ се състоеше от поглъщане на гъбения прах, който не изгаря, и на вдишване на другите пет растения, които съставят сместа. Дон Хуан обясняваше огромното въздействие на гъбите върху възприятийните способности на човека с това, че „съюзникът премества неговото тяло“.

Методът на обучение на дон Хуан изискваше необикновено усилие от страна на чирака. Всъщност, необходимата степен на участие и пълно ангажиране беше така изнурителна, че в края на 1965 година аз трябваше да се оттегля от чиракуването. Сега, от дистанцията на петте изминали години, бих казал, че по това време обучението на дон Хуан беше започнало да става сериозна заплаха за

моята „идея за света“. Бях започнал да губя сигурността, която имаме всички ние, че реалността на всекидневния живот е нещо, което можем да приемем за дадено.

В момента на моето оттегляне бях убеден, че решението ми е окончателно. Не исках да видя дон Хуан никога вече. През април 1968 година обаче ми беше предоставена една сигнална бройка на моята книга и аз се почувствах задължен да му я покажа. Посетих го. Нашата връзка учител-чирак някак необяснимо беше установена наново и мога да кажа, че при този случай започнах втори цикъл на чиракуване, много различен от първия. Страхът ми не беше така остър, както в миналото. Цялостната атмосфера в обучението на дон Хуан беше спокойна. Той много се смееше, а и мен накара много да се смея. Сякаш нарочно си беше поставил задачата в голяма степен да намали сериозността. Той се правеше на клоун в наистина съдбоносни моменти на този втори цикъл и по този начин помагаше да преодолявам особените преживявания, които лесно биха могли да ме обсебят. Неговата постановка беше, че е необходимо едно леко и гъвкаво предразположение, за да се издържи на удара и необичайността на знанието, което той ми преподаваше.

— Причината да се изплашиш и да прекъснеш е, че се чувстваш дяволски важен — каза той, обяснявайки предишното ми оттегляне. — Чувството за важност прави човека тежък, тромав и суетен. За да бъде човек на знанието, този човек трябва да е лек и подвижен.

В този втори цикъл на чиракуване дон Хуан обърна особено внимание на това да ме учи да „виждам“. Очевидно в неговата система на обучение съществуваше възможността да се прави семантична разлика между „виждане“ и „гледане“ като два различни начина на възприятие. „Гледането“ се отнася до обикновения начин, с който сме привикнали да възприемаме света, докато „виждането“ е един много сложен процес, благодарение на който човекът на знанието възприема „същността“ на нещата в света.

За да представя лабиринтите на този учебен процес в разбираема форма, съм съкратил дълги пасажии с въпроси и отговори и по този начин съм редактирал своите оригинални бележки. Все пак вярвам, че в това отношение моето представяне не би могло да накърни съдържанието на учението на дон Хуан. С редактирането целях да изглежда бележките така, както тече разговорът; така, че те да имат

въздействието, което аз съм желал, т.е. исках чрез един репортаж да предам на читателя непосредствеността и драматизма на конкретната ситуация. Всеки раздел, който съм маркирал като отделна глава, беше една „сесия“ с дон Хуан. Като правило той винаги приключваше всяка от нашите „сесии“ с неочаквана бележка. Така че драматичният тон на завършека на всяка глава не е мой литературен похват, а беше характерен похват за говорния маниер на дон Хуан. Това като че ли беше мнемоничен похват, който ми помагаше да запомня драматичността и важността на уроците.

Необходими са обаче известни обяснения, за да направя репортажа си убедителен, тъй като неговата яснота зависи от осветляването на множество ключови понятия и раздели, които бих искал да подчертая. Този избор — кое да се подчертае, е в съответствие с моя интерес в социалните науки. Напълно възможно е човек с различни цели и очаквания да избере понятия, напълно различни от тези, които аз съм избрал.

По време на втория цикъл на чиракуване дон Хуан държеше да ме убеди, че използването на сместа за пушене е неизбежната предпоставка, за да „виждаш“. Следователно аз трябваше да я използвам колкото може по-често.

— Само димът може да ти даде необходимата бързина, за да зърнеш този изплъзващ се свят — каза той.

С помощта на психотропната смес той предизвика у мен поредица от състояния на необикновена реалност. Главната черта на тези състояния, що се отнася до това, което дон Хуан навярно правеше, беше едно състояние на „несъответствие“. Това, което възприемах в тези състояния на изменено съзнаване, беше непонятно и невъзможно за обяснение с езика на обичайния всекидневен начин на разбиране на света. С други думи, състоянието на несъответствие правеше неуместен моя възглед за света.

Дон Хуан използваше това положение на несъответствие в състоянията на необикновена реалност, за да въведе поредица от нови „понятийни единици“. Понятийни единици бяха всички отделни елементи, които се отнасяха до знанието, което дон Хуан се стремеше да ми предаде. Нарекох ги понятийни единици, защото те бяха основния конгломерат от сетивни данни и техните обяснения, върху който се изграждаше по-сложно значение. Пример за такава единица е

начинът, по който бе разбран психологическият ефект от психотропната смес. Тя предизвика скованост и загуба на двигателен контрол, което в системата на дон Хуан беше обяснено като действие, извършено от дима, който в този случай е съюзникът, „за да премести тялото на практикуващия“.

Понятийните единици бяха групирани по специфичен начин в отделни блокове, всеки от който оформяше това, което съм нарекъл „сетивно обяснение“. Очевидно трябва да има безкрайно много възможни сетивни обяснения, отнасящи се до магията, които един магьосник следва да се научи да дава. В нашия всекидневен живот ние се сблъскваме с безкрай сетивни обяснения, отнасящи се до него. Един прост пример може да бъде станалото вече несъзнателно обяснение, което правим многократно всеки ден, на структурата, която наричаме „стая“. Очевидно е, че сме се научили да обясняваме структурата, която наричаме стая, с термина стая. Така думата стая е сетивно обяснение, защото то изисква в момента, в който го правим, да сме осведомени, по един или друг начин, за всички елементи, които влизат в нейния състав. С други думи, система на сетивно обяснение е процес, въз основа на който един практикуващ е осведомен за всички понятийни единици, необходими, за да прави предположения, умозаклучения и предсказания за всички ситуации, отнасящи се до неговата дейност.

Под „практикуващ“ имам предвид участник, който има достатъчно знание за всички, или почти всички, понятийни единици, включени в неговата лична система на сетивно обяснение. Дон Хуан е практикуващ, т.е. той е магьосник, който знае всички стъпки в своето магьосничество.

Като практикуващ той се опитваше да направи своята система на сетивно обяснение достъпна за мен. В случая тази достъпност беше еквивалентна на процес на ресоциализация, в който се учат нови начини за обяснение на възприеманите факти.

Аз бях „чужденецът“, този, на когото липсва способността да прави разумни и подходящи обяснения на понятийните единици, характерни за магьосничеството.

Задачата на дон Хуан като практикуващ, който прави системата си достъпна за мен, беше да разруши особената сигурност, която споделям с всеки друг, сигурността, че нашите възгледи за света,

основани на здравия разум, са окончателни. Чрез използването на психотропни растения и чрез добре насочвани контакти между чуждата система и мен, той успя да ми покаже, че моят възглед за света не може да бъде окончателен, защото е само едно обяснение.

Неясният феномен, който наричаме магия, за американските индианци може би от хиляди години е сериозна истина практика, сравнима с тази на нашата наука. Трудността ни в разбирането ѝ, без съмнение, идва от чуждите понятийни единици, с които тя борави.

Дон Хуан веднъж ми беше казал, че човекът на знанието има пристрастия. Помолих го да поясни това твърдение.

— Моето пристрастие е да *виждам* — каза той.

— Какво искаш да кажеш с това?

— Обичам да *виждам* — каза той, — защото само *виждайки*, човекът на знанието може да знае.

— Какви неща *виждаш*?

— Виждам всичко.

— Но и аз виждам всичко, а не съм човек на знанието.

— Не, ти не *виждаш*!

— Мисля, че виждам.

— Казвам ти, че не *виждаш*.

— Кое те кара да говориш така, дон Хуан?

— Ти гледаш само повърхността на нещата.

— Искаш да кажеш, че всеки човек на знанието всъщност прозира във всичко, което гледа?

— Не. Не това искам да кажа. Казах, че човекът на знанието има свои собствени пристрастия. Моето е просто да *виждам* и да знам. Другите правят други неща.

— Какви други неща например?

— Вземи Сакатека — той е човек на знанието и неговото пристрастие е танцуването. Така че той танцува и знае.

— Е ли пристрастието на човека на знанието нещо, което той прави, за да знае?

— Да, това с вярно.

— Но как може танцуването да помага на Сакатека да знае?

— Човек може да каже, че Сакатека танцува с всичко, което има.

— Той танцува ли така, както аз танцувам. Искам да кажа — като самото танцуване?

— Да кажем, че той танцува така, както аз *виждам*, и не така, както ти можеш да танцуваш.

— А *вижда* ли и той така, както ти *виждаш*?

— Да, но той и танцува.

— Как танцува Сакатека?

— Трудно е да се обясни това. То е един особен начин на танцуване, което той извършва, когато иска да знае. Но всичко, което мога да кажа за това, е, че ако не разбираш пътищата на човека, който знае, не е възможно да говорим за танцуването или *виждането*.

— *Виждал* ли си го да извършва своя танц?

— Да. Но не е възможно всеки, който гледа неговото танцуване, да *види*, че това е неговият особен начин на знаене.

Познавах Сакатека или поне знаех кой е той. Бяхме се срещали и веднъж му бях купил бира. Беше много любезен и ми каза да се чувствам поканен да се отбия в къщата му винаги, когато пожелае. Известно време ме занимаваше идеята да го посетя, но не казах на дон Хуан.

Следобед на 14 май 1962 година се качих с колата до къщата на Сакатека. Той ме беше упътил как да стигна дотам и не ми беше трудно да я намеря. Беше на тъгъл и оградена отвсякъде. Портата беше затворена. Обиколих, за да видя дали бих могъл да надзърна в къщата. Изглеждаше изоставена.

— Дон Елиас — извиках силно.

Пилетата се изплашиха и се разбягаха, кудкудякайки яростно. Малко куче се приближи до оградата. Очаквах да ме лае, но то просто седна там, гледайки ме. Отново извиках и пилетата отговориха с нов изблик на кудкудякане.

Една стара жена излезе от къщата. Помолих я да извика дон Елиас.

— Той не е тук — каза тя.

— Къде мога да го намеря?

— В полето.

— Къде в полето?

— Не знам. Ела пак късно следобед. Той ще бъде тук към пет.

— Вие съпругата на дон Елиас ли сте?

— Да, аз съм съпругата му — каза тя и се усмихна. Опитах се да я разпитам за Сакатека, но тя се извини и каза, че не говори добре

испански. Качих се в колата и потеглих.

Върнах се до къщата към шест час. Приблжих се с колата до вратата и извиках името на Сакатека. Този път от къщата излезе той. Включих магнетофона си, който в кафявия си кожен калъф изглеждаше като фотоапарат, висещ на рамото ми. Той изглежда ме позна.

— О, ти ли си — каза той с усмивка — Как е Хуан?

— Чудесно. А как си ти, дон Елиас?

Не ми отговори. Изглеждаше нервен. Външно беше много сдържан, но усетих, че е неспокоен.

— Хуан ли те изпрати тук с някаква поръчка?

— Не. Дойдох сам.

— За какво, дявол да го вземе?

Въпросът му като че издаваше много искрена изненада.

— Просто исках да говоря с тебе — казах аз с надеждата, че твърдението ми звучи най-непреднамерено. — Дон Хуан ми е разказвал удивителни неща за тебе, бях заинтригуван и исках да ти задам няколко въпроса.

Сакатека стоеше пред мен. Тялото му беше слабо, но жилаво. Носеше панталони и риза в цвят „каки“. Очите му бяха полузатворени. Сякаш му се спеше или може би беше пиян. Устата му беше леко отворена, а долната му устна — провиснала. Забелязах, че диша дълбоко и като че ли почти хърка. Помислих си, че без съмнение Сакатека се е нарязал до козирката. Но тази мисъл явно беше неуместна, защото само преди няколко минути, когато излезе от къщата си, той беше много чевръст и с ясно съзнание за моето присъствие.

— За какво искаш да говориш? — каза той накрая. Гласът му беше изморен, като че ли думите му се влачеха една след друга. Почувствах се много притеснен. Умората му сякаш ме беше заразила и ме придърпваше.

— Нищо особено — отговорих. — Просто дойдох да си побъбря приятелски с тебе. Ти веднъж ме покани да дойда в къщата ти.

— Да, поканих те, но сега не е същото.

— Защо не е същото?

— Не говориш ли с Хуан?

— Говоря.

— Тогава какво искаш от мене?

— Помислих, че бих могъл да ти задам няколко въпроса?

— Питай Хуан. Нали той те учи?

— Учи ме, но по същия начин бих искал да питам и тебе за това, на което той ме учи, и да чуя мнението ти. Така ще мога по-добре да разбера какво да правя.

— Защо искаш да направиш това? Нямах ли доверие на Хуан?

— Имам.

— Тогава защо не помолиш него да ти каже това, което искаш да знаеш?

— Питам го. И той ми казва. Но ако и ти можеш да ми кажеш за това, на което ме учи дон Хуан, може би ще разбера по-добре.

— Хуан може да ти каже всичко. Само той може да направи това. Не разбираш ли?

— Разбирам, но все пак бих искал да говоря с хора като теб, дон Елиас. Човек не всеки ден може да срещне човек на знанието.

— Хуан е човек на знанието.

— Знам това.

— Тогава защо говориш с мене?

— Казах, че дойдох да се сприятелим.

— Не. Този път при тебе има нещо друго.

Исках да се обясня, но всичко, което можах да направя, беше да мънкам несвързано. Сакатека не каза нищо. Изглежда слушаше внимателно. Очите му пак бяха полузатворени, но аз усетих, че се взира в мене. Кимаше почти незабележимо. След това клепачите му се отвориха и аз видях очите му. Като че ли гледаше отвъд мене. Той неочаквано тропна по пода с върха на десния си крак, точно зад лявата си пета. Краката му бяха леко сгънати. Ръцете му бяха отпуснати край тялото. Тогава той повдигна дясната. Ръката му беше разтворена, с длан, обърната перпендикулярно на земята. Пръстите му бяха разтворени и ме сочеха. Той поклати ръката си два пъти, преди да я поднесе до нивото на лицето ми. Задържа я за момент в тази поза, а след това ми каза няколко думи. Гласът му беше много ясен, но думите се влачеха.

След миг той отпусна ръката си до тялото и остана неподвижен, заемайки странна поза. Стоеше, изправен на палеца на левия си крак. Десният му крак беше кръстосан зад петата на левия и той леко и ритмично почукваше пода с върха му.

Усетих с нищо неоправдано опасение, един вид безпокойство. Мислите ми сякаш се разпаднаха. Мислех несвързани, безсмислени неща, които нямаха нищо общо с това, което ставаше. Установих своя дискомфорт и се опитах да насоча мислите си отново към конкретната ситуация, но, въпреки огромното си усилие, не можах. Като че ли някаква сила ми пречеше да се концентрирам и да мисля адекватни неща.

Сакатека не каза дума и аз не знаех какво друго да кажа или направя. Твърде автоматично се обърнах и си тръгнах.

По-късно се почувствах задължен да кажа на дон Хуан за срещата си със Сакатека. Дон Хуан се заля от смях.

— Какво всъщност се случи там? — попитах аз.

— Сакатека е танцувал! — каза дон Хуан. — Той те е *видял*, след това е танцувал.

— Какво направи той с мене? Беше ми много студено в замаяно.

— Той очевидно не те е харесал и те е спрял, подхвърляйки ти паролата.

— Как е могъл да го направи? — възкликнах, невярвайки.

— Много просто. Той те е спрял с волята си.

— Какво каза?

— Той те е спрял с волята си!

Обяснението не беше достатъчно. Твърденията му ми звучаха като безсмислици. Опитах да разпитвам още, но той не можа да обясни случката удовлетворително за мен.

Очевидно е, че тази или която и да било случка, станала в рамките на тази чужда система на сетивно обяснение, би могла да бъде обяснена и разбрана само с езика на понятийните единици, присъщи за системата. Следователно този труд е репортаж и трябва да бъде четен като репортаж. Системата, която съм записал, за мен беше неразбираема, затова да претендирам за нещо друго, освен за нейното предаване, би било заблуждение и наглост. В това отношение аз съм възприел феноменологичния метод и съм се стремил да боравя с магьосничеството само като с явления, които ми се предоставяха. Аз, като възприемащ, съм записал това, което съм възприел, като в момента на записването съм се старал да се въздържа от преценка.

ПЪРВА ЧАСТ
ПРИГОТОВЛЕНИЯТА ЗА „ВИЖДАНЕ“

2 АПРИЛ 1968

Дон Хуан ме погледна за миг, но не изглеждаше никак изненадан, че ме вижда, макар да бяха изминали повече от две години, откакто го бях посетил за последен път. Той сложи ръка на рамото ми, усмихна се леко и каза, че съм се променил, че надебелявам и се отпускам.

Бях му донесъл екземпляр от книгата си. Без никакви встъпления я извадих от куфара си и му я подадох.

— Това е книга за тебе, дон Хуан — казах аз.

Той я взе и прелисти страниците, като че бяха колода карти. Хареса му зеления цвят на обложката и дебелината на книгата. Опипа я с длани, обърна я два пъти и след това ми я подаде. Усетих величав прилив на гордост.

— Искам да я задържиш — казах. Той поклати глава с тих смях.

— По-добре да не го правя — каза той, а после добави с широка усмивка — Знаеш какво правим с хартията ние, в Мексико.

Засмях се. Чувството му за хумор ми се стори чудесно.

Седяхме на една пейка в парка на малък град в планинската част на централно Мексико. Нямаше абсолютно никакъв начин да го уведомя за намерението си да го посетя, но бях сигурен, че ще го намеря. Така и стана. Бях чакал в този град съвсем малко, преди дон Хуан да слезе от планините, когато го намерих на пазара, на сергията на един от неговите приятели.

Дон Хуан ми каза между другото, че съм дошъл тъкмо навреме, за да го върна в Сонора, и ние седнахме в парка да чакаме един негов приятел, индианец от племето масате, с когото той живееше.

Чакахме около три часа. Говорехме за различни незначителни неща и към края на деня, точно преди да дойде приятелят му, аз му разказах няколко случки, на които бях станал свидетел преди броени дни.

По време на пътуването ми към него колата ми се повреди в покрайнините на един град и аз трябваше да остана в него три дни,

докато я оправят. Срещу автосервиза имаше мотел, но тъй като покрайнините на градовете винаги ме подтискат, аз се настаних в модерен осеметажен хотел в центъра на града.

Пиколото ми каза, че в хотела има ресторант, и когато слязох да се нахраня, видях, че има маси навън на тротоара. Подреждането, разположено на уличния ъгъл под няколко ниски тухлени арки в модерен стил, беше доста хубаво. Навън беше хладно и имаше празни маси, но аз предпочетох да седна в задухата на закрито. При влизането си бях забелязал, че група ваксаджийчета седяха на тротоара пред ресторанта, и бях сигурен, че щяха да ми досаждат, ако бях заел една от външните маси.

От мястото си можех да виждам групата момчета през прозореца. Двама млади мъже заеха една маса и момчетата се струпаха около тях, молейки да лъснат обувките им. Младите мъже отказаха и аз бях удивен да видя, че момчетата не настояха, а се върнаха да седнат на тротоара. След малко трима мъже в делови костюми станаха и си тръгнаха, а момчетата изтичаха към масата им и започнаха да ядат остатъците. За някакви секунди чиниите бяха сметени. Същото стана с остатъците на всички други маси.

Направи ми впечатление, че децата са твърде дисциплинирани. Ако разлееха вода, те я попиваха с парцалите си за лъскане на обувки. Забелязах също усърдието в техните действия при разчистването. Те изяждаха дори кубчетата лед, останали в чашите с вода, и резенчетата лимон от чая, кората и всичко останало. Не изхвърляха абсолютно нищо.

За времето, докато стоях в хотела, открих, че между децата и мениджъра на ресторанта има споразумение. На момчетата беше разрешено да висят край заведението, за да изкарват малко пари от клиентите, а също им се позволяваше да ядат остатъците, при условие да не досаждат на никого и да не чупят нищо. Бяха всичко единадесет, вариращи на възраст от пет до дванадесет години. Най-големият все пак беше държан на дистанция от другите в групата. Те преднамерено го отлъчваха, като му се подиграваха, припявайки, че вече му е набола брада и е твърде стар, за да бъде с тях.

След като три дни ги гледах да се хвърлят като хищници върху най-оскъдни остатъци, паднах духом и напуснах града с чувството, че

няма надежда за тези деца, чийто свят вече е моделиран от тяхната всекидневна борба за трошици.

— Съжаляваш ли ги? — възкликна дон Хуан с въпросителен тон.

— Разбира се — казах аз.

— Защо?

— Защото съм загрижен за добруването на ближните си. Те са деца, а техният свят е грозен и евтин.

— Чакай! Чакай! Как можеш да казваш, че техният свят е *грозен* и *евтин*? — каза дон Хуан, пародирайки моето твърдение. — Смяташ, че си в по-добро положение, така ли?

Казах, че смятам, а той ме попита защо. И аз му казах, че в сравнение със света на тези деца, моят е безкрайно по-разнообразен и богат на преживявания и възможности за лично удовлетворение и развитие. Смахът на дон Хуан беше приятелски и искрен. Каза, че не си давам сметка какво говоря, че няма начин да знам за богатството и възможностите в света на тези деца.

Помислих си, че дон Хуан се инаги. Наистина смятах, че заема противоположната позиция просто, за да ме ядоса. Искрено вярвах, че тези деца нямат и най-мъничък шанс за някакво интелектуално развитие.

Помъчих се да поддържам твърдението си още малко, а след това Дон Хуан ме попита направо:

— Не ми ли каза ти веднъж, че по твое мнение най-голямото достижение за човека, е да стане човек на знанието?

Бях го казал и отново повторих, че по мое мнение да станеш човек на знанието е едно от най-големите интелектуални постижения.

— Мислиш ли, че твоят много богат свят някога ще ти помогне да станеш човек на знанието? — попита дон Хуан с лек сарказъм.

Не отговорих, а той пак изрече същия въпрос по друг начин — нещо, което аз винаги правя с него, когато мисля, че не ме разбира.

— С други думи — каза той с широка усмивка, очевидно осъзнавайки, че аз разбирам неговия номер, — могат ли твоите свобода и възможности да ти помогнат да станеш човек на знанието?

— Не! — казах аз натъртено.

— Тогава как можеш да съжаляваш тези деца? — каза той сериозно. — Всяко от тях може да стане човек на знанието. Всички

хора на знанието, които познавам, са били хлапета като тези, които си видял да ядат остатъци и да облизват масите.

Аргументът на дон Хуан ме накара да почувствам неудобство. Аз не съжалявах тези непривилегировани деца за това, че нямат достатъчно храна, а защото, от моя гледна точка, техният свят вече ги е осъдил на интелектуална недостатъчност. А от гледна точка на дон Хуан, всяко от тях би могло да постигне това, което смятах за есенция на интелектуалното постижение на човека — да стане човек на знанието. Основанието ми да ги съжалявам беше неуместно.

— Може би си прав — казах аз. — Но как може човек да избегне желанието, искреното желание да помага на ближните си.

— Как мислиш, че може да им помогне човек?

— Облекчавайки техния товар. Най-малкото, което човек може да направи за ближните си, е да се опита да ги промени. Ти самият си въввлечен в това. Така ли е?

— Не. Не съм. Не знам какво да променя или защо да променям нещо в ближните си.

— А аз, дон Хуан? Не ме ли учиш, за да се променя?

— Не. Не се опитвам да те променям. Може и някой ден да станеш човек на знанието — няма начин да знаем това, но това няма да те промени. Може би някой ден ще можеш да *виждаш* хората по друг начин и тогава ще разбереш, че няма начин да промениш нещо в тях.

— Какъв е този друг начин да *виждаш* хората, дон Хуан?

— Хората изглеждат различни, когато *виждаш*. Малкият дим ще ти помогне да *виждаш* хората като нишки светлина.

— Нишки светлина?

— Да. Нишки като бяла паяжина. Много фини лъчи, които циркулират от главата до пъпа. По този начин човек прилича на яйце от циркулиращи нишки. А ръцете и краката му са като сияйна козина, бликаща във всички посоки.

— Всеки ли изглежда по този начин?

— Всеки. Освен това, всеки човек е във връзка с всичко останало, макар и не чрез ръцете си, а чрез сноп дълги нишки, които излизат от центъра на неговия корем. Тези нишки свързват човека с окръжаващата го среда. Те поддържат неговия баланс. Те му дават стабилност. Така че, както навярно ще *видиш* някой ден, човекът е едно сияйно яйце, независимо дали е просяк или крал, и няма начин да

промениш нещо. Или по-скоро, какво би могло да се промени в това сияйно яйце? Какво?

Посещението ми при дон Хуан постави началото на нов цикъл. Не ми беше никак трудно отново да се върна към стария модел на наслаждаване на неговия драматизъм, хумор и търпение към мен. Определено почувствах, че трябва да го посещавам по-често. Да не виждам дон Хуан, за мен наистина беше голяма загуба. Освен това, имаше нещо от особен интерес за мен, което исках да обсъдя с него.

След като бях завършил книгата си за неговото учение, аз започнах отново да преглеждам бележките, които не бях използвал. Бях съкратил много данни, тъй като придавах особено значение на състоянията на необикновена реалност. Преработвайки старите си записки, дойдох до заключението, че един умел магьосник може да създаде у своя чирак най-специфичен обхват на възприятие чрез обикновено „манипулиране на социални роли“. Целият ми аргумент за природата на тези манипулативни процедури почиваше на предположението, че е нужен водач, който да създаде необходимия обхват на възприятие. Като пример за анализ взех магьосническите събирания с пейот. Твърдах, че при тези срещи магьосниците достигаха до съгласие за природата на реалността без открита обмяна на думи или знаци, и аз заключих, че участниците използват един много сложен код, за да достигнат до такова съгласие. Бях построил сложна система, за да обясня кода и процедурите, тъй че се върнах при дон Хуан, за да го попитам за личното му мнение и да го помоля за съвет относно моята работа.

21 МАЙ 1968

По време на пътуването ми към дон Хуан не се случи нищо необичайно. Температурата в пустинята беше над сто градуса по Фаренхайн и беше доста неприятно. Късно следобед горещината понамаля и по времето, когато пристигнах в къщата му, духаше хладен вятрец. Не бях много изморен, тъй че седнахме в стаята му и заговорихме. Беше ми удобно и спокойно и ние говорихме часове. Не беше разговор, който държа да запиша. Не се опитвах наистина да

придам дълбок смисъл или да извлека големи изводи. Говорихме за времето, за посевите, за неговия внук, за индианците яки, за мексиканското правителство. Казах на дон Хуан колко ме радва прелестното усещане да разговарям в тъмното. Той каза, че твърдението ми съответства на приказливата ми природа: че е лесно да ми се харесва бърбенето в тъмнината, защото единственото, което бих могъл да правя в този момент, е да говоря, докато седя. Възразих, че това, което ме радва, е нещо повече от простото действие говорене. Казах, че ме привлича меката топлина в тъмнината около нас. Той ме попита какво правя у дома, когато е тъмно. Казах, че неизменно паля лампите или излизам на осветените улици, докато стане време за сън.

— О! — каза той, невярвайки. — Мислех, че си се научил да използваш тъмнината.

— За какво може да се използва? — попитах аз.

Той каза, че тъмнината, която нарече „тъмнината на деня“, е най-доброто време да „виждаш“. Той наблегна на думата „виждаш“ с особена интонация. Искях да разбера какво има предвид, но той каза, че е твърде късно да се впуска в това.

22 МАЙ 1968

Веднага щом се събудих на сутринта, без никакви встъпления казах на дон Хуан, че съм построил система за обясняване на това, което се случва на едно събиране с пейот — митоте. Взех бележките си и му прочетох това, което бях направил. Той слушаше търпеливо, докато се мъчех да осветля своята схемичка.

Казах, че смятам, че е необходим прикрит водач, който да подсказва на участниците, така че те да стигнат до някакво уместно съгласие. Отбелязах, че хората посещават митоте, за да търсят присъствието на Мескалито и неговите уроци за правилния начин на живот и че тези хора никога не си разменят дума или жест, но все пак се съгласяват за присъствието на Мескалито и неговия специфичен урок. Поне това беше, което те изглежда правеха на тези митоте, на които аз бях присъствал. Те се съгласяваха, че Мескалито се е появил на всеки поотделно и му е дал урок. В моето лично преживяване аз открих, че формата на личното посещение на Мескалито и последващият го урок бяха поразително еднородни, макар и видоизменени при всеки човек. Не можех да обясня тази еднородност

по никакъв друг начин, освен като резултат на прикрита и сложна система на подсказване.

Трябваша ми близо три часа да прочета и обясня на дон Хуан схемата, която бях построил. Завърших с молба да ми каже със свои думи какви са точните процедури за достигане на съгласие.

Когато свърших, той се намръщи. Помислих, че навярно е намерил обясненията ми предизвикателни. Изглеждаше потънал в дълбок размисъл. След благоразумно мълчание го попитах какво мисли за моята идея.

Въпросът ми тутакси промени гримасата му в усмивка, а след това в бурен смях. Аз също се опитах да се засмея и нервно го попитах какво е толкова смешно.

— Ти си побъркан! — възкликна той. — Защо трябва някой да си дава труда да подсказва в такъв важен момент като митоте? Смяташ ли, че човек изобщо си играе с Мескалито?

За миг помислих, че се измъква. Той всъщност не отговаряше на моя въпрос.

— Защо ще подсказва някой? — заинати се дон Хуан. — Ти си бил на митоте. Би трябвало да знаеш, че никой не ти е казвал как да се чувстваш или какво да правиш — никой, освен самия Мескалито.

Настоях, че подобно обяснение не е приемливо и отново го помолих да ми каже как се достига до съгласие.

— Знам защо си дошъл — каза дон Хуан с тайнствен глас. — Не мога да ти помогна в твоето усилие, защото няма система за подсказване.

— Но как могат всички тези хора да се съгласят за присъствието на Мескалито?

— Съгласяват се, защото *виждат* — каза дон Хуан драматично, а след това неочаквано рече: — Защо не посетиш друго митоте, за да *видиш* сам?

Усетих, че това е капан. Не казах нищо и прибрах бележките си. Той не настоя.

Малко по-късно той ме помоли да го откарам до къщата на един от приятелите му. Прекарахме по-голямата част от деня там. По време на разговора приятелят му Джон ме попита какво става с интереса ми към пейота. Джон беше осигурил пейотените пъпки за първото ми

преживяване преди почти осем години. Не знаех какво да му кажа. Дон Хуан ми се притече на помощ и каза, че се справям добре.

По пътя обратно към къщата на дон Хуан се почувствах задължен да коментирам въпроса на Джон и казах, между другото, че повече нямам намерение да уча за пейота, защото това изисква известна смелост, каквато нямам, и че когато съм казал, че се отказвам, наистина съм го мислил. Дон Хуан се усмихна и не каза нищо. Продължих да говоря, докато стигнахме къщата му.

Седнахме на празното място пред вратата. Беше топъл, ясен ден, но в късния следобед ветрецът беше достатъчен, за да бъде приятно.

— Защо трябва толкова да се насилваш? — каза изведнъж дон Хуан. — Колко години говориш, че повече не искаш да учиш?

— Три.

— Защо си толкова упорит?

— Имам чувството, че те предавам, дон Хуан. Ето защо, струва ми се, винаги говоря за това.

— Ти не ме предаваш.

— Аз ти измених. Избягах. Чувствам, че съм победен.

— Правиш това, което можеш. Освен това, още не си победен. Това, на което трябва да те науча, е много трудно. Аз например го намирах дори по-трудно, отколкото ти.

— Но ти си продължил, дон Хуан, Моят случай е различен. Аз се отказах и дойдох да те видя не защото искам да уча, а само защото искам да те помоля да изясниш един момент от моя труд.

Дон Хуан ме погледна за миг, а след това отмести поглед.

— Ти трябва отново да оставиш дима да те води — каза той убедително.

— Не, дон Хуан. Не мога повече да използвам твоя дим. Мисля, че съм накрая на силите си.

— Ти не си започнал.

— Много ме е страх.

— Значи се страхуваш. Не е нещо ново да се страхуваш. Не мисли за своя страх. Мисли за чудесата на *виждането*.

— Искрено бих желал да мисля за тези чудеса, но не мога. Когато си помисля за твоя дим, усещам, че ме обгръща някаква тъмнина. Като че ли на земята вече няма никакви хора, никой към

който мога да се обърна. Твоят дим ми показва крайната степен на самота, дон Хуан.

— Това не е така. Вземи мен например. Димът е мой съюзник, но аз не чувствам такава самота.

— Но ти си различен. Победил си своя страх.

Дон Хуан нежно ме потупа по рамото.

— Ти не се страхуваш — каза той тихо.

В гласа му имаше някакво странно обвинение.

— Лъжа ли за своя страх, дон Хуан?

— Не ме интересуват лъжите — каза той строго. — Интересува ме нещо друго. Причината да не искаш да учиш не е в твоя страх. Има нещо друго.

Яростно настоях да ми каже какво е то. Умолявах го, но той не каза нищо. Просто клатеше глава, сякаш не може да повярва, че не го знам.

Казах му, че може би това, което ми пречи да уча, е инерцията. Той пожела да узнае значението на думата „инерция“. Прочетох му от речника си: „Тенденция на материята да остане в покой, ако е в покой, или ако се движи, да продължи да се движи в същата посока, освен ако и въздейства някаква външна сила.“

— „Освен ако ѝ въздейства някаква външна сила“ — повтори той. — Думата, която намери, е горе-долу най-добрата. Вече ти казах, че само един перко може да се заеме със задачата да стане човек на знанието по своя инициатива. Трезво мислещият човек трябва да бъде подмамен да го направи.

— Сигурен съм, че има много хора, които биха се заели със задачата с радост — казах аз.

— Да, но те не се броят. Те обикновено са откачени. Те са като кратуни, които отвън изглеждат чудесно, но ще протекат в мига, в който окажеш натиск върху тях, в мига, в който ги напълниш с вода. Веднъж трябваше да те подмамя да учиш, точно така, както мене ме подмами моят благодетел. Иначе не би научил толкова много досега. Може би е време пак да те подмамя.

Подмамването, за което говореше, беше един от най-критичните моменти в моето чиракуване. Беше се случило преди години, но в моето съзнание то беше така живо, сякаш е станало току-що. Веднъж чрез много изкусни манипулации дон Хуан ме натика в пряка и

ужасяваща конфронтация с една жена, славеща се като магьосница. Сблъсъкът завърши с дълбока ненавист от нейна страна. Дон Хуан използва моя страх от жената за мотивация да продължа чиракуването си, твърдейки, че трябва да уча още магьосничество, за да се предпазвам от нейните магически атаки. Крайните резултати от неговото „подмамване“ бяха така убедителни, щото аз искрено повярвах, че нямам друг изход, освен да науча колкото се може повече, ако искам да остана жив.

— Ако имаш намерение отново да ме изплашиш с тази жена, аз просто вече няма да се върна — казах аз.

Смехът на дон Хуан беше много радостен.

— Не се безпокой — каза той успокоително. — Номерата със страха вече няма да минат при тебе. Теб вече не те е страх. Но ако е необходимо, можеш да бъдеш подмамен, където и да си. За тази цел не е нужно да бъдеш наблизко.

Той сложи ръце зад главата си и легна да спи. Аз работих върху бележките си, докато той се събуди след два часа. Вече беше почти тъмно. Виждайки, че пиша, той седна с изправен гръб и с усмивка ме попита дали съм успял да „отпиша“ проблема си.

23 МАЙ 1968

Говорехме за Оаксака. Казах на дон Хуан, че веднъж бях пристигнал в града в пазарен ден, когато множество индианци от цялата област се струпват в града да продават храна и всякакви джунджурии. Отбелязах, че особено ме интересува един човек, който продаваше лечебни растения. Той носеше дървена табла, на която бяха подредени много бурканчета със сухи стрити растения. Стоеше в средата на улицата и държеше едно бурканче, крещейки много особен напев:

*„Тук нося за въшки, комари, бълхи и мухи.
а също за крави, кобили, кози и свини,
тук имам за всички човешки телесни беди —
заушка, подагра, ревматизъм и шарка.
Тук нося за чер дроб, сърце, стомах, слабини.
Елате насам, господа, госпожи.*

Тук нося за въшки, комари, бълхи и мухи.“

Бях го слушал дълго време. Неговият маниер се състоеше от изброяване на дълъг списък човешки болести, за които твърдеше, че има лек. Способът, който използваше, за да придаде ритъм на напева си, беше да направи пауза след назоваване на група от четири компонента.

Дон Хуан каза, че като млад също продавал билки на пазара в Оаксака. Каза, че още помни търговските си подкани и ми ги издекламира на висок глас. Каза, че с приятеля си Висенте правели отвари.

— Тези отвари наистина бяха хубави — каза дон Хуан. — Приятелят ми Висенте извличаше много екстракти от растения.

Казах на дон Хуан, че веднъж по време на моите пътувания до Мексико бях срещнал приятеля му Висенте. Дон Хуан изглеждаше учуден и пожела да узнае повече.

По това време шофирах през Дуранго и си спомних, че веднъж дон Хуан ми беше казал, че трябва да посетя неговия приятел, който живее тук. Потърсих го, намерих го и поговорихме малко. Преди да си тръгна, той ми подаде торбичка с няколко растения и ми даде ред указания за пресаждане на едното от тях.

По пътя си за град Агуас Калиентес спрях. Уверих се, че наоколо няма хора. Поне десет минути оглеждах пътя и околността. Не се виждаха никакви къщи, нито добитък пасеше край пътя. Спрях на върха на малък хълм, откъдето можех да видя пътя пред и зад себе си. Той беше запустял и в двете посоки, докъдето ми виждаха очите. Изчаках няколко минути, за да се ориентирам и да си припомня указанията на дон Висенте. Взех едно от растенията, отидох в едно кактусово поле от източната страна на пътя и го посадах, както ми беше поръчал дон Висенте. В себе си имах бутилка минерална вода, с която възнамерявах да полея растението. Опитах се да я отворя, бутайки капачката с малката желязна пръчка, която бях използвал за копаене, но бутилката се пръсна, а едно стъкълце резна горната ми устна и ми потече кръв.

Върнах се в колата си да взема друга бутилка минерална вода. Докато я вадех от пътната си чанта, един човек, каращ фургон

„Фолксваген“, спря и ме попита имам ли нужда от помощ. Казах, че всичко е наред и той потегли. Върнах се да поля растението, а след това се запътих обратно към колата. Когато бях може би на сто фута, чух някакви гласове. Забързах надолу по склона към магистралата и намерих трима мексиканци до колата си — двама мъже и една жена. Единият от мъжете седеше на предната броня. Беше навярно към четиридесет годишен, среден на ръст, с черна къдрава коса. На гърба си носеше вързоп и беше облечен в стари памучни панталони и износена розовееща риза. Обувките му бяха развързани и навярно твърде големи за краката му. Изглеждаха развлечени и неудобни. Той се потеше обилно.

Другият мъж стоеше на около двајсет фута от колата. Той беше дребен и по-нисък от първия, а косата му беше права и сресана назад. Носеше по-малък вързоп и беше по-стар — може би към петдесетте. Дрехите му бяха в по-добро състояние. Беше с тъмносиньо сако, светлосини памучни панталони и черни обувки. Той изобщо не се потеше, а изглеждаше резервиран, незаинтересован.

Жената също изглеждаше над четиридесетте. Беше дебела и с много тъмна кожа. Носеше черна пола, бял пуловер и черни заострени обувки. Не носеше вързоп, но държеше портативен транзистор. Изглеждаше много изморена и лицето ѝ беше покрито с капчици пот.

Когато се приближих до тях, по-младият мъж и жената ме заговориха. Искаха да ги закарам. Казах им, че в колата ми няма никакво място. Показах им, че задната седалка е натоварена до краен предел и няма място. Мъжът предложи да карам бавно, а те да пътуват, разположени на задната броня или легнали на предната. Реших, че идеята е абсурдна. В молбата им обаче имаше такава настойчивост, че се почувствах много тъжен и неспокоен. Дадох им малко пари за автобуса.

По-младият мъж взе банкнотите и ми благодари, но по-възрастният презрително обърна гръб.

— Аз искам превоз — каза той. — Парите не ме интересуват.

След това се обърна към мен.

— Не можеш ли да ни дадеш малко храна или вода? — попита той.

Наистина нямах какво да им дам. Те постояха още миг, гледайки ме, а след това потеглиха.

Влязох в колата и се опитах да я запаля. Горещината беше много силна и моторът сякаш се задавяше. Като чу как стартерът се мъчи, помладият мъж спря, върна се и застана зад колата, за да я бута. Усетих ужасен страх. Наистина отчаяно се задъхвах. Накрая моторът запали и аз рязко потеглих.

След като приключих разказа си, дон Хуан дълго остана замислен.

— Защо не си ми казал това досега? — каза той, без да ме гледа. Не знаех какво да кажа. Вдигнах рамене и отговорих, че никога не съм мислил, че това е важно.

— Дяволски важно е! — каза той. — Висенте е първокласен магьосник. Той ти е дал да посадиш нещо, защото си е имал причини. И ако си срещнал трима души, които сякаш са изникнали от никъде веднага, след като си го посадил, за това също има причина. Но само глупак като тебе може да пренебрегне случката и да реши, че не е важна.

Той пожела да узнае какво точно беше станало, когато посетих дон Висенте.

Казах му, че шофирах през града и минах покрай пазара. Тогава ми хрумна да потърся дон Висенте. Отидох на пазара и се насочих към участъка за лечебни растения. Там имаше три щанда един до друг, но те бяха заети от три дебели жени. Отидох до края на пътеката и зад ъгъла открих друг щанд. Там видях слаб, дребен белокоос човек. В този момент той продаваше кафез на една жена.

Изчаках да остане сам и го попитах дали познава Висенте Медрано. Той ме погледна, без да отговори.

— Какво искаш от този Висенте Медрано? — каза той накрая.

Казах му, че съм дошъл да го посетя от името на един негов приятел и казах името на дон Хуан. Старецът ме погледна за миг, а след това каза, че той е Висенте Медрано и е на моите услуги. Покани ме да седна. Изглеждаше доволен, много спокоен и искрено мил. Казах му за приятелството си с дон Хуан. Усетих как веднага ни свързва взаимна симпатия. Той ми каза, че познава дон Хуан от времето, когато годините им са започнали с двойка. Думите му за дон Хуан бяха само хвалебствени. Към края на нашия разговор той каза с трептящ глас:

— Хуан е истински човек на знанието. Аз самият за кратко време живях със силите на растенията. Винаги са ме интересували лечебните

им свойства. Дори съм събирал ботанически книги, които едва напоследък продадох.

Той замълча за миг. Два пъти потри брадата си. Сякаш търсеше точната дума.

— Можеш да кажеш, че съм само човек на лиричното знание — каза той. — Не съм като Хуан, моят индиански брат.

Дон Висенте отново замълча. Очите му бяха стъклени и се взираха в земята отляво на мен.

След това той се обърна към мен и каза почти шепнешком:

— О, колко високо се рее моят индиански брат!

Дон Висенте стана. Изглежда разговорът ни беше приключил. Ако някой друг беше направил изявлението за индианския брат, щях да го взема за евтино клише. Тонът на дон Висенте обаче беше толкова искрен, а очите му така ясни, че той ме очарова с образа на индианския си брат, реещ се така високо. И аз вярвах, че той мисли това, което казва.

— Лирично знание, виж ми окото! — възкликна дон Хуан, след като му разправих цялата история. — Висенте е брухо. Защо отиде да го видиш?

Припомних му, че той самият ме беше помолил да посетя дон Висенте.

— Това е абсурд! — възкликна той драматично. — Казах ти, че един ден, когато знаеш как да *виждаш*, трябва да посетиш моя приятел Висенте. Това е, което казах. Очевидно не си ме слушал.

Възразих, че не намирам нищо лошо в това, че съм се срещнал с дон Висенте, че съм очарован от държанието и любезността му.

Дон Хуан завъртя глава и в полушеговит тон изрази озадачението си от това, което нарече мой „смайващ късмет“. Каза, че посещението ми при дон Висенте е като да отидеш в бърлогата на лъв, въоръжен с вейка. Дон Хуан изглеждаше развълнуван, но аз не виждах причината за неговото безпокойство. Дон Висенте беше прекрасен човек. Изглеждаше толкова крехък. Странно натрапчивите му очи му придаваха почти безплътен вид. Попитах дон Хуан как може един прекрасен човек като него да бъде опасен.

— Ти си пълен глупак — каза той и погледна сурово за миг. — Той няма да ти причини вреда сам. Но знанието е сила и, веднъж поел по пътя на знанието, човек вече не е отговорен за това, което може да

се случи на онези, които влязат в контакт с него. Ти трябваше да го посетиш, когато знаеш достатъчно, за да се защитаващ. Не от него, а от силата, която той самият е обуздал, и която, между другото, не е негова или пък на някой друг. Като е чул, че си мой приятел, Висенте е заключил, че знаеш как да се предпазваш и ти е направил дар. Той очевидно те е харесал и ти е направил огромен дар, който ти си захвърлил. Колко жалко!

24 МАЙ 1968

Цял ден досаждах на дон Хуан да ми каже за дара на дон Висенте. Неколкократно отбелязвах, че той трябва да отчита нашите различия — това, което за него се подразбира от само себе си, за мен може да бъде напълно неразбираемо.

— Колко растения ти даде? — попита той накрая. Казах, че са били четири, макар че всъщност не можех да си спомня. След това дон Хуан пожела да узнае точно какво се беше случило, след като срещнах дон Висенте и преди да спра край пътя. Но аз не можех да си спомня нито едното, нито другото.

— Броят на растенията е важен, както и редът на събитията — каза той. — Как мога аз да кажа какъв е бил дарът, след като ти не помниш какво се е случило?

Помъчих се да си представя последователността на събитията, но безуспешно.

— Ако си спомниш всичко, което се е случило — каза той, — ще мога поне да ти кажа как си захвърлил дара си.

Дон Хуан изглеждаше много обезпокоен. Той нетърпеливо ме подканяше да си спомня, но паметта ми беше едно почти напълно бяло петно.

— В какво мислиш, че сгреших, дон Хуан? — казах аз просто, за да продължа разговора.

— Във всичко.

— Но аз буквално следвах указанията на дон Висенте.

— И какво? Не разбираш ли, че е било безсмислено да следваш указанията му?

— Защо?

— Защото тези указания са били предназначени за някой, който може да *вижда*, а не за идиот, който е отървал кожата си по чиста

случайност. Ти си отишъл да видиш Висенте без подготовка. Той те е харесал и ти е дал дар. А този дар лесно е можел да струва живота ти.

— Но защо той ми е дал нещо толкова сериозно? Ако е магьосник, той би трябвало да знае, че аз не знам нищо.

— Не, той не би могъл да *види* това. Ти изглеждаш така, като че ли знаеш, но всъщност не знаеш много.

Казах, че съм искрено убеден, че никога не съм се представял в невярна светлина, поне не нарочно.

— Нямах предвид това — каза той. — Ако се беше надувал, Висенте щеше да те прозре. Това е нещо по-лошо от надуване. Когато те *виждам*, ти изглеждаш така, сякаш знаеш много, но аз самият знам, че не е така.

— Какво изглежда, че знам, дон Хуан?

— Тайни на силата, разбира се. Знание на брухо. Затова, когато Висенте те е видял, ти е направил дар, а ти си постъпил с него така, както постъпва едно куче с храната, когато коремът му е пълен. Когато не иска да яде повече, кучето пикае върху храната, така че други кучета да не я ядат. Това си направил с дара. Сега ние никога няма да узнаем какво е станало всъщност. Прахосал си много. Каква загуба!

Той мълча известно време. След това вдигна рамене и се усмихна.

— Безполезно е да се оплакваме — каза той. — Но е трудно да не го правим. Дарове на силата се появяват така рядко в човешкия живот. Те са уникални и скъпоценни. Вземи мен например. Никой никога не ми е правил такъв дар. Малцина, доколкото знам, някога са го имали. Срамота е да се прахоса нещо толкова уникално.

— Разбирам какво искаш да кажеш, дон Хуан — казах аз. — Има ли нещо, което мога да направя, за да спася този дар?

Той се засмя и няколко пъти повтори „Да спася този дар“.

— Добре звучи — каза той. — Харесва ми. Но човек не може да направи нищо, за да спаси твоя дар.

25 МАЙ 1968

Дон Хуан посвети почти цялото си време днес да ме учи как да стъкмявам капани за малки животни. Почти цяла сутрин рязахме и чистихме клони. В главата си имах много въпроси. Трябваше да говоря с него, докато работехме, но той се пошегува, че от двама ни само аз

мога да движа едновременно устата и ръцете си. Накрая седнахме да си починем и аз изтърсих въпроса:

— Какво е да *виждаш*, дон Хуан?

— Трябва да се научиш да *виждаш*, за да разбереш това. Не мога да ти кажа.

— Това тайна ли е, която не бива да знам?

— Не. Просто аз не мога да ти го опиша.

— Защо?

— Няма да го разбереш.

— Пробвай ме, дон Хуан. Може би ще го разбере.

— Не. Трябва да го направиш ти самият. Веднъж като се научиш, можеш да *видиш* всяко едно нещо в света по различен начин.

— В такъв случай, дон Хуан, ти не *виждаш* вече света по обикновения начин.

— *Виждам* по двата начина. Когато искам да *гледам* света, аз го виждам по начина, по който го виждаш ти. А когато искам да го *видя*, гледам го по начина, който знам, и го възприемам по различен начин.

— Изглеждат ли нещата постоянно същите всеки път, когато ги *виждаш*!

— Нещата не се променят. Ти променяш начина си на *гледане*, това е всичко.

— Искам да кажа, дон Хуан, че ако *виждаш* например едно и също дърво, остава ли то едно и също всеки път, когато го *виждаш*?

— Не. То се променя и все пак е същото.

— Но ако същото дърво се променя всеки път, когато го *виждаш*, твоето *виждане* може да бъде само една илюзия.

Той се засмя и известно време не отговори, но изглеждаше сякаш размишлява. Накрая каза:

— Когато *гледаш* нещата, ти не ги *виждаш*. Просто ги *гледаш* — предполагам, за да се увериш, че нещото е там. Докато не се занимаваш с *виждане*, нещата много си приличат всеки път, когато ги *гледаш*. Когато обаче се научиш да *виждаш*, едно нещо никога не е същото всеки път, когато го *виждаш*, и все пак е същото. Казах ти например, че човек е като яйце. Всеки път, когато *видя* един и същи човек, аз *виждам* едно яйце, макар че то не е същото яйце.

— Но ти не можеш да разпознаеш нищо, защото нищо не е същото. Та каква е ползата от ученето да *виждаш*?

— Можеш да разграничиш нещата. Можеш да ги *видиш* какви са наистина.

— Не *виждам* ли аз нещата, каквито са наистина?

— Не. Твоите очи са се научили само да *гледат*. Вземи например тримата души, които си срещнал, тримата мексиканци. Ти ги описва подробно и дори ми каза какви дрехи са носили. А това само ми доказва, че ти изобщо не си ги *видял*. Ако можеше да *виждаш*, ти незабавно щеше да узнаеш, че не са били хора.

— Не са били хора? Какви са били?

— Не са били хора, това е всичко.

— Но това е невъзможно. Те бяха точно като теб и мен.

— Не, не са били. Сигурен съм в това.

Попитах го дали са били привидения, духове или души на умрели хора. Отговорът му беше, че не знае какво означава привидения, духове и души.

Преведох му дефиницията на Уебстърския речник на новия свят за привидение: „Предполагам безплътен дух на мъртъв човек, представян като явяващ се на живите като блед, сенчест призрак“, а след това — дефиницията за дух: „Свръхестествено същество, особено такова, считано за... привидение или за обитаващо определен район, имащо определен (добър или зъл) характер.“

Той каза, че навярно те могат да бъдат наречени духове, макар че дефиницията, която му прочетох, не била твърде адекватна, за да ги обхване.

— Те един вид пазители ли са? — попитах.

— Не. Те не пазят нищо.

— Те надзиратели ли са? Те охраняват ли ни?

— Те са сили — нито добри, нито лоши, просто сили, които един брухо се научава да обуздава.

— Това съюзниците ли са, дон Хуан?

— Да, това са съюзниците на един човек на знанието. За първи път в осемте години на нашата връзка дон Хуан се доближи до дефинирането на „съюзника“. Сигурно го бях молил за това стотици пъти. Той обикновено пренебрегваше моя въпрос, казвайки, че аз знам какво е съюзник и че е глупаво да изрича това, което вече знам. Категоричното изявление на дон Хуан за природата на съюзника беше новост и аз не можех да устоя да не продължа да го разпитвам.

— Ти ми каза, че съюзниците са в растенията — казах аз, — в джимсъновата трева и в гъбите.

— Никога не съм ти казвал това — каза той с голяма убедителност. — Винаги прибързано си правиш собствени заключения.

— Но аз съм ги записал в бележките си, дон Хуан.

— Можеш да пишеш каквото искаш, но не ми казвай, че аз съм го казвал.

Припомних му, че отначало ми беше казал, че съюзникът на неговия благодетел бил в джимсъновата трева, а неговият собствен съюзник — в малкия дим, и че по-късно го беше изяснил, казвайки, че съюзникът се съдържа във всяко растение.

— Не. Това не е вярно — каза той намръщен. — Моят съюзник е малкият дим, но това не означава, че съюзникът ми е в сместа за пушене или в гъбите, или в лулата ми. Те всички трябва да бъдат събрани заедно, за да ме заведат при съюзника и този съюзник аз наричам „малък дим“ по свои си причини.

Дон Хуан каза, че тримата души, които бях видял, и които той нарече „онези, които не са хора“ — *los que no so sente*, всъщност са били съюзниците на дон Висенте.

Припомних му, че беше казал, че разликата между един съюзник и Мескалитото е, че съюзникът не може да бъде видян, докато човек лесно може да види Мескалитото.

Впуснахме се в дълъг разговор. Каза, че е представил идеята, че един съюзник не може да бъде видян, тъй като той приема всякаква форма. Когато отбелязах, че веднъж той беше казал, че Мескалитото приема всякаква форма, дон Хуан прекъсна целия разговор, казвайки, че „виждането“, за което той говори, не е обикновеното „гледане на неща“ и че объркването ми идва от моята настойчивост да говоря.

Часове по-късно самият дон Хуан отново подхвана въпроса за съюзниците. Бях усетил, че въпросите ми някак си го ядосват, тъй че не го притеснявах повече. В този момент той ми показваше как да правя капан за зайци. Трябваше да държи една дълга пръчка и да я огъна колкото може повече, така че той да съумее да върже връв около краищата ѝ. Пръчката беше сравнително тънка, но въпреки това изискваше значителна сила, за да се огъне. Главата и ръцете ми

трепереха от напрежение и когато накрая той върза връвта, бях наистина изтощен.

Седнахме и започнахме да говорим. Той каза, че за него е очевидно, че аз не мога да разбера нещо, ако не говоря за него, и че няма нищо против въпросите ми и ще ми разкаже за съюзниците.

— Съюзникът не е в дима — каза той. — Димът те отвежда там, където е съюзникът, и когато станеш едно със съюзника, вече не е необходимо някога да пушиш отново. От този момент нататък можеш да призоваваш съюзника си по желание и да го караш да прави всичко, което искаш.

Съюзниците не са нито добри, нито зли, а са поставени в услуга на магьосниците за угодни на тях цели. Аз харесвам малкия дим като съюзник, защото той не изисква много от мен. Той е постоянен и честен.

— Как ти изглежда един съюзник, дон Хуан? Например тези трима души, които срещнах и които ми изглеждаха като обикновени хора — на тебе как биха ти изглеждали?

— Биха ми изглеждали като обикновени хора.

— Тогава как можеш да ги разграничиш от истинските хора?

— Истинските хора изглеждат като сияйни яйца, когато ги *виждаш*. Нехората винаги изглеждат като хора. Това е, което имах предвид, когато казах, че не можеш да *видиш* един съюзник. Съюзниците приемат различни форми. Те изглеждат като кучета, койоти, птици, дори като тръни или като нещо друго. Единствената разлика е, че когато ги *видиш*, те изглеждат точно като това, което се преструват, че са. Всяко нещо има свой собствен начин на съществуване, когато *виждаш*. Точно както хората изглеждат като яйца, други неща изглеждат като нещо друго, но съюзниците могат да бъдат видени само във формата, която приемат. Тази форма е достатъчно добра, за да измами очите, нашите очи, това е. Никога не можеш да измамиш например кучето или враната.

— Защо ще искат да ни изиграят?

— Мисля, че всички ние сме клоуни. Ние играем сами себе си. Съюзниците просто вземат външния вид на това, което ги обкръжава, и тогава ние ги вземаме за това, което не са. Не са виновни те, че сме научили очите си само да гледат нещата.

— Не ми е ясна тяхната функция, дон Хуан. Какво правят съюзниците на света?

— То е като да попитам какво правят хората на света. Аз наистина не знам. Ние сме тук и това е всичко. И съюзниците са тук като нас. А може би са били тук преди нас.

— Какво искаш да кажеш с това „преди нас“, дон Хуан?

— Ние, хората, не винаги сме били тук.

— Имаш предвид тук, в тази страна, или тук, на света?

По този въпрос се впуснахме в дълъг спор. Дон Хуан каза, че за него съществува само светът — мястото, на което стъпва. Попитах го откъде знае, че не винаги сме били на света.

— Много просто — каза той. — Ние, хората, знаем много малко за света. Един койот знае много повече от нас. Един койот едва ли някога може да бъде изигран от външността на света.

— Как става така, че ние ги хващаме и убиваме? — попитах аз. — Щом те никога не могат да бъдат изиграни от външността, как става така, че умират толкова лесно?

Дон Хуан се взира в мен, докато се притесних.

— Ние можем да уловим или отровим, или застреляме един койот — каза той. — По който и начин да го направим, койотът е лесна плячка за нас, защото не познава човешките машинации. Ако койотът оцелее обаче, може да бъдеш сигурен, че никога вече няма да го хванем. Добрият ловец знае това и никога не поставя капана си два пъти на едно и също място, защото ако койотът умре в капана, всеки койот ще може да *види* неговата смърт, която се мотае, и затова той ще избягва капана или дори изобщо района, където е поставен. Ние обаче никога не *виждаме* смъртта, която се мотае около мястото, където е умрял някой от ближните ни. Ние можем да подозираме за нея, но никога не я *виждаме*.

— Може ли един койот да *види* съюзник.

— Разбира се.

— Как изглежда съюзникът на един койот?

— Би трябвало да съм койот, за да знам това. Все пак мога да ти кажа, че на враната той изглежда като островърха шапка. Кръгла и широка в основата, завършваща с дълъг, остър връх. Някои от тях светят, но мнозинството са матови и много тежки на вид. Те наподобяват подгизнало парче плат. Те са поличбени форми.

— Как ти изглеждат, когато ги *видиш*, дон Хуан?

— Вече ти казах. Изглеждат като това, на което се преструват. Вземат всяка форма или размер, които ги устройват. Могат да имат форма на камъче или на планина.

— Говорят ли те, смеят ли се, вдигат ли някакъв шум?

— В присъствието на хора се държат като хора. В присъствието на животни се държат като животни. Животните обикновено се страхуват от тях. Ако обаче са свикнали да виждат съюзници, те ги оставят на мира. И ние самите правим нещо подобно. Сред нас има множество съюзници, но ние не ги безпокоим. Тъй като нашите очи могат само да гледат нещата, ние не ги забелязваме.

— Искаш да кажеш, че някои от хората, които виждам на улицата, не са истински хора? — попитах аз, истински сащисан от изявлението му.

— Някои не са — каза той натъртено.

Изявлението му ми се стори абсурдно, макар че не можех сериозно да допусна, че дон Хуан прави подобна бележка чисто и просто заради ефекта. Казах му, че това звучи като научнофантастична приказва за същества от друга планета. Той каза, че не го интересува как звучи, но някои хора на улицата не са хора.

— Защо трябва да мислиш, че всеки в движещата се тълпа е човешко същество? — попита той с крайно сериозен вид.

Наистина не можех да обясня защо, освен че съм привикнал да го вярвам като нещо, на което просто вярвам.

Той продължи, казвайки колко обича да гледа шумни места с много хора и как понякога *вижда* тълпа от хора, които изглеждат като яйца, и сред масата от яйцевидни създания съзира някой, който изглежда просто като човек.

— Много е приятно да се прави това — каза той със смях, — или поне за мен е приятно. Обичам да седя в паркове и автогари и да гледам. Понякога мога да съзря един съюзник веднага. В други случаи *виждам* само истински хора. Веднъж видях двама съюзника, седнали един до друг в автобуса. Това е единственият случай в живота ми, когато видях двама заедно.

— Това, че видях двамата заедно, имаше ли някакво специално значение за теб?

— Разбира се. Всичко, което те правят има значение. Понякога от техните действия един брухо може да извлича своята сила. Дори ако един брухо няма свой собствен съюзник, щом той знае как да *вижда*, той може да манипулира сила, гледайки действията на съюзниците. Моят благодетел ме научи да правя това и години преди да имам свой собствен съюзник аз търсех съюзници сред тълпите хора и всеки път, когато *видех* такъв, той ме научаваше на нещо. Ти си намерил трима наведнъж. Какъв великолепен урок си прахосал!

Той не каза нищо повече, докато не довършихме сглобяването на капана за зайци. След това се обърна към мен и изведнъж ми каза, сякаш току-що се е сетил, че друго важно нещо за съюзниците е, че ако човек намери двама, те винаги ще са от един вид. Двамата съюзника, които той видял, били мъже, а тъй като аз бях видял двама мъже и една жена, той заключи, че преживяването ми било дори още по-необикновено.

Попитах дали съюзниците вземат образа на деца, дали децата са от един или от различен пол; дали съюзниците вземат образа на хора от различни раси; дали могат да се преобразяват в семейство от мъж, жена и дете. А накрая го попитах дали някога е виждал съюзник, шофиращ кола или автобус.

Дон Хуан изобщо не ми отговаряше. Той се усмихна и ме остави да се изприказвам. Когато чу последния ми въпрос, той избухна в смях и каза, че не мисля какво питам, че било по-подходящо да попитам дали някога е *виждал* съюзник да шофира моторно превозно средство.

— Не искаш да пропуснеш мотоциклетите, нали? — каза той с палав блясък в очите.

Шегата му с моя въпрос ми се стори смешна и сърдечна и аз се засмях с него.

След това той ми обясни, че съюзниците не могат да ръководят или въздействат на нещо директно. Те обаче могат да въздействат на човека по индиректен начин. Дон Хуан каза, че влизането в контакт с един съюзник е опасно, защото той е в състояние да извади най-лошото у човека. Чиракуването е дълго и тежко, каза той. Човек трябва да сведе до минимум всичко ненужно в живота си, за да удържи на удара на такава среща. Дон Хуан каза, че когато неговият благодетел за първи път влязъл в контакт със съюзник, бил накаран да се самозапали, от което му останали белези, като че ли го е драла пума.

Каза, че лично в неговия случай съюзникът го блъснал в купчина горящи дърва и той малко се изгорил на коляното и плешката, но след време, когато станал едно със съюзника, белезите изчезнали.

На 10 юни 1968 година с дон Хуан потеглихме на дълго пътешествие, за да участваме в митоте. Бях чакал тази възможност месеци, макар да не бях съвсем сигурен, че искам да отида. Мислех, че колебанието ми се дължи на моя страх, че на едно събиране с пейот ще трябва да погълна пейот, а аз нямах никакво намерение да го правя. Неколкократно изразих тези чувства пред дон Хуан. Отначало той търпеливо се смя, но накрая решително заяви, че вече не иска и да чуе за моя страх.

За мен едно митоте беше идеалната почва за проверка на схемичката, която бях построил. Преди всичко аз не бях се отказал напълно от идеята, че е необходим прикрит водач на тези събирания, за да осигури съгласие между участниците. Имах чувството, че дон Хуан беше отхвърлил идеята ми по свои причини, тъй като смяташе, че е по-ефикасно всичко, което става на митоте, да се обяснява с езика на „виждането“. Мислех, че интересът ми в намирането на подходящо обяснение с мой език не беше в съгласие с това, което той самият искаше да правя. Следователно той трябваше да отхвърли моето обяснение, както обикновено правеше с всичко, което не съответства на неговата система.

Точно преди да потеглим на пътешествието, дон Хуан облекчи страха ми, че ще трябва да погълтам пейот, като ми каза, че ще присъствам на събирането, само за да гледам. Почувствах се обнадежден. В този момент бях почти сигурен, че ще разкрия скритата процедура, чрез която участниците стигат до съгласие.

Когато тръгнахме, беше късен следобед. Слънцето беше почти на хоризонта. Усещах го на тила си и ми се прииска да имам жалози на задното стъкло на колата си. От върха на хълма можех да видя огромната долина. Пътят беше като черна лента, положена на земята, нагоре и надолу по безбройните хълмове. За момент я проследих с очи, а след това започнахме да се спускаме. Тя се простираше право на юг, докато изчезна отвъд верига ниски планини в далечината.

Дон Хуан седеше спокойно, гледайки право напред. Дълго време не бяхме си казали нито дума. В колата беше неприятно топло. Бях отворил прозорците, но това не помагаше много, защото денят беше извънредно горещ. Чувствах се много раздразнен и неспокоен. Започнах да се оплаквам от жегата.

Дон Хуан се намръщи и ме погледна присмехулно.

— По това време на годината е горещо в цяло Мексико — каза той. — Човек нищо не може да направи.

Не го погледнах, но знаех, че той ме гледа. Колата набра скорост надолу по склона. Неясно видях пътен знак *Vado* — хлътване. Когато действително видях хлътването, карах твърде бързо и макар че намалих, все пак усетихме удара и подскочихме от седалките. Доста намалих скоростта. Минавахме през район, където добитък свободно пасеше край пътя, район, където беше обичайна гледка трупът на кон или крава, прегазени от кола. В един момент трябваше съвсем да спра и да пусна няколко коня да пресекат шосето. Ставах все по-неспокоен и раздразнен. Казах на дон Хуан, че е от горещината. Заявих, че винаги съм мразил горещината, още от детството си, защото всяко лято се задушавах и едва дишах.

— Сега не си дете — каза той.

— Горещината все още ме задушава.

— Е, гладът ме задушаваше, когато бях дете — каза той меко. — Единственото, което знаех като дете, беше, че съм много гладен и се подувах, докато и на мен ми ставаше невъзможно да дишам. Но това беше, когато бях дете. Сега не мога да се задушавам, нито пък да се подувам като жаба, когато съм гладен.

Не знаех какво да кажа. Усетих, че се вкарвам в незащитима позиция и скоро ще трябва да защитавам гледна точка, чиято защита всъщност не ме интересува. Горещината не беше толкова лоша. Това, което ме смущаваше, беше перспективата да шофирам над хиляда мили до нашето местоназначение. Дразнех се при мисълта, че трябва да се напругам.

— Нека спрем и вземем нещо за ядене — казах аз. — Може би няма да бъде толкова горещо, когато слънцето залезе.

Дон Хуан ме погледна с усмивка и каза, че на голямо разстояние няма никакви чисти градове, а е разбрал моето правило — да не ям от сергиите край пътя.

— Вече не се ли страхуваш от диария? — попита той.

Знаех, че е саркастичен, макар че в същото време продължаваше да гледа нахално и същевременно сериозно.

— От начина, по който се държиш — каза той, — човек би помислил, че диарията се спотайва навън, чакайки те само да излезеш от колата, за да те върхлети. Ти си в ужасно трудно положение — ако избягаш от горещината, ще вземе пък да те хване диария.

Тонът на дон Хуан беше толкова сериозен, че започнах да се смея. След това дълго пътувахме в мълчание. Когато стигнахме до една спирка за камиони, наречена Лос Видриос — Стъклата, вече беше доста тъмно.

Дон Хуан извика от колата:

— Какво имате за ядене днес?

— Свинско месо — отговори високо една жена отвътре.

— Надявам се, за твое добро, че прасето е било прегазено на пътя днес — каза ми дон Хуан, смеейки се.

Излязохме от колата. Пътят беше заграден и от двете страни с вериги ниски планини, които изглеждаха като втвърдената лава на някакво гигантско вулканично изригване. В тъмното черните нащърбени върхове издигаха силуети на фона на небето като огромни застрашителни стени от стъклени отломъци.

Докато се хранехме, казах на дон Хуан, че мога да си обясня защо мястото е наречено Стъклата. Казах, че името очевидно се дължи на формата на стъклен отломък на планините.

Дон Хуан каза с убедителен тон, че мястото било наречено Лос Видриос, защото тук се преобърнал камион, натоварен със стъкло и парченцата останали да лежат наоколо с години.

Усетих, че се шегува, и го помолих да ми каже дали това е истинската причина.

— Защо не попиташ някого тук? — каза той.

Попитах един мъж, седнал на масата до нашата. Той каза извинително, че не знае. Отидох в кухнята и попитах жените дали знаят, но те всички казаха, че не знаят и че мястото просто било наречено Стъклата.

— Вярвам, че съм прав — каза дон Хуан с тих глас. — Мексиканците не са склонни да виждат нещата около тях. Сигурен

съм, че не могат да видят стъклените планини, но със сигурност могат да оставят планина от стъклени парченца да лежи наоколо с години.

И двамата намерихме образа забавен и се засмяхме. Когато приключихме с яденето, дон Хуан ме попита как се чувствам. Казах му „Чудесно“, но се чувствах някак неразположен. Дон Хуан ме погледна втренчено и изглежда долови моя дискомфорт.

— След като веднъж си решил да дойдеш в Мексико, ти трябваше да очистиш всичките си дребни страхове — каза той строго. — Твоето решение да дойдеш, трябваше да ги победи. Ти дойде, защото искаше да дойдеш. Това е пътят на воина. Казвал съм ти толкова пъти, че най-ефективният начин да се живее, е като воин. Безпокой се и мисли преди да вземеш всяко решение, но след като веднъж си го взел, върви по пътя си свободен от безпокойства и мисли. Има милион други решения, които тепърва те очакват. Това е пътят на воина.

— Вярвам, че правя това, дон Хуан, понякога поне. Много ми е трудно обаче да продължавам да си го напомням.

— Един воин мисли за смъртта, когато нещата станат неясни.

— Това е дори по-трудно, дон Хуан. За повечето хора смъртта е неясна и далечна. Ние никога не мислим за нея.

— Защо не мислите?

— А защо да мислим?

— Много просто — каза той. — Защото идеята за смъртта е единственото нещо, което калява нашия дух.

Когато си тръгнахме от Лос Видриос, беше толкова тъмно, че нацърбените силуети на планините бяха потънали в тъмнината на небето. Повече от час пътувахме в мълчание. Чувствах се изморен. Не исках да говоря, защото нямаше за какво. Имаше малко движение. Няколко коли минаха в обратната посока. Като че ли бяхме единствените, отиващи на юг по шосето. Помислих си, че това е странно, и продължих да гледам в огледалото за обратно виждане дали зад нас идват други коли, но такива нямаше.

След малко престанах да гледам за коли и отново се заех с перспективата на нашето пътуване. Тогава забелязах, че фаровете ми изглеждат извънредно ярки, в контраст с тъмнината наоколо, и пак погледнах в огледалото. Първо видях ярък блясък, а след това две точки светлина сякаш изплуваха от земята. Бяха фаровете на кола на

хребета зад нас. Те останаха видими за малко, след това изчезнаха в тъмнината, като че бяха затрупани. След миг се появиха на друг хребет, после пак изчезнаха. Дълго следих техните появявания и изчезвания в огледалото. В един момент ми се стори, че колата ни догонва. Тя определено ни настигаше. Светлините бяха по-големи и по-ярки. Нарочно натиснах газта. Имах тревожно усещане. Дон Хуан като че ли забеляза моето безпокойство или може би само забелязваше, че увеличавам скоростта. Той първо ме погледна, а след това се обърна и погледна далечните фарове.

Попита ме дали нещо не е наред с мене. Казах му, че не бях видял никакви коли зад нас с часове и че изведнъж забелязах светлините на кола, която сякаш ни е *догонвала* през цялото време.

Той се подсмихна и ме попита дали наистина мисля, че това е кола. Казах му, че трябва да е кола, а той каза, че моето безпокойство му разкривало, че някак трябва да съм усетил, че това, което е зад нас, е нещо повече от обикновена кола. Продължавах да настоявам, че това е просто една кола на шосето, или може би камион.

— Какво друго може да бъде? — казах високо. Сондажът на дон Хуан ме беше накарал да настръхна. Той се обърна и погледна право в мене, след това кимна бавно, сякаш отмерваше това, което щеше да каже.

— Това са светлините на главата на смъртта — каза той тихо. — Смъртта ги слага като шапка и след това стреля в галоп. Това са светлините на смъртта, догонваща ни в галоп, приближаваща все повече и повече.

Студена тръпка мина по гърба ми. След малко отново погледнах в огледалото, но светлините вече не бяха там.

Казах на дон Хуан, че колата трябва да е спряла или да е отбила от пътя. Той не погледна назад. Само протегна ръце и се прозина.

— Не — каза той. — Смъртта никога не спира. Понякога изключва светлините си, това е всичко.

На 13 юни пристигнахме в североизточно Мексико. Пред вратата на малка кирпичена къща се бяха събрали две стари индианки, които си приличаха, като че ли бяха сестри, и четири момичета. Зад къщата имаше колиба и един срутен плевник, от който беше останала само част от покрива и една стена. Жените явно ни очакваха. Трябва да бяха съзрели колата ми по прахоляка, който беше вдигнала по черния път,

след като бях напуснал павираното шосе на две мили оттук. Къщата беше в ниска долина и от вратата ѝ шосето изглеждаше като дълга бразда, високо по склоновете на зелените хълмове.

Дон Хуан слезе от колата и поговори малко със старите жени. Те посочиха някакви дървени столчета пред вратата. Дон Хуан ми направи знак да се приближа и да седна. Една от стариците седна с нас. Останалите влязоха в къщата. Две от момичетата се задържаха до вратата, изучавайки ме с любопитство. Махнах им. Те се изкискаха и се втурнаха вътре. След малко дойдоха двама млади мъже и поздравиха дон Хуан. Те не говориха с мене, дори не ме погледнаха. С дон Хуан говориха кратко. След това той стана и всички, включително жените, отидохме в една друга къща, отдалечена на може би половин миля.

Там се срещнахме с друга група хора. Дон Хуан влезе вътре, като преди това ми каза да остана до вратата. Погледнах вътре и видях стар индианец, около възрастта на дон Хуан, седнал на дървено столче.

Не беше много тъмно. Група млади индианци и индианки стояха безмълвно край един стар камион, паркиран пред къщата. Заговорих ги на испански, но те нарочно отбягваха да ми отговорят. Жените се кискаха всеки път, когато кажех нещо, а мъжете любезно се усмихваха и отместваха поглед. Като че ли не ме разбираха, макар да бях сигурен, че всичките говорят испански, защото ги бях чувал да разговарят помежду си.

След това дон Хуан и другият старец излязоха, качиха се в камиона и седнаха до шофьора. Това беше един вид сигнал за всички да се покатерят в каросерията му. Тя нямаше перила и когато камионът тръгна, ние всички се хванахме за едно дълго въже, завързано за няколко куки на пода.

Камионът се движеше бавно по черния път. В един момент на един много стръмен склон той спря и всички скочиха долу. После тръгнаха след него. Двама млади мъже подскочиха в каросерията и седнаха на края ѝ, без да използват въжето. Жените се смееха и ги насърчаваха да удържат рискованата си поза. Дон Хуан и старецът, към когото се обръщаха с дон Силвио, вървяха заедно и явно не все интересуваха от позирането на младите. Когато пътят се изравни, всички отново се качиха в камиона.

Пътувахме около час. Подът беше извънредно твърд и неудобен, затова станах, хванах се за покрива на кабината и така пътувах, докато спряхме пред няколко колиби. Там имаше още хора. До тогава съвсем се беше стъмнило и аз можех да видя само няколко от тях в мъжделивата светлина на газения фенер, който висеше на една отворена врата.

Всички слязоха от камиона и се смесиха с хората в къщите. Дон Хуан пак ми каза да остана навън. Облегнах се на предната броня на камиона и след минута-две при мен дойдоха трима млади мъже. Бях се запознал с единия от тях преди четири години на едно предишно митоте. Той ме прегърна, хващайки ръцете ми.

— Ти си добре, нали? — прошепна ми той на испански.

Стояхме съвсем смълчани до камиона. Беше топла, ветровита нощ. Можех да чуя тихото ромолене на близкия поток. Моят приятел ме попита шепнешком дали имам някакви цигари. Пуснах един пакет да обикаля. На пламъчето на цигарата погледнах часовника си. Беше девет часа.

Скоро след това една група се появи от къщата и тримата млади мъже се отдалечиха. Дон Хуан дойде до мене и ми каза, че е обяснил моето присъствие, тъй че да задоволи всички, и че съм добре дошъл да отида и да сервирам вода на това митоте. Каза, че ще започне веднага.

Група от десет жени и единайсет мъже напусна къщата. Мъжът, водещ групата, беше доста як. Беше може би около петдесет и пет годишен. Викаха му „Мочо“ — прякор, който означава „отрязан“. Движеше се с чевръсти, твърди стъпки. Носеше газен фенер и като вървеше го размахваше насам-натам. Отначало помислих, че го движи случайно, но след това открих, че размахва фенера, за да отбелязва препятствия или трудни участъци на пътя. Вървахме повече от час. Жените бърбреха и от време на време тихо се смееха. Дон Хуан и другият старец бяха начело на колоната. Аз бях в самата ѝ опашка. Гледах в краката си, опитвайки се да виждам къде стъпвам.

Бяха изминали четири години, откакто с дон Хуан бяхме на хълмовете през нощта, и аз бях загубил доста от физическата си сила. Препъвах се и неволно ритях малки камъчета. Коленете ми нямаха никаква гъвкавост. Пътят сякаш израстваше пред мен, когато срещах висок участък, или поддаваше под мен, когато се натъквах на нисък. Бях най-шумният пешеходец и това ме превърна в неволен клоун.

Някой в групата казваше „Ууу“ всеки път, когато се спъвах, и всички се смееха. В един момент, един от камъните, които ритнах, удари петата на една жена и тя извика, за радост на всички:

— Дайте свещ на това бедно момче!

Но окончателното унижение дойде, когато се спънах и трябваше да се хвана за човека, вървящ пред мене. Той почти загуби равновесие от тежестта ми и нададе нарочно писък, който минаваше всякакви граници. Всички се засмяха така силно, че цялата група трябваше да спре за малко.

В един определен момент мъжът, който водеше, рязко вдигна и смъкна фенера си. Изглежда, това беше знак, че сме пристигнали. Отдясно на мен, недалеч се виждаше силуетът на ниска къща. Всички от групата се втурнаха в различни посоки. Потърсих дон Хуан. Беше трудно да го намеря в тъмнината. Известно време шумно се препъвах, преди да забележа, че е седнал на един камък.

Той отново ми каза, че мое задължение е да нося вода на мъжете, които ще участват. Беше ме научил на процедурата преди години. Спомнях си всяка подробност от нея, но той настоя да освежи паметта ми и отново ми показва как да го правя.

След това отидохме зад къщата, където се бяха събрали всички мъже. Бяха наклали огън. На около петнайсет фута от огъня имаше празно място, покрито със сламеници. Мочо, мъжът, който ни водеше, пръв седна на един сламеник. Забелязах, че горната част на лявото му ухо липсва, което отговаряше на прякора му. От дясната му страна седна дон Силвио, а от лявата — дон Хуан. Мочо седеше с лице към огъня. Един млад мъж пристъпи и постави плоска кошница с пейотени пъпки пред него. След това младият мъж седна между него и дон Силвио. Друг млад мъж донесе две малки кошници, постави ги до пейотените пъпки и седна между Мочо и дон Хуан. Други двама млади мъже оградиха дон Силвио и дон Хуан, затваряйки кръг от седем души. Жените останаха в къщата. Двама млади мъже отговаряха за поддържането на огъня през цялата нощ, а един тийнейджър и аз пазахме водата, която щеше да бъде дадена на седмината участници след целonoщния им ритуал. Момчето и аз седнахме до един камък. Огънят и съдът с водата бяха един срещу друг и на равно разстояние от кръга на участниците.

Мочо, главатарят, изпя своята пейотена песен. Очите му бяха затворени, тялото му подскачаше нагоре-надолу. Беше много дълга песен. Не разбирах езика. След това всички един след друг изпяха своите пейотени песни. Явно не следваха никакъв предварително установен ред. Очевидно пееха, когато им се прииска. След това Мочо хвана кошницата с пейотените пъпки, взе две от тях и отново я постави в центъра на кръга. Следващият беше дон Силвио, а след това — дон Хуан. Четиримата млади мъже, които като че ли бяха отделна единица, взеха по две пейотени пъпки всеки, следвайки посока, обратна на часовниковата стрелка.

Всеки от седемте участници пъх и изяде по две пейотени пъпки четири пъти последователно, след това пуснаха другите две кошници, които съдържаха сушени плодове и месо.

Те повториха този цикъл много пъти през нощта, но аз не можах да доловя никаква подмолна заповед за техните движения. Те не си говореха. Изглеждаха сами със себе си и в себе си. Нито веднъж не видях някой от тях да обърне внимание на това, което правят другите.

Преди зазоряване те станаха и младият човек и аз им дадохме вода. След това се разходих наоколо, за да се ориентирам. Къщата всъщност беше барака от една стая, ниска кирпичена постройка със сламен покрив. Пейзажът, който я заобикаляше, беше твърде потискащ. Бараката беше разположена в сурова равнина със смесена растителност. Шубраци и кактуси растяха заедно и изобщо нямаше дървета. Не се реших да отида отвъд къщата.

Жените си тръгнаха на сутринта. Мъжете мълчаливо се движеха из района, непосредствено около къщата. Към пладне всички отново седнахме в същия ред, в който бяхме предишната нощ. Кошница с парченца сушено месо, с големината на пейотени пъпки, беше пусната да обикаля. Някои от мъжете изпяха своите пейотени песни. След около час те всички станаха и поеха в различни посоки.

Жените бяха оставили тенджера с овесена каша за обслужващите огъня и водата. Хапнах малко от нея, а след това спях през по-голямата част от следобеда. Като се мръкна, младите мъже, отговарящи за огъня, накладоха друг и цикълът с приемане на пейотени пъпки започна отново. Той следваше приблизително същия ред, както предишната нощ, и завърши на зазоряване.

През цялата нощ аз се мъчех да наблюдавам и да записвам всяко едно движение, извършвано от всеки от седемте участници, в надеждата си да разкрия поне мъничка форма на доловима система на вербална или невербална комуникация между тях. В действията им обаче нямаше нищо, което да подсказва за някаква прикрита система.

Цикълът на приемане на пейот беше подновен рано вечерта. До сутринта разбрах пълния си неуспех в откриването на намеци, които биха посочили скрития водач, или в разкриването на каквато и да било форма на скрита комуникация между тях, или на някакви следи от тяхната система на съгласие. През останалата част от деня седях сам и се опитвах да подреждам бележките си.

Когато мъжете отново се събраха за четвъртата нощ, някак знаех, че това ще бъде последното събиране. Никой нищо не ми беше споменавал за това, но разбрах, че на другия ден те ще се разпръснат. Отново седнах до водата, а всички останали заеха позиция във вече установения ред.

Поведението на седмината мъже в кръга беше точно копие на онова, което бях наблюдавал в трите предишни нощи. Бях погълнат от движенията им, както и преди. Исках да регистрирам всичко, което правят — всяко движение, всичко промълвено, всеки жест.

По едно време чух някакъв сигнал в ухото си. Беше познат вид бръмчене в ухото и аз не му обърнах внимание. Сигналът стана по-силен, макар и все още в обхвата на обичайните ми телесни усещания. Спомням си, че раздвоих своето внимание между наблюдаването на мъжете и слушането на бръмченето. След това, в един момент, лицата на мъжете като че ли станаха по-ярки. Като че ли беше запалена лампа. Но не беше като електрическа светлина или фенер, или отражение на огъня върху лицата им. Беше по-скоро една иридесценция, едно розово сияние, много слабо, но доловимо от моето място. Бръмченето сякаш се засилваше. Погледнах тийнейджърчето, което беше с мен, но то беше заспало.

Тогава розовото сияние стана по-забележимо. Погледнах дон Хуан. Очите му бяха затворени, както и тези на дон Силвио и на Мочо. Не можех да видя очите на четиримата по-млади мъже, защото двама от тях бяха наведени напред, а другите двама бяха с гръб към мене.

Потънах още повече в наблюдението. Но още не осъзнавах напълно, че наистина чувам бръмчене и че наистина виждам възрозов

блясък, реещ се над мъжете. След миг разбрах, че слабата розова светлина и бръмченето са много устойчиви. На момента изпитвах силно смущение, а след това една мисъл пробяга през съзнанието ми — мисъл, която нямаше нищо общо със сцената, на която бях свидетел, нито с целта, която имах, за да бъда тук. Спомних си нещо, което ми беше казала майка ми веднъж, когато бях дете. Мисълта беше объркваща и много неподходяща. Опитах се да я изчистя и отново да потъна в моето прилежно наблюдение, но не можах. Тя отново се появи. Беше по-силна, по-настойтелна, а след това ясно чух гласа на майка ми да ме вика. Чух тътренето на чехлите ѝ, а след това нейния смях. Обърнах се да я потърся. Представях си, че ще бъда преместен във времето от някаква халюцинация или мираж и че ще я видя, но видях само момчето, което спеше край мен. Това ме разтърси и аз за кратко изпитах покой, трезвост.

Отново погледнах групата мъже. Те изобщо не бяха променили позите си. Сиянието обаче си беше отишло, както и бръмченето в ушите ми. Почувствах се облекчен. Помислих, че халюцинацията с чуването на гласа на майка ми беше приключила. Гласът ѝ беше така ясен и жив. Повтарях си отново и отново, че за миг гласът едва не ме впримчи. Смътно забелязах, че дон Хуан ме гледа, но това нямаше значение. Това, което ме хипнотизираше, беше споменът за гласа на майка ми, който ме викаше. Отчаяно се мъчех да мисля за нещо друго. И тогава отново чух гласа ѝ, така ясен, сякаш беше зад мене. Извика името ми. Бързо се обърнах, но всичко, което видях, беше тъмният силует на колибата и шубраците зад нея.

Това, че чух името си, ми причини най-дълбоко терзание. Неволно простенах. Усетих студ и огромна самота. Заплаках. В този момент имах усещането, че се нуждаю от някой, който да се грижи за мен. Обърнах глава да погледна дон Хуан. Той се взираше в мен. Не исках да го виждам и затворих очи. И тогава видях майка си. Това не беше мисълта за майка ми, както обикновено мисля за нея. Беше ясно видение — тя, застанала до мен. Почувствах се отчаян. Треперех и исках да избягам. Видението с майка ми беше така разстройващо, така чуждо на това, което преследвах на това пейотено събиране. Очевидно нямаше съзнателен начин да го избегна. Ако наистина исках видението да изчезне, може би трябваше да отворя очи, но вместо това аз го разгледах в подробности. Прегледът ми беше повече от едно просто

гледане, той беше натрапчиво изследване и преценка. Едно много особено чувство ме обгърна, сякаш беше някаква външна сила и изведнъж усетих пораждащия тръпки товар на любовта на майка ми. Когато чух името си, бях като разкъсан. Споменът за моята майка ме изпълни с терзание и меланхолия, но когато я разгледах, разбрах, че никога не съм я харесвал. Това беше шокиращо осъзнаване. Мисли и образи ме връхлетяха като лавина. Междувременно видението на майка ми трябва да беше изчезнало. То вече не беше важно. Вече не ме интересуваше и това, което правеха индианците. Всъщност бях забравил митотето. Бях погълнат от поредица необикновени мисли — необикновени, защото бяха повече от мисли. Бяха цялостни групи от усещания, бяха емоционални убеждения — неоспорими доказателства за природата на връзката ми с моята майка.

В един определен момент тези необикновени мисли престанаха да идват. Забелязах, че бяха загубили плавността си и качеството си на цялостни групи от усещания. Бях започнал да мисля за други неща. Умът ми блуждаеше. Мислех за други близки членове на семейството си, но мислите ми не бяха съпроводени от образи. Тогава погледнах дон Хуан. Той стоеше. Останалите мъже също стояха, а после всички тръгнаха към водата. Дръпнах се настрани и събудих момчето, което още спеше.

Разказах на дон Хуан последователността на поразителното ми видение, веднага щом влязохме в колата. Той се засмя с голямо удоволствие и каза, че видението ми е било знак, поличба, така важна, както първото ми преживяване с Мескалито. Спомних си, че дон Хуан беше изтълкувал реакциите ми, когато за първи път погълнах пейот, като изключително важна поличба. Всъщност заради нея той реши да ме учи на своето знание.

Дон Хуан каза, че в последната нощ от митотето Мескалито така явно се е въртял над мен, че всички били принудени да се обърнат към мен, затова и той ме бил зяпал, когато го погледнах.

Исках да чуя неговото тълкуване на моето видение, но той не пожела да говори за него. Каза, че това, което бях преживял, било безсмислица, в сравнение с поличбата.

Дон Хуан продължи да говори за светлината на Мескалито, въртяща се над мен, и как всички я видели.

— Това наистина беше нещо — каза той. — Не бих могъл и да помоля за по-добра поличба.

Дон Хуан и аз очевидно бяхме в два различни потока на мислене. Той се занимаваше с важността на събитията, които беше изтълкувал като поличба, а аз бях завладян от подробностите на видението, което бях имал.

— Не ме интересуват поличбите — казах аз. — Искам да знам какво се случи с мен.

Той се намръщи, сякаш е сърдит, и за момент остана скован и мълчалив. След това ме погледна. Тонът му беше много убедителен. Каза, че единственото важно следствие е, че Мескалито е бил много нежен с мен, че ме е обгърнал със светлината си и ми е дал урок, без аз да направя каквото и да било усилие, освен да присъствам.

На 4 септември 1968 година отидох в Сонора да посетя дон Хуан. По пътя спрях в Хермосийо, за да изпълня една поръчка, която беше направил при предишното ми посещение — да му купя домашна текила, наречена *basanora*. Поръчката му тогава ми се беше сторила много странна, тъй като знаех, че не обича пиенето, но купих четири бутилки и ги сложих в една кутия, заедно с други неща, които му носех.

— Защо? Взел си четири бутилки! — каза той със смях, когато отвори кутията. — Помолих те да ми купиш една. Сигурно си мислил, че баканората е за мен, но тя е за моя внук Лусио и ти трябва да му я дадеш, като че е твой личен подарък.

Бях се запознал с внука на дон Хуан преди две години. Тогава беше двадесет и осем годишен. Беше много висок, над шест фута, и винаги екстравагантно добре облечен за своите разбирания и в сравнение с хората си. Докато мнозинството яки носят маскировъчни дрехи и „Левис“, сламени шапки и домашно изработени сандали, наречени *guaraches*, екипът на Лусио беше скъпо черно кожено яке с висулки от тюркоазени мъниста, тексаска каубойска шапка и чифт ботуши с монограм и ръчна украса.

Лусио беше радостен да получи алкохола и незабавно внесе бутилките в къщата, очевидно, за да ги прибере. Дон Хуан веднага изкоментира, че човек никога не бива да крие алкохол и да пие сам. Лусио каза, че всъщност не го крие, а го прибира до вечерта, когато ще покани приятелите си да пийнат с него.

Същата вечер около седем час се върнах в дома на Лусио. Беше тъмно. Съзрях неясните силуети на двама души, застанали под едно малко дърво. Бяха Лусио и един от приятелите му, които ме чакаха и ме въведоха в къщата на светлината от джобно фенерче.

Къщата на Лусио беше една паянтова двустайна постройка от плет, измазан с глина, с пръстен под. Беше дълга може би двайсет фута и укрепена със сравнително тънки греди от мескитово дърво. Подобно на всички къщи на яки, тя имаше плосък сламен покрив и широка

девет фута *рамада*, което е нещо като навес над цялата предна част на къщата. Рамадата никога не е сламена. Тя се прави от свободно оплетени клонки, даващи достатъчно сянка и все пак позволяващи на хладния ветрец свободно да прониква.

Когато влязох в къщата, включих магнетофона си, който държах в куфарчето си. Лусио ме представи на приятелите си. В къщата имаше осем мъже, включително дон Хуан. Те бяха седнали кой където намери около центъра на стаята под ярката светлина на газен фенер, закачен за една гредка. Дон Хуан седеше върху една кутия. Седнах с лице към него, в края на шест футова пейка, направена от дебела дървена гредка, закована за две вили, побити в земята.

Дон Хуан беше сложил шапката си на земята до себе си. Светлината на газения фенер придаваше на късата му бяла коса брилянтност. Погледнах лицето му. Светлината подчертаваше и дълбоките бръчки на шията и челото му и го правеше по-тъмен и по-стар.

Погледнах другите мъже. Под зеленикаво-бялата светлина на газения фенер всички изглеждаха изморени и стари.

Лусио се обърна към цялата група на испански и каза високо, че ще изпием една бутилка баканора, която аз съм му донесъл от Хермосийо. Той отиде в другата стая, извади една бутилка, отпуси я и ми я даде, заедно с малка ламаринена чаша. Налях съвсем малко в чашата и го изпих. Баканората изглеждаше по-ароматна и по-гъста от обикновената текила, а също и по-силна. Закашлях се от нея. Подадох бутилката и всички си наляха по едно малко питие, освен дон Хуан. Той просто взе бутилката и я постави пред Лусио, който беше в края на редицата.

Всички оживено коментираха богатия аромат на тази специална бутилка и всички се съгласиха, че алкохолът трябва да е от високите планини на Чиуауа.

Бутилката обиколи втори път. Мъжете мляснаха с уста, повториха възхвалите си и се впуснаха в оживен разговор за забележимите различия между текилата, направена около Гуадалахара, и тази, направена във високите места на Чиуауа.

На втория тур дон Хуан отново не пи, а аз си налях само една капка, но останалите пълнеха чашата до ръба. Бутилката обиколи още веднъж и свърши.

— Дай другите бутилки, Лусио — каза дон Хуан. Лусио сякаш се подвоуми, а дон Хуан твърде неочаквано обясни на другите, че съм донесъл на Лусио четири бутилки.

Бениньо, млад мъж на възрастта на Лусио, погледна куфарчето, което бях поставил уж незабелязано зад себе си, и ме попита дали съм търговец на текила. Дон Хуан отговори, че не съм и че всъщност съм отишъл в Сонора да го видя.

— Карлос учи за Мескалито и аз го обучавам — каза дон Хуан. Всички ме погледнаха и се усмихнаха любезно. Бахеа, дърварят — малък, слаб мъж с остри черти, за момент ме погледна втренчено, а след това каза, че собственикът на магазина ме обвинил, че съм шпионин на американска компания, която планирала да разработи мини в земите на племето яки. Всички реагираха, като че чуват за пръв път това обвинение. Между другото, те всички негодуваха срещу собственика на магазина, който беше мексиканец, или както те казваха — *йори*.

Лусио влезе в другата стая и се върна с още една бутилка баканора. Отвори я, наля си голямо питие и след това я пусна наоколо. Разговорът се отнесе към вероятността американска компания да дойде в Сонора и възможните последствия за индианците яки. Бутилката се върна при Лусио, Той я повдигна и погледна съдържанието и, за да види колко е останало.

— Кажи му да не се безпокои — прошепна ми дон Хуан. — Кажи му, че ще му донесеш още, когато дойдеш следващия път.

Наведох се към Лусио и го уверих, че при следващото си посещение ще му донеса поне половин дузина бутилки.

В един момент темите на разговор като че ли избледняха.

Дон Хуан се обърна към мен и каза високо:

— Защо не разкажеш на момчетата тук за твоите срещи с Мескалито? Мисля, че това ще бъде много по-интересно, отколкото празното бърбене какво ще стане, ако в Сонора дойде американска компания.

— Мескалито пейот ли е, дядо? — попита Лусио учудено.

— Някои хора го наричат така — каза сухо дон Хуан. — Аз предпочитам да го наричам Мескалито.

— Това дяволско нещо причинява лудост — каза Хенаро — висок, плещест мъж на средна възраст.

— Мисля, че е глупаво да се казва, че Мескалито причинява лудост — каза дон Хуан меко, — защото ако беше така, Карлос в този момент щеше да бъде в усмирителна риза, а не да говори тук с вас. Той го е взимал, а я го вижте — добре си е. Бахеа се усмихна и плахо отговори:

— Кой може да каже?

Всички се изсмяха.

— Погледнете мен тогава — каза дон Хуан. — Познавал съм Мескалито почти през целия си живот, но той никога не ме е наранявал.

Мъжете не се засмяха, но беше очевидно, че не го взимат на сериозно.

— От друга страна — продължи дон Хуан, — вярно е, че Мескалито подлудява хората, както казвате, но това е само, когато те отиват при него, без да знаят какво правят.

Ескуере, стар човек, който изглеждаше на възрастта на дон Хуан, се подсмихна тихо, завъртайки глава.

— Какво имаш предвид под „знаене“. Хуан? — попита той. — Последния път, когато те видях, казваше същото.

— Хората наистина полудяват, когато взимат това пейотено нещо — продължи Хенаро. — Виждал съм индианци уикол да го ядат. Държаха се така, сякаш имат бяс. Пенеха се, повръщаха и пикаеха навсякъде. Можеш да получиш епилепсия от взимането на това дяволско нещо. Ето това ми каза господин Слас, правителственият инженер. А епилепсията, знаете, е до живот.

— Това е по-лошо отколкото животни — добави Бахеа тържествено.

— При индианците уикол ти си видял само онова, което си искал да видиш, Хенаро — каза дон Хуан. — Първо на първо, ти не си си направил труда да разбереш от тях какво е да се запознаеш с Мескалито. Мескалито никога не е направил епилептик, доколкото знам. Правителственият инженер е йори, а аз се съмнявам, че един йори знае нещо за него. Ти не мислиш наистина, че хилядите хора, които познават Мескалито, са луди, нали?

— Трябва да са луди или току пред полудяване, за да правят такова нещо — отговори Хенаро.

— Но ако всички тези хора бяха луди едновременно, кой би вършил тяхната работа? Как биха успявали да преживяват? — попита дон Хуан.

— Макарио, който е от „другата страна“ (САЩ), ми каза, че който го взима, остава белязан за цял живот — каза Ескуере.

— Макарио лъже, ако казва това — каза дон Хуан. — Сигурен съм, че не знае какво говори.

— Той наистина много лъже — каза Бениньо.

— Кой е Макарио? — попитах аз.

— Един яки, който живее тук — каза Лусио. — Казва, че е от, Аризона и че през войната бил в Европа. Разказва всякакви истории.

— Казва, че бил полковник! — каза Бениньо.

Всички се засмяха и за малко разговорът прескочи към невероятните приказки на Макарио, но дон Хуан отново се върна към темата за Мескалито.

— След като всички знаете, че Макарио е лъжец, как може да му вярвате, когато говори за Мескалито?

— Пейота ли имаш предвид, дядо? — попита Лусио, сякаш се мъчеше да разбере термина.

— По дяволите! Да!

Тонът на дон Хуан беше остър и рязък. Лусио неволно се отдръпна и за момент усетих, че те всички се страхуват. Тогава дон Хуан широко се усмихна и продължи с мек тон.

— Не разбирате ли бе, хора, че Макарио не знае какво говори? Не разбирате ли, че, за да говори за Мескалито, човек трябва да знае?

— Ето ти пак — каза Ескуере. — Какво, по дяволите, е това знание? Ти си по-лош и от Макарио. Той поне казва това, което мисли, независимо дали знае или не. От години те слушам да казваш, че трябва да знаем. Какво трябва да знаем?

— Дон Хуан казва, че в пейота има дух — каза Бениньо.

— Виждал съм пейот в полето, но никога не съм виждал духове или нещо от тоя сорт — добави Бахеа.

— Мескалито е може би като дух — обясни дон Хуан. — Но каквото и да е, то не става ясно, докато човек не узнае за него. Ескуере се оплаква, че говоря това от години. Да, така е. Но не съм виновен аз, че не разбирате. Бахеа казва, че който го взима, става като животно. Е, аз не го разбирам така. За мен тези, които мислят, че са над животните,

живеят по-лошо от животни. Вижте внука ми. Бих казал, че живее, за да работи, като катър. И единственото неживотинско, което прави, е да се напива.

Всички се засмяха, Виктор, много млад човек, който изглеждаше още юноша, се смееше по-високо от другите.

Елигио, млад фермер, не беше промълвил нито дума до този момент. Седеше на пода вдясно от мен, с гръб към някакви чували с химически тор, натрупани в къщата, за да бъдат предпазени от дъжда. Той беше един от приятелите от детинство на Лусио, изглеждаше мощен и, макар и по-нисък от Лусио, по-як и по-добре сложен. Елигио изглеждаше заинтригуван от думите на дон Хуан. Бахеа се опита да отвърне с коментар, но Елигио го прекъсна.

— По какъв начин пейотът би променил всичко това? — попита той. — На мен ми се струва, че човек се ражда, за да работи цял живот, както катърите.

— Мескалито променя всичко — каза дон Хуан, — макар че все пак ние трябва да работим като всеки друг, като катъри. Казах, че в Мескалито има дух, защото нещо като дух предизвиква промяната в хората. Един дух, който можем да видим и можем да докоснем, дух, който ни променя, понякога дори срещу волята ни.

— Пейотът те побърква — каза Хенаро, — а след това, разбира се, ти вярваш, че си се променил. Така ли е?

— Как може да ни промени той? — настоя Елигио.

— Учи ни на правилния начин на живот — каза дон Хуан. — Закрия и помага на тези, които го познават. Животът, който водите вие, приятели, не е никакъв живот. Вие не познавате щастието да правиш нещата съзнателно. Вие нямате закрилник!

— Какво искаш да кажеш? — попита Хенаро възмутено. — Разбира се, че имаме. Нашият Бог Исус Христос и нашата Майка — Дева Мария, и малката Дева от Гуаделупа. Не са ли те наши закрилници?

— Чудесна тайфа от закрилници! — каза дон Хуан подигравателно. — Научили ли са ви те на по-добър начин на живот?

— Това е, защото хората не ги слушат — запротестира Хенаро, — а обръщат внимание само на дявола.

— Ако бяха истински закрилници, щяха да ви принудят да слушате — каза дон Хуан. — Ако Мескалито стане ваш закрилник, ще

трябва да слушате, независимо дали искате или не, защото можете да го виждате и трябва да внимавате в това, което казва. Той ще ви накара да се обръщате към него с респект. Не по начина, по който вие, приятели, сте привикнали да се обръщате към своите закрилници.

— Какво искаш да кажеш, Хуан? — попита Ескуере.

— Искам да кажа, че за да се приближите до вашите закрилници, означава, че един от вас трябва да свири на свирка, танцър трябва да сложи своята маска и гамаши и да тропва и танцува, докато останалите от вас пият. Ти, Бениньо — ти едно време беше танцър, разкажи ни за това.

— Отказах се преди три години — каза Бениньо. — Това е трудна работа.

— Попитай Лусио — саркастично каза Ескуере. — Той се отказа за една седмица!

Всички се засмяха, освен дон Хуан. Лусио се усмихна, явно притеснен, и гаврътна две стабилни глътки баканора.

— Не е трудно, глупаво е — каза дон Хуан. — Попитай Валенсио, танцърът, дали обича да танцува. Не обича. Привикнал е с това, туй е всичко! Гледам го да танцува от години и всеки път виждам едни и същи движения, лошо изпълнени. Той не се гордее с изкуството си, освен когато говори за него. Той няма любов към него, затова година след година повтаря едни и същи движения. Това, което в началото беше лошо в танцуването му, така си и остана. Той вече не може да го види.

— Той е бил научен да танцува по този начин — каза Елигио. — Аз също бях танцър в град Торим. Знам, че трябва да танцуваш така, както те научат.

— Все пак Валенсио не е най-добрият танцър — каза Ескуере. — Има други. Ами Сакатека?

— Сакатека е човек на знанието, той не е една и съща класа с вас, приятели — каза строго дон Хуан. — Той танцува, защото такава е склонността на неговата природа. Това, което исках да ви кажа, е, че вие, които не сте танцори, не го харесвате. Може би ако танците са добре изпълнени, някои от вас ще изпитат удоволствие. Малцина от вас обаче знаят твърде много за танцуването. Затова вие сте оставени с едно много въшливо късче радост. Ето защо вие, приятели, всички сте пияници. Вижте внука ми тук!

— Стига, дядо! — запротестира Лусио.

— Той не е мързелив или глупав — продължи дон Хуан, — но какво друго прави, освен че пие?

— Купува кожени якета! — отбеляза Хенаро и цялата публика прихна.

Лусио гаврътна още баканора.

— И как пейотът ще промени това? — попита Елигио.

— Ако Лусио потърси закрилника, неговият живот ще се промени — каза дон Хуан. — Не знам точно как, но съм сигурен, че ще бъде различен.

— Ще спре да пие, това ли искаш да кажеш? — настоя Елигио.

— Може би ще спре. Той има нужда от още нещо, освен текилата, за да направи живота си удовлетворяващ. И това нещо, каквото и да е то, може да бъде осигурено от закрилника.

— Тогава пейотът трябва да е много вкусен — каза Елигио.

— Не съм казал такова нещо — каза дон Хуан.

— Как, по дяволите, ще му се радваш, след като не е вкусен? — каза Елигио.

— Той те кара да се радваш по-добре на живота — каза дон Хуан.

— Но ако той не е вкусен, как може да ни накара да се радваме по-добре на живота? — настоя Елигио. — Няма смисъл.

— Разбира се, че има — каза с убедителност Хенаро. — Пейотът те подлудява и естествено ти мислиш, че много се кефиш в живота си, независимо какво правиш.

Всички отново се засмяха.

— Има смисъл — продължи дон Хуан, без да се засяга, — ако помислите колко малко знаем и колко много е това, което можем да видим. Пиенето е, което подлудява хората. То замъглява образите. Докато Мескалито изостря всичко. Кара те да виждаш толкова добре. Толкова добре!

Лусио и Бениньо се спогледаха и се усмихнаха, сякаш вече бяха чували историята. Хенаро и Ескуере станаха по-нетърпеливи и започнаха да говорят едновременно. Виктор се извисяваше със смеха си над всички останали гласове. Единственият, който изглеждаше заинтригуван, беше Елигио.

— Как може пейотът да направи всичко това? — попита той.

— На първо място — обясни дон Хуан, — ти трябва да искаш да се запознаеш с него, а аз мисля, че това е несъмнено най-важното нещо. След това трябва да му бъдеш представен и трябва да го срещнеш много пъти, преди да можеш да кажеш, че го познаваш.

— И тогава какво става? — попита Елигио. Хенаро се намеси:

— Сереш на покрива, докато задникът ти е на земята.

Публиката прихна.

— Какво става по-нататък напълно зависи от тебе — каза дон Хуан, без да загуби самообладание. — Трябва да отидеш при него без страх и, малко по малко, той ще те научи как да живееш по-добре.

Последва дълга пауза. Мъжете изглеждаха изморени. Бутилката беше празна. Лусио с явна неохота отвори още една.

— Пейотът и на Карлос ли е закрилник? — попита Елигио шеговито.

— Не бих могъл да зная — каза дон Хуан. — Той го е взимал три пъти, така че попитай го да ти каже.

Тогава всички се обърнаха към мен с любопитство, а Елигио попита:

— Наистина ли го взе?

— Да.

Като че ли дон Хуан беше победил в един рунд над публиката. Те или бяха твърде заинтригувани да чуят за моя опит, или твърде учтиви, за да не ми се изсмеят в лицето.

— Той не нарани ли устата ти? — попита Лусио.

— Да. А има и ужасен вкус.

— Защо го взе тогава? — попита Бениньо.

Започнах да им обяснявам подробно, че за един западен човек знанието на дон Хуан за пейота е едно от най-очарователните неща, които може да намери. Казах, че всичко, което той бе казал за него, е вярно и че всеки може да провери тази истина за себе си.

Забелязах, че всички се усмихват, като че ли прикриват презрението си. Много се притесних. Осъзнавах своята непохватност в предаването на това, което е наистина в ума ми. Говорих още малко, но бях загубил импулс и само повторих неща, вече казани от дон Хуан.

Дон Хуан ми се притече на помощ и попита с вдъхващ увереност тон:

— Кога за първи път отиде при Мескалито, ти не търсеше закрилник, нали?

Казах им, че не съм знаел, че Мескалито може да бъде закрилник и че съм бил движен само от любопитство и огромно желание да го опозная.

Дон Хуан потвърди, че намеренията ми са били безупречни и каза, че затова Мескалито е имал благотворно въздействие върху мен.

— Но те накара да повръщаш и плачеш навсякъде, нали? — настоя Хенаро.

Казах им, че наистина той ми е повлиял по такъв начин. Те всички се засмяха сдържано. Почувствах, че ме презират дори още повече. Не изглеждаха заинтересувани, освен Елигио, който ме гледаше втренчено.

— Какво видя? — попита той.

Дон Хуан ме подтикна да им разкажа всички, или почти всички, забележителни подробности от моите преживявания, затова аз описах последователността и формата на това, което бях възприемал. Когато приключих, Лусио изкоментира:

— Щом пейотът е така странен, радвам се, че никога не съм го взимал.

— Точно, както ви казах — обърна се Хенаро към Бахеа. — Тези неща те правят луд.

— Но Карлос не е луд сега. Как обясняваш това? — го попита дон Хуан.

— Как можеш да знаеш, че не е — върна му го Хенаро. Всички избухнаха в смях, включително дон Хуан.

— Беше ли те страх? — попита Бениньо.

— Разбира се, че да.

— Защо го направи тогава? — попита Елигио.

— Каза, че е искал да знае — отговори Лусио вместо мен. — Мисля, че Карлос става като дядо ми. И двамата казват, че искат да знаят, но никой не знае какво по дяволите, искат да знаят.

— Невъзможно е да се обясни това знаене — каза дон Хуан на Елигио, — защото то е различно за всеки човек. Единственото общо за всички нас е, че Мескалито разкрива тайните си лично на всеки човек. Знаейки за чувствата на Хенаро, аз не му препоръчвам да се срещне с Мескалито. Но въпреки моите думи за неговите чувства, Мескалито

може да има и напълно благотворно въздействие върху него. Но само *той* може да разбере и *това* е знаенето, за което говоря.

Дон Хуан стана.

— Време е да си вървя — каза той. — Лусио е пьян, а Виктор заспа.

Два дни по-късно, на 6 септември, Лусио, Бениньо и Елигио дойдоха в къщата, където бях отседнал, за да ме вземат на лов. Докато пишех бележките си, те останаха мълчаливи. После Бениньо любезно се засмя, като предупреждение, че ще каже нещо важно.

След първоначалното притеснено мълчание, той отново се засмя и каза:

— Лусио тук казва, че ще вземе пейот.

— Ще вземеш ли наистина? — попитах аз.

— Да. Не бих имал нищо против.

Бениньо избухна в смях.

— Лусио казва, че ще яде пейот, ако му купиш мотоциклет.

Лусио и Бениньо се спогледаха и прихнаха да се смеят.

— Колко струва един мотоциклет в Съединените щати? — попита Лусио.

— Възможно е да вземеш за сто долара — казах аз.

— Това там не е много, нали? Ти лесно би могъл да му го вземеш, не е ли така? — попита Бениньо.

— Добре, нека първо питам дядо ти — казах аз на Лусио.

— Не, не — запротестира той. — Не му го споменавай. Той ще провали всичко. Той е чудак. А освен това е твърде стар и слабоумен и не знае какво прави.

— Едно време той беше истински магьосник — добави Бениньо. — Ама истински! Моите хора казват, че бил най-добрият. Но се отдаде на пейота и стана никой. Сега е твърде стар.

— И повтаря ли, повтаря същите тъпи истории за пейота — каза Лусио.

— Този пейот е чисто лайно — каза Бениньо. — Знаеш ли, ние опитахме веднъж. Лусио донесе цяла торба от дядо си. Една нощ на път за града го дъвкахме. Мамка му! Срязях си устата на парченца. И на вкус беше като самия ад!

— Глътнахте ли го? — попитах аз.

— Изплюхме го — каза Лусио. — Изхвърлихме цялата проклета торба.

Те и двамата смятаха случая за много смешен. Междувременно Елигио не беше казал и дума. Той беше затворен, както винаги. Дори не се засмя.

— Би ли искал да го опиташ, Елигио? — попитах аз.

— Не. Не аз. Дори заради мотоциклет.

Лусио и Бениньо намериха изявлението изключително смешно и отново се заляха от смях.

— Независимо от това — продължи Елигио, — трябва да призная, че дон Хуан ме смайва.

— Дядо ми е твърде стар, за да знае нещо — каза Лусио много уверено.

— Да, твърде стар е — повтори Бениньо.

Помислих си, че мнението, което имаха двамата за дон Хуан, е детинско и необосновано. Почувствах, че съм задължен да защитя характера му, и им казах, че по моя преценка, в момента, както и в миналото, дон Хуан е велик магьосник, може би дори най-великият от всички. Казах, че усещам, че у него има нещо, нещо наистина необикновено. Подтикнах ги да си припомнят, че той е над седемдесетгодишен, а въпреки това е по-енергичен и силен от всички ни, взети заедно. Отправих предизвикателство към младите мъже да го пробват, като се опитат да нападнат изневиделица дон Хуан.

— Не можеш просто да нападнеш моя дядо — каза гордо Лусио. — Той е брухо.

Припомних им, че бяха казали, че е твърде стар и слабоумен и че един слабоумен човек не знае какво става около него. Казах им, че винаги ме удивлява бдителността на дон Хуан.

— Никой не може да нападне изневиделица един брухо, дори ако той е стар — каза авторитетно Бениньо. — Могат обаче да му се трупнат, докато спи. Това се случи на един човек на име Севикас. Хората се измориха от злата му магия и го убиха.

Помолих ги за всичките подробности на тази случка, но те казаха, че това станало преди да се родят, или когато били много малки. Елигио добави, че хората вярвали, че Севикас е само един глупак и че никой не може да навреди на един истински магьосник. Опитах се да ги разпитам още за мнението им относно магьосниците.

Те изглежда нямаха особен интерес към темата. Освен това бяха твърде нетърпеливи да потеглят и да стрелят с 22-калибровата пушка, която бях донесъл.

Докато вървахме към гъстия чапарал, известно време мълчахме, след което Елигио, който беше начело на колоната, се обърна и ми каза:

— Може би ние сме лудите. Може би дон Хуан е прав. Виж как живеем.

Лусио и Бениньо запротестираха. Опитах се да балансирам. Съгласих се с Елигио и им казах, че самият аз бях усетил, че начинът, по който живея е някак грешен. Бениньо каза, че нямам основание да се оплаквам от живота си, че имам пари и кола. Отговорих със същия аргумент, че лесно мога да кажа, че те самите са в по-добро положение, защото всеки притежава парче земя. Те отговориха в един глас, че собственикът на тяхната земя е федералната банка. Казах им, че и аз не притежавам колата си, че я притежава една банка в Калифорния и че животът ми е само различен, но не и по-добър от техния. По това време вече бяхме в гъстите шубраци.

Не намерихме нито една сърна или глиган, но хванахме три големи заека. На връщане спряхме в къщата на Лусио и той обяви, че съпругата му ще приготви задушен заек. Бениньо отиде в магазина да купи бутилка текила и да ни вземе малко сода. Когато се върна, дон Хуан беше с него.

— Сигурно намери дядо ми да купува бира в магазина — попита Лусио, смеейки се.

— Не съм поканен на това събрание — каза дон Хуан. — Просто се отбих да попитам Карлос дали заминава за Хермосийо.

Казах му, че планирам заминаването си за следващия ден и докато говорехме, Бениньо разпредели бутилките. Елигио даде своята на дон Хуан и тъй като сред индианците яки е крайно нелюбезно да се отказва, дори като жест, дон Хуан я взе спокойно. Аз дадох своята на Елигио и той беше принуден да я вземе. Бениньо пък на свой ред ми даде своята бутилка. А Лусио, който очевидно беше наблюдавал цялата схема на добрите обноски в стил яки, вече беше довършил своята сода. Той се обърна към Бениньо, който имаше патетичен израз на лицето, и каза през смях:

— Те те изстискаха от твоята бутилка.

Дон Хуан каза, че никога не пие сода и постави бутилката си в ръцете на Бениньо. Седнахме в мълчание под рамадата.

Елигио изглеждаше нервен. Той си играеше с периферията на шапката си.

— Мислих за това, което каза онази нощ — каза той на дон Хуан. — Как може пейотът да промени нашия живот? Как?

Дон Хуан не отговори. За момент се взря втренчено в Елигио, а след това започна да пее на езика на яки. Не беше истинска песен, а кратка рецитация. Дълго останахме смълчани. След това помолих дон Хуан да ми преведе думите.

— Това беше само за яки — каза той неумолимо. Почувствах се обезсърчен. Бях сигурен, че е казал нещо от огромно значение.

— Елигио е индианец — каза ми дон Хуан накрая — и като индианец, той няма нищо. Всичко, което виждаш наоколо, принадлежи на йоритата. Яки имат само своя гняв и това, което земята им предлага безвъзмездно.

Доста време никой не издаде и звук, после дон Хуан стана, каза довиждане и си тръгна. Гледахме го, докато изчезна зад един завой на пътя. Като че всички бяхме нервни. Лусио замотано ни каза, че дядо му не е останал, защото мразел заешко задушено. Елигио изглеждаше потънал в размисъл. Бениньо се обърна към мен и каза високо:

— Мисля, че Бог ще накаже теб и дон Хуан за това, което правите. Лусио започна да се смее и Бениньо се присъедини към него.

— Правиш се на шут, Бениньо — мрачно каза Елигио. — Това, което току-що каза, не струва пет пари.

15 СЕПТЕМВРИ 1968

Беше 9 часа в събота вечерта. Дон Хуан седеше пред Елигио в центъра на рамадата на къщата на Лусио. Той постави своята торбичка с пейотени пъпки между тях и пя, леко поклащайки тяло напред-назад. Лусио, Бениньо и аз седяхме на пет или шест фута зад Елигио, с гръб към стената. Отначало беше твърде тъмно. Седяхме в къщата под газения фенер, чакайки дон Хуан. Когато пристигна, той ни извика на рамадата и ни каза къде да седнем. След малко очите ми привикнаха с тъмнината. Можех ясно да видя всеки. Забелязах, че Елигио изглежда ужасен. Цялото му тяло трепереше. Зъбите му тракаха

неконтролируемо. Беше разтърсван от спазматични тласъци на главата и гърба си.

Дон Хуан му говори, каза му да не се страхува, да се довери на закрилника и да не мисли за нищо друго. Той неочаквано взе една пейотена пъпка, предложи я на Елигио и му нареди да я дъвче много бавно. Елигио изскимтя като кутре и се отдръпна. Дишането му беше много ускорено и приличаше на свистенето на духало. Той свали шапката си и изтри чело. Покри лицето си с ръце. Помислих, че плаче. Измина много дълъг, напрегнат момент, преди той да си възвърне известно самообладание. Той седна изправен и, все още покривайки лице с едната ръка, взе пейотената пъпка и започна да я дъвче.

Усетих ужасен страх. Дотогава не бях осъзнавал, че навярно съм бил така изплашен, както Елигио. Сухотата в устата ми беше почти като тази, предизвикана от пейота. Елигио дълго дъвка пейота. Моето напрежение нарасна. Започнах неволно да вия, докато дишането ми ставаше по-забързано.

Дон Хуан започна да припява по-силно. След това предложи на Елигио още една пъпка и след като Елигио я беше довършил, му даде сушен плод и му каза да го дъвче много бавно.

Елигио често ставаше и отиваше в храстите. В един момент поиска вода. Дон Хуан му каза да не пие, а само да изплакне устата си.

Елигио сдъвка още две пъпки и дон Хуан му даде сушено месо.

До момента, когато беше сдъвкал десетата си пъпка, почти ми беше прилошало от тревога.

Изведнъж Елигио се тръшна напред и челото му се удари в земята. Той се търкулна наляво и конвулсивно се раздруска. Погледнах часовника си. Беше единайсет и дваайсет. Елигио се мята, трепери и стена повече от час, докато лежеше на земята.

Дон Хуан запази същата поза пред него. Неговите пейотени песни бяха почти мърморене. Бениньо, който седеше отдясно на мен, изглеждаше разсеян. Лусио, до него, се беше свлякъл встрани и хъркаше.

Тялото на Елигио зае изкривена поза. Той легна на дясната си страна, с лице към мен и ръце между краката. Тялото му направи мощен скок и той се обърна по гръб с леко извити крака. Лявата му ръка помахаше встрани и нагоре с изключително свободно и елегантно движение. Дясната повтори същия модел, а след това и двете ръце се

редуваха в колебливо, бавно движение, напомнящо това на арфист. Постепенно движението стана по-буйно. Ръцете му осезаемо вибрираха и се движеха нагоре и надолу като бутала. В същото време дланите му се въртяха от китките, а пръстите му потрепваха. Беше красива, хармонична, хипнотична гледка. Ритъмът и мускулният му контрол бяха несравними.

След това Елигио бавно се изправи, като че се опъваше срещу затискаща го сила. Тялото му се тресеше. Той клекна, а след това се изтласка до изправено положение. Ръцете, трупът и главата му трепереха, като че през него минават прекъснат електрически поток. Сякаш сила извън неговия контрол го издигаше и теглеше нагоре.

Пеенето на дон Хуан стана много силно. Лусио и Бениньо се събудиха, погледаха незаинтересовано сцената за малко и отново заспаха.

Елигио сякаш се изкачваше и изкачваше. Той като че ли се катереше. Сви ръцете си и като че сграбчваше обекти, които не виждах. Изтласка се нагоре и спря да си поеме дъх.

Исках да видя очите му и се приближих до него, но дон Хуан ми хвърли свиреп поглед и аз се отдръпнах на мястото си.

След това Елигио скочи. Това беше финален, страхотен скок. Той очевидно беше достигнал целта си. Той изпухтя и зариде от напрежението. Изглежда се държеше на ръба, но нещо го връхлиташе. Започна да пици отчаяно. Неговият захват се разколеба и той започна да пада. Тялото му се изви назад, и беше разтърсено от глава до пети от най-красивата, синхронна вълна. Вълната премина през него може би сто пъти, преди тялото му да се сгромоляса безжизнено, като чувал.

След малко той протегна ръце напред, като че ли предпазваше лицето си. Краката му се опънаха назад, както беше легнал по корем. Те бяха извити дъгообразно няколко инча над земята, придавайки на тялото му вид, сякаш се пързала или лети с невероятна скорост. Главата му беше извита възможно най-назад, ръцете бяха сключени над очите му, за да ги бранят. Можех да усетя вятъра, който свистеше край него. Задъхах се и неволно нададох силен писък. Лусио и Бениньо се събудиха и любопитно погледнаха Елигио.

— Ако обещаеш да ми купиш мотоциклет, ще го сдъвча сега — каза Лусио високо.

Погледнах дон Хуан. Той направи повелителен жест с глава.

— Кучи син! — промърмори Лусио и отново заспа.

Елигио стана и започна да ходи. Направи две крачки към мен и спря. Можех да го видя как се усмихва с блажен израз. Опита се да свирне. Звукът не беше ясен, но имаше хармония. Беше мотив. Имаше само два такта, които той повтаряше непрекъснато. След малко свиркането му беше ясно доловимо, а след това стана определена мелодия. Елигио мрънкаше неразбираеми думи. Те като че ли бяха стиховете на мотива. Той ги повтаря с часове. Една проста песен, повтаряща се, монотонно и все пак особено красива.

Елигио изглежда гледаше нещо, докато пееше. В един момент се приближи силно до мен. Видях очите му в полумрака. Те бяха стъклени, неподвижни. Той се усмихваше, а отвреме-навреме се кикотеше. Той вървеше и сядаше, и пак вървеше, стенойки и въздишайки.

Изведнъж нещо като че ли го бутна изотзад. Тялото му се огъна по средата, сякаш беше тласкано от пряка сила. В един момент Елигио балансира на върха на палците си, правейки почти пълен кръг с ръце, докосващи земята. Той отново се изгърси на земята леко, на гръб, и се опъна в цялата си дължина, добивайки особена вдървеност.

Той поскимтя и постена още малко, след това започна да хърка. Дон Хуан го зави с някакви чували от зебло. Беше пет часа и трийсет и пет минути сутринта.

Лусио и Бениньо бяха заспали рамо до рамо, с гърбове опрени на стената. Дон Хуан и аз дълго седяхме мълчаливо. Той изглеждаше изморен. Наруших тишината и го попитах за Елигио. Каза ми, че срещата на Елигио с Мескалито е била изключително успешна. Мескалито го е научил на песен още първия път, когато са се срещнали, а това е наистина необикновено.

Попитах го защо не позволи на Лусио да вземе малко пейот заради мотоциклета. Той каза, че Мескалито би убил Лусио, ако той го доближи при такива условия. Дон Хуан призна, че внимателно е подготвил всичко, за да убеди своя внук. Каза ми, че разчита на моето приятелство с Лусио като на централен пункт от своята стратегия. Каза, че Лусио винаги е бил голямата му грижа и че по едно време те живеели заедно и били много близки, но когато бил седемгодишен, Лусио се разболял тежко и синът на дон Хуан, набожен католик, дал обет пред Девата от Гуаделупа, че ако животът на Лусио бъде спасен,

той ще се присъедини към свещеното танцуващо братство. Лусио се възстановил и бил принуден да изпълнява обещанието на баща си. Той чиракувал една седмица и тогава решил да наруши обета. Мислил, че в резултат на това ще трябва да умре, опънал се и цял ден чакал смъртта да дойде. Всички се смели на момчето и случаят още не бил забравен.

Дон Хуан дълго не проговори. Изглеждаше потънал в размисъл.

— Моят план беше за Лусио — каза той. — А вместо това намерих Елигио. Знаех, че е безполезно, но когато харесваме някого, здравата настояваме, като че е възможно да се преправят хората. Лусио имаше смелост, когато беше малко момче, а после я загуби нейде по пътя.

— Можеш ли да го омагьосваш, дон Хуан?

— Да го омагьосам? За какво?

— За да се промени и да си възвърне смелостта.

— Не се омагьосва за смелост. Смелостта е нещо лично. Омагьосването е, за да се направят хората безвредни или болни, или неми. Не омагьосваш, за да правиш воини. За да бъдеш воин, трябва да си кристално чист — като Елигио. Ето ти един човек със смелост!

Елигио кротко хъркаше под зебловите чували. Почти се беше съмнало. Небето беше безукорно синьо. Не се виждаха никакви облаци.

— Бих дал всичко на света, за да узная за пътешествието на Елигио — казах аз. — Ще имаш ли нещо против, ако го помоля да ми разкаже?

— Не трябва при никакви обстоятелства да го молиш за това!

— Защо не? Аз ти разказвам за моите преживявания.

— Това е различно. Ти не си склонен да пазиш нещата за себе си. Елигио е индианец. Неговото пътешествие е всичко, което той има. Бих искал това да беше Лусио.

— Няма ли нещо, което можеш да направиш, дон Хуан?

— Не. За жалост, няма начин да направиш кости на медузата. Това беше само едно мое безумие.

Слънцето се показа. Светлината му заслепи изморените ми очи.

— Казвал си ми толкова много пъти, че един магьосник не може да има пристъпи на безумие, дон Хуан. Никога не съм мислил, че ти можеш да имаш.

Дон Хуан ме погледна с пронизващ поглед. Стана, хвърли по едно око на Елигио и на Лусио. Нахлупи шапката на главата си, като я потупа отгоре.

— Възможно е да настояваме, здравата да настояваме, макар да, знаем, че това, което правим, е безполезно — каза той с усмивка. — Но ние първо трябва да знаем, че действията ни са безполезни и въпреки това, трябва да продължаваме, сякаш не го знаем. Това е контролираното безумие на магьосника.

Върнах се в къщата на дон Хуан на 3 октомври 1968 година с единствената цел да го попитам за събитията около начинанието на Елигио. Докато препрочитах разказа за случилото се, в мен нахлуха множество въпроси, като безкраен поток. Исках много точни обяснения, затова предварително направих списък с въпроси, като подбирах внимателно най-подходящите думи. Започнах с въпроса:

— Аз *виждах* ли онази нощ, дон Хуан?

— Почти.

— Ти *видя* ли, че аз *виждам* движенията на Елигио?

— Да. Аз *видях*, че Мескалито ти позволяваше да *виждаш* част от урока на Елигио, иначе щеше да гледаш човек, който седи или може би лежи там. При последното митоте ти не забеляза, че мъжете правят нещо, нали?

На последното митоте не бях забелязал никой от мъжете да извършва необичайни движения. Казах му, че със сигурност мога да кажа, че всичко, което съм записал в бележките си, е как някои от тях стават и отиват в храстите по-често от другите.

— Но ти почти *видя* целия урок на Елигио — продължи дон Хуан. — Мисли за това. Разбираш ли сега, колко е щедър Мескалито към тебе? Доколкото знам, Мескалито никога не е бил толкова мил с никого. С никого! И въпреки това, ти не зачиташ неговата щедрост. Как можеш така безцеремонно да му обърнеш гръб? Или може би трябва да запитам, в замяна на какво обръщаш гръб на Мескалито?

Усетих, че дон Хуан отново ме притиска до стената. Не бях в състояния да отговоря на въпросите му. Винаги бях вярвал, че съм приключил чиракуването си, за да се спася, макар да нямах идея от какво или за какво се спасявам. Исках бързо да променя посоката на нашия разговор и поради това зарязах намерението си да продължавам с моите предварително обмислени въпроси, като поставих най-важното си питане:

— Чудя се дали можеш да ми кажеш повече за твоето контролирано безумие — казах аз.

— Какво искаш да знаеш за това?

— Моля те, дон Хуан, кажи ми какво точно е контролирано безумие?

Дон Хуан се изсмя силно и издаде плющящ звук, пляскайки бедрото си с присвита длан.

— Това е контролирано безумие! — каза той, засмя се и отново плесна бедрото си.

— Какво искаш да кажеш...?

— Щастлив съм, че след толкова много години ме попита за моето контролирано безумие, но ако никога не беше попитал, това не би имало никакво значение за мен. Но аз избрах да се чувствам щастлив, като че ли ме е грижа, че ти попита, сякаш има някакво значение, че ме е грижа. *Това е контролирано безумие!*

И двамата много силно се засмяхме. Прегърнах го. Намерих обяснението му за очарователно, макар да не бях го разбрал съвсем.

Както обикновено, седяхме на мястото точно пред вратата на къщата му. Беше към 10 часа сутринта. Пред дон Хуан имаше купчина семена и той отбираще развалените от тях. Бях му предложил да му помогна, но той ми отказа. Каза, че семената са дар от един от приятелите му в централно Мексико и че нямам достатъчно сила, за да ги докосвам.

— С кого упражняваш контролирано безумие, дон Хуан? — попитах аз след дълго мълчание. Той се подсмихна.

— С всеки! — възкликна той, усмихвайки се.

— Тогава, кога решаваеш да го упражняваш?

— Всеки път, когато действам.

Усетих, че в този момент трябва да резюмирам и го попитах дали контролираното безумие означава, че неговите действия никога не са искрени, а са само действия на актьор.

— Тогава всичко, което правиш, трябва да е контролирано безумие! — казах аз, истински изненадан.

— Да, всичко — каза той.

— Но не може да е вярно — възразих аз, — че всяко едно от твоите действия е само контролирано безумие.

— Защо не? — отговори той с тайнствено изражение.

— Това би означавало, че за тебе нищо няма значение и че всъщност не те е грижа за нищо и за никого. Вземи мен например.

Искаш да кажеш, че не те е грижа дали ще стана човек на знанието или не; дали живея или умирам, или правя каквото и да било?

— Точно така! Не ме е грижа. Ти си като Лусио или всеки друг в живота ми — мое контролирано безумие.

Изпитах особено чувство на празнота. Очевидно нямаше абсолютно никаква причина, поради която дон Хуан да го е грижа за мен, но все пак аз почти имах сигурността, че го е грижа лично за мен. Смятах, че не би могло да бъде иначе, тъй като той винаги ме беше дарявал с цялото си внимание, във всеки момент, който бях прекарал с него. Хрумна ми, че дон Хуан казва това, просто защото ми е сърдит. В края на краищата, бях зарязал неговите уроци.

— Имам чувството, че не говорим за едно и също нещо — казах аз. — Не трябваше да използвам себе си като пример. Това, което исках да кажа, беше, че трябва да има нещо на този свят, за което те е грижа по начин, който не е контролирано безумие. Не мисля, че можеш да продължаваш да живееш, ако нищо няма значение за тебе.

— Това приляга на *тебе* — каза той. — Нещата имат значение за *теб*. Ти ме попита за моето контролирано безумие и аз ти казах, че всичко, което правя по отношение на мен и моите близки, е безумие, защото нищо няма значение.

— Моята мисъл, дон Хуан, е, че ако нищо няма значение за теб, как можеш да продължаваш да живееш?

Той се засмя и след кратка пауза, в която сякаш се колебаеше дали да отговори или не, стана и отиде зад къщата. Последвах го.

— Чакай, чакай, дон Хуан — казах аз. — Аз наистина искам да знам. Ти трябва да ми обясниш какво имаш предвид.

— Може би не е възможно да се обясни — каза той. — Определени неща в живота ти имат значение за теб, защото са важни. Твоите действия сигурно са важни за теб, но за мен вече нищичко не е важно — нито моите действия, нито действията на който и да било от близките ми. Аз обаче продължавам да живея, защото имам своята воля. Защото през живота си съм калил своята воля, докато тя стане стегната и здрава и сега за мен няма значение това, че нищо няма значение. Моята воля контролира безумието на моя живот.

Той клекна и прокара пръсти по някакви растения, които беше поставил да се сушат на слънцето върху голямо парче зебло.

Бях смутен и объркан. Търсенето ми бе взело посока, каквато никога не бих могъл да допусна. След дълга пауза помислих за една добра поанта. Казах му, че по мое мнение някои от действията на моите близки са от изключителна важност. Отбелязах, че една ядрена война е определено най-драматичният пример за такова действие. Казах, че според мен унищожаването на живота от лицето на земята е действие със зашеметяваща чудовищност.

— Ти смяташ така, защото мислиш. Ти мислиш за живота — каза дон Хуан с проблясък в очите. — Ти не *виждаш*.

— Ще се чувствам ли различно, ако мога да *виждам*? — попитах аз.

— Когато човек веднъж се научи да *вижда*, той се оказва сам в света, с нищо друго, освен с едно безумие — каза дон Хуан загадъчно.

Той спря за миг и ме погледна, сякаш искаше да прецени ефекта от думите си.

— Твоите действия, както и действията на твоите близки изобщо, изглеждат важни, защото ти си се *научил* да мислиш, че са важни.

Той изрече думата „научил“ с такова особено натъртване, че ме принуди да попитам какво иска да каже с нея.

Той спря да бърника растенията си и ме погледна.

— Ние се учим да мислим за всяко нещо — каза той, — а след това приучваме очите си да гледат така, както мислим за нещата, които гледаме. Ние гледаме себе си, вече мислейки, че сме важни. И следователно ние трябва да се *чувстваме* важни! Но после, когато един човек се научи да *вижда*, той разбира, че вече не може да мисли за нещата, които гледа, а ако не може да мисли за това, което гледа, всичко става незначително.

Дон Хуан сигурно забеляза моя недоумяващ поглед и повтори изявлението си три пъти, сякаш за да ме накара да го разбере. Това, което каза, отначало ми прозвуча като безсмислица, но като помислих върху него, думите му започнаха да ми звучат като сложно изявление за някои аспекти на възприятието.

Опитах се да измисля добър въпрос, който би го накарал да изясни какво има предвид, но не можех да мисля за нищо. Изведнъж се почувствах изтощен и не можех да формулирам ясно мислите си.

Дон Хуан изглежда забеляза моята умора и нежно ме потупа.

— Изчисти тези растения тук — каза той, — а след това внимателно ги нарежи в тази кана.

Той ми подаде голяма кана за кафе и си тръгна.

Часове по-късно се върна в къщата си, в късния следобед. Бях приключил с нарязването на растенията му и бях имал много време да пиша бележките си. Искях веднага да му задам няколко въпроса, но той никак не бе в настроение да ми отговаря. Каза, че е изгладнял и че първо трябва да приготви храната си. Запали огън в пръстената печка и постави тенджерата с костен бульон. Погледна в чантата с продукти, която бях донесъл и взе малко зеленчуци, нарязва ги на малки парченца и ги потопи в тенджерата. След това легна на сламеника си, изусандалите си и ми каза да седна по-близо до печката, за да поддържам огъня.

Почти се беше стъмнило. От мястото, където бях седнал, можех да видя небето на запад. Перифериите на няколко гъсти облаци бяха нюансирани в тъмнобежово, докато центърът на облаците оставаше почти черен.

Щях да направя коментар колко красиви са облаците, но той заговори пръв.

— Пухкави периферии и дебела сърцевина — каза той, сочейки облаците.

Това изявление беше така свършено на място, че ме накара да подскоча.

— Тъкмо щях да ти кажа за облаците — казах аз.

— Тогава аз водя — каза той и се засмя с детинска невъздържаност. Попитах го дали е в настроение да отговори на няколко въпроса.

— Какво искаш да знаеш? — отговори той.

— Това, което ми каза днес следобед за контролираното безумие, много ме смути — казах аз. — Наистина не мога да разбера какво искаше да кажеш.

— Разбира се, че не можеш да го разбереш — каза той. — Ти се опитваш да мислиш за него, а това, което казах, не пасва на твоите мисли.

— Опитвам се да мисля за него — казах аз, — защото това е единственият начин, по който аз лично мога да разбера нещо.

Например, дон Хуан, искаш да кажеш, че когато веднъж човек се научи да *вижда*, всичко в целия свят става нищо и никакво?

— Не съм казал нищо и никакво. Казах незначително. Всичко е едно и също и следователно — незначително. Аз например не мога да кажа, че моите действия са по-важни от твоите, или че едно нещо е по-съществено от друго; следователно всички неща са еднакви, а това, че са еднакви, ги прави незначителни.

Попитах го дали неговите твърдения са изказване, че това, което той нарича „виждане“, е всъщност „по-добър начин“ от простото „гледане на неща“. Той каза, че очите на човека могат да изпълняват и двете функции, но никоя не е по-добра от другата. Тренирането на очите обаче само да гледат, по негово мнение, е ненужна загуба.

— Например ние трябва да гледаме с очите си, за да се смеем — каза той, — защото само когато гледаме нещата, можем да уловим смешната страна на света, когато обаче твоите очи *виждат*, всичко е така еднакво, че нищо не е смешно.

— Искаш да кажеш, Дон Хуан, че човек, който *вижда*, не може, изобщо да се смее?

Той остана умълчан известно време.

— Може би има хора на знанието, които никога не се смеят — каза той. — Аз обаче не познавам такъв. Тези, които познавам, *виждат*, но и гледат, така че те се смеят.

— Един човек на знанието би ли и плакал?

— Мисля, че да. Нашите очи гледат, така че ние можем и да се смеем, да плачем, да ликуваме, да сме тъжни или да сме щастливи. Аз лично не обичам да съм тъжен, затова винаги, когато съм свидетел на нещо, което обикновено би ме натъжило, аз просто премествам очите си и го *виждам*, вместо да го гледам. Но когато срещна нещо смешно, аз гледам и се смея.

— Но тогава твоят смях е истински, дон Хуан, а не контролирано безумие.

За миг дон Хуан се взря в мен.

— Говоря с тебе, защото ме караш да се смея — каза той. — Напомняш ми на някои плъхове с рунтави опашки в пустинята, които се хващат, когато забождат опашки в дупките, опитвайки се да изплашат и прогонят другите плъхове, за да откраднат храната им. Ти

се хващаш в собствените си въпроси. Внимавай! Понякога тези плъхове изтръгват опашките си, опитвайки да се освободят.

Намерих сравнението му за забавно и се засмях. Веднъж дон Хуан ми беше показал няколко малки гризачи с рунтави опашки, които изглеждаха като дебели катерици. Представата за един от тези топчести плъхове, изтръгващ опашката си, беше тъжна и в същото време патологично смешна.

— Моят смях, както и всичко, което правя, е истински — каза той, — но е и контролирано безумие, защото е безполезен. Той не променя нищо, но все пак аз го правя.

— Но както аз го разбирам, дон Хуан, твоят смях не е безполезен, той те прави щастлив.

— Не! Аз съм щастлив, защото избирам да гледам неща, които ме правят щастлив и тогава очите ми улавят тяхната смешна страна, и аз се смея. Казвал съм ти това безброй пъти. Човек трябва винаги да избира пътя със сърце, за да бъде в най-доброто си състояние; навярно така човек може винаги да се смее.

Изтълкувах това, което беше казал, като означаваше, че плачът е по-низш от смеха или поне е действие, което ни прави слаби. Той заяви, че няма съществена разлика, и че и двете действия са незначителни. Каза, че все пак предпочита смеха, защото от него тялото му се чувства по-добре, отколкото от плача.

В този момент аз намекнах, че ако човек има предпочитание, нещата не са едни и същи. Ако той предпочита смеенето пред плаченето, първото е наистина по-важно.

Той упорито твърдеше, че неговото предпочитание не означава, че те не са еднакви, а аз настоях, че нашият спор логично може да бъде разтегнат дотам, че да кажем, че ако се предполага нещата да са еднакви, защо да не изберем и смъртта?

— Много хора на знанието правят това — каза той. — Един ден те могат просто да изчезнат. Хората може да мислят, че те са били нападнати от засада и убити заради делата си. Те избират да умрат, защото това няма значение за тях. От друга страна, аз избирам да живея и да се смея, не защото това има значение, а защото този избор е склонност на моята природа. Причината да казвам, че избирам, е, защото *виждам*, но не затова избирам да живея. Моята воля ме кара да продължавам да живея, въпреки всичко, което мога да *видя*.

Сега ти не ме разбираш заради навика си да мислиш, като гледаш, и да мислиш, като мислиш.

Изявлението му много ме заинтригува. Помолих го да обясни какво има предвид.

Той повтори същата конструкция няколко пъти, като че му трябваше време да я подреди по различен начин и след това изказа становището си, казвайки, че под „мислене“ имал предвид константната идея, която имаше за всяко нещо в света. Каза, че „виждането“ прогонва този навик и докато не се науча да „виждам“, няма да мога истински да разбера какво иска да каже.

— Но ако нищо няма значение, дон Хуан, защо ще има значение дали аз ще се науча да *виждам*?

— Веднъж ти казах, че нашата участ като хора е да учим, за добро или за лошо — каза той. — Аз съм се научил да *виждам* и ти казвам, че наистина нищо няма значение. Сега е твой ред. Може би някой ден ти ще *виждаш* и тогава ще узнаеш дали нещата имат значение или не. За мен нищо няма значение, но за тебе може да е обратното. Трябва досега да си разбрал, че един човек на знанието живеее действайки, а не мислейки за действането, нито пък мислейки какво ще мисли, когато, приключи действието. Човек на знанието избира път със сърце и го следва. И тогава той гледа, радва се и се смее. Тогава *вижда* и знае. Той знае, че изобщо животът му ще свърши твърде скоро. Той знае, че както всеки друг, не отива никъде. Той знае, защото *вижда*, че нищо не е по-важно от нещо друго. С други думи, човекът на знанието няма чест, няма достойнство, няма семейство, няма име, няма родина, а само живот, който се живее, и при тези обстоятелства неговата единствена връзка с ближните му е неговото контролирано безумие. Така човекът на знанието прави усилия, поти се и пухти, и ако човек го погледне, той е просто като всеки обикновен човек, само че безумието на неговия живот е под контрол. След като нищо не е по-важно от нещо друго, човекът на знанието избира, което и да е действие и го извършва така, сякаш то има значение за него. Неговото контролирано безумие го кара да казва, че това, което прави, има значение и го кара да действа, сякаш е така, но все пак той знае, че не е. Затова, когато изпълни действията си, той се оттегля в покой и дали действията му са били добри или лоши, полезни или не, това вече не е негова грижа.

Човекът на знанието може и да избере да остане напълно невъзмутим и никога да не действа, да се държи така, сякаш да бъде невъзмутим е от значение за него. Той ще бъде истински искрен и в това, защото то също ще бъде негово контролирано безумие.

В този момент се впуснах в много сложен опит да обясня на дон Хуан, че ме интересува да узная кое би мотивирало един човек на знанието да действа по един определен начин, въпреки факта, че той знае, че нищо няма значение.

Той тихо се засмя под мустак, преди да отговори.

— Ти мислиш за своите действия — каза той. — Следователно ти трябва да вярваш, че твоите действия са толкова важни, колкото мислиш, че са, докато всъщност нищо от това, което човек прави, не е важно. Нищо! Но в такъв случай, ако наистина нищо няма значение, как мога да продължавам да живея, както ме попита ти. По-добре ще е просто да се умре. Това е, което ти казваш и вярваш, защото ти мислиш за живота така, както мислиш сега какво ли ще да е това *виждането*. Ти поиска да ти опиша, така че да започнеш да мислиш за него — така, както постъпваш с всичко друго. В случая с *виждането* обаче мисленето изобщо не е изход, затова аз не мога да ти кажа какво е да *виждаш*. Сега ти искаш да ти разкрия причините за моето контролирано безумие, а аз мога само да ти кажа, че контролираното безумие е почти като *виждането*. То е нещо, за което не можеш да мислиш.

Той се прозя. Легна по гръб и опъна ръце и крака. Костите му изпукаха.

— Ти твърде дълго беше далеч — каза той. — Мислиш твърде много.

Той стана и отиде в гъстия чапарал. Аз подкладох огъня, за да поддържам кипенето на тенджерата. Смятах да запаля газения фенер, но полумракът беше много успокояващ. Огънят от печката, който доставяше достатъчно светлина, за да пиша, също така създаваше един червеникав отблясък навсякъде около мен. Сложих бележките си на земята и легнах. Почувствах се изморен. Единственото мъчително нещо, останало в ума ми от целия разговор с дон Хуан, беше, че не го е грижа за мен. Това ужасно ме разстрои. В продължение на години аз му бях отдал доверието си. Ако не бях имал пълна увереност в него, щях да бъда парализиран от страх пред перспективата да уча неговото

знание. Предпоставката, върху която бях базирал своето доверие, беше идеята, че него го е грижа лично за мен. Всъщност винаги се бях страхувал от него, но бях обуздавал страха си, защото му имах доверие. Когато той премахна тази основа, аз няхах на какво да се опра и се почувствах безпомощен.

Обхвана ме странна тревога. Развълнувах се изключително много и започнах да крача нагоре-надолу пред печката. Дон Хуан много се забави. Чаках го нетърпеливо.

Той се върна малко по-късно. Отново седна пред огъня, а аз скрих страховете си. Казах му, че съм обезпокоен, защото не мога да сменям посоките в талвега. Обясних му, че заедно с доверието, което имам в него, съм се научил също да уважавам и зачитам неговия начин на живот като съществено по-рационален, или поне по-функционален от моя. Казах, че думите му са ме потопили в ужасен конфликт, защото те водят до наложителната при мен промяна на чувствата. За да илюстрирам становището си, разказах на дон Хуан историята на един старец от моята среда, един много богат консервативен адвокат, който живял живота си, убеден, че подпомага истината. В началото на трийсетте години, с идването на новия курс (Програмата на президента Рузвелт), той се оказал страстно въввлечен в политическата драма на това време. Бил категорично убеден, че тази промяна е вредна за страната и в противовес с начина си на живот и убедеността, че е прав, той се посветил на борба срещу това, което смятал за политическо зло. Но ходът на времето бил твърде силен и му надвил. Десет години той се борил срещу него на политическата арена и в сферата на своя личен живот. После Втората световна война довела усилията му до пълно поражение. Неговият политически и идеологически провал го довел до дълбоко огорчение — той се самозаточил за двацет и пет години. Когато се запознах с него, той беше на осемдесет и четири години и се беше върнал в своя роден град, за да прекара последните си години в старчески дом. Струваше ми се немислимо да е живял толкова дълго, имайки предвид, че беше прахосал живота си в огорчение и самосъжаление. Компанията ми изглежда му допадна и ние дълго говорихме.

Последния път, когато го видях, той приключи разговора ни със следното:

— Имах време да се обърна и да прегледам живота си. Въпросите на моето време сега са само история и то безинтересна. Може би съм пропилял години от живота си, преследвайки нещо, което никога не е съществувало. Напоследък имам чувството, че съм вярвал в някакъв фарс. Не си струваше живота ми. Мисля, че знам това. Не мога обаче да си възвърна четиридесетте години, които загубих.

Казах на дон Хуан, че конфликтът у мен изниква от съмненията, в които ме бяха захвърлили неговите думи за контролираното безумие.

— Ако наистина нищо няма значение — казах аз, — ставайки човек на знанието, човек би се оказал така празен, по необходимост, както моя приятел, и в не по-добро положение.

— Не е така — рязко каза дон Хуан. — Твоят приятел е самотен, защото ще умре без да *види*. Той само е остарявал в своя живот и сега трябва да има повече самосъжаление от когото и да било. Той чувства, че е прахосал четиридесет години, защото е преследвал победи, а е намерил само поражения. Той никога няма да узнае, че да бъдеш побеждаващ и да бъдеш побеждаван са еднакви.

Ето, ти сега се страхуваш, защото ти казах, че си еднакъв с всеки друг. Ти се вдетиняваш. Нашата участ като хора е да учим и човек тръгва към знанието, както тръгва на война. Казвал съм ти това безброй пъти. Човек тръгва към знанието или на война със страх, с респект, осъзнавайки, че отива на война, и с абсолютна увереност в себе си. Имай доверие в себе си, не в мен.

И така, тебе те е страх от празнотата в живота на твоя приятел. Но в живота на човека на знанието няма празнота, казвам ти. Всичко е пълно догоре.

Дон Хуан стана и протегна ръце, сякаш опипва нещо във въздуха.

— Всичко е пълно догоре — повтори той — и всичко е еднакво. Аз не съм като твоя приятел, който просто е остарял. Когато ти казвам, че нищо няма значение, нямам предвид това, което той има. За него борбата му не си струва неговия труд, защото е бил победен. За мен няма победа или поражение, или празнота. Всичко е пълно догоре и всичко е еднакво, и моята борба си струваше труда.

За да стане човек на знанието, човек трябва да бъде воин, а не хленчещо дете. Човек трябва да прави усилия — без отказване, без оплакване, без треперене, докато *види*, само за да разбере, че нищо няма значение.

Дон Хуан разбърка тенджерата с дървена лъжица. Храната беше готова. Той свали тенджерата от огъня и я постави на един кирпичен правоъгълен блок, който беше издигнал до стената и който ползваше като рафт или маса. С крака си той избута две малки кутии, които служеха за удобни столове, особено ако човек сяда с гръб, опрян на подпорните греди на стената. Той ми даде знак да седна, а след това напълни една паница със супа. Усмихна се. Очите му блестяха, сякаш наистина се радваше на моето присъствие. Той леко бутна паницата към мен. В жеста му имаше такава топлина и доброта, като че това беше молба да възстановя доверието си в него. Почувствах се идиотски. Опитах се да разсея настроението си, търсейки своята лъжица, но не можах да я намеря. Супата беше твърде гореща, за да я пия направо от паницата и докато се охлаждаше, попитах дон Хуан дали контролираното безумие означава, че човекът на знанието не може вече да харесва никого.

Той спря да яде и се засмя.

— Много те интересува дали харесваш хората или дали те харесват те — каза той. — Човекът на знанието харесва, това е всичко. Той харесва каквото и когото иска, но използва своето контролирано безумие, за да бъде равнодушен към това. Обратното на това, което правиш ти сега. Да харесваш хората или да бъдеш харесван от хората не е всичко, което някой може да направи като човек.

Той се взря в мен за момент, с глава, леко наклонена на една страна.

— Мисли за това — каза той.

— Има още нещо, което искам да попитам, дон Хуан. Ти каза, че трябва да гледаме с очите си, за да се смеем, но аз смятам, че се смеем, защото мислим. Вземи един сляп човек, той също се смее.

— Не — каза той. — Слепите хора не се смеят. Техните тела леко конвулсират от вълните на смеха. Те никога не са гледали смешната страна на света и трябва да си я представят. Техният смях не е гръмогласен.

Повече не говорихме. Имах усещане за благополучие, за щастие. Ядяхме мълчаливо. След това дон Хуан започна да ми се смее — използвах клечка, за да вкарвам зеленчуците в устата си.

Днес в подходящ момент попитах дон Хуан дали ще има нещо против да поговорим още малко за „виждането“. Той като че ли за миг се поколеба, след това се усмихна и каза, че отново съм се заплел в своята рутина, опитвайки се да говоря, вместо да правя.

— Ако искаш да *виждаш*, трябва да оставиш димът да те води — каза той натъртено. — Аз повече няма да говоря за това.

Помагах му да изчисти някакви сушени билки. Дълго работихме в пълно мълчание. Когато съм принуден продължително да мълча, аз винаги се чувствам неспокоен, особено край дон Хуан. В даден момент аз му поставих един въпрос във вид на принудителен, почти войнствен изблик.

— Как един човек на знанието упражнява контролирано безумие, когато опре до смъртта на човек, когото обича? — попитах аз.

Дон Хуан беше изненадан от въпроса ми и ме погледна особено.

— Вземи твоя внук Лусио — казах аз. — Ще бъдат ли твоите действия контролирано безумие в момента на неговата смърт?

— Вземи моя син Еулалио, това е по-добър пример — спокойно отговори дон Хуан. — Той беше премазан от камъни, докато работеше на строежа на Панамериканското шосе. Моите действия спрямо него в момента на неговата смърт бяха контролирано безумие. Когато слязох до зоната на взрива, той беше почти мъртъв, но тялото му беше толкова силно, че продължаваше да се движи и рита, застанах пред него и казах на момчета от пътната бригада да не го местят повече. Те се подчиниха и застанаха там, обградили моя син, гледайки обезобразеното му тяло. И аз стоях там, но не гледах. Аз преместих очите си, така че да *видя* неговия личен живот — разпадащ се, разширяващ се неконтролируемо извън границите си като облак от кристали, защото това е начинът, по който се смесват и разширяват животът и смъртта. Ето това правих в момента на смъртта на моя син. Това е всичко, което човек може изобщо да направи и това е контролирано безумие. Ако го бях гледал, щях да наблюдавам как става неподвижен и щях да усетя плач в себе си, защото никога вече няма да гледам неговата чудесна фигура да крачи по земята. Вместо това аз *видях* неговата смърт и нямаше тъга, нямаше чувство. Неговата смърт беше еднаква с всичко друго.

Дон Хуан замълча за миг. Изглеждаше тъжен, но след това се усмихна и ме потупа по главата.

— И така, може да се каже, че когато опре до смъртта на човек, когото обичам, моето контролирано безумие е да преместя очите си.

Помислих за хората, които аз самият обичам, и ме обгърна ужасно потискаща вълна на самосъжаление.

— Късметлия си, дон Хуан — казах аз. — Ти можеш да преместваш очи, докато аз мога само да гледам.

Той намери изявлението ми смешно и се засмя!

— Късметлия, глупости — каза той. — Това е трудна работа.

И двамата се засмяхме. След дълго мълчание, аз отново започнах да го разпитвам, може би само, за да разсея собствената си тъга.

— Тогава, ако правилно съм те разбрал, дон Хуан — казах аз, — единствените действия в живота на човека на знанието, които не са контролирано безумие, са тези, които той извършва със своя съюзник или с Мескалито. Така ли е?

— Така е — каза той с лека усмивка. — Моят съюзник и Мескалито не могат да се сравнят с нас, човеците. Моето контролирано безумие засяга само мен и действията, които извършвам в компанията на ближните си.

— Все пак логически допустимо е — казах аз, — да помислим, че човекът на знанието може да счита действията си със своя съюзник или с Мескалито за контролирано безумие, така ли е?

Той ме изглежда за миг.

— Ти пак мислиш — каза той. — Човекът на знанието не мисли, следователно не може да се изправи пред тази възможност. Вземи мен например. Аз казвам, че моето контролирано безумие засяга действията, които извършвам в компанията на ближните си. Казвам това, защото мога да *видя* ближните си. Не мога обаче да *прозра* своя съюзник и това го прави неразбираем за мен, така че как мога да контролирам своето безумие, ако не мога да го *прозра*? С моя съюзник или с Мескалито аз съм само един човек, който знае как да *вижда* и намира, че е объркан от това, което *вижда*. Човек, който знае, че никога няма да разбере всичко, което го заобикаля.

Вземи например твоя случай. За мен няма значение дали ще станеш човек на знанието или не. Но това има значение за Мескалито. Очевидно има значение за него, иначе той не би предприел толкова стъпки, за да ти покаже своята загриженост към теб. Аз мога да

забележа неговата загриженост и, съобразявайки се с нея, да действам, макар причините му да са неразбираеми за мен.

На 5 октомври 1968 година тъкмо като се качвахме в колата, за да се отправим на пътешествие към централно Мексико, дон Хуан ме спря.

— Казвал съм ти преди — каза той със сериозно изражение, — че човек никога не трябва да разкрива името или местонахожденията на един магьосник. Разбрал си, вярвам, че никога не трябва да разкриваш моето име, нито мястото, където е моето тяло. Сега ще те помоля да направиш същото за един мой приятел, приятел, когото ти ще наричаш Хенаро. Отиваме в неговата къща. Там ще прекараме известно време.

Уверих дон Хуан, че никога не съм лъгал неговото доверие.

— Знам — каза той, без да променя сериозното си изражение. — Все пак съм загрижен, че ставаш нехаен.

Запротестирах, а дон Хуан каза, че неговата цел била само да ми напомни, че всеки път, когато човек е невнимателен по въпросите на магията, той си играе с близката и безчувствена смърт, която може да бъде отблъсната, ако си сериозен и знаещ.

— Няма да засягаме този въпрос повече — каза той. — След като напуснем моята къща, ние няма да споменаваме Хенаро, нито пък ще мислим за него. Искам сега да сложиш в ред мислите си. Когато го срещнеш, трябва да си чист и да нямаш съмнения в ума си.

— Какви страхове имаш предвид, дон Хуан?

— Каквито и да било съмнения. Когато го срещнеш, трябва да си кристално ясен. Той ще те *види*!

Много се обезпокоих от странните му предупреждения. Отбелязах, че може би изобщо не трябва да срещам неговия приятел, а само да шофирам до района на къщата му и да го оставя там.

— Това, което ти казах, беше само една предпазна мярка — каза той. — Ти вече срещна веднъж един магьосник — Висенте, и той едва не те уби. Този път внимавай!

След като пристигнахме в централно Мексико, вървахме два дни от мястото, където оставих колата си, до къщата на неговия приятел —

малка колиба, разположена на склона на една планина. Приятелят на дон Хуан беше на вратата, като че ли ни чакаше. Веднага го познах. Вече се бях запознал с него, макар и набързо, когато донесох книгата си на дон Хуан. Тогава всъщност бях го погледнал само с крайчеца на окото си и имах впечатлението, че е на възрастта на дон Хуан. Както стоеше до вратата обаче, забелязах, че е определено по-млад. Беше може би малко над шейсетте. По-нисък и по-слаб от дон Хуан, много тъмен и жилав. Косата му беше гъста, посребрена и дълга. Покриваше ушите и челото му. Лицето му беше кръгло и сурово. Силно издадения нос му придаваше вид на граблива птица с малки тъмни очи.

Той първо поговори с дон Хуан. Дон Хуан кимаше утвърдително. Разговаряха кратко. Не говореха на испански, затова не разбирах какво казват. След това дон Хенаро се обърна към мен.

— Бъди добре дошъл в моята скромна малка колиба — каза той любезно на испански.

Думите му бяха един израз на учтивост, който бях чувал преди в различни области на Мексико. Но когато казваше своите думи, той весело се смееше, без външна причина, и аз знаех, че упражнява своето контролирано безумие. Изобщо не го беше грижа, че къщата му е колиба. Дон Хенаро много ми хареса.

Следващите два дни ходехме в планината да събираме растения. Дон Хуан, дон Хенаро и аз тръгвахме всеки ден при пукването на зората. Двамата старци ходеха заедно в някаква особена и непозната част на планината и ме оставяха сам в района на горите. Там изпитвах някакво прелестно усещане. Не забелязвах хода на времето, нито пък ме беше страх да стоя сам. Необикновеното преживяване, което имах и двата дни, беше една неестествена способност да се концентрирам върху трудната задача да намирам специфичните растения, за които дон Хуан ми беше оказал доверие да събирам.

Връщяхме се в къщата късно следобед. И двата дни бях така изтощен, че незабавно заспивах.

Третият ден обаче беше различен. Тримата работихме заедно и дон Хуан помоли дон Хенаро да ме научи как да събирам определени растения. Върнахме се около обяд. Двамата старци седнаха пред къщата и останаха часове в пълно мълчание, като че бяха в състояние на транс. Но не бяха заспали. Два пъти ги наобиколих. Дон Хуан последва движенията ми с очи, както и дон Хенаро.

— Трябва да говориш на растенията, преди да ги откъснеш — каза дон Хуан.

Той неочаквано изгърси думите си и повтори изявлението три пъти, като че искаше да прикове вниманието ми. Никой не беше казал и дума, докато той не заговори.

— За да *видиш* растенията, ти трябва да им говориш лично — продължи той. — Ти трябва да ги опознаеш индивидуално. След това растенията могат да ти кажат всичко, което те интересува за тях.

Беше късно следобеда. Дон Хуан седеше на плосък камък с лице към планините на запад. Дон Хенаро седеше до него на сламеник с лице на север. Още първия ден като дойдохме, дон Хуан ми беше казал, че това са техните „позиции“ и че аз трябва да седя на земята, на което и да било място срещу тях. Добави, че докато седим в тези позиции, аз трябва да държа лицето си обърнато на югоизток и само от време на време да ги поглеждам.

— Да, това е начинът при растенията, нали? — каза дон Хуан и се обърна към дон Хенаро, който се съгласи с утвърдителен жест.

Казах му, че причината да не последвам неговите указания беше, че се чувствам малко глупаво, като говоря на растенията.

— Ти не успяваш да разбереш, че един магьосник не се шегува — каза той строго. — Когато магьосникът се опитва да *види*, той се опитва да спечели сила.

Дон Хенаро се взираше в мен. Водех си бележки и това май го учудваше. Той ми се усмихна, поклати глава и каза нещо на дон Хуан. Дон Хуан вдигна рамене. Трябва да беше твърде странно за дон Хенаро да ме вижда, че пиша. Дон Хуан, предполагам, беше свикнал с моето водене на бележки и фактът, че пиша, докато той говори, вече не му се струваше странен. Той можеше да продължава да говори, без да дава вид, че забелязва моите действия, Дон Хенаро обаче продължаваше да се смее и аз трябваше да спра да пиша, за да не наруша настроението на разговора.

Дон Хуан отново заяви, че действията на магьосника не трябва да бъдат взимани на шега, защото магьосникът играе със смъртта на всяка крачка по пътя. След това продължи да разказва на дон Хенаро как една нощ бях гледал светлините на смъртта, която ни следваше при едно от нашите пътешествия. Историята се оказа извънредно смешна. Дон Хенаро се затъркаля по земята, смеейки се.

Дон Хуан ми се извини и каза, че неговият приятел е склонен към експлозии от смях. Погледнах дон Хенаро, мислейки, че още се търкаля на земята, но го видях да извършва най-необичайно действие. Той стоеше на глава, без помощта на ръцете или дланите си, а краката му бяха кръстосани така, сякаш седи. Гледката беше така абсурдна, че ме накара да подскоча. Когато осъзнах, че той прави нещо почти невъзможно, от гледна точка на телесната механика, той се беше върнал отново в нормална седяща поза. Дон Хуан обаче изглеждаше запознат с това, което трябва да се подразбира, и ознаменува представлението на дон Хенаро с гръмогласен смях.

Дон Хенаро явно забеляза моето смущение. Той плесна два пъти с ръце и отново се търкулна на земята. Очевидно искаше да го гледам. Това, което в началото изглеждаше като търкаляне по земята, всъщност беше навеждане от седящо положение и докосване на земята с глава. Както изглежда, той постигаше своята непонятна поза чрез набирание на инерция, накланяйки се няколко пъти, докато тя доведе тялото му до вертикално положение, тъй че за миг той „сяда на главата си“.

Когато смехът им утихна, дон Хуан продължи да говори. Тонът му беше много строг. Промених позата си, за да ми бъде удобно и да му отдам цялото си внимание. Той изобщо не се усмихна — нещо, което обикновено прави, особено когато се опитвам да обърна специално внимание на това, което казва. Дон Хенаро продължи да ме гледа, като че очакваше отново да започна да пиша, но аз повече не си водих записки. Думите на дон Хуан бяха порицание за това, че не говорех на растенията, които събирам, както той винаги ми беше казвал да правя. Каза, че растенията, които бях убил, също така можели да ме убият. Бил сигурен, че рано или късно те ще ме разболеят. Добави, че ако се разболея в резултат на нараняване на растенията обаче, ще се излекувам и ще вярвам, че съм имал лека инфлуенца.

За момент и двамата отново се развеселиха, след това дон Хуан пак стана сериозен и каза, че ако не мисля за смъртта си, целият ми живот ще бъде само един личен хаос. Той изглеждаше много строг.

— Какво друго може да има човек, освен своя живот и своята смърт? — каза ми той.

В този момент усетих, че е наложително да си вода бележки и отново започнах да пиша. Дон Хенаро ме погледна и се усмихна. След

това леко наклони глава назад и разтвори ноздрите си. Очевидно той забележително владееше мускулите, задвижващи ноздрите му, защото те се разтвориха може би два пъти повече от нормалното.

Най-комичното в неговата палячовщина бяха не толкова жестовите му, колкото неговата собствена реакция на тях. След като разшири ноздрите си, той се катурна, смеейки се, и отново доведе тялото си до същата странна, прекатурена поза, при която седеше на главата си.

Дон Хуан се смя, докато сълзи се стекоха по бузите му. Аз се чувствах малко притеснен и се засмях нервно.

— Хенаро не харесва писането — каза дон Хуан като обяснение. Прибрах записките си, но дон Хенаро ме увери, че няма проблеми да пиша, защото той наистина няма нищо против. Отново взех бележника си и продължих да пиша. Той повтори същите весели движения и отново двамата реагираха по същия начин.

Дон Хуан ме погледна, все още смеейки се, и каза, че неговият приятел ме имитира заради навика да разтварям ноздри, когато пиша, и че дон Хенаро смятал, че да се опитваш да ставаш магьосник с водене на бележки било абсурд, както и седенето на глава, и затова направил комичната поза, поставяйки тежестта на седящото си тяло върху главата.

— Може би ти не смяташ, че е смешно — каза дон Хуан, — но само Хенаро може да застане на главата си, както е седнал и само ти можеш да мислиш, че ще се научиш да бъдеш магьосник, като си записваш.

И двамата избухнаха в нов пристъп на смях, а дон Хенаро повтори невероятното си движение.

Харесвах го. В действията му имаше толкова много изящност и непосредственост.

— Моите извинения, дон Хенаро — казах аз, сочейки своя бележник.

— Няма нищо — каза той и отново се подсмихна. Не можех повече да пиша. Те продължиха да говорят за това как растенията действително могат да убиват и как магьосниците използват това им качество. И двамата ме зяпаха, докато говореха, сякаш очакваха да пиша.

— Карлос е като кон, който не обича да бъде оседлаван — каза дон Хуан. — С него трябва да бъдеш много бавен. Ти го изплаши и сега той няма да пише.

Дон Хенаро разшири ноздрите си и каза с присмехулна молба, като мръщеше и цупеше устни:

— Хайде, Карлитос, пиши. Пиши, докато ти окапе палеца. Дон Хуан стана, протегна ръце и огъна като дъга гърба си. Въпреки напредналата възраст, тялото му изглеждаше силно и гъвкаво. Той отиде в храстите встрани от къщата и аз останах сам с дон Хенаро. Той ме погледна, а аз отместих очи, защото ме караше да се чувствам притеснен.

— Не ми казвай, че дори няма да ме погледнеш? — Каза той с най-весела интонация.

Той отвори ноздри и ги накара да потреперят. След това стана и повтори движенията на дон Хуан, огъвайки гръб и протягайки ръце, но с тяло, изкривено в най-нелепа поза. Това беше наистина неописуем жест, който съчетаваше прелестно чувство за пантомима и чувство за смешното. Очарова ме. Това беше майсторска карикатура на дон Хуан.

В това време дон Хуан се върна и улови жеста, а очевидно и значението. Той седна, като се подсмиваше.

— В коя посока е вятърът? — неочаквано попита дон Хенаро. Дон Хуан посочи на запад с движение на главата.

— Най-добре е да отида там, където духа вятърът — каза дон Хенаро със сериозно изражение.

След това се обърна към мен и поклати пръст.

— А ти не обръщай никакво внимание, ако чуеш странни шумове — каза той. — Когато Хенаро сере, планините треперят.

Той скочи към храстите и миг по-късно чух странен шум — един дълбок, неземан тътен. Не знаех как да го разбирам. Погледнах дон Хуан с надежда за намек, но той се беше превил от смях.

17 ОКТОМВРИ 1968

Не помня какво подтикна дон Хенаро да ми разкаже за устройството на „другия свят“, както той го нарече. Каза, че един майстор-магьосник е орел или по-скоро може да се превърне в орел. От друга страна, един зъл магьосник е „*tecolote*“ — бухал. Дон Хенаро каза, че злият магьосник е дете на нощта и че за такъв човек най-

полезните животни са планинският лъв или други диви котки, или нощните птици, особено бухалът. Каза, че „*brujos lyricos*“ — ричните магьосници, имайки предвид магьосниците-дилетанти, предпочитат други животни, като враната например. Дон Хуан се засмя. Той беше слушал в мълчание.

Дон Хенаро се обърна към него и каза:

— Така е, ти го знаеш, Хуан.

След това каза, че майсторът-магьосник може да вземе със себе си своя ученик на пътешествие и наистина да прекоси десетте пласта на другия свят. Майсторът, ако е орел, може да започне от най-долния пласт и после да премине през всеки следващ свят, докато стигне върха. Злите магьосници и дилетантите могат да минат, в най-добрия случай, през три пласта.

Дон Хенаро даде описание на тези три стъпки, казвайки:

— Започвай от самото дъно, а после твоят учител те взима със себе си в своя полет и скоро — бум! Преминаваш първия пласт. После, малко по-късно — бум! Минаваш през втория и бум! Минаваш през третия...

Дон Хенаро ме преведе през десет бумтежа до последния пласт на света. Когато приключи, дон Хуан ме погледна с разбиране.

— Говоренето не е пристрастието на Хенаро — каза той, — но ако искаш да получиш урок, той ще те научи за равновесието на нещата.

Дон Хенаро кимна утвърдително. Той сви устни и притвори клепачи. Намерих жеста му за очарователен. Дон Хенаро стана, както и дон Хуан.

— Добре — каза дон Хенаро. — Да вървим тогава. Можем да отидем да почакаме Нестор и Паблито. Сега те минават. В четвъртъците те минават рано.

И двамата се качиха в колата ми. Дон Хуан седна отпред. Не ги попитах нищо, просто запалих мотора. Дон Хуан ме доведе до едно място, което каза, че е домът на Нестор. Дон Хенаро влезе в къщата и малко по-късно излезе с Нестор и Паблито, двама млади мъже, които бяха негови чираци. Те всички се качиха в колата, а дон Хуан ми каза да поема по пътя към западните планини.

Оставихме колата встрани от черния път и вървахме по брега на реката, широка може би петнайсет или дваайсет фута, до един водопад,

който се виждаше от мястото, на което бях паркирал. Беше късно следобед. Пейзажът беше твърде впечатляващ. Точно над нас имаше един огромен, тъмен, синкав облак, който изглеждаше като летящ покрив. Имаше добре очертан край и беше оформен като грамаден полукръг. На запад, по високите хребети на Централните Кордилиери сякаш се сипеше дъжд. Изглеждаше като белезникава завеса, падаща върху зелените върхове. На изток беше дългата дълбока долина и над нея имаше само разпръснати облаци и грееше слънце. Контрастът между двете зони беше великолепен. Спряхме в подножието на водопада. Той беше висок може би сто и петдесет фута. Тътенът беше много силен.

Дон Хенаро затегна един колан около кръста си. На него висяха поне седем предмета. Изглеждаха като малки кратуни. Той свали шапката си и я остави да виси на гърба му, на връв, завързана за врата. Сложи си лента за глава: която извади от торбичката, направена от дебела вълнена материя. Лентата също беше изработена от вълна в различни цветове. Най-очевидният от тях беше ярко жълто. Той втична в лентата три пера. Изглежда бяха орлови. Забелязах, че местата, на които ги беше втикнул, не бяха симетрични. Едното перо беше над задната извивка на дясното му ухо, другото беше няколко инча по-напред, а третото — над лявото му слепоочие. След това той свали сандалите си, закачи ги или ги завърза на колана на панталона си и стегна своя колан над пончото си. Коланът изглеждаше оплетен от кожени ленти. Не можах да видя дали той го завърза или закопча. Дон Хенаро тръгна към водопада.

Дон Хуан намести един кръгъл камък и седна. Двамата млади мъже направиха същото с някакви камъни и седнаха от лявата му страна. Дон Хуан посочи мястото до дясната си страна и ми каза да донеса един камък и да седна там.

— Тук трябва да направим линия — каза той, показвайки ми, че тримата седят в един ред.

До този момент дон Хенаро беше стигнал самото подножие на водопада и беше започнал да се катери по една пътека от дясната му страна. От мястото, на което седяхме, пътеката изглеждаше доста стръмна. Имаше много шубраци, за които той се хващаше. В един момент той сякаш загуби равновесие и едва не се свлече долу, като че ли почвата е хлъзгава. Миг по-късно стана същото и мисълта, че дон

Хенаро е твърде стар, за да се катери, прекоси съзнанието ми. Видях го да се подхлъзва и препъва няколко пъти, преди да стигне до мястото, където свършва пътеката.

Изпитах някакъв страх, когато той започна да се катери по скалите. Не можех да разбера какво ще прави.

— Какво прави? — попитах дон Хуан шепнешком. Дон Хуан не ме погледна.

— Очевидно се катери — каза той.

Дон Хуан гледаше право в дон Хенаро. Погледът му беше закован. Клепачите му бяха полузатворени. Седеше с изправен гръб на края на камъка, с ръце, отпуснати между краката му.

Наведох се мъничко, за да видя двамата млади мъже. Дон Хуан направи повелителен жест с ръка, за да ме накара да се върна в редицата. Поправих се незабавно. Само зърнах младите мъже. Те изглеждаха така внимателни, както него.

Дон Хуан направи друг жест с ръка и посочи към водопада.

Погледнах отново. Дон Хенаро се беше изкачил доста по каменната стена. В момента, когато погледнах, той беше кацнал на една тераса, проправяйки си бавно път, инч по инч, за да заобиколи един голям камък. Ръцете му бяха разтворени, сякаш прегръщаше стената. Движеше се бавно вдясно и изведнъж загуби равновесие. Неволно яхнах. За миг цялото му тяло увисна във въздуха. Бях сигурен, че ще падне, но това не стана. Дясната му ръка се беше вкопчила в нещо и краката му много ловко се върнаха отново на терасата. Но преди да мръдне, той се обърна към нас и погледна. Беше само един поглед. В движението обръщане обаче имаше такава стилизация, че започнах да се чудя. Тогава си спомних, че той беше правил същото нещо — да се обръща, за да ни погледне, всеки път, когато се подхлъзваше. Бях помислил, че дон Хенаро сигурно се е почувствал притеснен от своята тремавост и се обръща, за да види дали гледаме.

Той се изкатери още малко към върха, претърпя още една загуба на равновесие и увисна рисковано от надвисналата скална повърхност. Този път си помогна с лява ръка. Когато си възвърна равновесието, той се обърна и отново ни погледна. Подхлъзна се още два пъти, докато стигне върха. От мястото, където бяхме седнали, гребенът на водопада изглеждаше широк двадесет-двадесет и пет фута.

Дон Хенаро остана неподвижен за миг. Искях да попитам дон Хуан какво ще прави дон Хенаро там горе, но дон Хуан изглеждаше така погълнат от гледането, че не посмях да го обезпокоя.

Изведнъж дон Хенаро скочи във водата. Това действие беше така неочаквано, че усетих вакуум под лъжичката. Това беше великолепен, неземан скок. За секунда имах ясното съзнание, че съм видял поредица от насложени образи на неговото тяло, правещо елипсовиден полет към средата на потока.

Когато изненадата ми изчезна, забелязах, че той се беше приземил на един камък на края на водопада, камък, който едва се виждаше от мястото, където седяхме.

Там той остана проснат дълго време. Като че ли се бореше със силата на водната струя. Два пъти провисна над пропастта и аз не можех да определя за какво се захваща. Той възвърна равновесието си и клекна на камъка. След това отново скочи като тигър. Едва можех да видя следващия камък, на който се приземи. Той беше като малък конус на самия край на водопада.

Остана там почти десет минути. Беше неподвижен. Неговата неподвижност така ме впечатли, че се разтреперих. Искях да стана и да се раздвижа. Дон Хуан забеляза моята нервност и повелително ми каза да бъда спокоен.

Застиналостта на дон Хенаро ме потопи в необикновен и мистериозен ужас. Почувствах, че ако той остане проснат там още малко, няма да мога да се контролирам.

Изведнъж той отново скочи, този път чак до другия бряг на водопада. Приземи се на краката и ръцете си като котка. За миг остана клекнал, след това стана и погледна през водопада, от другата страна, а после надолу към нас. Застана напълно неподвижен, гледайки ни. Ръцете бяха стиснати в юмруци до бедрата му, като че ли се държеше за невидимо перило.

Имаше нещо наистина изящно в неговата поза. Тялото му изглеждаше така чевръсто, така деликатно. Помислих, че дон Хенаро с неговата лента и пера, с неговото тъмно пончо и голи крака е най-красивото човешко същество, което някога съм виждал.

Той вдигна ръцете си изведнъж, повдигна глава и бързо превъртя тялото си в нещо като странично салто наляво. Камъкът, на който беше застанал, беше кръгъл, и когато подскочи, той изчезна зад него.

В този момент започнаха да падат огромни капки дъжд. Дон Хуан стана, както и двамата млади мъже. Движението им беше така рязко, че ме обърка. Майсторският подвиг на дон Хенаро ме беше хвърлил в състояние на дълбоко емоционално вълнение. Имах чувството, че той е един завършен артист и исках веднага да го видя, за да го аплодирам.

Напрегнах се да погледна от лявата страна на водопада, за да видя дали слиза, но го нямаше. Настоях да узная какво е станало с него. Дон Хуан не отговори.

— По-добре бързо да се махнем оттук — каза той. — Това е истински порой. Трябва да закараме Нестор и Паблито до тяхната къща, а след това да поемем пътя си обратно.

— Не казах довиждане на дон Хенаро — оплаках се аз.

— Той вече ти каза довиждане — рязко отговори дон Хуан. Той се взря в мен за момент, а след това смекчи смръщения си поглед и се усмихна.

— И той ти пожела всичко хубаво — каза той. — Той се чувстваше щастлив с тебе.

— Но няма ли да го чакаме?

— Не! — остро каза дон Хуан. — Нека бъде, където е. Може би е орел, летящ към другия свят, или може би е умрял там — горе. Това сега няма значение.

23 ОКТОМВРИ 1968

Неочаквано дон Хуан заяви, че в скоро време ще направи още едно пътешествие до централно Мексико.

— Дон Хенаро ли ще посетиш? — попитах аз.

— Може би — каза той, без да ме погледне.

— Той е добре, нали, дон Хуан? Искам да кажа, нали нищо лошо не му се е случило там — горе на върха на водопада.

— Нищо не му се случи. Той е як.

Поговорихме малко за неговото предстоящо пътуване, после аз казах, че съм харесал компанията на дон Хенаро и неговите шегички. Той се засмя и каза, че дон Хенаро е наистина като дете. Последва дълга пауза. Помъчих се да намеря в ума си встъпителни думи, за да попитам за неговия урок. Дон Хуан ме погледна и каза с палав тон:

— Умиращ си да ме попиташ за урока на Хенаро, нали?

Засмях се смутено. Бях завладян от всичко, което се случи на водопада. Сдъвквах и предъвквах всички подробности, които можех да си спомня, и моите заключения бяха, че съм бил свидетел на невероятна проява на храброст. Смятах, че без съмнение дон Хенаро е несравним майстор на балансирането. На всяко едно действие, което беше извършил, беше придал силна ритуалност и, излишно е да се казва, сигурно имаше неизкоренимо символично значение.

— Да — казах аз. — Признавам, че умирам да узная какъв беше неговият урок.

— Нека ти кажа нещо — каза дон Хуан. — За теб това беше загуба на време. Неговият урок беше за някой, който може да *вижда*. Паблито и Нестор схванаха неговата същина, макар че те не *виждат* много добре. Но ти, ти отиде там да гледаш. Казах на Хенаро, че ти си един много странен задръстен глупак и че може би ще се отдръстиш с неговия урок, но това не стана. Е, няма значение. *Виждането* е много трудно.

Не исках след това да говориш с Хенаро, затова трябваше да тръгнем. Твърде лошо. Но щеше да бъде още по-лошо да останем. Хенаро рискува много, за да ти покаже нещо великолепно. Жалко, че не можеш да *виждаш*.

— Може би, дон Хуан, ако ти ми кажеш какъв е бил урокът, може да открия, че всъщност съм *видял*.

Дон Хуан се преве от смях.

— Твоята най-добра черта е да задаваш въпроси — каза той. Очевидно щеше отново да остави тази тема. Както обикновено, седяхме пред вратата на неговата къща. Изведнъж той стана и влезе вътре. Аз се повлякох след него и настоявах да му опиша какво бях видял. Точно изредих последователността от събития, както я помнех. Дон Хуан се усмихваше през цялото време, докато говорих. Когато свърших, той поклати глава.

— *Виждането* е много трудно — каза той. Помолих го да обясни твърдението си.

— *Виждането* не е предмет на разговор — каза той повелително.

Очевидно нямаше да ми каже нищо повече, затова се отказах и напуснах къщата, за да му изпълня някои поръчки.

Когато се върнах, вече беше тъмно. Хапнахме малко, а след това отидохме на рамадата. Тъкмо бяхме седнали и дон Хуан заговори за урока на дон Хенаро. Не ми даде никакво време да се подготвя за това. Записките ми бяха у мен, но беше твърде тъмно, за да пиша, а не исках да променя потока на неговата реч, влизайки в къщата за газения фенер.

Той каза, че дон Хенаро като майстор на равновесието може да изпълнява много сложни и трудни движения. Седенето на главата било едно от тези движения и с него той се бил опитал да ми покаже, че е невъзможно да „видя“, докато си вода бележки. Действието сядане на главата, без помощта на ръцете, било, в най-добрия случай, чудноват фокус, който траел само миг. По мнението на дон Хенаро да се пише за „виждането“ било същото — т.е. това била рискована маневра, така странна и така ненужна, както и седенето на глава.

Дон Хуан се взря в мен в тъмното и с много драматичен тон каза, че докато дон Хенаро изпълнява трика със сядането на глава, аз съм бил пред самия праг на „виждането“. Дон Хенаро го забелязал и повтарял маневрите си отново и отново без полза, защото аз веднага съм загубил нишката.

Дон Хуан каза, че след това дон Хенаро, движен от личната си симпатия към мен, се опитал да ме върне пред прага на „виждането“ по един много драматичен начин. След много внимателно обмисляне той решил да ми покаже майсторска проява на балансиране, пресичайки водопада. Той усетил, че водопадът е като ръба, на който стоя, и бил уверен, че аз също мога да го премина.

След това дон Хуан обясни подвига на дон Хенаро. Отбеляза, че вече ми е казвал, че за тези, които „виждат“, човешките същества са сияйни същества, съставени от нещо като светлинни нишки, които се въртят отпред-назад и придават вид на яйце; че най-удивителната част от яйцевидните същества е едно устройство от дълги нишки, които излизат от зоната около пъпа. Дон Хуан каза, че тези нишки били от най-голяма важност в живота на човека. Тези нишки били тайната на равновесието на дон Хенаро и неговият урок нямал нищо общо с акробатични подскоци през водопада. Неговата проява на балансиране била начина, по който той използвал тези пипаловидни нишки.

Дон Хуан остави темата така внезапно, както я беше подхванал, и започна да говори за нещо съвсем друго.

Притиснах дон Хуан и му казах, че интуитивно съм почувствал, че никога вече няма да получа друг урок по балансиране и че той трябва да ми обясни всички, отнасящи се до него, подробности, които иначе никога не бих разкрил сам. Дон Хуан каза, че съм прав, доколкото съм разбрал, че дон Хенаро никога няма да ми даде друг урок.

— Какво още искаш да знаеш? — попита той.

— Какви са тези пипаловидни нишки, дон Хуан?

— Това са пипалата, които излизат от човешкото тяло и са видими за всеки магьосник, който *вижда*. Магьосниците действат с хората в зависимост от начина, по който *виждат* техните пипала. Слабите хора имат много къси, почти невидими нишки. Силните имат ярки и дълги. Тези на Хенаро са толкова ярки например, че са направо дебели. По нишките можеш да кажеш дали човекът е здрав или е болен, дали е зъл или добър, дали е коварен. По нишките можеш да кажеш и дали един човек може да *вижда*. Ето един объркващ проблем. Когато Хенаро те *видя*, той разбра, точно като моя приятел Вясенте, че ти можеш да *виждаш*. Когато те *виждам*, аз *виждам*, че ти можеш да *виждаш* и все пак аз самият знам, че не можеш. Колко объркващо! Хенаро не можа да го преодолее. Казах му, че си един странен глупак. Мисля, че той искаше сам да *види* това и те заведе на водопада.

— Защо според тебе създавам впечатление, че мога да *виждам*?

Дон Хуан не ми отговори. Дълго време остана мълчалив. Не исках да го питам нищо друго. Накрая той ми заговори и каза, че знае защо, но не знае как да го обясни.

— Ти мислиш, че всичко на света е лесно за разбиране — каза той, — защото всичко, което правиш, е рутина, която е проста за разбиране. На водопада, когато ти гледаше Хенаро да се движи през водата, ти повярва, че той е майстор на салтото, защото салтото е всичко, за което можеш да помислиш. И това е всичко, което винаги ще вярваш, че е направил. Но Хенаро изобщо не прескочи тази вода. Ако беше скочил, щеше да умре. Хенаро балансира върху великолепните си ярки нишки. Той ги удължи достатъчно, за да може, да кажем, да минава през водопада по тях. Той демонстрира правилния начин да се удължават тези пипала и как да се движат прецизно.

Паблито *видя* почти всички движения на Хенаро. Нестор обаче *видя* само най-обичайните маневри. Той изпусна фините детайли. Но ти, ти изобщо нищо не *видя*.

— Може би ако ти предварително ми беше казал, дон Хуан, какво да гледам...

Той ме прекъсна и каза, че ако ми беше дал инструкции, само щеше да попречи на дон Хенаро. Ако съм знаел какво ще се случи, моите нишки щели да се възбудят и да се смесят с тези на дон Хенаро.

— Ако можеше да *виждаш* — каза той, — за теб щеше да бъде очевидно още от първата стъпка, която направи Хенаро, че той не се подхлъзна, докато се изкачва край водопада. Той разхлабваше своите пипала. Два пъти той ги накара да заобикалят камъните и се придържаше за отвесната скала като муха. Когато стигна до върха и беше готов да прекоси водата, той ги фокусира върху един малък камък в средата на потока и когато те бяха укрепени там, той остави нишките да го дърпат, Хенаро изобщо не скочи, следователно не би могъл да се приземи на хлъзгавата повърхност на малките камъни в самия край на водата. През цялото време неговите нишки бяха здраво увити около всеки камък, който използваше.

Той не остана на първия камък, защото останалите му нишки бяха завързани за друг, дори по-малък, на мястото, където водната струя беше най-силна. Неговите пипала отново го издърпаха и той се приземи на него. Това беше най-забележителното нещо, което направи. Повърхността беше твърде малка, за да се закрепим човек на нея. А водната струя щеше да го отнесе в бездната, ако някои от нишките му не бяха фокусирани все още на първия камък.

Във втората поза той остана дълго, защото трябваше отново да изтегли пипалата си и да ги препрати от другата страна на водопада. Когато го укрепим, той трябваше да остави нишките, фокусирани на първия камък. Това беше много сложно. Може би само Хенаро може да го направи. Той едва не загуби контрол. Или може би ни заблуждаваше — никога няма да узнаем това със сигурност. Лично аз наистина мисля, че той едва не загуби контрол. Знам това, защото той се вцепени и изпусна великолепно нишка като лъч светлина през водата. Усещам, че само този лъч би могъл да го издърпа. Когато стигна до другата страна, той спря и остави нишките си да блестят като сноп

светлини. Това беше нещото, което той направи само за теб. Ако можеше да *виждаш*, щеше да *видиш* това.

Хенаро застана там, гледайки те, и тогава разбра, че ти не беше *видял*.

ВТОРА ЧАСТ

ЗАДАЧАТА ДА „ВИЖДАШ“

Когато на 8 ноември 1968 год. пристигнах в къщата на дон Хуан, него го нямаше. Нямах представа къде да го търся, затова седнах да го чакам. По някаква неизвестна причина знаех, че скоро ще си дойде. Не след дълго дон Хуан се прибра. Кимна ми. Разменихме си поздрави. Изглеждаше изморен и легна на сламеника си. Прозина се два пъти.

„Виждането“ ми беше станало фикс-идея и аз си бях наумил отново да използвам неговата халюциногенна смес за пушене. Беше ужасно трудно да взема това решение, затова исках все пак още малко да обсъдя въпроса.

— Искам да се науча да *виждам*, дон Хуан — казах аз направо.
— Но наистина не искам да вземам нищо. Не искам да пуша твоята смес. Мислиш ли, че има някакъв шанс да се науча да *виждам* без нея.

Той седна, взря се в мен за миг, после пак легна.

— Не! — каза той. — Ще трябва да използваш дима.

— Но ти каза, че съм бил пред прага на *виждането* с дон Хенаро.

— Искам да кажа, че нещо в теб блестеше, сякаш ти наистина осъзнаваш делата на Хенаро, но ти просто гледаше. Очевидно в теб има нещо, което наподобява *виждане*, но не е това. Ти си запушен и само димът може да ти помогне.

— Защо, човек трябва да пуши? Защо не може просто да се научи да *вижда* сам? Имам много горещо желание. То не е ли достатъчно?

— Не, не е достатъчно. *Виждането* не е толкова просто и само димът може да ти даде необходимата бързина да съзреш този мимолетен свят. Иначе само ще гледаш.

— Какво разбираш под мимолетен свят?

— Когато *виждаш*, светът не е това, което сега смяташ, че е. Той е по-скоро един мимолетен свят, който се движи и променя. Навярно човек може да се научи сам да разбира този мимолетен свят, но това няма да доведе до нищо добро, защото тялото залинява от стреса. С дима обаче човек никога не страда от изтощение. Димът дава

необходимата бързина да се улови мимолетното движение на света и в същото време пази непокътнати тялото и неговата сила.

— Добре! — казах аз драматично. — Повече не искам да стрелям около мишената. Ще пуша.

Той се засмя на театралната ми проява.

— Зарежи тая работа — каза той. — Ти винаги се хващаш не за каквото трябва. Сега мислиш, че просто решението димът да те води, ще те накара да *виждаш*. Много по-сложно е. Винаги всичко е много по-сложно.

За момент той стана сериозен.

— Аз съм много внимателен с теб и действията ми са обмислени — каза той, — защото желанието на Мескалито е ти да разбереш моето знание. Знам обаче, че няма да имам време да те науча на всичко, което искам. Ще имам време само да те поставя на пътя и ще се надявам, че ще търсиш по същия начин, по който търсих аз. Трябва да призная, че ти си по-мързелив и по-упорит от мене. Но ти имаш други възгледи и посоката, която ще вземе твоя живот, е нещо, което не мога да предвидя.

Преднамереният тон на гласа му, нещо в позата му, извикаха у мен едно старо чувство, една смесица от страх, самота и очакване.

— Скоро ще узнаем къде си — каза той загадъчно.

Нищо повече не каза. След малко излезе от къщата. Последвах го и застанах пред него, незнаейки дали да седна, или да разтоваря няколкото пакета, които му бях донесъл.

— Ще бъде ли опасно? — попитах аз, просто за да кажа нещо.

— Всичко е опасно — каза той.

Изглежда дон Хуан не беше склонен да ми каже нещо повече. Той взе няколко малки вързопи, които бяха отрупани в един ъгъл, и ги сложи в една мрежа. Не предложих да му помогна, защото знаех, че ако го искаше, щеше да ме помоли. После той легна на сламеника си. Каза ми да се отпусна и да си почина. Легнах на своя сламеник и се опитах да заспя, но не бях изморен. Предишната нощ бях отседнал в един мотел и спах до обяд, знаейки, че до дома на дон Хуан имам само три часа път с колата. Той също не спеше. Макар че очите му бяха затворени, забелязах едно почти неуловимо, ритмично движение на главата му. Хрумна ми мисълта, че може би си пее.

— Да хапнем нещо — каза изведнъж дон Хуан и гласът му ме накара да подскоча. — Ще имаш нужда от цялата си енергия. Трябва да бъдеш в добра форма.

Той направи някаква супа, но аз не бях гладен.

На следващия ден, 9 ноември, дон Хуан ми позволи да хапна само един залък и ми каза да почивам. Излежавах се цяла сутрин, но не можах да се отпусна. Нямах представа какво си бе наумил дон Хуан, но най-лошото беше, че не бях сигурен какво съм си наумил самият аз.

Към три часа следобед седяхме под неговата рамада. Бях много гладен. Неколкократно бях намекивал, че трябва да ядем, но той все отказваше.

— Не си приготвял своята смес три години — внезапно каза той. — Ще трябва да пушиш моята смес, затова да кажем, че съм я събрал за тебе. Ще ти трябва съвсем малко от нея. Ще напълня лулата веднъж. Ти ще я изпушиш цялата и след това ще почиваш. После ще дойде пазачът на другия свят. Няма да правиш нищо, освен да го наблюдаваш. Наблюдавай как се движи, наблюдавай всичко, което прави. Животът ти може да зависи от това колко добре гледаш.

Дон Хуан така рязко прекъсна своите инструкции, че не знаех какво да кажа или дори какво да мисля. Замънках неразбираемо. Не можех да организирам мислите си. Накрая попитах първото ясно нещо, което ми дойде наум.

— Кой е този пазител?

Дон Хуан категорично отказа да се впуска в разговор, но аз бях твърде нервен, за да спра да говоря и отчаяно настоях да ми разкаже за този пазител.

— Ще го *видиш* — каза той неочаквано. — Той пази другия свят.

— Кой свят? Светът на мъртвите?

— Не е светът на мъртвите или светът на каквато и да било. Това е просто един друг свят. Няма смисъл да ти разказвам за него. *Виж* го сам.

С тези думи дон Хуан влезе в къщата. Последвах го в неговата стая.

— Чакай, чакай, дон Хуан. Какво ще правиш?

Той не отговори. Извади лулата си от един вързоп и седна на сламеника в средата на стаята, гледайки ме с любопитство. Изглежда чакаше моето съгласие.

— Ти си глупак — каза той меко. — Ти не се страхуваш. Ти само казваш, че се страхуваш.

Той бавно поклати глава. След това взе малката торбичка със сместа за пушене и напълни лулата.

— Страх ме е, дон Хуан. Наистина ме е страх.

— Не, това не е страх.

Отчаяно се опитвах да спечеля време и започнах дълъг разговор за естеството на чувствата си. Искрено твърдах, че ме е страх, но той отбеляза, че не се задъхвам, нито пък сърцето ми бие по-бързо от обикновено.

Известно време мислих за това, което беше казал. Той грешеше. Имах много от физическите промени, свързани обикновено със страха, и бях отчаян. Чувство за неизбежна участ пропиваше всичко около мен. Стомахът ми беше разстроен и бях сигурен, че съм блед. Ръцете ми се потяха обилно. И все пак мислех, че не ме е страх. Нямах чувството на страх, с което бях свикнал в своя живот. Страхът, който винаги е бил характерно мой, не беше тук. Говорех, крачейки нагоре-надолу из стаята пред дон Хуан, който все още седеше на своя сламеник, държеше лулата си и ме гледаше с любопитство. И както обсъждах въпроса, стигнах до заключението, че това, което чувствам на мястото на моя обичаен страх, е едно дълбоко чувство на неудоволствие, дискомфорт от самата мисъл за бъркотията, предизвикана от приемането на халюциногенни растения.

Дон Хуан се взря в мен за миг, след това погледна отвъд мен, присвивайки очи, сякаш се мъчеше да улови нещо в далечината.

Продължих да ходя напред-назад пред него, докато той твърдо ми каза да седна и да се отпусна. Няколко минути поседяхме мълчаливо.

— Не искаш да загубиш яснотата си, нали? — каза той рязко.

— Това е съвсем вярно, дон Хуан — казах аз. Той се засмя с явно удоволствие.

— Яснотата, вторият враг на човека на знанието, се изправи пред теб. Ти не се страхуваш — каза той насърчително, — но сега не ти се иска да загубиш своята яснота и, тъй като си глупак, наричаш това страх.

Той се подсмихна.

— Донеси ми малко въглени — нареди той.

Тонът му беше добър и вдъхващ увереност. Автоматично станах, отидох зад къщата и взех няколко малки горящи въглени от огъня, сложих ги върху малка каменна плочка и се върнах в стаята.

— Ела тук, на верандата — извика силно дон Хуан отвън.

Той постави един сламеник на мястото, където обикновено седах. Сложи въглените до себе си и ги духна, за да ги разпали. Канех се да седна, но той ме спря и ми посочи десния край на сламеника. След това сложи един въглен в лулата и ми я подаде. Взех я. Бях изумен от безмълвната твърдост, с която ме управляваше дон Хуан. Не можех и да помисля да кажа нещо. Нямах повече аргументи. Бях убеден, че не ме е страх, а само, че не желая да загубя своята яснота.

— Пуши, пуши — нареди ми той нежно. — Само една лула този път.

Всмуках от лулата и чух прашенето на сместа, обхваната от огъня. Почувствах мигновена обвивка от лед във вътрешността на устата и носа си. Дръпнах отново и обвивката се разшири до гръдния ми кош. Когато дръпнах за последен път, усетих, че цялата вътрешност на тялото ми е обвита от особено усещане за „студена топлина“.

Дон Хуан ми взе лулата и потупа огнището ѝ о китката си, за да изчисти остатъка. След това, както винаги, наплюнчи пръста си и изтри вътрешността на огнището.

Тялото ми беше вдървено, но можех да се движа. Смених позата си, за да седна по-удобно.

— Какво ще стане? — попитах аз.

Беше ми някак трудно да говоря.

Дон Хуан много внимателно сложи лулата си в нейния калъф и я уви в дълго парче плат. После седна изправен, с лице към мене. Почувствах се замаян. Очите ми неволно се затваряха. Дон Хуан буйно ме разтърси и ми заповяда да стоя буден. Каза, че много добре знам, че ако заспя, ще умра. Това ме шокира. Хрумна ми, че може би дон Хуан казва това, просто за да ме държи буден, но от друга страна ми хрумна, че може и да е прав. Отворих очи толкова широко, колкото мога и това накара дон Хуан да се засмее. Каза да почакам малко и да държа очите си отворени през цялото време и че в даден момент ще мога да видя пазителя на другия свят.

Усетих много неприятна горещина по цялото си тяло. Опитвах се да сменям позата си, но повече не можех да се движа. Искях да говоря

с дон Хуан. Думите бяха сякаш толкова дълбоко вътре в мен, че не можех да ги извадя. След това се катурнах на лявата си страна и изведнъж вече гледах дон Хуан от пода.

Той се наведе и ми заповяда с шепот да не го гледам, а да се вирам втренчено в една точка на сламеника си, право пред очите ми. Каза, че трябва да гледам с едно око — лявото, и че, рано или късно, ще *видя* пазителя.

Фиксирах погледа си в точката, която беше посочил, но не виждах нищо. В един момент обаче забелязах едно комарче да лети пред очите ми. То кацна на сламеника. Проследих движенията му. То дойде много близо до мен, толкова близо, че визуалното ми възприятие се замъгли. И след това изведнъж се почувствах така, сякаш съм станал. Беше едно много объркващо усещане, което си заслужаваше известно обмисляне, но нямаше време за това. Имах цялостното усещане, че гледам право напред от обичайното ниво на очите си. Това, което видях, разтърси цялото ми същество до последната клетка. Няма друг начин да опиша емоционалния шок, който преживях. Точно там, наблизко, беше едно гигантско, чудовищно животно. Едно наистина чудовищно нещо! И в най-дивите фантазии на литературата не бях срещал нещо такова. Гледах го в пълна, крайна зашеметеност.

Първото нещо, което наистина забелязах, беше неговият размер. По някаква причина помислих, че трябва да е високо близо сто фута. То изглежда стоеше изправено, макар че не можех да проумея как стои. Следващото, което забелязах, беше, че има криле — две къси, широки криле. В този момент осъзнах, че разглеждам животно така, сякаш е обикновена гледка, т.е. гледам го. Все пак не можех действително да го гледам по начина, по който бях свикнал да гледам. Разбрах, че по-скоро забелязвам отделни неща от него, като че картината става по-ясна с всяка добавена част. Тялото му беше покрито с кичури черна коса. Имаше дълга муцуна и му течеха лиги. Очите му бяха изпъкнали и кръгли като две огромни бели топки.

Тогава то започна да удря с криле. Това не беше пляскащото движение на птичите крила, а вид пърхащ, вибриращ трепет. То набра скорост и започна да кръжи пред мен. Не беше летене, а по-скоро плъзгане с поразителна скорост и подвижност само няколко инча над земята. За миг се оказах погълнат в наблюдение на движението му.

Помислих, че движенията му са грозни, но скоростта и лекотата са изключителни.

То се завъртя два пъти пред мен, вибрирайки с криле, а това, което изтичаше от устата му, потече във всички посоки. После то се обърна и се запързала с невероятна скорост, докато се загуби в далечината. Взрях се втренчено в посоката, в която беше отишло, защото нямаше какво друго да правя. Имах едно свръх особено усещане за неспособност да организирам мислите си разбираемо. Не можех да се поместя. Като че бях залепен за земята.

След това видях нещо като облак в далечината. Миг по-късно гигантският звяр отново кръжеше с пълна скорост пред мен. Крилете му режеха въздуха все по-близо и по-близо до ушите ми, докато ме удариха. Почувствах, че крилете му действително удариха тази част от мен, която беше там. Изкрещях с цялата си мощ посред една от най-мъчителните болки, които някога съм изпитвал.

Следващото, което знам, е, че бях седнал на сламеника си, а дон Хуан разтриваше челото ми. Той разтри ръцете и краката ми с листа, после ме заведе до напоителния канал зад къщата, свали дрехите ми и напълно ме потопи в него. След това още няколко пъти ме потопи и извади.

Докато лежах на плиткото дъно на канала, дон Хуан от време на време повдигаше левия ми крак и леко потупваше ходилото. След малко усетих гъдел. Той забеляза това и каза, че съм добре. Облякох дрехите си и се върнахме у тях. Седнах отново на сламеника си и се опитах да говоря, но усетих, че не бих могъл да се концентрирам върху това, което искам да кажа, макар че мислите ми бяха много ясни. Бях удивен да осъзная каква голяма концентрация е необходима, за да се говори. Забелязах също, че за да кажа нещо, трябва да спра да гледам нещата. Имах впечатлението, че съм завлечен на дълбоко и когато искам да говоря, трябва да изплувам на повърхността като водолаз. Трябваше да се издигам сякаш дърпан от своите думи. Два пъти стигнах дотам, че да прочистя гърлото си по начин, който беше напълно обикновен. Тогава можех да кажа това, което искам, но не го направих. Предпочетох да остана в странното ниво на мълчание, където можех само да гледам. Имах чувството, че започвам да се добирам до това, което дон Хуан наричаше „виждане“ и това ме направи много щастлив.

След това дон Хуан ми даде малко супа и тортили и ми нареди да ям. Можех да ям без никакво затруднение и без да губя това, което смятах за своя „сила за виждане“. Фокусирах поглед върху всичко около мен. Бях убеден, че мога да „видя“ всичко и все пак светът изглеждаше същия, доколкото можех да преценя. Мъчих се да „виждам“, докато стана твърде тъмно. Накрая се изморих, легнах и заспах.

Събудих се, когато дон Хуан ме завиваше с одеало. Имах главоболие и ми беше зле на стомаха. След малко се почувствах по-добре и спях здраво до следващия ден.

На сутринта отново си бях аз. Нетърпеливо попитах дон Хуан:

— Какво стана с мен?

Дон Хуан се засмя сдържано.

— Ти отиде да търсиш пазача и го намери, разбира се — каза той.

— Но какво беше това, дон Хуан?

— Пазителят, пазачът, стражът на другия свят — каза дон Хуан убедително.

Възнамерявах да му разкажа подробностите за зловещия и отвратителен звяр, но той отклони моя опит, като каза, че преживяването ми не било нищо особено и че всеки човек може да направи това.

Казах му, че пазителят е бил такъв шок за мен, че наистина все още не мога да мисля за него.

Дон Хуан се засмя и се пошегува с това, което определяше като моя склонност към преиграване.

— Това нещо, каквото и да беше, ме нарани — казах аз. — Беше така реално, както теб и мен.

— Разбира се, че беше реално. То ти причини болка, така ли?

Все повече се вълнувах, припомняйки си своето преживяване. Дон Хуан ми каза да се успокоя. После ме попита дали наистина съм се страхувал от него. Подчерта думата „наистина“.

— Бях вцепенен от страх — казах аз. — Никога в живота си не съм изпитвал такъв ужасен страх.

— Хайде — каза той, смеейки се. — Не те беше толкова страх.

— Кълна ти се — казах аз с искрена жар, — че ако можех да се движа, щях истерично да побегна.

Той намери твърдението ми много смешно и се заля от смях.

— Какъв беше смисълът да ме караш да видя тази чудовищност, дон Хуан?

Той стана сериозен и ме погледна.

— Това беше пазителят — каза той. — Ако искаш да *виждаш*, трябва да победиш пазителя.

— Но как мога да го победя, дон Хуан? Той е висок може би сто фута.

Дон Хуан се засмя така силно, че по бузите му се търкулнаха сълзи.

— Защо не ме оставиш да ти кажа какво видях, за да няма никакво неразбиране? — казах аз.

— Ако това те прави щастлив, давай — кажи ми.

Разказах всичко, което можах да си спомня, но това изглежда не промени неговото настроение.

— Това още не е нищо ново — каза той, усмихвайки се.

— Но как очакваш да победя нещо такова? С какво?

Той помълча малко. След това се обърна към мен и каза:

— Ти наистина не се страхуваше. Беше наранен, но не се страхуваше.

Той се облегна на някакви вързопи и сложи ръце зад главата си. Помислих, че е зарязал темата.

— Знаеш ли — каза той изведнъж, гледайки покрива на рамадата, — всеки човек може да *види* пазителя. И понякога, за някои от нас пазителят е ужасен звяр, висок до небето. Ти си късметлия. За теб той е бил висок само сто фута. И все пак тайната му е толкова проста.

Той спря за момент и затананика мексиканска песен.

— Пазителят на другия свят е комарче — каза той бавно сякаш отмерваше въздействието на думите си.

— Моля?

— Пазителят на другия свят е комарче — повтори той. — Това, което срещна вчера, беше комарче. И малкото комарче ще те държи настрана, докато го победиш.

За момент не исках да повярвам на това, което казва, но припомняйки си последователността на моето видение, трябваше да

призная, че в определен момент аз гледах едно комарче, но миг по-късно някакъв мираж го измести и аз гледах звяра.

— Но как може едно комарче да ме нарани, дон Хуан? — попитах аз, истински сащисан.

— Когато те нарани, то не беше комарче — каза той, — беше пазителят на другия свят. Може би някой ден ще имаш куража да го победиш. Не сега обаче. Сега той е стофутков разлигавен звяр. Но няма смисъл да говорим за това. Не е подвиг да стоиш пред него, затова, ако искаш да го опознаеш повече, намери го отново.

Два дни по-късно, на 11 ноември, отново пуших сместа на дон Хуан.

Бях го помолил още веднъж да ми позволи да пуша, за да намеря пазителя. Не го молах под напора на момента, а след дълго обмисляне. Моето любопитство към пазителя беше несравнимо по-голямо от страха ми и от притеснението да не загубя своята яснота.

Процедурата беше същата. Дон Хуан напълни лулата веднъж и когато бях изпусил цялото съдържание, я изчисти и прибра.

Въздействието беше забележимо по-бавно. Когато започнах да се чувствам малко замаян, дон Хуан се приближи до мен и, държейки главата ми с ръце, ми помогна да легна на лявата си страна. Каза ми да опъна крака и да се отпусна, а след това ми помогна да сложа дясната си ръка пред тялото, на нивото на гръдния си кош. Той завъртя китката ми така, че дланта да прилепне до сламеника, за да може да поеме тежестта ми. Не направих нищо, за да му помогна или попреча, защото не знаех какво прави.

Той седна пред мен и ми каза да не се интересувам от нищо. Каза, че пазителят ще дойде и че „седалката ми е на първия ред“, за да го *видя*. Каза ми още, между другото, че пазителят може да причини огромна болка, но че няма начин това да се предотврати. Каза, че преди два дни ме е накарал да седна, когато преценил, че ми е дошло много. Посочи дясната ми ръка и каза, че нарочно я поставил в тази позиция, за да мога да я използвам като лост, когато пожелаая да се изтласквам.

Докато ставаше всичко това, цялото ми тяло се вдърви. Искях да насоча вниманието му към факта, че ще ми бъде невъзможно да се изтласкам, защото съм загубил контрол над мускулите си. Опитах се да произнеса думите, но не можах. Той обаче изглежда ме беше

предусетил и ми обясни, че номерът е във волята. Настоя да си припомня момента преди години, когато бях пушил гъбите за първи път. В онзи случай бях паднал на земята и бях отскочил отново на краката си посредством действие, което тогава той нарече моя „воля“. Бях се „помислил изправен“. Каза, че всъщност това е единственият възможен начин да станеш.

Това, което казваше, за мене беше безполезно, защото не си спомнях какво наистина бях направил преди години. Имах непреодолимо чувство за безнадежност и затворих очи.

Дон Хуан ме сграбчи за косата, буйно разтърси главата ми и повелително ми нареди да не затварям очите си. Аз не само ги отворих, но направих нещо, което сметнах за удивително. Аз действително казах:

— Не знам как станах онзи път.

Стреснах се. В ритъма на гласа ми имаше нещо много монотонно, но това определено беше моят глас. Въпреки това искрено вярвах, че не бих могъл да го кажа, защото преди минута бях неспособен да говоря.

Погледнах дон Хуан. Той обърна лицето си настрани и се засмя.

— Аз не казах това — казах аз.

И отново бях стреснат от гласа си. Почувствах се въодушевен. Говоренето при тези условия стана един ободряващ процес. Искях да помоля дон Хуан да обясни моя говор, но открих, че отново не съм способен да произнеса нито дума. Ожесточено се мъчех да изговоря своите мисли, но беше безполезно. Предадох се и в този момент, почти неволно, казах:

— Кой говори, кой говори?

Въпросът накара дон Хуан да се засмее така силно, че в един момент се олюля настрана.

Очевидно беше ми възможно да казвам прости неща, доколкото зная какво искам да кажа.

— Аз ли говоря? Аз ли говоря? — попитах аз. Дон Хуан ми каза, че ако не престана да правя лудории, той ще излезе, ще легне под рамадата и ще ме остави сам с моята шутовщина.

— Не е шутовщина — казах аз.

Бях много сериозен в това. Мислите ми бяха много ясни. Тялото ми обаче беше вдървено. Не го усещах. Не се задушавах, както веднъж

в миналото при подобни обстоятелства. Беше ми комфортно, защото не можех да почувствам нищо. Изобщо няха контрол над волевите си процеси и въпреки това можех да говоря. Хрумна ми мисълта, че щом мога да говоря, навярно бих могъл да стана, както беше казал дон Хуан.

— Горещ — казах аз на английски и за част от секундата бях горещ. Дон Хуан поклати глава, невярвайки и излезе от къщата.

— Дон Хуан! — извиках аз три пъти. Той се върна.

— Свали ме долу — казах аз.

— Свали се долу — каза той. — Изглежда се справяш много добре.

Казах „долу“ и изведнъж загубих стаята от погледа си. Не можех да видя нищо. След миг стаята и дон Хуан отново се върнаха в зрителното ми поле. Помислих, че сигурно съм легнал с лице към земята и че той ме е сграбчил за косата и е повдигнал главата ми.

— Благодаря ти — казах аз с много бавна монотонност.

— Няма защо — отговори той, пародирайки интонацията на гласа ми и изпадна в нов пристъп на смях.

След това взе някакви листа и започна да разтрива ръцете и краката ми с тях.

— Какво правиш? — попитах аз.

— Разтривам те — каза той, имитирайки моята болезнена монотонност.

Тялото му се разтърси от смях. Очите му бяха блестящи и приветливи. Хареса ми. Почувствах, че дон Хуан е милостив, честен и забавен. Не можех да се смея с него, но бих искал. Завладя ме друго чувство на въодушевление и се засмях. Звукът беше така ужасен, че за миг дон Хуан се слиса.

— По-добре да те заведе в канала — каза той, — иначе шутовщината ти ще те убие.

Той ме вдигна на крака и ме накара да ходя из стаята. Малко по малко започнах да усещам глезените си, краката и накрая цялото тяло. Ушите ми се пръскаха от едно особено налягане, сякаш усещах крак или ръка, които са „заспали“. Почувствах огромна тежест на тила и на темето.

Дон Хуан ме натика в напоителния канал зад къщата. Потопи ме три пъти, напълно облечен. Студената вода намаляваше постепенно

налягането и болката, докато всичко изчезна.

Смених дрехите си в къщата и отново почувствах същото отчуждение, същото желание да стоя мълчаливо. Този път обаче забелязах, че това не беше яснота на ума или сила да се съсредоточа. По-скоро това беше вид меланхолия и физическо изтощение. Накрая заспах.

12 НОЕМВРИ 1968

Тази сутрин с дон Хуан ходихме до близките хълмове да събираме растения. Вървахме около шест мили по изключително тежък терен. Много се изморих. Предложих да седнем и да си починем. Той подхвана разговор, като най-напред каза, че е доволен от моя прогрес.

— Сега знам, че аз бях този, който говори — казах аз, — но тогава бих могъл да се закълна, че е някой друг.

— Ти беше, разбира се — каза той.

— Как стана така, че не можах да позная себе си?

— Това е, което прави малкият дим. Човек може да говори и да не го забелязва. Или може да измине хиляди мили и пак да не го забележи. Така човек минава и през нещата. Малкият дим премества тялото и човек е свободен като вятъра. Повече от вятъра — вятърът може да бъде спрян от скала или стена, или от планина. Малкият дим прави човека свободен като въздуха. Може би дори по-свободен — въздухът може да бъде затворен в гроб и да стане застоял, но с помощта на малкия дим човек не може да бъде спрян или затворен.

Думите на дон Хуан разпалиха една смесица от еуфория и съмнение. Чувствах непреодолимо смущение, усещане за непреодолима вина.

— Тогава човек наистина може да прави всички тези неща, дон Хуан?

— Ти как мислиш? Ти по-скоро би помислил, че си луд, нали? — каза той рязко.

— Е, на тебе ти е лесно да приемеш всички тези неща. За мен е невъзможно.

— Не ми е лесно. Нямам никакви допълнителни предимства пред теб. Тези неща са еднакво трудни за възприемане за теб или за мен, или за всеки друг.

— С всичко това ти се чувстваш като у дома си, дон Хуан.

— Да, но това ми струва много. Трябваше да се боря може би повече, отколкото ти изобщо ще се бориш. Ти имаш един смайващ начин да накараш всичко да работи за теб. Нямах представа колко много трябваше да се трепя, за да направя това, което ти направи вчера. Ти имаш нещо, което ти помага на всеки инч по пътя. Няма друго възможно обяснение за начина, по който научаваш за силите. Преди го направи с Мескалито, сега го направи с малкия дим. Трябва да се съсредоточиш върху факта, че имаш голяма дарба, и да оставиш другите съображения настрана.

— В твоите уста звучи така лесно, но не е. Вътрешно аз съм разкъсан.

— Съвсем скоро ще бъдеш отново едно цяло. Преди всичко ти не си се грижил за тялото си. Твърде дебел си. Преди не исках да ти кажа нищо. Човек трябва да остави другите да правят това, което трябва. Ти беше далеч с години. Аз обаче ти казах, че ще се върнеш и ти го направи. Същото стана и с мен. Зарязах всичко за пет години и половина.

— Защо се оттегли, дон Хуан?

— По същата причина, както тебе. Не ми хареса.

— Защо се върна?

— По същата причина, поради която ти самият се върна — защото няма друг начин да се живее.

Това твърдение има огромно въздействие върху мен, тъй като се бях улавял да мисля, че навярно няма друг начин да се живее. Никога не бях изразявал тази мисъл пред никого, а дон Хуан я беше изказал точно.

След много дълго мълчание го попитах:

— Какво направих аз вчера, дон Хуан?

— Стана, когато пожела.

— Но аз не знам как го направих.

— Тази техника се усъвършенства дълго. Важното обаче е, че ти знаеш как да го правиш.

— Но аз не знам. Там е работата, аз наистина не знам.

— Разбира се, че знаеш.

— Дон Хуан, уверявам те, кълна ти се...

Той не ме остави да довърша. Стана и се отдалечи.

По-късно ние отново говорихме за пазителя на другия свят.

— Ако повярвам, че каквото изпитах, то наистина е реално — казах аз, — тогава пазителят е гигантско създание, което може да причинява невероятна физическа болка. И ако повярвам, че човек наистина може да пропътува огромни разстояния чрез волеви акт, тогава логично е да заключим, че аз бих могъл да накарам чрез волята си чудовището да изчезне. Така ли е?

— Не точно — каза той. — Ти не можеш чрез волята си да накараш пазителя да изчезне. Твоята воля обаче може да го възпре, за да не ти навреди. Разбира се, ако някога постигнеш това, пътят е открит за теб. Ти наистина можеш да минеш край пазителя и той не може да направи нищо, дори да се върти лудо около теб.

— Как мога да постигна това?

— Вече знаеш как. Сега се нуждаеш само от практика.

Казах му, че не се разбираме, което произлиза от нашите различия във възприемането на света. Казах, че за мен да знам нещо, означава напълно да осъзнавам какво правя и да мога да го повторя, когато искам. Докато в този случай нито съзнавам какво съм направил под въздействието на дима, нито мога да го повторя, дори ако животът ми зависи от това.

Дон Хуан ме погледна въпросително. Изглеждаше развеселен от това, което казвах. Той си свали шапката, почеса слепоочията си, както прави винаги, когато иска да изиграе смайване.

— Ти наистина знаеш как да говориш и да не казваш нищо, така ли е? — каза той, смеейки се. — Казвал съм ти — трябва да имаш непреклонно намерение, стремеж да станеш човек на знанието. Но ти изглежда имаш непреклонно намерение да се оплиташ в гатанки. Настояваш да обясняваш всичко, като че ли целият свят е съставен от неща, които могат да бъдат обяснени. Сега си изправен пред пазителя и пред задачата да се движиш, използвайки своята воля. Хрумвало ли ти е някога, че съвсем малко неща в този свят могат да бъдат обяснени по твоя начин? Когато казвам, че пазителят наистина прегражда твоя път и наистина може да ти избие дяволите от главата, знам какво искам да кажа. Когато казвам, че човек може да се движи чрез своята воля, пак знам какво искам да кажа. Исках, малко по малко, да те науча как да се движиш, но тогава разбрах, че ти знаеш как да го правиш, макар да казваш, че не знаеш.

— Но аз наистина не знам как — възразих аз.

— Знаеш, глупако — каза той строго, а след това се усмихна. — Това ми напомня оня случай, когато някой сложи хлапето Хулио в един комбайн. Той знаел как да го кара, макар че никога преди не го е правил.

— Знам какво искаш да кажеш, дон Хуан. Аз обаче все още чувствам, че не мога да го направя отново, защото не съм сигурен какво направих?

— Магьосникът-измамник се опитва да представя всичко в света с обяснения, за които не е сигурен — каза той — и така всичко е магия. Но тогава ти не си по-добър. Ти също искаш да обясниш всичко по свой начин, но и ти не си сигурен в своите обяснения.

Дон Хуан внезапно ме попита дали през уикенда планирам да си ходя у дома. Казах, че възнамерявам да си тръгна в понеделник сутринта. Седяхме под неговата рамада в събота по пладне на 18 януари 1969 год., почивайки след дълга разходка из близките хълмове. Дон Хуан стана и влезе в къщата. Няколко минути по-късно ме извика отвътре. Седеше в средата на стаята и беше поставил моя сламеник пред своя. Направи ми жест да седна и, без да каже нито дума, разви лулата си, извади я от калъфа, напълни огнището със своята смес за пушене я запали. Дори беше внесъл в стаята си глинен поднос с малки въглени.

Не ме попита дали желая да пуша. Просто ми подаде лулата и ми каза да дърпам. Не се колебах. Очевидно дон Хуан точно беше преценил моето настроение. Непреодолимото ми любопитство към пазителя сигурно е било очевидно за него. Не беше нужно да ме увещава и аз нетърпеливо изпуших цялото съдържание.

Реакциите ми бяха идентични с онези, които бях имал преди. Дон Хуан също действаше по абсолютно същия начин. Този път обаче, вместо да ми помогне да го направя, той просто ми каза да подпра дясната си ръка на сламеника и да легна на лявата си страна. Предложи да свия ръката си в юмрук, ако така ще имам по-голяма опора.

Наистина свих дясната си ръка в юмрук, защото прецених, че това е по-лесно, отколкото да опирам тежестта си на отворената длан. Не ми се спеше. За малко ми стана много топло, после загубих всякакво усещане.

Дон Хуан легна настрани, с лице към мен. Дясната му ръка беше облегната на лакътя и подпираше главата му като възглавница. Всичко беше напълно спокойно, дори моето тяло, което дотогава вече беше загубило сетивните си усещания. Чувствах се много доволен.

— Хубаво е — казах аз.

Дон Хуан стана припряно.

— Не смей да започваш с тези глупости — каза той твърдо. — Не говори. Ще загубиш всяко късче енергия в говорене и след това

пазителят ще те смачка, както ти би смачкал едно комарче.

Той сигурно реши, че сравнението му е смешно, защото започна да се смее, но внезапно спря.

— Не говори, моля те, не говори — каза той със сериозно изражение на лицето.

— Не смятах да казвам нещо — казах аз, а всъщност не исках да кажа и това.

Дон Хуан стана. Видях го да отива зад къщата. Миг по-късно забелязах едно комарче, кацнало на моя сламеник и това ме изпълни с една тревога, каквато не бях изпитвал никога преди. Беше смесица от въодушевление, мъка и страх. Напълно осъзнавах, че пред мен ще се разкрие нещо неясно. Едно комарче, което пази другия свят. Беше нелепа мисъл. Прииска ми се да се изсмея гласно, но тогава разбрах, че моето въодушевление ме разсейва и ще пропусна преходния период, който исках да си изясня. В предишния ми опит да видя пазителя, бях погледнал комарчето първо с лявото си око, а после усетих, че съм станал прав и го гледах с двете очи, но не разбирах как се бе получила тази промяна.

Видях комарчето да кръжи наоколо по сламеника пред очите ми и разбрах, че го гледам с двете очи. То дойде много близо. В един момент повече не можех да го виждам с двете очи и започнах да гледам с лявото си око, което беше на нивото на земята. В мига, когато промених фокуса, усетих, че съм изправил и тялото си до напълно вертикално положение и че гледам едно невероятно огромно животно. То беше брилянтено черно. Отпред беше покрито с дълга, черна, неземна коса, която изглеждаше като израстъци, излизащи от процепите на няколко мазни, блестящи люспи. Косата беше на кичури. Тялото му беше масивно, дебело и кръгло. Крилете му бяха широки и къси, в сравнение с дължината на тялото. Имаше две бели изпъкнали очи и дълга муцуна. Този път повече приличаше на алигатор. Като че имаше дълги уши, или може би рога, и му течеха лиги.

Напрегнах се да фиксирам погледа си върху него и тогава напълно осъзнах, че не мога да го гледам по начина, по който обикновено гледам нещата. Имах странна мисъл. Гледайки тялото на пазителя, чувствах, че всяка отделна част от него е независимо жива, както са живи очите на хората. Тогава за пръв път в живота си осъзнах,

че очите са единствената част от човека, която може да покаже, според мен, дали той е жив или не. Докато пазителят имаше „милион очи“.

Помислих, че това е забележително откритие. Преди това преживяване бях разсъждавал върху сравненията, които могат да разкрият „деформациите“, показващи едно комарче като гигантски звяр. Струваше ми се, че това е едно добро сравнение: „като че гледаш насекомо през увеличителния обектив на микроскоп“. Но не беше така. Очевидно гледането на пазителя беше много по сложно от гледането на увеличено насекомо.

Пазителят започна да се върти пред мен. В един момент спря и аз усетих, че ме гледа. Тогава забелязах, че не издава звук. Танцът на пазителя беше тих. Страхovitостта беше в неговия вид: неговите изпъкнали очи, неговата ужасяваща уста, неговото лигавене, неговата измамна коса и, преди всичко, неговият невероятен размер. Наблюдавах много задълбочено начина, по който движи крилете си, как ги кара да вибрират без звук. Наблюдавах как се плъзга над земята като монументален къркобегач.

Гледайки това кошмарно създание пред себе си, аз действително се чувствах въодушевен. Наистина вярвах, че съм разкрил тайната как да го победи. Помислих, че пазителят е само една движеща се върху безмълвен екран картина, той не би могъл да ме нарани. Той само изглеждаше ужасяващ.

Пазителят стоеше неподвижен, гледайки ме. Изведнъж запляска с криле и се обърна. Гърбът му изглеждаше като брилянтно оцветена броня. Нейният блясък беше замайващ, но нюансът беше отвратителен. Беше най-противният ми цвят. Пазителят остана малко с гръб към мен, после пляскайки с криле, отново се плъзна, докато се загуби от погледа ми.

Бях изправен пред една много странна дилема. Искрено вярвах, че съм го победил, като разбихах, че той само представя една картина на ярост. Вярата ми навярно се дължеше на твърдението на дон Хуан, че знам повече, отколкото ми се иска да призная. Във всеки случай аз чувствах, че съм преодолял пазителя и че пътят е свободен. Не знаех обаче как да продължа. Дон Хуан не беше ми казал какво да правя в случай като този. Опитах да се обърна и да погледна зад себе си, но не бях в състояние да помръдна. Все пак можех да виждам добре основната част от сто и осемдесет градусовия обхват пред очите ми. А

това, което виждах, беше облачния бледожълт хоризонт. Той изглеждаше газообразен. Нещо като лимонов цвят покриваше всичко, което можех да видя. Сякаш бях на плато със серни изпарения.

Изведнъж пазителят отново се появи в една точка на хоризонта. Той направи един широк кръг, преди да спре пред мен. Устата му беше широко разтворена като огромна пещера. Нямаше зъби. Той разклати криле за миг и след това ме нападна. Наистина ме нападна като бик и с гигантските си криле увисна на очите ми. Изкресях от болка и после излетях, или по-скоро почувствах, че съм се изтласкал нагоре. И като се реех, аз преминах отвъд пазителя, отвъд жълтеникавото плато, в един друг свят, светът на хората — изведнъж се оказах застанал в средата на стаята на дон Хуан.

19 ЯНУАРИ 1969

— Наистина помислих, че съм победил пазителя — казах на дон Хуан.

— Сигурно се шегуваш — отвърна той.

Дон Хуан не беше ми казал нито дума от два дни, а на мен ми беше все едно. Бях потънал в някакъв унес и отново усетих, че ако бях гледал внимателно, щях да мога да „видя“. Но не видях нищо, което да е по-различно. Мълчанието обаче напълно ме беше отпуснало.

Дон Хуан ме помоли да разкажа последователността на моето преживяване и това, което особено го заинтригува, беше цветът, който бях видял на гърба на пазителя. Дон Хуан въздъхна и изглежда наистина беше загрижен.

— Късметлия си, че цветът е бил на гърба на пазителя — каза той със сериозно изражение. — Ако е бил на предната страна на тялото или, още по-лошо, на главата му, сега щеше да си мъртъв. Повече никога не трябва да се опитваш да *видиш* пазителя. Не е в твоята природа да прекосяваш това поле, макар аз да бях убеден, че можеш да минеш през него. Но нека не говорим повече за това. Това беше само един от множество пътища.

В тона на дон Хуан долових необичайна унилоост.

— Какво ще стане с мен, ако се опитам отново да *видя* пазителя?

— Пазителят ще те вземе — каза той. — Ще те повдигне с устата си, ще те отнесе в това поле и ще те остави там завинаги. Пазителят

очевидно е знаел, че това не е в твоята природа и те е предупредил да стоиш далеч.

— Как мислиш, че пазителят е узнал това?

Дон Хуан ме гледа дълго и втренчено. Опитва се да каже нещо, но се отказва, като че не можеше да намери точните думи.

— Винаги си падам по твоите въпроси — каза той с усмивка. — Ти всъщност не мислеше, когато ме попита това, нали?

Възразих, заявявайки, че недоумявам как пазителят е познал моята природа.

В очите на дон Хуан имаше особен блясък, когато каза:

— А ти дори и не спомена нещичко за своята природа на пазителя, нали?

Тонът му беше толкова комично сериозен, че и двамата се засмяхме. След малко той каза, че пазителят, като пазач и страж на онзи свят, знае много тайни, които всеки брухо е упълномощен да споделя.

— Това е един път брухо да постигне *виждането* — каза той, — но не този път ще е твоето царство, така че няма смисъл да говорим за това.

— Пушенето ли е единственият път да *видиш* пазителя? — попитах аз.

— Не. Можеш да *виждаш* и без него. Има много хора, които могат да го правят. Аз предпочитам дима, защото той е по-ефективен и по-безопасен за човека. Ако опитаеш да *видиш* пазителя без помощта на дима, има вероятност да не излезеш от неговия път навреме. В твоя случай например е очевидно, че пазителят те е предупредил, когато е обърнал гърба си към теб, така че да видиш вражеския цвят. После се е отдалечил, но когато се е върнал, ти си бил там, затова те е атакувал. Ти обаче си бил подготвен и си подскочил. Малкият дим ти е дал защитата, от която си имал нужда. Ако беше влязъл в онзи свят без неговата помощ, нямаше да можеш да се избавиш от хватката на пазителя.

— Защо?

— Движенията ти щяха да бъдат твърде бавни, за да оцелееш в онзи свят, трябва да си бърз като светкавица. Моята грешка беше, че излязох от стаята, но не исках да говориш повече. Ти си голямо дрънкало и говориш дори против желанието си. Ако бях тук с теб, щях

да те издърпам за главата нагоре. Ти подскочи сам, което е дори похубаво. Все пак по-добре да не бях поемал такъв риск. Пазителят не е нещо, с което можеш да се шегуваш.

Три месеца дон Хуан упорито отбягваше да говори за пазителя. През това време го посетих четири пъти. Той всеки път ме ангажираше с изпълнение на негови поръчки, но след като ги изпълнех, ми казваше да си вървя у дома. На 24 април 1969 год. при четвъртото си посещение, след като бяхме вечеряли и седяхме до пръстената печка, най-после го атакувах. Казах му, че прави с мен нещо нелепо. Бях готов да уча, а той дори не ме искаше около себе си. Много трябваше да се мъча, за да преодолее нежеланието си да пуша неговите халюциногенни гъби и усещах, че нямам време за губене, както бе казал и самият той. Дон Хуан търпеливо изслуша оплакванията ми.

— Ти си твърде слаб — каза той. — Бързаш, когато трябва да чакаш, и чакаш, когато трябва да бързаш. Мислиш твърде много. Сега мислиш, че няма време за губене. Малко по-рано мислеше, че вече не искаш да пушиш. Животът ти е така дяволски разпуснат. Не си достатъчно стегнат, за да се срещнеш с малкия дим. Аз съм отговорен за теб и не искам да умреш като окаян глупак.

Почувствах се притеснен.

— Какво мога да направя, дон Хуан? Твърде нетърпелив съм.

— Живей като воин! Вече ти казах, един воин поема отговорността за своите действия, за най-нищожните си действия. Ти изпълняваш своите мисли, а това е грешно. Заради мислите си ти се провали с пазителя.

— Как се провалих, дон Хуан?

— Ти мислиш за всичко. Ти мислеше за пазителя и затова не можа да го победиш. Преди всичко ти трябва да живееш като воин. Мисля, че ти разбираш това много добре.

Исках да вметна нещо в своя защита, но той ми направи знак с ръка да мълча.

— Твоят живот е доста напрегнат — продължи той. — Всъщност животът ти е по-напрегнат от този на Паблито и Нестор, чираците на Хенаро. Те обаче *виждат*, а ти не. Твоят живот е по-напрегнат от този на Елигио, а той навярно ще може да *вижда* преди тебе. Това ме

обърква, Хенаро дори не можеше да се съвземе. Ти изпълняваше точно всичко, което ти казвах. Предадох ти всичко, на което ме е учил моят благодетел, в първия етап на обучението. Правилото е вярно, стъпките не могат да бъдат променени. Ти направи всичко, което човек може да направи и въпреки това не *виждаш*. Но на тези, които виждат като Хенаро, изглеждаш така, сякаш *виждаш*. Разчитам на това, а съм измамен. Ти винаги се обръщаш и се държиш като идиот, който не *вижда*, което, разбира се, е вярно в твоя случай.

Думите на дон Хуан дълбоко ме наскърбиха. Не знам защо, но едва не се разплаках. Започнах да говоря за детството си и ме обгърна вълна от самосъжаление. За миг дон Хуан се взря в мен, а след това отмести поглед. Това беше проникателен поглед. Почувствах как той действително ме сграбчва с очите си. Имах усещането как два пръста леко ме притискат и установих една странна възбуда, нещо като сърбеж, една приятна безнадеждност в областта на слънчевия сплит. Усетих коремната си област, нейната топлина. Вече не можех да говоря свързано, замънках, после изобщо спрях.

— Може би това е обещанието — каза дон Хуан след дълга пауза.

— Моля?

— Едно обещание, което даде веднъж преди много време.

— Какво обещание?

— Навярно ти можеш да ми кажеш това. Помниш го, нали?

— Не.

— Веднъж ти обеща нещо много важно. Помислих, че може би твоето обещание ти пречи да *видиш*.

— Не знам за какво говориш.

— Говоря за едно обещание, което ти даде! Трябва да го помниш.

— Ако знаеш какво е било обещанието, защо не ми го кажеш, дон Хуан?

— Не. Никак няма да е добре да ти го кажа.

— На себе си ли съм дал това обещание?

За миг помислих, че той има предвид моето решение да приключа с чиракуването.

— Не. Това е нещо, което се е случило преди много време — каза той.

Засмях се, защото бях сигурен, че дон Хуан играе някаква игра с мен. Имах желание да се закачам. Усетих въодушевление от идеята, че мога да заблудя дон Хуан, който, по мое убеждение, знаеше толкова малко за това така наречено обещание, колкото и аз. Бях сигурен, че стреля в тъмното и се опитва да импровизира. Идеята да му се поглезя ме очарова.

— Това е нещо, което съм обещал на дядо си ли?

— Не — каза той и очите му блеснаха. — Нито пък е нещо, което си обещал на твоето малко бабче.

Комичната му интонация при изричането на думата „бабче“ ме накара да се засмея. Помислих, че дон Хуан ми поставя някакъв капан, но ми се дощя да играя играта докрай. Започнах да изброявам всички възможни индивиди, на които бих могъл да обеща нещо много важно. За всеки един той казваше „не“. След това насочи разговора към детството ми.

— Защо твоето детство беше тъжно? — попита той със сериозно изражение.

Казах му, че детството ми всъщност не е било тъжно, но може би малко трудно.

— Всеки се чувства така — каза той и отново ме погледна. — И аз бях твърде нещастен и се страхувах, когато бях дете. Да бъдеш индианец е трудно, много трудно. Но споменът за това време за мен вече няма значение, въпреки че беше трудно. Престанах да мисля за трудностите на живота си още преди да се бях научил да *виждам*.

— Аз също не мисля за детството си — казах аз.

— Тогава защо то те натъжава? Защо искаш да плачеш?

— Не знам. Може би, когато мисля за себе си като дете, съжалявам и себе си, и всичките си близки. Чувствам се безпомощен и тъжен.

Той ме изгледа втренчено и аз отново усетих странното допиране на двата нежни пръста до коремната ми област. Отместих очите си, а след това отново го погледнах. Той гледаше през мене в далечината. Очите му бяха замъглени, нефокусирани.

— Това е обещание от твоето детство — каза той след кратко мълчание.

— Какво съм обещал?

Той не отговори. Очите му бяха затворени. Неволно се усмихнах. Знаех, че е със себе си в тъмнината. Все пак бях загубил донякъде импулса си да се шегувам с него.

— Бях мършаво дете — продължи той — и постоянно ме беше страх.

— Мене също — казах аз.

— Това, което помня най-силно, е ужасът и мъката, които се стовариха върху мен, когато мексиканските войници убиха майка ми — каза той тихо, сякаш споменът още беше болезнен. — Тя беше една бедна и скромна индианка. Може би беше по-добре, че животът ѝ приключи тогава. Искях да бъда убит заедно с нея, защото бях дете. Но войниците ме вдигнаха и ме биха. Когато сграбчих тялото на майка си, те ме удариха с камшик през пръстите и ги счупиха. Не усещах никаква болка, но вече не можех да хващам, а после те започнаха да ме влачат.

Той спря да говори. Очите му все още бяха затворени и аз можах да доловя едно много леко трепване на устните му. Започна да ме обхваща дълбока тъга. Образи за моето детство изпълниха съзнанието ми.

— Колко голям беше, дон Хуан? — попитах аз, просто за да уравновеса тъгата в себе си.

— Може би на седем. Това беше времето на големите войни на яки. Мексиканските войници ни връхлетяха неочаквано, докато майка ми готвеше. Тя беше една безпомощна жена. Убиха я без никаква причина. В действителност няма никакво значение, че тя умря по този начин. За мен обаче, има. Просто има. Не мога да си обясня защо. Мислех, че са убили и баща ми, но не бяха. Той беше ранен. По-късно ни натовариха като говеда в един влак и затвориха вратите. Дни наред ни държаха там, в тъмното, като животни. Поддържаха ни живи, като от време навреме ни подхвърляха малко храна във вагона. Баща ми умря в този вагон от раните си. Той бълнуваше от болката и треската и все ми повтаряше, че трябва да оцелея. Продължи да ми казва това до последния миг от живота си.

Хората се грижеха за мене. Даваха ми храна. Една стара лечителка намести счупените кости на ръката ми. И както виждаш, оживях. Животът не беше нито добър, нито лош за мен. Животът беше тежък. Животът е тежък, а за едно дете понякога е самият ужас.

Дълго не говорихме. Измина може би цял час в пълно мълчание. Имах много объркани чувства. Бях някак унил, а не можех да кажа защо. Изпитвах чувство на разкаяние. Малко по-рано ми се щеше да се шегувам с дон Хуан, но той внезапно бе сменил ролите с откровения си разказ. Той беше прост и кратък и породил у мен странно чувство. Мисълта за дете, понасящо болка, за мен винаги е била деликатна тема. В един миг съчувствието ми към дон Хуан отстъпи на усещане за отвращение от себе си. Бях си водил бележки, сякаш животът на дон Хуан беше само един клиничен случай. Бях на границата да разкъсам записките си, когато дон Хуан ме смушка с крак в прасеца, за да привлече вниманието ми. Каза, че „виждал“ светлина на буйство около мен и се чудел дали няма да започна да го бия. Смахът му беше една приятна пауза. Каза, че съм склонен към изблици на буйно държане, но че не съм истински зъл и че по-често буйността е срещу мен самия.

— Прав си, дон Хуан — казах аз.

— Разбира се — каза той през смях.

Подтикна ме да говоря за своето детство. Започнах да му разказвам за годините на страх и самота и се впуснах в описание на това, което смятах за своя смазваща борба да оцелея и да отстоявам духа си. Той се засмя на израза „да отстоявам духа си“.

Говорих дълго. Той слушаше със сериозно изражение. После в един момент очите му отново ме „притиснаха“ и аз спрях да говоря. След кратка пауза той каза, че никой никога не ме е унизявал истински и това е причината да не съм истински зъл.

— Ти още не си бил побеждаван — каза той.

Повтори твърдението си четири или пет пъти и това ме принуди да го попитам какво иска да каже. Той обясни, че да бъдеш победен, е неизбежно положение в живота. Хората са или победители, или победени и в зависимост от това стават потисници или жертви. Тези две положения са преобладаващи, докато човек не започне да „вижда“. „Виждането“ прогонва илюзията за победа, за поражение или за страдание. Добави, че трябва да се науча да „виждам“, докато съм победител, за да нямам никога спомена, че съм бил унижен.

Възразих, че не съм и никога не съм бил победител в нищо и че животът ми е по-скоро едно поражение.

Той се засмя и хвърли шапката си на пода.

— Ако твоят живот е поражение, стъпчи ми шапката — прикани ме той с жест.

Искрено държах на своето. Дон Хуан стана сериозен. Очите му се присвиха, докато станаха мънички цепнатини. Каза, че смятам живота си за поражение поради други причини, а не поради самото поражение. След това много бързо и съвсем неочаквано той взе главата ми в ръцете си, като постави длани на слепоочията ми. Когато ме погледна, очите му станаха свирепи. Извън себе си от страх, неволно си поех дълбоко дъх през устата, той пусна главата ми и се облегна на стената, като все още ме гледаше. Беше изпълнил движенията си толкова бързо, че когато се отпусна и облегна удобно на стената, аз бях посред дълбокото си вдишване. Зави ми се свят, разтревожих се.

— *Виждам* едно малко момче да плаче — каза дон Хуан след кратка пауза.

Той го повтори няколко пъти, сякаш не разбирам. Имах чувството, че говори за мен като малко момче, което плаче, затова наистина не обърнах внимание.

— Хей! — каза той, изисквайки пълната ми концентрация. — *Виждам* едно малко момче да плаче.

Попитах го дали това малко момче съм аз. Каза „не“. Тогава го попитах дали това е видение от моя живот или просто спомен от неговия собствен живот. Той не отговори.

— *Виждам* едно малко момче — продължи да изрича той — и то плаче ли, плаче.

— Познавам ли това момче? — попитах аз.

— Да.

— Това моето малко момче ли е?

— Не.

— Сега ли плаче?

— Сега плаче — каза той убедително.

Помислих, че дон Хуан има видение за някой, който съм познавал като малко момче и който точно в този момент плаче. Изрекох имената на всички деца, които съм познавал, но той каза, че тези деца нямат връзка с моето обещание, а детето, което плаче, е много важно за него.

Твърденията на дон Хуан ми се сториха нелепи. Каза, че съм обещал нещо на някого в детството си и че детето, което плаче в този

момент, е много важно за моето обещание. Казах му, че не го разбирам. Той спокойно повтори, че „вижда“ едно малко момче да плаче в този момент и че малкото момче е наранено.

Сериозно се помъчих да вкарам твърденията му в някакъв приемлив ред, но не можех да ги свържа с нищо, което знам.

— Предавам се — казах аз, — защото не мога да си спомня да съм давал важно обещание на когото и да било, най-малкото на дете.

Той отново присви очи и каза, че това специално дете, което плаче точно в този момент, е дете от моето детство.

— То е било дете в моето детство и сега все още плаче? — попитах аз.

— То е дете, което плаче сега — настоя той.

— Разбираш ли какво казваш, дон Хуан?

— Да.

— Това е безсмислица. Как може то да бъде дете сега, ако е било такова, когато аз самият съм бил дете?

— То е дете и плаче сега — каза той решително.

— Обясни ми това, дом Хуан.

— Не. *Ти* трябва да ми го обясниш.

Да ме убият, не можех да проумея за какво говореше той.

— То плаче! То плаче! — продължи да изрича дон Хуан с хипнотизиращ глас. — А сега те прегръща. То е наранено! И те гледа. Усещаш ли очите му? То коленичи и те прегръща. По-малко е от тебе. То е изтичало при тебе. Но ръката му е счупена. Усещаш ли ръката му? Този малчуган има нос, който прилича на копче. Да! Това е нос-копче.

Ушите ми забучаха и загубих усещането, че съм в къщата на дон Хуан. Думите „нос-копче“ веднага ме прехвърлиха в една сцена от детството ми. Аз познавах момчето с нос като копче! Дон Хуан се беше промъкнал в едно от най-потайните кътчета на моя живот. Тогава си спомних обещанието, за което говореше. Имах особеното усещане за въодушевление, за отчаяние, за благоговение пред дон Хуан и неговия великолепен ход. Как, по дяволите, беше узнал той за момчето с нос-копче от моето детство? Така се развълнувах от спомена, който дон Хуан събуди у мен, че силата ми да си припомням ме върна към времето, когато бях на осем години. Майка ми си беше отишла преди две години и аз бях прекарал най-адските години от живота си, обикаляйки между сестрите й, които служеха като предан майчин

заместител и се грижеше за мен по няколко месеца. Всяка от лелите ми имаше голямо семейство и независимо от това колко внимателни и покровителствени бяха лелите ми към мен, имах двадесет и двама братовчеди, с които да се боря. Жестокостта им понякога беше наистина странна. Тогава чувствах, че съм заобиколен от врагове, и в мъчителните години, които последваха, аз водих отчаяна и жестока война. Накрая успях да покоря всичките си братовчеди, макар и до ден днешен да не знам как. Аз бях наистина победител. Вече няха истински съперници. Аз обаче не знаех това, нито пък знаех как да спра тази война, която логично се беше разширила и прехвърлила и на училищна почва.

Класните стаи на местното училище, което посещавах, бяха смесени. Първи и трети клас бяха разделени само от разстоянието между чиновете. Там срещнах едно малко момче, което имаше сплескан нос и го закачаха с прякора „нос-копче“. То беше първолак. Заяждах се с него при случай, но не нарочно. То обаче май ме харесваше, независимо от всичко, което правех с него. Следваше ме и дори пазеше тайната, че аз съм отговорен за някои от лудориите, които събъркваха директора. И въпреки това аз пак го закачах. Един ден нарочно преобърнах черната дъска, която беше върху стойка. Тя падна върху него. Чинът, на който беше седнал, пое част от удара, но все пак ключицата му се счупи. То падна на пода. Помогнах му да се вдигне и видях болката и уплахата в очите му, когато ме погледна и се хвана за мен. Шокът от това да го видя измъчван от болка, със смазана ръка, беше повече от това, което можех да понеса. Години се бях борил ожесточено с братовчедите си и бях победил. Бях надвил душманите си. Бях се чувствал добре, бях се чувствал победител до мига, в който гледката на малкото плачещо момче с нос-копче срути моите победи. Веднага напуснах битката. Доколкото бях в състояние да го сторя тогава, аз взех решението никога вече да не побеждавам. Помислих, че ръката му ще трябва да бъде отрязана и обещах, че ако малкото момче бъде излекувано, никога вече няма да бъда победител. Отстъпих му своите победи. Така разбирах нещата тогава.

Дон Хуан беше отворил една гнойна рана от моя живот. Почувствах се зашеметен, смазан. Един извор на абсолютна тъга ме позова и аз се потопих в него. Усетих върху себе си тежестта на своите постъпки. Споменът за това малко момче с нос-копче, чието име беше

Хоакин, предизвика у мен толкова жива болка, че заплаках. Казах на дон Хуан за това момче, което никога не бе имало нищо, този малък Хоакин, който нямаше пари да отиде на лекар и чиято ръка никога не беше наместена, както трябва. И всичко, което можех да му дам, бяха моите детски победи.

— Успокой се, смешна птичко — каза повелително дон Хуан. — Ти даде достатъчно. Твоите победи бяха силни. Те бяха твои. Ти даде достатъчно. Сега трябва да промениш обещанието си.

— Как да го променя? Като го изрека?

— Обещание като това не може да бъде променено с просто изричане. Може би много скоро ти ще знаеш какво да направиш, за да го промениш. Тогава може би дори ще започнеш да *виждаш*.

— Можеш ли да ми дадеш някой съвет, дон Хуан?

— Ти трябва да чакаш търпеливо, знаейки, че чакаш, и знаейки какво чакаш. Това е пътят на воина. И ако въпросът е да изпълняваш обещанието си, трябва да съзнаваш, че го изпълняваш. После ще дойде време, когато твоето очакване ще приключи и ти вече няма да бъдеш задължен да държиш на обещанието си. Не можеш да направиш нищо за живота на това малко момче. Само то може да зачеркне това действие.

— Но как би могло?

— Като се научи да свежда желанията си до нищо. Докато мисли, че е жертва, неговият живот ще бъде ад. И докато ти мислиш по същия начин, твоето обещание ще бъде в сила. Това, което ни прави нещастни, е желанието. Затова ако се научим да отсичаме желанията си до нищото и най-малкото нещо, което получаваме, ще бъде истински дар. Успокой се, ти даде хубав дар на Хоакин. Да бъдеш беден или да желаеш, е само една мисъл. Както и да мразиш да си гладен или да те боли.

— Не мога истински да повярвам това, дон Хуан. Как може гладът и болката да бъдат само мисли?

— Сега за мен те са само мисли. Това е всичко, което знам. Осъществил съм този подвиг. Силата да извършим това, е всичко, което имаме, забележи това — да потиснем силите в нашия живот. Без тази сила ние сме боклук, прах на вятъра.

— Дон Хуан, аз не се съмнявам, че ти си сторил това, но как може един обикновен човек като мен или малкия Хоакин да го

постигне?

— Само от нас като личности зависи да потиснем тези сили в нашия живот. Казвал съм ти безброй пъти — само един воин може да оцелее. Воинът знае, че чака и знае какво чака. А докато чака, той не иска нищо, затова и най-малкото нещо, което получава, е повече, отколкото може да вземе. Ако има нужда от храна, той намира начин, защото не е гладен. Ако нещо наранява тялото му, той намира начина да го спре, защото не го боли. Гладът и болката означават, че човекът е занемарил себе си и вече не е воин. И силите на неговите глад и болка ще го унищожат.

Исках да продължа да споря, но спрях, защото разбрах, че спорейки, поставям бариера, с която да се браня от опустошителната сила на изключителното майсторство на дон Хуан, което така дълбоко и с такава сила ме трогна. Как беше узнал? Помислих си, че може да съм му разказал историята за момчето с нос-копче в някое от дълбоките си състояния на необикновена реалност. Не си спомнях подобно нещо, но при такива условия беше разбираемо да не помня.

— Как узна за моето обещание, дон Хуан?

— *Видях го.*

— Когато бях взел Мескалито ли го *видя*, или когато бях пушил твоята смес?

— *Видях го сега. Днес.*

— Цялата история ли *видя*?

— Ето те пак. Казвал съм ти, няма смисъл да се говори какво е *виждането*. То е нищо.

Повече не разследвах случая. Емоционално бях убеден.

— И аз веднъж дадох обет — каза дон Хуан внезапно. Тонът на гласа му ме накара да подскоча.

— Аз обещах на баща си, че ще живея, за да унищожа неговите убийци. Години носих обещанието в себе си. Сега то е променено. Вече не ме интересува ничие унищожение. Не мразя мексиканците. Не мразя никого. Научил съм, че безбройните пътища, които човек преминава в живота си, са все еднакви. Потисниците и потиснатите накрая се срещат и единственото, което взема надмощие, е, че животът е бил твърде кратък и за едните, и за другите. Днес съм тъжен, не защото майка ми и баща ми умряха по тези начин. Тъжен съм, защото

бяха индианци. Те живяха като индианци и умряха като индианци. И никога не разбраха, че преди всичко са хора.

На 30 май 1969 година се върнах да видя дон Хуан и направо му казах, че искам пак да опитам силите си във „виждането“. Той поклати отрицателно глава, засмя се и аз се видях принуден да възразя. Каза ми, че трябва да бъда търпелив и че моментът не е подходящ. Аз обаче твърдоглаво настоявах, че съм готов.

Той никак не изглеждаше раздразнен от досадните ми молби, но опита да смени темата. Аз не мирясвах обаче и го помолих за съвет как да преодолея своето нетърпение.

— Трябва да действаш като воин — каза той.

— Как?

— Човек се учи да действа като воин с действие, а не с говорене.

— Ти каза, че воинът мисли за своята смърт. Аз винаги мисля за нея. Очевидно това не е достатъчно.

Той явно кипна и цъкна с език. Казах му, че не съм искал да го разсърдя и че ако не ме иска тук, в дома си, готов съм да се върна в Лос Анджелис. Дон Хуан нежно ме потупа по гърба и каза, че никога не ми се сърди. Просто смятал, че знам какво означава да бъдеш воин.

— Какво мога да направя, за да живея като воин? — попитах аз.

Той свали шапката си и се почеса по слепоочията. Погледна ме втренчено и се усмихна.

— Ти обичаш всичко да се изрича, нали?

— Умът ми е устроен така.

— Не би трябвало.

— Не знам как да се променя. Затова те моля да ми кажеш точно какво да правя, за да живея като воин. Ако знам, бих могъл да намеря начин да се пригодя.

Той явно намери в изявлението ми нещо весело. Докато се смееше, ме потупа по гърба.

Имах чувството, че всеки момент ще ме помоли да си тръгна, затова бързо седнах на сламеника си, с лице към него и започнах да му задавам още въпроси. Искях да знам защо трябва да чакам.

Той ми обясни, че ако презглава започна да се опитвам да „виждам“, преди да съм „излекувал раните“, получени в битката с пазителя, има шанс отново да го срещна, макар да не търся това. Дон Хуан ме увери, че никой човек в такова положение не би могъл да оцелее в подобна схватка.

— Ти трябва напълно да забравиш пазителя, преди отново да се отправиш в търсене на *виждането* — каза той.

— Как човек може да забрави пазителя?

— Воинът трябва да използва волята и търпението си, за да забрави. Всъщност воинът има само своята воля и търпение и с тях гради всичко, което пожелае.

— Но аз не съм воин.

— Ти започна да изучаваш пътищата на магьосниците. Вече нямаш време за отстъпления и съжаления. Имаш време само, за да живееш като воин и да работиш върху волята и търпението си, независимо дали го искаш или не.

— Как един воин работи върху тях?

Дон Хуан дълго мисли, преди да отговори.

— Мисля, че не е възможно да се говори за това — каза той накрая. — Особено за волята. Волята е нещо много специално. Тя се появява мистериозно. Няма реален начин да се каже как човек я използва, освен че резултатите от използването и са поразителни. Може би първото, което трябва да направи човек, е да разбере, че може да развива волята. Воинът знае това и продължава да чака. Твоята грешка е, че не знаеш, че чакаш своята воля.

Моят благодетел ми каза, че воинът знае, че чака и знае какво чака. В твоя случай ти знаеш, че чакаш. От години си тук с мен, но не знаеш какво чакаш. За средния човек е много трудно, ако не е невъзможно, да знае какво чака. Воинът обаче няма проблеми. Той знае, че чака своята воля.

— Какво точно е волята? Тя решимост ли е, като решимостта на твоя внук Лусио да има мотоциклет?

— Не — каза меко дон Хуан и се изкикоти. — Това не е воля.

Лусио само се глези. Волята е нещо друго, нещо много ясно и силно, което може да ръководи нашите действия. Волята е нещо, което човек използва например, за да спечели битка, която по всички сметки би трябвало да загуби.

— Тогава волята сигурно е това, което наричаме храброст — казах аз.

— Не. Храбростта е нещо друго. Храбрите хора са надеждни хора, величествени хора, постоянно заобиколени от народ, който се тълпи край тях и им се възхищава. Но много малко храбри хора имат воля. Обикновено това са безстрашни хора, склонни към действия, извършвани със здрав разум. Често храбрият човек е и страхлив, и изплашен. Волята обаче се свързва с удивителните подвизи, които опровергават нашия здрав разум.

— Контролът, който можем да имаме върху себе си, ли е волята? — политах аз.

— Може да се каже, че е вид контрол.

— Смяташ ли, че мога да упражня своята воля, като се откажа от определени неща например?

— Като задаването на въпроси ли? — подхвърли той.

Каза го толкова закачливо, че трябваше да спра да пиша и да го погледна. И двамата се засмяхме.

— Не — каза той. — Да се отказваш, е глезене и аз не препоръчвам нищо такова. Ето защо те оставям да задаваш всички въпроси, които желаеш. Ако ти кажа да спреш да ги задаваш, ти може да изкривиш волята си, опитвайки се да го сториш. Глезенето при отказването от нещо е наистина най-лошото. То ни принуждава да вярваме, че вършим велики неща, докато ние всъщност само сме се съсредоточили върху себе си. Да спреш да задаваш въпроси не е волята, за която говоря. Волята е сила. И тъй като е сила, тя трябва да бъде контролирана и приспособявана, а това отнема време. Аз знам, че съм търпелив с тебе. А на твоите години и аз бях импулсивен. Но се промених. Нашата воля действа, независимо от глезенето ни. Твоята воля например вече отваря пролуката ти — малко по малко.

— За каква пролука говориш?

— Това е една пролука в нас като мекото място на детската глава, което се затваря с възрастта. Тази пролука се отваря с развиването на волята.

— Къде е тази пролука?

— На мястото на твоите сияйни нишки — каза той, сочейки коремната си област.

— Какво представлява тя? За какво служи?

— Тя е един отвор. Отваря място за волята, за да се изстреля тя навън като стрела.

— Волята обект ли е? Или е като обект?

— Не. Казах това просто, за да разбереш. Това, което магьосникът нарича воля, е сила вътре в нас. Тя не е нито мисъл, нито обект, нито желание. Да спреш да задаваш въпроси не е воля, защото за това са нужни мисъл и желание. Волята е това, което може да те накара да успееш, когато твоите мисли ти казват, че си победен. Волята е това, което те прави неуязвим. Волята е, която превежда магьосника през една стена, през пространството, отвежда го на луната, ако той поиска.

Не исках да питам за нищо друго. Бях изморен и някак напрегнат. Страхувах се, че дон Хуан ще ме помоли да си тръгна и това ме тревожеше.

— Да отидем на хълмовете — каза той рязко и стана.

По пътя отново започна да говори за волята и се присмя на объркването ми от това, че не мога да си водя записки.

Той обрисова волята като сила, която е истинската връзка между хората и света. Беше много прецизен в доказването, че светът е всичко, което възприемаме, какъвто и начин на възприемане да изберем. Дон Хуан твърдеше, че „възприемането на света“ води до процес на разбиране на всичко, което ни го представя. Това особено „възприемане“ се осъществява чрез нашите сетива и чрез нашата воля.

Попитах го дали волята е шестото сетиво. Той каза, че тя е по-скоро връзка между нас и възприемания свят.

Предложих да спрем, за да мога да си водя записки. Той се засмя и продължи да върви.

Тази вечер той не ме накара да си тръгна, а на другия ден след закуска сам повдигна въпроса за волята.

— Това, което ти наричаш воля, е характер, силен нрав — каза той. — Това, което магьосникът нарича воля, е сила, която идва отвътре и се закрепва за външния свят. Тя излиза през корема — точно тук, откъдето излизат сияйните нишки.

Той потри пъпа си, за да покаже мястото.

— Казвам „излиза оттук“, защото човек може да я усети как излиза.

— Защо я наричаш воля?

— Аз не я наричам никак. Моят благодетел я наричаше воля, както и други хора на знанието.

— Вчера ти каза, че човек може да възприема света чрез сетивата си, както и чрез волята си. Как е възможно това?

— Средният човек може да „хваща“ нещата от света само с ръцете, с очите или с ушите си, но магьосникът може да ги хваща с носа си, с езика си или със своята воля, особено с волята си. Наистина не мога да ти опиша как става това, но и ти например не можеш да ми обясниш как чуваш. В случая аз също мога да чувам, тъй че можем да говорим за това, което чуваме, но не и как чуваме. Магьосникът използва своята воля, за да възприема света. Това възприемане обаче не е като чуването. Когато гледаме света или когато го чуваме, ние имаме впечатлението, че той е там-навън и че е реален. Когато възприемаме света с нашата воля, ние знаем, че той не е толкова „там-навън“ или толкова „реален“, колкото си мислим.

— Волята като *виждането* ли е?

— Не. Волята е сила, мощ. *Виждането* не е сила, а по-скоро начин да минаваш през нещата. Магьосникът може да има много силна воля и въпреки това може да не *вижда*. Това означава, че само човекът на знанието възприема света със сетивата си, с волята си, както и със своето *виждане*.

Казах му, че съм по-объркан от всякога в това — как да използвам волята си, за да забравя пазителя. Това изявление, както и моето смущение, изглежда го развеселиха.

— Казвал съм ти, че когато говориш, само се объркваш — каза той и се засмя. — Но сега поне знаеш, че чакаш своята воля. Ти още не знаеш какво е тя или как ще дойде при теб. Затова наблюдавай внимателно всичко, което правиш. Онова най-важно нещо, което може да ти помогне да развиеш своята воля, е някъде всред всички мънички неща, които правиш.

Дон Хуан го нямаше цяла сутрин. Върна се рано следобед с вързоп сухи растения. Даде ми знак с глава да му помогна и два часа сортирахме растенията в пълно мълчание. Когато приключихме, седнахме да си починем и той ми се усмихна благосклонно.

Казах му много *сериозно*, че съм чел записките си и че все още не мога да разбера до какво води това да бъдеш воин и какво ще да е понятието „воля“.

— Волята не е понятие — каза той. За пръв път ми заговори през този ден.

След дълга пауза продължи:

— Ние сме различни — ти и аз. Нашите характери не са сходни. Твоята природа е по-буйна от моята. Когато бях на твоята възраст, аз не бях буен, а зъл. При тебе е обратното. Моят благодетел беше такъв. Той щеше да бъде съвършеният учител за теб. Той беше голям магьосник, но не *виждаше*. Поне не така, както аз или Хенаро *виждаме*. Аз разбирам света и живея, воден от *виждането*. Моят благодетел обаче трябваше да живее като воин или като каквото и да било, защото може да *вижда* нещата, каквито са наистина, и да насочва живота си в съответствие с това. Но като имам предвид твоя характер, бих казал, че е възможно никога да не се научиш да *виждаш*, а в такъв случай ще трябва да изживееш целия си живот като воин.

Моят благодетел казваше, че когато човек поеме по пътищата на магьосничеството, той постепенно осъзнава, че обикновеният живот завинаги е останал зад гърба му; че знанието е наистина нещо страшно; че за него средствата на обикновения живот вече не са буфер; и че трябва да възприеме нов начин на живот, ако иска да оцелее. Първото, което трябва да направи по въпроса, е да поиска да стане воин — една много важна стъпка и важно решение. Плашещата природа на знанието не оставя на човека никаква алтернатива, освен да стане воин.

В мига, когато знанието стане нещо страшно, човекът разбира и това, че смъртта е незаменимият партньор, който седи до него на черджето. Всяко късче знание, което става мощ, съдържа в себе си смъртта като главна сила. Смъртта е винаги осезаема и всичко, до което се докосне тя, става сила.

Човекът, който на всяка крачка следва пътищата на магьосничеството, се среща очи в очи с надвисналото над него унищожение и неизбежно започва силно да осъзнава своята смърт. Без съзнанието за смъртта той щеше да е само един обикновен човек, заел се с обикновени дела. Няма да има необходимото могъщество, необходимата концентрация, които превръщат неговото обикновено житейско време в магическа сила.

Затова, за да бъде воин, човек трябва преди всичко силно да осъзнава своята собствена смърт. Но общуването със смъртта ще

принуди всеки един от нас да се съсредоточи върху себе си, а това ще бъде крайно изтощително. И така, следващото, от което се нуждае воинът, е безпристрастност. Идеята за предстоящата смърт става не фикс-идея, а безразличие.

Дон Хуан спря да говори и ме погледна, сякаш чакаше коментар.

— Разбираш ли? — попита той.

Разбрах това, което беше казал, но лично аз не можех да си обясня как човек може да достигне до чувство на безпристрастност. Казах, че, от гледната точка на моето собствено чиракуване, аз вече съм изживял момента, когато знанието е станало такова страшно нещо. Бих могъл искрено да кажа и това, че вече не намирам опора в обикновените условия на моя всекидневен живот. И искам, а може би и нещо повече — имам нужда, да живея като воин.

— Сега трябва да се откъснеш.

— От какво?

— Откъсни се от всичко.

— Това е невъзможно. Не искам да бъда отшелник.

— Да бъдеш отшелник е глезене и аз изобщо нямам предвид това. Отшелникът не е безпристрастен, защото по своя воля се отдава на отшелничество.

Само идеята за смъртта прави човека достатъчно безпристрастен, така че да не може да се отдава на нищо. Само идеята за смъртта прави човека достатъчно безпристрастен, така че да не може да се отрича от нищо. Такъв човек не копнее, защото е постигнал една тиха страст за живот и за всичко в живота. Той знае, че смъртта го дебне и няма да му остави време да се отдаде изцяло на нещо, затова той опитва от всичко, без да копнее.

Безпристрастният човек, който знае, че няма възможност да предотврати своята смърт, има само една опора — силата на своите решения. Той трябва да бъде, така да се каже, майстор на своя избор. Той трябва напълно да разбира, че неговият избор е неговата отговорност и след като веднъж то направи, вече няма време за съжаления или контраобвинения. Неговите решения са окончателни, просто защото неговата смърт не му дава време да се отдаде напълно.

И така, със съзнанието за своята смърт, с безпристрастието си и със силата на своите решения воинът стратегически устройва живота си. Знанието за неговата смърт го води и го прави безпристрастен и

спокойно страстен. Силата на неговите окончателни решения го прави способен да избира, без да съжалява, и това, което избира, е винаги стратегически най-доброто. И така той изпълнява всичко, което трябва да извърши, с удоволствие и страстна изпълнителност.

Когато един човек се държи по този начин, той може по право да каже, че е воин и е постигнал търпението.

Дон Хуан ме попита дали имам да кажа нещо и аз отбелязах, че задачата, която ми описа, може да отнеме един човешки живот. Той каза, че му възразявам твърде много и че знаел, че се държа, или поне се опитвам да се държа, като воин в моя всекидневен живот.

— Имаш доста хубави нокти — каза той през смях. — Показвай ми ги от време на време. Добра практика е.

Направих жест сякаш драця и изревах, а той се засмя. След това се изкашля и продължи да говори.

— Когато воинът е постигнал търпението, той е по пътя към волята. Той знае как да чака. Неговата смърт седи с него на черджето, те са приятели. Смъртта му го съветва по най-мистериозни начини как да избира, как да живее стратегически. И воинът чака! Бих казал, че воинът учи без да бърза изобщо, защото знае, че чака своята воля. И един ден той успява да извърши нещо, което обикновено е невъзможно да постигне. Той може дори да не забележи своето изключително дело. Но като продължи да извършва невъзможни действия или като продължат да му се случват невъзможни неща, той започва да разбира, че се появява някаква сила. Сила, която излиза от тялото му и расте, с неговото напредване по пътя на знанието. Отначало тя е като сърбеж по корема или като възбудено място, което не може да се успокои, след това става болка или голямо притеснение. Понякога мъката и притеснението са толкова големи, че воинът има конвулсии с месеци, и колкото по-жестоки са конвулсиите, толкова по-добре за него. Една внушителна сила винаги бива предизвестена от голяма болка.

Когато конвулсиите спрат, воинът установява, че има странни усещания за нещата. Установява, че може действително да докосне всичко, което си поиска, с едно „усещане“, излизащо от тялото му, от една точка точно над или под неговия пъп. Точно това усещане е волята и когато той е в състояние „да хваща“ с нея, определено можем да кажем, че воинът е магьосник и че е постигнал волята.

Дон Хуан спря да говори и сякаш изчакваше моите коментари или въпроси. Нямах какво да кажа. Бях силно завладян от идеята, че магьосникът трябва да изпитва болка и конвулсии, но се притесних да го питам дали и аз трябва да мина през това. Накрая, след дълга пауза, го попитах, а той се изкикоти, сякаш беше очаквал въпроса ми. Каза, че тази болка не е абсолютно необходима. Той например изобщо не я изпитал. Волята просто дошла при него.

— Един ден бях в планините — каза той, — и се натъкнах на една женска пума. Беше голяма и гладна. Побягнах, а тя се втурна след мен. Изкачих се по една скала, а тя застана няколко фута от нея, готова да скочи. Започнах да хвърлям камъни по нея. Тя изръмжа и ме нападна. Това беше моментът, когато моята воля напълно излезе и аз спрях пумата преди да е скочила върху мен. Помилвах я с моята воля. Наистина погалих очите ѝ с нея. Тя ме погледна сънливо и легна на земята, а аз побягнах като луд преди тя да се опомни.

Дон Хуан направи много комично движение, показващо човек, който тича, за да си спаси кожата, придържайки шапката си.

Казах му, че никак не ми е приятна мисълта, че ако желая воля, мога да очаквам женски пуми или конвулсии.

— Моят благодетел беше магьосник с огромна мощ — продължи той. — Беше воин във всяко отношение. Неговата воля беше наистина най-великолепното му постижение. Но човек може да отиде дори по-далеч: може да се научи да *вижда*. Щом се научи да *вижда*, той вече няма нужда да живее като воин, или пък да бъде магьосник. Научи ли се да *вижда*, човек става всичко, преставайки да бъде нещо. Той, така да се каже, изчезва и все пак е тук. Бих казал, че това е моментът, когато човек може да бъде всичко, или да получи всичко, което желае. Но той не желае нищо и вместо да си играе с ближните си като с играчки, той ги опознава всред тяхното безумие. Единствената разлика между тях е, че човекът, който *вижда*, контролира своето безумие, докато ближните му не могат. Човекът, който *вижда*, вече няма активен интерес към своите близни. *Виждането* вече го е откъснало абсолютно от всичко, което е познавал преди.

— Тръпки ме побиват от самата мисъл да бъда откъснат от всичко, което познавам — казах аз.

— Сигурно се шегуваш! Това, от което трябва да те побиват тръпки, е да не можеш да очакваш нищо друго, освен живот, в който да

правиш това, което винаги си правил.

Помисли за човека, който сее зърно година след година, докато толкова остарее, че не може да се вдигне и се излежава като старо куче. Неговите мисли и чувства — най-хубавото, което има, безцелно се въртят около единственото, което е правил — сеенето на зърно. За мен това е най-страшната загуба, която съществува изобщо.

Ние сме хора и нашата участ е да учим и да бъдем тласкани в нови, невъобразими светове.

— Има ли за нас наистина някакви нови светове? — попитах полу на шега.

— Ние не сме изчерпали нищо, глупако — каза той повелително. — *Виждането* е за безукорни хора. Сега калявай своя дух, стани воин, научи се да *виждаш* и тогава ще узнаеш, че за нашето въображение новите светове нямат край.

След като изпълних поръките му, дон Хуан не ме накара да си тръгна — нещо, което правеше напоследък. Каза, че мога да остана и на следващия ден, 28 юни 1969 година, точно преди обед ми каза, че пак ще пуша.

— Ще се опитвам ли отново да *видя* пазителя?

— Не, с това е приключено. Има нещо друго.

Дон Хуан спокойно напълни лулата си със сместа за пушене, запали я и ми я подаде. Не изпитвах страх. Веднага ме обгърна една приятна сънливост. Когато изпуших цялото количество, дон Хуан прибра лулата си и ми помогна да стана. Бяхме седели на два сламеника в средата на неговата стая. Каза, че отиваме на кратка разходка и ме подтикна да ходя с леко побутване. Направих една крачка, но краката ми се подгънаха. Не усетих никаква болка, когато коленете ми се удариха в земята. Дон Хуан ме хвана за ръката и ме изправи на крака.

— Трябва да ходиш — каза той — така, както се изправи онзи път. Трябва да използваш волята си.

Сякаш бях побит в земята. Опитах да пристъпя с десния си крак и едва не загубих равновесие. Дон Хуан хвана подмишницата на дясната ми ръка и леко ме побутна напред, но краката ми не ме държаха и щях да падна по лице, ако дон Хуан не го беше предотвратил, хващайки ме за ръката. Накара ме да се облегна на него, като ме държеше за дясната подмишница. Не можех да усетя нищо, но бях сигурен, че главата ми е на неговото рамо. Виждах стаята в наклонена перспектива. В тази позиция той ме дотътри до верандата. Обиколихме я два пъти — нещо крайно болезнено. Накрая тежестта ми, предполагам, стана толкова голяма, че той ме пусна на земята. Знаех, че няма да ме мести. Сякаш по някакъв начин част от моето тяло нарочно искаше да стане тежко като олово. Дон Хуан не направи никакво усилие да ме вдигне. Хвърли ми един поглед. Лежах по гръб, с лице към него. Опитах да му се усмихна и той започна да се смее. След това се наведе и ме плесна по корема. Имах много странно усещане. То

не беше нито болезнено, нито приятно, нито пък нещо, което може да се сравни с друго. Беше по-скоро шок. Дон Хуан незабавно почна да ме търкаля. Не чувствах нищо. Заклучих, че ме търкаля, защото видът, в който виждах верандата, се променяше като при кръгово движение. Когато дон Хуан ме доведе до желаното от него положение, отстъпи назад.

— Стани! — заповяда ми той настойчиво. — Стани така, както го стори онзи път. Не се мотай. Знаеш как да станеш. Стани сега!

Напрегнато се опитвах да си спомня действията, които бях извършил в онзи случай, но не можех да мисля ясно. Сякаш мислите ми си имаха своя собствена воля, независимо от упоритите ми опити да ги контролирам. Накрая ми дойде мисълта, че ако кажа „горе“, както бях направил преди, сигурно ще стана. Дълго и ясно казвах „горе“, но нищо не стана.

Дон Хуан ме погледна с явно неудоволствие, после ме заобиколи и отиде към вратата. Лежах на лявата си страна и имах пълен поглед над цялата зона пред неговата къща. Вратата беше зад гърба ми, така че когато той ме заобиколи, незабавно заклучих, че е влязъл вътре.

— Дон Хуан! — извиках силно, но той не отговори. Имах непреодолимо усещане за слабост и отчаяние. Исках да стана. Казвах „горе“ отново и отново, сякаш това е магическата дума, която ще ме накара да се движа. Нищо не стана. Получих пристъп на фрустрация и сякаш ме прихванаха дяволите. Исках да бия главата си в пода и да плача. Изживях мъчителни мигове, в които исках да се движа или да говоря, а не можех нито едното, нито другото. Бях истински неподвижен, парализиран.

— Дон Хуан, помогни ми! — успях да измуча накрая. Дон Хуан се върна и седна пред мен, смеейки се. Каза, че ставам истеричен и че каквото и да изпитвам, то е без значение. Той повдигна главата ми, погледна право в мен и каза, че имам пристъп на престорен страх. Каза ми да не се торозя.

— Животът ти се усложнява — каза той. — Отърви се от всичко, което ти струва загуба на настроението. Стой спокойно тук и ела на себе си.

Той постави главата ми на земята. Прескочи ме и всичко, което можах да възприема, беше преместването на сандалите му, когато си тръгна.

Първият ми импулс беше отново да започна да се тормозя, но не можах да събера енергия дори за това. Напротив, открих, че се плъзгам към едно рядко състояние на мир. Обгърна ме едно огромно чувство за покой. Знаех каква е сложността на моя живот. Това беше моето малко момче. Повече от всичко на тази земя исках да бъда негов баща. Харесваше ми идеята да моделирам неговия характер, да скитам с него и да го уча „как да живее“, и все пак се отвърщавах от идеята да го заставям да приеме моя начин на живот. А точно това трябваше да направя — да го заставя със сила или с този изкусен набор от аргументи и награди, който наричаме разбиране. „Трябва да го оставя да си иде — помислих си аз. — Не трябва да се вкопчвам в него. Трябва да го освободя.“

Мислите ми предизвикаха едно ужасно чувство на меланхолия. Започнах да плача. Очите ми се напълниха със сълзи и гледката на верандата се замъгли. Изведнъж усетих силен подтик да стана и да потърся дон Хуан, за да му обясня за моето малко момче. И следващото, което разбрах, беше че гледам верандата от изправено положение. Обърнах се към къщата и видях дон Хуан да стои пред мен. Очевидно през цялото време беше стоял тук.

Макар че не можех да усетя стъпките си, сигурно съм тръгнал към него, защото се преместих. Дон Хуан се приближи към мен с усмивка и ме подхвана за подмишниците. Лицето му беше много близо до моето.

— Добре, добра работа — каза той с тон, вдъхващ увереност.

В този момент осъзнах, че става нещо изключително. Отначало имах чувството, че само си припомням събитие, случило се преди години. Веднъж в миналото бях видял лицето на дон Хуан на много близко разстояние. Бях пушил неговата смес и имах чувството, че лицето на дон Хуан беше потопено във вода. То беше огромно, сияйно и се движеше. Тогава бях възприемал образа толкова за малко, че нямах време истински да го разгледам. Този път обаче, дон Хуан ме държеше, а лицето му беше на не повече от фут от моето и аз имах време да го разгледам. Когато станах и се обърнах, аз определено видях дон Хуан. „Този дон Хуан, когото познавам“, определено тръгна към мен и ме хвана. Но когато фокусирах поглед върху лицето му, не видях дон Хуан, както съм привикнал да го виждам. Вместо него виждах огромен обект пред очите си. Знаех, че това е лицето на дон

Хуан, но това знание не беше резултат от моето възприятие. По-скоро то беше едно мое логическо заключение. Все пак моята памет потвърждаваше, че преди миг „този дон Хуан, когото познавам“ ме държеше за подмишниците. Следователно странният сияен обект пред мен трябваше да бъде лицето на дон Хуан. Той имаше близост с него. И все пак нямаше прилика с това, което бих нарекъл „истинско“ лице на дон Хуан. Това, което гледах, беше кръгъл обект, който имаше свое собствено сияние. Всяка негова част се движеше. Възприемах едно съдържано, ритмично, но не бавно течение. Сякаш течението беше ограничено вътре в себе си, без изобщо да излиза извън своите граници, и въпреки това обектът пред очите ми излъчваше движение от всяка точка на повърхността си. Мисълта, която ми хрумна, беше, че излъчва живот. Всъщност той беше толкова жив, че аз бях погълнат от наблюдението на неговото движение. Това беше едно хипнотизиращо вълнение. То ставаше все по-поглъщащо, докато вече не можех да кажа какъв е феноменът пред очите ми.

Усетих внезапен шок. Сияйният обект се замъгли, сякаш нещо го разтърсваше, а след това загуби своя блясък и стана материален, от плът. Вече гледах познатото тъмно лице на дон Хуан. Той ведро се усмихваше.

Гледката с „истинското“ му лице остана за миг, след това то отново придоби блясък, светлина, иридесценция. Не беше светлина — такава, каквато съм свикнал да я възприемам, не беше дори блясък. По-скоро беше движение, едно невероятно бързо трептене на нещо. Блестящият обект започна да подскача нагоре-надолу и това наруши неговата вълниста цялост. От разтърсването неговата светлина намалня, докато той отново стана „материалното“ лице на дон Хуан, което виждам във всекидневието. В този миг аз смътно започнах да разбирам, че дон Хуан ме разтърсва. Той ми говореше. Не разбирах какво казва, но тъй като продължи да ме разтърсва, накрая го чух.

— Не ме зяпай! Не ме зяпай — казваше той. — Премести погледа си. Раздвижи си очите.

Разтърсването на тялото като че ме принуди да прогоня своя твърд поглед. Явно когато не се взирах в лицето на дон Хуан, аз не виждах сияйния обект. Когато отместих очи от него и го погледнах с крайчеца на окото, така да се каже, можах да възприема неговата материалност, т.е. възприех един триизмерен човек. Всъщност, без

наистина да го гледам, можех да възприема цялото му тяло, но когато фокусирах поглед, лицето веднага стана сияен обект.

— Изобщо не ме гледай — каза дон Хуан тежко. Отместих поглед към земята.

— Не фиксирай погледа си върху нищо — повелително каза дон Хуан и пристъпи, за да ми помогне да вървя.

Не усещах стъпките си и не можех да разбера как извършвам действието ходене, макар че с дон Хуан, който ме държеше за подмишницата, изминахме цялото разстояние до гърба на къщата му. Спряхме до напоителния канал.

— Взири се сега във водата — заповяда ми дон Хуан.

Погледнах водата, но не можех да се втренча в нея. Движението на течението някак ме разсейваше. Дон Хуан продължи да ме подтиква шеговито да упражня своите „сили за виждане“, но аз не можех да се концентрирам. Още веднъж се взрях в лицето на дон Хуан, но повече не видях блясъка.

Започнах да усещам странен сърбеж по тялото си, едно усещане за „заспал“ крайник. Мускулите на краката ми започнаха да потрепват. Дон Хуан ме бутна във водата и аз докоснах дъното. Той явно беше хванал дясната ми длан, защото веднага ме издърпа нагоре.

Много време ми отне да си възвърна самообладанието. Когато часове по-късно се върнахме в къщата му, го помолих да ми обясни моето преживяване. Докато си обличах сухите дрехи, развълнувано му описвах какво бях възприемал, но той отказа да изслуша целия ми разказ, заявявайки, че в него не е имало нищо важно.

— Голяма работа! — каза той, като ме пародираше. — Видя блясък, голяма работа.

Настоявах за обяснение, но той стана и каза, че трябва да тръгва. Беше пет часа сутринта.

На другия ден отново настоях да обсъдим моето особено преживяване.

— *Виждане* ли беше то, дон Хуан? — попитах аз. Той мълчеше и се усмихваше тайнствено, докато аз продължавах да го притискам за отговор.

— Да кажем, че *виждането* е нещо такова — каза той накрая. — Ти се виждаше в лицето ми и го видя да свети, но то все пак беше

моето лице. Просто се случва малкият дим да накара човека да се взира по този начин. Нищо особено.

— Но по какво е различно *виждането*?

— Когато *виждаш*, вече няма познати черти в света. Всичко е ново. Всяко едно нещо никога преди не се е случвало. Светът е невероятен!

— Защо казваш невероятен, дон Хуан? Кое го прави невероятен?

— Вече нищо не е познато. Всяко нещо, в което се взираш, става нищо! Вчера ти не *виждаше*. Ти се взря в лицето ми и, тъй като ме харесваш, видя моя блясък. Аз не бях чудовищен като пазителя, а красив и интересен. Но ти не ме *видя*. Аз не станах нищо пред тебе. И въпреки това ти се справи добре. Ти направи реална крачка към *виждането*. Единственият недостатък беше, че фокусира поглед върху мен, а в този случай аз не съм по-добър за тебе от пазителя. И в двата случая ти отстъпи и не *видя*.

— Нещата изчезват ли? Как стават нищо?

— Нещата не изчезват. Те не се скриват от погледа, ако това имаш предвид. Те просто стават нищо, но все пак са там.

— Как е възможно това, дон Хуан?

— Настойчивостта ти да говориш е повече от ужасна! — възкликна дон Хуан със сериозно изражение на лицето. — Май не отгатнахме точно твоето обещание. Може би това, което в действителност си обещал, е било изобщо никога да не спреш да говориш.

Тонът на дон Хуан беше суров, а изразът на лицето му — загрижен. Щеше ми се да се засмея, но не посмях. Смятах, че дон Хуан е сериозен, но не беше така. Започна да се смее. Казах му, че ако не говоря, много се изнервям.

— Да повървим тогава — каза той.

Отведе ме до устието на един каньон в подножието на хълмовете. Пътят дотам беше около час. Отдъхнахме малко, после той ме преведе през гъстия пустинен шубрак до един кладенец, по-точно до едно място, за което каза, че е кладенец. То беше така сухо, както всяко едно място наоколо.

— Седни в средата на кладенеца — заповяда ми той. Подчиних се и седнах.

— И ти ли ще седнеш тук? — попитах аз.

Видях го да си прави място за сядане на около двадесет ярда от центъра на кладенеца, до скалистия склон на планината.

Каза, че ще ме наблюдава оттам. Седях с колене, опрени в гърдите. Той коригира позата ми, като ми каза да седна с подгънат под себе си ляв крак и със сгънат десен крак, с коляното нагоре. Дясната ми ръка трябваше да е плътно до мен, с юмрук, опрян на земята, а лявата да обгръща гърдите. Каза ми да го гледам и да стоя там отпуснат, но не „отнесен“. После извади от кесията си някаква белезникава връв. Изглеждаше като голяма примка, той я сложи на врата си и с лявата ръка я опъна докрай. С дясната си ръка я дръпна, сякаш беше опъната струна, и тя издаде тъп, вибриращ звук.

Той разхлаби хватката си, погледна ме и ми каза, че ако усетя нещо да ме напада, докато той дърпа струната, трябва да извикам високо една специфична дума.

Попитах го какво се очаква да ме нападне, но той ми каза да млъкна. Направи ми знак с ръка, че ще започне. Каза, че ако нещо ме нападне по много заплашителен начин, трябва да заема бойната форма, на която ме беше научил преди години. Тя представляваше танцуване, потропване по земята с пръстите на левия крак и буйно пляскане по дясното бедро. Бойната форма беше част от една защитна техника, използвана в случаи на извънредно бедствие и опасност.

За миг изпитах истински страх. Искях да запитам защо сме тук, но той не ми даде време и започна да дърпа струната. Направи го много пъти, на равни интервали от около двайсет секунди. Забелязах, че колкото повече пъти дърпаше струната, толкова повече я опъваше. Ясно можех да видя как ръцете и вратът му трепереха от напрежението. Звукът стана по-ясен и аз осъзнах, че всеки път, когато дърпаше струната, той добавяше и един особен вик. Комбинираният звук от опънатата струна и човешкия глас създаваше един странен, неземан кълтеж.

Не усещах нищо да ме напада, но гледката на напрежението на дон Хуан и зловещият звук, който той издаваше, ме хвърляха почти в транс.

Дон Хуан разхлаби хватката си и ме погледна. Докато свиреше, беше с гръб към мен и с лице на югоизток, както бях и аз. А когато почиваше, ме гледаше.

— Не ме гледай, когато свиря — каза той. — Но и не затваряй очи. В никакъв случай. Гледай земята пред себе си и слушай.

Той отново опъна струната и започна да свири. Погледнах земята и се концентрирах върху звука. Никога в живота си не бях чувал този звук.

Изплаших се много. Зловещият кънтеж изпълни тесния каньон и започна да ехти. Всъщност звукът идваше иззад мен като ехо от всички стени на каньона. И дон Хуан сигурно беше забелязал това, защото опъна струната още повече. Макар той да беше променил височината на звука, ехото като че ли започна да заглъхва, а след това сякаш се концентрира в една точка — на югоизток.

Дон Хуан започна постепенно да отпуска струната, докато накрая чух финален глух звук. Той сложи струната в кесията си и дойде при мен. Помогна ми да стана. Отбелязах, че мускулите на ръцете и краката ми са твърди като камък. Буквално бях плувнал в пот. Нямах и представа, че толкова се бях потил. Капки пот се стичаха в очите ми и ги пареха.

Дон Хуан всъщност ме извлече от мястото. Опитах се да кажа нещо, но той сложи ръка на устата ми.

Вместо да напуснем каньона по същия начин, дон Хуан ме поведе по заобиколен път. Изкачихме се по склона на планината и спряхме на някакви хълмове много далече от началото на каньона.

В пълно мълчание вървахме до къщата му. Стигнахме почти по тъмно. Отново се опитах да говоря, но дон Хуан още веднъж сложи ръка на устата ми.

Не ядохме и не запалихме газения фенер. Дон Хуан постави моя сламеник в стаята си и ми го посочи с брадичка. Разбрах го като жест да легна и да спя.

— Знам много точно това, което трябва да направиш — каза ми дон Хуан, когато се събудих на следващата сутрин. — Ще започнеш още днес. Знаеш, че няма много време.

След дълга неловка пауза се почувствах задължен да го попитам:

— Какво ме накара да правя вчера в каньона? Дон Хуан се изкикоти като дете.

— Просто потупах духа на този кладенец — каза той. — Дух от този вид трябва да бъде потупван, когато кладенецът е сух, а той се е оттеглил в планините. Да кажем, че вчера аз го събудих от неговия сън.

Но той не се разсърди и посочи твоята щастлива посока. Гласът му дойде от тази посока.

Дон Хуан посочи на югоизток.

— Каква беше струната, на която ти свири, дон Хуан?

— Капан за духове.

— Мога ли да го погледна?

— Не. Но ще ти направя такъв. Или още по-добре ще е, ти да са направиш един ден, когато се научиш да *виждаш*.

— От какво е направен?

— Моят е глиган. Когато хванеш някой дух, ще разбереш, че е жив и че може да те научи на различните звуци, които харесва. С практиката ще опознаеш своя капан за духове толкова добре, че заедно с него ще възпроизвеждаш звуци, пълни със сила.

— Защо ме отведе да търся духа на кладенеца, дон Хуан?

— Много скоро ще узнаеш.

Към единайсет и половина сутринта седнахме под рамадата и той ми приготви лулата за пушене.

Каза ми да стана, когато тялото ми беше вече доста вдървено. Направих го с голяма лекота. Той ми помогна да повървя малко. Бях учуден от контрола, който имах над себе си. Аз действително обиколих два пъти сам рамадата. Дон Хуан стоеше край мен, но нито ме водеше, нито ме подкрепяше. После ме хвана за ръката и отидохме до канала. Той ме накара да седна на самия край на брега и ми заповяда да гледам водата, като не мисля за нищо друго.

Опитвах се да фокусирам погледа си върху водата, но нейното движение ме разсейваше. Умът и очите ми започнаха да блуждаят из други подробности от непосредственото обкръжение. Дон Хуан разтърси главата ми нагоре-надолу и отново ми нареди да гледам само водата и изобщо да не мисля. Каза, че е трудно да се взираш в движеща се вода и че човек трябва упорито да опитва. Направих три опита, но всеки път се разсейвах от нещо друго. Всеки път дон Хуан много търпеливо разтърсваше главата ми. Накрая забелязах, че умът и очите ми са фокусирани върху водата. Въпреки движението ѝ, започвах върху нейното непостоянство да се потапям в собствения си поглед. Водата леко се промени. Като че беше по-тежка и равномерно сивкаво зелена. Можех да забележа вълничките, предизвикани от нейното движение. Те бяха изключително ясно очертани. И тогава изведнъж

усетих, че не гледам маса движеща се вода, а картина на вода. Пред очите ми имаше замръзнал къс от течаща вода. Вълните бяха неподвижни. Можех да гледам всяка една от тях. След това те започнаха да фосфоресцират в зелено и от тях започна да се прецежда някаква зелена мъгла. Тя прерасна във вълни и с движението им нейната зеленина ставаше все по-брилянтна, докато едно ослепително сияние покри всичко.

Не знам колко дълго съм стоял край канала. Дон Хуан не ме безпокоеше. Бях се потопил в зеления блясък на мъглата. Можех да усетя всичко около себе си. Това ме успокояваше. Не изпитвах нито чувства, нито мисли. Беше ми останало само едно безмълвно съзнание — съзнанието за една брилянтна утешителна зеленина.

Следващото, което осъзнах, беше, че ми е извънредно студено и влажно. Постепенно разбрах, че съм потопен в канала. По едно време в носа ми влезе вода, аз я глътнах и се закашлях. Имах неприятен сърбеж в носа и няколко пъти кихнах. Изправих се и се изкашлях толкова силно и шумно, че чак пръднах. Дон Хуан плесна с ръце и се засмя.

— Ако тялото пърди, то е живо — каза той. Направи ми знак да го последвам и влязохме у тях.

Мислех да си мълча. Някак очаквах да бъда в мрачно настроение на отчужденост, но в действителност не се чувствах изморен или унил. По-скоро бях в приповдигнато настроение и бързо смених дрехите си. Започнах да си подсвирквам. Дон Хуан ме погледна с любопитство и се престори на изненадан. Отвори широко устата и очите си. Жестът му беше много смешен и аз се смях доста по-дълго, отколкото си заслужавах.

— Започваш да се разхайтваш — каза той и сам се засмя много силно.

Обясних му, че не искам да привиквам към мрачно настроение след използването на сместа за пушене. Казах му, че след като ме беше извадил от канала по време на опитите ми да срещна пазителя, се убедих, че мога да „виждам“, ако достатъчно дълго се взирам в нещата наоколо.

— *Виждането* не е въпрос на гледане и мълчание — каза той. — *Виждането* е техника, която човек трябва да овладее. Или пък е техника, която някои от нас вече познават.

Взря се в мен, сякаш за да ми внуши, че аз съм този, който повече познава техниката.

— Чувстваш ли се достатъчно силен, за да вървиш? — попита той. Казах, че се чувствам чудесно и наистина така си беше. Не бях гладен, макар че не бях ял цял ден. Дон Хуан сложи малко хляб и няколко парчета изсушено месо в една раница и ми я подаде. Направи ми жест с глава да го последвам.

— Къде отиваме? — попитах аз.

С леко движение на главата той посочи към хълмовете. Отправихме се към каньона, където беше кладенеца, но не навлязохме в него. Дон Хуан започна да се катери по скалите отдясно, до самото устие на каньона. Изкачихме хълма. Слънцето беше почти на хоризонта. Времето беше меко, но на мен ми беше горещо и се задушавях. Едва дишах.

Дон Хуан беше доста пред мен и трябваше от време на време да спира, за да мога да го настигна. Каза, че съм в ужасно физическо състояние и че може би не е разумно да продължаваме по-нататък. Остави ме да си почина около час. Избра един гладък, почти кръгъл камък и ми каза да легна на него, като ми даде указания за позата. Каза ми да протегна ръце и крака и да ги оставя да висят свободно от камъка. Гърбът ми беше леко извит, вратът отпуснат, а така и главата ми също увисна. Накара ме да остана в тази поза около 15 минути. После ми каза да разголя коремната си област. Внимателно събра някакви клонки и листа и ги натрупа върху голия ми корем. Мигновено усетих топлина по цялото тяло. После дон Хуан ме хвана за глезена и ме завъртя така, че главата ми да бъде на югоизток.

— А сега да извикаме духа на кладенеца — каза той.

Опитах се да завъртя главата си, за да го погледна. Той яростно ме хвана за косата и каза, че съм в много уязвима поза и в ужасно физическо състояние, затова трябва да стоя тихо и неподвижно. Каза, че е сложил всичките тези специални клонки на корема ми, за да ме предпази и че ще остане до мен, в случай, че не мога да се погрижа за себе си.

Той стоеше до темето ми и ако извърнех очи, можех да го видя. Взе струната си, опъна я, а след това разбра, че го гледам, като извъртам очи нагоре. Енергично ме тупна по главата и ми нареди да гледам небето, да не затварям очи и да се концентрирам върху звука.

Сякаш се позамисли и добави, че не бива да се колебае да викам думата, на която ме беше научил, ако почувствам, че нещо ме напада.

Дон Хуан и неговият „капан за духове“ започнаха с нисък звук. Той бавно усилваше напрежението и аз започнах да чувам първо кънтеж, а после едно определено ехо, което идваше твърдо и последователно от югозапад. Напрежението нарасна. Дон Хуан и неговият „капан за духове“ бяха в пълна хармония. Струната издаваше нисък тон, а дон Хуан го усилваше, увеличавайки силата му до пронизителен, виещ зов. Върхът беше в един свръхестествен писък, невъзможен от гледна точка на собствения ми опит.

Звукът отекна в планините и се върна обратно при нас. Въобразих си, че идва право към мен. Усетих, че трябва да направя нещо с температурата на тялото си. Преди дон Хуан да започне със своите призиви ми беше много топло и удобно, но когато те стигнаха най-интензивната си точка, ме побиха тръпки. Зъбите ми започнаха да тракат неконтролируемо и аз наистина имах усещането, че нещо ме напада. В един момент забелязах, че небето стана много тъмно. Не бях мислил за небето, макар че го гледах. За миг изпаднах в страхотна паника и извиках думата, на която ме беше научил дон Хуан.

Дон Хуан веднага започна да намалява напрежението на своите свръхестествени призиви, но това не ми донесе облекчение.

— Покрий си очите — промърмори дон Хуан повелително.

Покрих ги с ръцете си. След няколко минути дон Хуан спря напълно и дойде встрани от мен. Махна клонките и листата от корема ми, помогна ми да се изправам, след което внимателно ги постави на камъка, върху който бях лежал. Запали ги и докато горяха, той разтри корема ми с други листа, които беше извадил от кесията си.

Канех се да му кажа, че имам ужасно главоболие, но той сложи ръка на устата ми.

Останахме, докато всичко изгоря. Вече беше доста тъмно. Слязохме от хълма. Повдигаше ми се.

Докато отивахме към канала, дон Хуан каза, че съм направил достатъчно и че не трябва да оставам тук. Помолих го да ми обясни какво е духът на кладенеца, но той ми направи знак да мълча. Каза, че ще говорим за това някой друг път, след това нарочно смени темата и започна едно дълго обяснение върху „виждането“. Казах, че само мога да съжалявам, дето не съм в състояние да пиша в тъмното. Той явно

беше много доволен и каза, че често не обръщам внимание на това, което той ми казва, поради твърдата си решимост да запиша всичко.

Той говори за „виждането“ като за процес, независим от съюзниците и от техниките на магьосничеството. Магьосникът е човек, който може да владее съюзник и по този начин да манипулира силата на съюзника в своя полза, но този факт не означава, че той може да „вижда“. Напомних му, че ми беше казвал, че е невъзможно да „виждаш“, без да имаш съюзник. Дон Хуан много спокойно отговори, че е стигнал до заключението, че е възможно да „виждаш“, без да владееш съюзник. Чувствах, че няма причина това да не е така, защото „виждането“ нямало нищо общо с манипулационните техники на магьосничеството, които служат само за да въздействат върху хората. Техниките на „виждането“ обаче нямат ефект върху тях.

Мислите ми бяха много ясни. Не изпитвах умора, не ми се спеше. Вече нямах неприятните усещания в стомаха си. Бях ужасно гладен и когато стигнахме у дон Хуан, здравата се натъпках.

По-късно го помолих да ми каже още нещо за техниките на „виждането“. Той се усмихна широко и каза, че съм си отново самия аз.

— Как става така, че техниките на *виждането* нямат ефект върху нашите близки? — попитах аз.

— Вече ти казах — *виждането* не е магьосничество. Но човек лесно може да ги обърка, защото този, който *вижда*, може за нула време да се научи да манипулира съюзник и да стане магьосник. От друга страна, човек може да научи определени техники как да владее съюзник и по този начин да стане магьосник, но може никога да не се научи да *вижда*. Нещо повече, *виждането* е противоположно на магьосничеството. *Виждането* кара човека да осъзнае незначителността на всичко.

— Незначителността на какво, дон Хуан?

— Незначителността на всяко нещо.

Не си казахме нищо повече. Бях много отпуснат и не ми се говореше. Излежавах се по гръб на един сламеник. Бях си направил възглавница от винтягата. Чувствах се комфортно, чувствах се щастлив. С часове писах на светлината на газения фенер.

Изведнъж дон Хуан отново заговори.

— Днес ти се справи много добре — каза той. — справи се много добре при водата. Духът на кладенеца те харесва и през цялото време ти помагаше.

Дадох си сметка, че бях забравил да му разкажа своето преживяване. Започнах да описвам как бях възприемал водата. Той ме прекъсна. Знаел, че съм възприемал зелена мъгла.

Бях принуден да попитам:

— Как разбра това, дон Хуан?

— *Видях* те.

— Какво правех?

— Нищо. Седеше там, гледаше водата и накрая започна да възприемаш зелената мъглявина.

— *Виждах* ли?

— Не. Но беше много близо. Приближаваш се.

Много се развълнувах. Исках да науча повече за всичко това. Той се засмя и се пошегува с моето нетърпение. Каза, че всеки може да възприеме зелената мъгла, защото била като пазителя — нещо, което неизбежно е там, тъй че възприемането и не било кой знае какво постижение.

— Когато казах, че се справи добре, имах предвид, че не се изтормози, както с пазителя. Ако беше станал неспокоен, щеше да се наложи да разтърся главата ти, за да те върна обратно. Когато човек навлиза в зелената мъгла, неговият благодетел трябва да стои край него, защото тя може да започне да го впримчва. Ти можеш сам да избягаш от пазителя, но не и от лапите на зелената мъгла. Поне в началото. По-късно може и да се научиш как да го правиш. Сега се опитваме да разберем нещо друго.

— Какво се опитваме да разберем?

— Дали можеш да *видиш* водата.

— Как ще узная, че съм я *видял*, или че я *виждам*?

— Ще узнаеш. Като говориш, само се объркваш.

Множество въпроси изникнаха у мен, докато работех върху записките си.

— И зелената мъгла ли е като пазителя — нещо, което човек трябва да победи, за да *види*? — попитах дон Хуан, когато седнахме под рамадата на 8 август 1969 година.

— Да. Човек трябва да победи всичко — каза той.

— Как мога да победи зелената мъгла?

— По същия начин, както и пазителя — като я оставиш да се превърне в нищо.

— Какво трябва да направя?

— Нищо. За теб зелената мъгла е нещо много по-лесно от пазителя. Духът на кладенеца те харесва. Виж, да се занимаваш с пазителя, наистина не е в твоята природа. Ти всъщност изобщо не *видя* пазителя.

— Защото не го харесах може би. Ами ако бях срещнал един пазител, когото харесвам? Сигурно има и хора, които биха решили, че пазителят, който видях, е красив. Те ще го победят ли, щом го харесват?

— Не! Ти все още не разбираш. Няма значение дали харесваш пазителя или не. Докато изпитваш някакво чувство към него, пазителят ще си остане същия — чудовищен, красив, какъвто и да било. Ако обаче не изпитваш никакво чувство към него, пазителят ще стане нищо, но, все пак ще бъде пред теб.

Не можех изобщо да проумея как нещо колосално като пазителя може да стане нищо и пак да бъде пред очите ми. Струваше ми се, че това е една от алогичните постановки в знанието на дон Хуан и че той би могъл да ми я обясни, ако пожелае. Настойчиво го попитах какво е искал да каже.

— Ти си помисли, че пазителят е нещо, което познаваш.

— Но аз не мисля, че пазителят е нещо, което познавам.

— Ти помисли, че той е грозен; че размерът му е страховит; че е чудовище. Ти знаеш какво означават всички тези неща. Затова

пазителят през цялото време беше нещо, което познаваш, и тъй като беше нещо, което познаваш, ти не го *видя*. Вече ти казах — пазителят трябва да стане нищо и въпреки това трябва да стои пред теб. Той трябва да бъде, там и в същото време да бъде нищо.

— Как е възможно това, дон Хуан? Това, което казваш, е абсурдно!

— Абсурдно е. Но това е *виждането*. Наистина няма начин да се говори за него. *Виждането*, както ти казах и преди, се научава с *виждане*.

Очевидно ти нямаш проблем с водата. Онзи ден ти почти *видя*. Водата е твоята „опорна точка“. Всичко, от което се нуждаеш, е да усъвършенстваш своята техника за *виждане*. В лицето на духа на кладенеца имаш силен помощник.

— Това е друг парлив въпрос, дон Хуан.

— Можеш да имаш каквито си искаш парливи въпроси, но в тази местност не можем да говорим за духа на кладенеца. Всъщност по-добре е изобщо да не мислим за него. Изобщо! Иначе духът ще те хване в капана си и няма да се намери нещо, с което жив човек може да ти помогне. Тъй че — дръж си устата затворена и мисли за нещо друго.

Около 10 часа сутринта на другия ден дон Хуан извади лулата от калъфа, напълни я със сместа, подаде ми я и ми каза да я отнеса до брега на потока. Държейки лулата с две ръце, успях някак да разкопча ризата си и да я сложа вътре. Дон Хуан носеше два сламеника и малък поднос с въглени. Денят беше топъл. Седнахме на сламениците под сянката от дърветата на една малка дъбрава до самата вода. Дон Хуан постави един въглен в лулата и ми каза да пуша. Не изпитвах нито страх, нито въодушевление. Спомних си, че при втория опит да *видя* пазителя — след като дон Хуан ми беше обяснил за неговата природа, бях имал едно уникално усещане за удивление и страхопочитание. Този път обаче, макар дон Хуан да ми беше казал, че има възможност наистина да „*видя*“ водата, аз бях емоционално неангажиран. Бях само любопитен.

Дон Хуан ме накара да изпуша двойно количество в сравнение с предишните ми опити. По едно време той се наведе и ми прошепна в дясното ухо, че ще ме научи как да използвам водата, за да се движа. Усещах лицето му много близо, сякаш беше сложил устата си на ухото

ми. Каза ми да не гледам навътре във водата, а да фокусирам очите си върху повърхността и да ги задържа така, докато водата се превърне в зелена мъгла. Неколкократно повтори, че трябва да съсредоточа цялото си внимание върху мъглата, докато ми стане невъзможно да долавям нещо друго.

— Гледай водата пред себе си — го чух да казва, — но не се оставяй звукът ѝ да те отнесе нанякъде. Ако позволиш на звука от водата да те отнесе, аз може никога да не мога да те намеря и да те върна обратно. Сега навлез в зелената мъгла и слушай гласа ми.

Чувах го и го разбирах с необикновена яснота. Започнах да гледам фиксирано водата и ме обхвана едно много особено усещане за физическо удоволствие, един лек сърбеж, едно неопределено щастие. Дълго се вирах, но не долавях зелената мъгла. Усетих, че очите ми започват да се разсейват и трябваше да полагам усилия, за да продължа да гледам водата. Накрая вече не можех да контролирам очите си и сигурно ги бях затворил или мигнал, или пък просто бях загубил способността си да ги фокусирам. Във всеки случай, в този момент водата стана неподвижна. Тя престана да се движи. Сякаш беше картина. Вълните бяха статични. После водата започна да съска. Като че в нея имаше въглеродни частици, които избухнаха изведнъж. За миг видях съскането като едно бавно разрастване на зелена материя. Това беше безумна експлозия. Водата се възпламени в брилянтна зелена мъгла, която се разрасна и ме обгърна.

Останах увиснал в нея, докато един много остър, устойчив и пронизителен звук разтърси всичко. Мъглата сякаш се втечни, докато доби обичайните черти на водна повърхност. Пронизителният звук беше викът на дон Хуан досами ухото ми: „Хеййй!“ Каза ми да се вслушам в гласа му, да се върна обратно в мъглата и да чакам, докато ме извика. Казах „добре“ на английски и чух дрезгавия му смях.

— Моля те, не говори — каза той. — Не ми давай никакви съгласия.

Не можех да го чувам много добре. Звукът на неговия глас беше мелодичен и преди всичко — приветлив. Разбрах това, без да мисля. То беше едно убеждение, което ме пропи, но бързо отмина.

Гласът на дон Хуан ми заповяда да съсредоточа цялото си внимание върху мъглата, но да не ѝ се предавам. Неколкократно каза, че воинът не се предава на нищо, дори на смъртта си. Отново потънах

в мъглявината и забелязах, че това изобщо не е мъгла, или поне не беше това, което аз считам за мъгла. Подобният на мъгла феномен се състоеше от малки мехурчета — кръгли обекти, които навлизаха в моето „зрително“ поле и излизаха от него с плаване. Погледах малко тяхното движение, после един висок, далечен звук разтърси вниманието ми и аз загубих способността си да фокусирам своя поглед. Вече не можех да възприемам малките мехурчета. Всичко, което осъзнавах в този момент, беше един зелен, аморфен, мъгляв блясък. Отново чух високия звук и трусът, който той предизвика, изведнъж разсея мъглата и аз разбрах, че гледам водата в канала. После отново го чух, много по-близо. Беше гласът на дон Хуан. Той ми казваше да насоча вниманието си към него, защото гласът му е моя единствен водач. Заповяда ми да гледам брега на потока и растителността точно пред мен. Видях някаква тръстика и едно оголено място. Беше малко заливче на брега — място, където дон Хуан потапяше ведрото си, за да го напълни. След малко дон Хуан ми нареди да се върна в мъглата и отново ме помоли да обръщам внимание на гласа му, защото той ще ме води така, че да се науча как да се движа. Каза, че след като веднъж съм видях мехурчетата, трябва да се кача на едно от тях и да го оставя да ме носи.

Подчиних му се и веднага бях заобиколен от зелената мъглявина, а после видях и малките мехурчета. Отново чух гласа на дон Хуан като странен и плашещ тътен. Чувайки го, веднага започнах да губя способността си да възприемам мехурчетата.

— Качи се на едно от тези мехурчета — го чух да казва.

Мъчех се да поддържам възприятието си за зелената мъгла и същевременно да чувам гласа му. Не знам колко дълго продължи усилието ми да правя това, докато изведнъж разбрах, че мога да го слушам и да задържам погледа си върху мехурчетата, които продължиха да преминават, отплувайки бавно от моето поле на възприятие. Гласът на дон Хуан продължаваше да ме подтиква да следвам едно от тях и да се кача върху него.

Чудех се как ли ще трябва да направя това и автоматично произнесох думата „как“. Усетих, че тази дума е много дълбоко в мен и с излизането си навън тя ме отнесе до повърхността. Беше като шамандура, която изплува от моите дълбини. Чух се да казвам „как“, но гласът ми беше като кучешки вой. Дон Хуан също ми отвърна с вой,

подобен на кучешки, после издаде някакви звуци като койот и се засмя. Помислих си, че е много смешно и наистина се засмях.

Дон Хуан много спокойно ми каза да се оставя да бъда прикрепен към едно мехурче и да го следвам.

— Върни се пак — каза той. — Влез в мъглата! В мъглата!

Върнах се и забелязах, че движението на мехурчетата се е забавило, а те са станали големи като баскетболни топки. Всъщност те бяха така големи и се движеха толкова бавно, че можех да разгледам всяко едно до най-големи подробности. Те не бяха наистина мехури, поне не като сапунени мехури, нито като балони или какъвто и да било сферичен съд. Не бяха съдове, макар че имаха съдържание. Нито пък бяха кръгли, макар че когато ги видях за първи път, можех да се закълна, че са кръгли, и образът, който ми хрумна, беше „мехури“. Гледах ги като през прозорец — т.е. рамката на прозореца не ми позволяваше да ги следвам, а само да ги гледам как влизат и излизат от моето поле на възприятие.

Когато обаче престанах да ги виждам като мехурчета, вече можех да ги следвам. Следвайки ги, аз се прикрепих към едно от тях и заплувах с него. Имах истинско усещане за движение. Всъщност аз бях мехурчето или подобие на мехурче.

После чух като пронизителен звук гласа на дон Хуан. Той ме разтърси и аз загубих чувството, че съм „то“. Звукът беше невероятно страшен. Беше далечен, много метален глас, сякаш идващ от високоговорител. Схванах някои от думите.

— Гледай бреговете — каза той.

Виждах огромната маса вода. Тя течеше. Можех да чуя шума ѝ.

— Гледай бреговете — отново ми нареди дон Хуан.

Видях бетонна стена.

Шумът на водата стана ужасно силен. Той ме погълна. След това мигновено спря, сякаш беше отрязан. Имах усещане за чернота и за сън.

Разбрах, че съм потопен в напоителния канал. Дон Хуан блискаше лицето ми с вода и си тананикаше. После изцяло ме потопи в канала. Вдигна главата ми над повърхността и ме остави да я положа на брега, като ме държеше за яката. Имах много приятно усещане в ръцете и краката си. Протегнах ги. Очите ми бяха изморени и ме сърбяха. Повдигнах дясната си ръка, за да ги почеша. Движението ми

беше трудно. Ръката ми сякаш беше тежест. Едва можах да я извадя от водата, но когато го сторих, ръката ми излезе покрита с най-удивителна маса зелена мъгла. Поднесох я към очите си. Можех да видя нейните очертания като по-тъмна зелена маса, заобиколена от много силен зеленикав блясък. Бързо се изправих на крака, застанах в средата на потока и погледнах тялото си. Гърдите, ръцете и краката бяха зелени, тъмнозелени. Цветът беше толкова силен, че ми донесе усещането за лепкава субстанция. Приличах на една фигурка, която дон Хуан преди години беше направил за мен от корен на датура.

Дон Хуан ми каза да изляза. Долових настойчивост в гласа му.

— Аз съм зелен — казах аз.

— Стига — каза той повелително. — Нямах време. Излез оттам. Водата всеки момент ще те хване в капана си. Излез от нея! Вън! Вън!

Панически изскочих навън.

— Този път трябва да ми кажеш всичко, което се случи — каза дон Хуан, когато седнахме един срещу друг в стаята му.

Не го интересуваха последователността на моето преживяване. Искаше само да знае на какво се бях натъкнал, когато той ми каза да гледам брега. Интересуваха го всички подробности. Описах стената, която бях видял.

— Стената отляво или отдясно ти беше? — попита той. Казах му, че стената всъщност беше пред мен, но той настояваше, че трябвало да бъде или отляво, или отдясно.

— Къде беше тя, когато я видя за първи път? Затвори очи и не ги отваряй, докато не си спомниш.

Той се изправи и завъртя тялото ми така, че да бъда с лице на изток — така, както седях пред потока. Очите ми бяха затворени. Той ме попита в коя посока се бях преместил.

Казах, че се бях преместил напред, точно пред себе си. Той настоя да си припомня и да се съсредоточа върху момента, когато все още гледах мехурчетата във водата.

— Накъде плуваха те? — попита той.

Дон Хуан настояваше да си спомня. Накрая трябваше да призная, че мехурчетата явно се бяха движили надясно. Но не бях абсолютно сигурен, както му се искаше. След неговите въпроси започнах да разбирам, че не мога да класифицирам своето възприятие. Когато ги видях за първи път, мехурчетата се движеха надясно, но когато станаха

по-големи, заплуваха навсякъде. Някои сякаш идваха право към мен, други — във всички възможни посоки. Мехурчетата се движеха над и под мен. Всъщност те бяха навсякъде около мен. Спомних си, че чувах как съскат. Да, явно ги бях възприемал и с ушите, и с очите си.

Когато мехурчетата станаха толкова големи, че можех да се „кача“ на едно от тях, „видях“, че те се търкат едно в друго като балони.

С припомнянето на подробностите от моето възприятие, вълнението ми нарасна. Дон Хуан обаче беше напълно безразличен. Казах му, че бях видял как мехурчетата съскат. Това не беше чисто слухов или чисто визуален ефект, а нещо недиференцирано и въпреки това кристално ясно. Мехурчетата се триеха едно о друго. Нито виждах, нито чувах тяхното движение. Усещах го. Бях част от звука и от движението.

Почувствах се дълбоко трогнат, докато разказвах преживяването. Хванах ръката му и я стиснах в изблик на възбуда. Бях разбрал, че мехурчетата нямаха външна граница. Въпреки това обаче имаха съдържание и очертанията им променяха формата си, бяха неравни и назъбени. Мехурчетата се сливаха и разделяха с огромна скорост, но движението им не беше заслепяващо. То беше бързо и в същото време бавно.

Друго, което си спомних, докато разказвах преживяването си, беше качеството „цвят“, което ми се стори, че притежават мехурчетата. Бяха прозрачни, много ярки и изглеждаха почти зелени, макар че това не беше цвят в смисъла, в който аз съм привикнал да възприемам цветовете.

— Нещо го усукваш — каза дон Хуан. — Тези неща не са важни. Спираш се на погрешни неща. Единствено посоката е важна.

Можех само да си спомня, че се бях движил без никаква отправна точка, но дон Хуан заключи, че след като в началото мехурчетата бяха плували неизменно вдясно — на юг, то и посоката, от която и аз трябва да се интересувам, е юг. Отново настоя с повелителен тон да си припомня дали стената ми е била отдясно или отляво. Напрегнах се да си спомня.

Когато дон Хуан „ме призова“, и аз, така да се каже, изплувах, струва ми се, че стената ми беше отляво. Бях много близо до нея и можех да различа жлебовете и издутините по дървената арматура или

матрица, в която беше излят бетонът. Бяха използвани много тънки ивици дърво, но стегнати плътно. Стената беше много висока. Единият ѝ край беше видим за мен и забелязах, че той не е правоъгълен, а заоблен.

Той поседя в мълчание минута, сякаш мислеше как да дешифрира значението на моето преживяване. Накрая каза, че не съм постигнал кой знае колко, че не съм оправдал очакванията му.

— Какво трябваше да направя?

Той не отговори, а нацупи устни.

— Ти се справи много добре — каза той. — Днес ти научи, че един брухо използва водата, за да се движи.

— Но *видях* ли?

Той ме погледна учудено. Извъртя очи и каза, че ще трябва доста пъти да навлизам в зелената мъглявина, докато сам си отговоря на този въпрос. Промени посоката на разговора много хитро, казвайки, че всъщност не съм се научил как да се движа, като използвам водата, но съм научил, че един брухо може да прави това и че той нарочно ми казал да гледам брега на потока, за да мога да контролирам своето движение.

— Ти се движеше много бързо — каза той — като човек, който знае как да прилага тази техника. Доста трудно ми беше да те следвам.

Умолявах го да ми обясни какво ми се беше случило от самото начало. Той се засмя и бавно поклати глава, като че не вярва на ушите си.

— Винаги настояваш да знаеш нещата от самото начало — каза той. — Но начало няма. Началото е само в твоите мисли.

— Мисля, че началото беше, когато седнах на брега и пуших — казах аз.

— Но преди да пушиш, аз трябваше да реша какво да правя с теб — каза той. — Трябваше да ти кажа какво направих, но не можех, защото това би ме отвело другаде. Затова може би нещата ще бъдат поясни за теб, ако не мислиш за никакви начала.

— Каж ми тогава какво стана, когато седнах на брега и пуших.

— Мисля, че ти вече ми каза това — каза той и се засмя.

— Направих ли изобщо нещо важно, дон Хуан?

Той сви рамене.

— Ти следваше много добре указанията ми и нямаше проблем при влизането и излизането от мъглата. После слушаше моя глас и винаги, когато те повиквах, излизаше на повърхността. Това беше упражнението. Останалото беше много лесно. Ти просто остави мъглата да те носи. Държеше се така, сякаш знаеш какво да правиш. Когато беше много далеч, аз те извиках и те накарах да погледнеш брега, за да разбереш колко далеч си отишъл. После те издърпах обратно.

— Искаш да кажеш, че аз наистина съм пътувал във водата?

— Да. И то много надалече.

— Колко надалече?

— Няма да повярваш.

Опитах се да го придумам да ми каже, но той заряза темата и заяви, че трябва да отиде някъде за малко. Искях поне да ми намекне нещичко.

— Не обичам да ме държат на тъмно — казах аз.

— Ти сам се държиш на тъмно — отговори дон Хуан. — Мисли за стената, която видя. Седни тук на сламеника и си припомни всяка подробност за нея. Тогава може и сам да откриеш колко далеч беше отишъл. Сега аз знам само, че ти пътува много надалече. Знам го, защото ми беше ужасно трудно да те издърпам обратно. Ако не бях там, ти може би щеше дълго да странстваш и никога да не се върнеш; единственото, което щеше да остане от теб, щеше да бъде мъртвото ти тяло край потока. Или пък щеше да се върнеш сам. С теб не съм сигурен. Но съдейки по усилието, което трябваше да направя, за да те върна обратно, бих казал, че ти беше напълно в...

Той направи дълга пауза. Взря се в мен с приветлив поглед.

— Аз бих отишъл до планините на централно Мексико — каза той. — Не знам колко далеч би отишъл ти — може би до Лос Анджелис или дори до Бразилия.

На другия ден късно следобед дон Хуан се върна. Междувременно аз бях записал всичко, което можах да си спомня за своите възприятия. Хрумна ми, докато пишех, да тръгна по бреговете на потока и да се уверя дали наистина съм видял някаква отличителна черта на някой от бреговете, която да е предизвикала у мен представата за стена. Предположих, че дон Хуан може да ме е накарал да вървя в състояние на унес, а след това да ми е наредил да съсредоточа

вниманието си върху някаква стена по пътя. Изчислих, че за времето между първото ми възприятие за мъглата и излизането ми от канала бихме могли да изминем най-много две и половина мили. И тъй, следвах потока около три мили във всяка посока и внимателно наблюдавах всяка подробност, която можеше да се отнася до моето видение на стената. Потокът, доколкото можех да преценя, беше обикновен канал, използван за напояване. Беше широк между четири и пет фута по цялата дължина. Не можах да намеря никакви видими подробности в него, които биха ми напомнили или пък предизвикали представа за бетонна стена.

Когато дон Хуан се върна късно следобед у дома, аз го поздравих и настоях да му прочета своя разказ. Той отказа да слуша и ме накара да седна. Седна и той, с лице към мен. Не се усмихваше. Изглежда размишляваше, доколкото можех да преценя по проницателния поглед на очите му, фиксирани някъде в хоризонта.

— Мисля, че досега трябва да си разбрал — каза той с тон, който внезапно бе станал суров, — че всичко е смъртно опасно. Водата е така смъртоносна, както и пазителят. Ако не внимаваш, водата ще те хване в капана си. Тя едва не го стори вчера. А за да бъде хванат човек, трябва да желае. Тук е твоят проблем. Ти желаеш да се предадеш.

Не разбирах за какво говори. Атаката му към мен беше така внезапна, че се обърках. Мекушаво го помолих да се поясни. Той неохотно отбеляза, че отишъл в каньона, „видял“ духа на кладенеца и дошъл до дълбокото убеждение, че съм се сплескал и съм проиграл шансовете си да „видя“ водата.

— Как? — попитах аз, съвсем смаян.

— Духът е сила — каза той — и като такава, отговаря само на сила. В негово присъствие не можеш да се глезиш.

— Кога съм се глезил?

— Вчера, когато стана зелен във водата.

— Не се глезех. Помислих, че е много важен момент и ти казах какво става с мен.

— Кой си ти, че да мислиш или решаваш кое е важно? Не знаеш нищо за силите, до които се добираш. Духът на кладенеца съществува там — навън, и можеше да ти помогне. Всъщност той ти помагаше, докато ти не се сплеска. Сега не знам какъв ще бъде резултатът от

постъпките ти. Ти отстъпи пред силата на духа на кладенеца и сега той може да те взема по всяко време.

— Беше ли грешка, че се гледам как ставам зелен?

— Ти се предаде. Ти пожела да се предадеш. Това беше грешка. Вече съм ти казвал и пак ще повторя — в света на брухо можеш да оцелееш, само ако си воин. Воинът се отнася към всяко нещо с респект и не погазва нищо, освен ако така трябва. Вчера ти не се отнесе към водата с респект. Обикновено постъпваш много добре. Вчера обаче ти се предаде на своята смърт като проклет глупак. Воинът не се предава на нищо, дори на своята смърт. Воинът не е партньор, който има желание. Воинът не е достъпен и ако се забърка в нещо, можеш да бъдеш сигурен, че знае какво прави.

Не знаех какво да кажа. Дон Хуан беше почти сърдит. Това ме разтревожи. Рядко се държеше с мен по този начин. Казах му, че наистина не съм имал и представа, че правя нещо нередно. След няколко минути на напрегнато мълчание той свали шапката си, усмихна се и ми разказа, че съм започнал да добивам контрол върху своето глезещо се „аз“. Подчерта, че трябва да избягвам вода и да не позволявам тя да докосва тялото ми три или четири месеца.

— Не мисля, че мога да карам, без да си вземам душ — казах аз. Дон Хуан се смя, докато по бузите му се търкулнаха сълзи.

— Не можеш да караш без душ! Понякога си толкова слаб, че започвам да мисля, че се превземаш. Но това не е шега. Понякога ти наистина нямаш контрол и силите на твоя живот свободно те вземат.

Повдигнах въпроса, че от човешка гледна точка е невъзможно винаги да се контролираш. Той продължи да твърди, че за воина няма нищо друго, освен контрол. Заговорих за произшествията и казах, че това, което ми се случи при канала, навярно може да се определи като произшествие, защото аз нито съм желал, нито пък съм осъзнавал своето неправилно държание. Говорих за различни хора, претърпели нещастия, които могат да бъдат обяснени като произшествия. Говорих най-вече за Лукас — един чудесен стар индианец от племето яки, който беше получил сериозно нараняване, когато шофираният от него камион се преобърнал.

— Струва ми се, че е невъзможно да се избегнат произшествията — казах аз. — Никой не може да контролира всичко около себе си.

— Точно така — каза дон Хуан язвително. — Но не всичко е неизбежно произшествие. Лукас не живее като воин. Ако беше така, щеше да знае, че чака и какво чака. И нямаше да кара онзи камион, когато е пиян. Той се блъсна в скалите край пътя, защото беше пиян и осакати тялото си за едното нищо.

За война животът е упражнение по стратегия — продължи дон Хуан. — Но ти искаш да откриеш смисъла на живота. Воинът не се интересува за смисъла. Ако Лукас живееше като воин — а той имаше шанса за това, както всички нас — той щеше да построи живота си стратегически. И ако не можеше да избегне произшествието, което смачка ребрата му, щеше да намери начин да компенсират това положение или да избегне неговите последствия, или пък да се бори с него. Ако Лукас беше воин, той нямаше да седи в опушената си къща, умиращ от глад. Щеше да се бори до края.

Поставих алтернатива пред дон Хуан, използвайки като пример самия него, и го попитах какъв щеше да е изходът, ако самият той беше претърпял произшествие, при което да загуби краката си.

— Ако нищо не съм в състояние да направя и загубя краката си — каза той, — няма да мога повече да бъда човек, затова ще отида при онова, което ме чака там-навън.

Той направи широк жест с ръка, сочейки около себе си. Възразих, че не ме е разбрал. Бях искал да кажа, че за никой отделен индивид не е възможно да предвиди всички възможни варианти в своя всекидневен живот.

— Всичко, което мога да ти кажа — каза дон Хуан, — е, че воинът никога не е достъпен. Той никога не стои на пътя, в очакване да бъде напердашен. Така той свежда до минимум шансовете на неочакваното. Това, което наричаш произшествие, в повечето случаи лесно може да се избегне, освен от глупаци, които живеят както дойде.

— Не е възможно винаги да се живее стратегически — казах аз. — Представи си, че някой те чака с пушка с оптически мерник някъде. Той може да те съзре точно от петстотин ярда. Какво ще направиш?

Дон Хуан ме погледна с недоумение, а после избухна в смях.

— Какво ще направиш? — настоях аз.

— Ако някой ме чака някъде с пушка с оптически мерник? — каза той, явно имитирайки ме.

— Ако някой се е скрил от погледа ти и те чака. Няма да имаш никакъв шанс. Не можеш да спреш куршума.

— Не. Не мога. Но още не разбирам мисълта ти.

— Мисълта ми е, че цялата твоя стратегия изобщо не може да ти помогне в подобна ситуация.

— О, може. И още как! Ако някой ме чака някъде с пушка с оптически мерник, аз просто няма да отида там.

Следващият ми опит във „виждането“ се осъществи на 3 септември 1969 година. Дон Хуан ме накара да изпуша две лули. Първоначалното въздействие беше еднакво с това от предишните опити. Спомням си, че когато тялото ми беше напълно вдървено, дон Хуан ме хвана за дясната подмишница и отидохме в гъстия пустинен чапарал, който расте на огромни площи около къщата му. Не мога да си спомня нито какво направих аз, нито какво направи дон Хуан, след като влязохме в шубраците. Не помня и колко дълго вървахме. По едно време се оказах седнал на върха на едно хълмче. Дон Хуан седеше плътно до мен, от лявата ми страна. Не го усещах, но можех да го видя с крайчеца на окото. Имах чувството, че ми е говорил, макар че не можех да си спомня думите му. Усещах обаче, че знам точно какво беше казал, независимо от това, че не можех да го възстановя като ясен спомен. Имах чувството, че думите му са като вагони на влакова композиция, които отминават, а последната му дума е като квадратен вагон. Знаех коя е тази последна дума, но не можех да я кажа или да мисля ясно за нея. Беше като полубудно състояние с подобно на сън изображение: влак от думи.

После едва чух гласа на дон Хуан, който ми говореше.

— Сега трябва да ме гледаш — каза той и завъртя главата ми с лице към него. Повтори изречението три или четири пъти.

Погледнах го и веднага долових ефекта на блясък, който бях възприемал вече два пъти, гледайки лицето му. Това беше едно хипнотизиращо движение, една вълнообразна промяна на светлината в ограничени зони. Те нямаха определени очертания и въпреки това вълнистата светлина не се разливаше, а се движеше в рамките на невидими очертания.

Разгледах блестящия обект пред себе си. Той незабавно почна да губи своя блясък и познатите черти на лицето на дон Хуан изплуваха, или по-скоро се насложиха върху избледняващия блясък. Тогава като че ли отново фокусирах погледа си. Чертите на дон Хуан избледняха, а блясъкът се увеличи. Бях насочил вниманието си върху една зона,

която трябваше да бъде лявото му око. Забелязах, че там движението на блясъка не беше ограничено. Долових нещо, което може би приличаше на експлозии от искри. Експлозиите бяха ритмични и наистина изпускаха нещо като частици светлина, които долитаха до мен със забележителна сила, а след това се отдръпваха, сякаш бяха ластични нишки.

Дон Хуан сигурно беше завъртял главата ми. Изведнъж вече гледах едно разорано поле.

— Сега гледай напред — чух да казва дон Хуан.

Може би на сто фута пред мен имаше голям, дълъг хълм. Целият му склон беше разоран. Успоредни бразди прорязваха хълма от подножието до самия му връх. Забелязах, че в разораното поле имаше изобилие от малки камъчета, имаше и три големи камъка, които нарушаваха линейността на браздите. Точно пред мен имаше няколко храста, които ми пречеха да разгледам подробно едно дефиле или каньон в подножието на хълма. От моето място каньонът изглеждаше като дълбок разрез със зелена растителност, силно открояваща се от голия хълм. Зеленината изглежда идваше от дърветата, които растяха на дъното на каньона. Усетих лек вятър върху очите си. Имах чувство за покой и дълбока тишина. Нямаше дори звук на птица или насекомо.

Дон Хуан отново ми заговори. Трябваше ми малко време, за да го разбера какво казва.

— Виждаш ли човек на това поле? — не преставаше да ме пита той.

Исках да му кажа, че в това поле няма човек, но не можах да произнеса думите. Дон Хуан хвана главата ми отзад — можех да видя пръстите му върху веждите и бузите си — и ме накара да огледам цялата панорама на полето, движейки бавно главата ми отдясно наляво и обратно.

— Гледай всяка подробност. Животът ти може да зависи от нея — чувах го да повтаря и повтаря.

Накара ме четири пъти да огледам сто и осемдесет градусовия видим хоризонт пред мен. По едно време, когато беше завъртял главата ми докрай наляво, помислих, че съм доловил нещо, което се движи в полето. За миг зърнах движение с крайчеца на дясното си око. Той започна да връща главата ми надясно и аз можах да фокусирам погледа си върху разораното поле. Видях човек, който ходи покрай браздите.

Беше обикновен човек, облечен като мексикански селянин. Носеше сандали, светлосиви панталони, бежова риза с дълъг ръкав и сламена шапка. Носеше и светлокафява чанта, праметната през дясното му рамо.

Дон Хуан сигурно забеляза, че видях човека. Няколко пъти ме попита дали той ме гледа или идва към мен. Искях да му кажа, че човекът се отдалечава и че е с гръб към мен, но можах да кажа само „не“. Дон Хуан каза, че ако човекът се обърне и се приближи към мен, ще трябва да извикам, а той ще завърти главата ми, за да ме предпази.

Нямах усещане за страх, предчувствие или обърканост. Хладнокръвно наблюдавах сцената. Мъжът спря наскоро. Сложи десния си крак на един голям кръгъл камък, сякаш си завързваше сандала. После се изправи, издърпа от чантата си една струна и я уви около лявата си ръка. Обърна се с лице към хълма, но с гръб към мен и започна да разглежда района пред себе си. Реших, че го разглежда от начина, по който движеше главата си — той бавно я завърташе надясно. Видях го в профил и тогава той започна да обръща цялото си тяло към мен, докато накрая вече ме гледаше. Главата му наистина трепна, или се мръдна по такъв начин, щото разбрах без никакво съмнение, че ме е видял. Той протегна лявата си ръка напред, сочейки земята, и като я държеше в това положение, тръгна към мен.

— Той идва! — извиках аз без никакво затруднение.

Дон Хуан сигурно завъртя главата ми, защото в следващия миг вече гледах чапарала. Каза ми да не зяпам, а да гледам „леко“ и повърхностно нещата. Каза, че ще застане на малко разстояние пред мен, а след това ще се приближи и че трябва да го гледам, докато видя неговия блясък.

Видях как дон Хуан отиде на около двадесет ярда от мен. Движеше се с такава невероятна скорост и подвижност, че беше малко трудно да повярвам, че това е дон Хуан. Той се обърна, погледна ме и ми нареди да го гледам.

Лицето му блестеше. Изглеждаше като петно от светлина. Тя сякаш се разливаше върху гърдите му и стигаше почти до кръста. Сякаш гледах светлина през полузатворени клепачи. Блясъкът изглежда пулсираше. Той сигурно беше тръгнал към мен, защото светлината стана по-силна и по-забележима.

Каза ми нещо. Помъчих се да го разбера и загубих от поглед блясъка. После видях дон Хуан такъв, какъвто го виждах всеки ден. Беше на два фута разстояние. Седна с лице към мен.

Когато насочих вниманието си към лицето му, започнах да долавям смътен блясък. После сякаш лицето му беше пресечено от тънки светлинни лъчи. То изглеждаше така, като че ли някой го осветява с мънички огледала. Когато светлината стана по-силна, лицето загуби своите очертания и отново стана аморфен блестящ обект. Още веднъж долових ефекта на пулсиращи светлинни експлозии, които се излъчваха от зоната, където трябваше да бъде лявото му око. Не съсредоточих вниманието си върху това, а нарочно се взрях в съседната зона, за която предполагах, че е дясното му око. Веднага улових гледката на едно ясно, прозрачно езеро от светлина. Това беше течна светлина.

Забелязах, че възприятието е нещо повече от наблюдение. То беше чувство. Езерото от тъмна, течна светлина имаше изключителна дълбочина. То беше „приветливо“ и „добро“. Светлината, която извираше от него, не експлодираше, а бавно се въртеше навътре, възпроизвеждайки изящни отражения. Блясъкът ме докосваше и милваше по един великолепен начин и това ми носеше усещане за изящност.

Видях симетричен обръч от брилянтни щрихи, който ритмично се разрастваше върху вертикалната равнина на блестящата зона. Обръчът се разрасна почти до границите на блестящата повърхност, а след това се сви до една точка светлина в средата на брилянното езеро. Няколко пъти видях как обръчът пулсираше. После съзнателно се отдръпнах назад, без да губя своя поглед върху нещата, и можах да видя и двете очи. Различих ритъма на два вида светлинни експлозии. Лявото око излъчваше щрихи светлина, които наистина излизаха косо от вертикалната равнина, докато дясното излъчваше щрихи, които се разпръскваха само в нея. Ритъмът на двете очи се променяше — светлината на лявото око експлодираше навън, докато светлинните лъчи, които разпръскваше дясното, се свиваха и завъртаха навътре. После светлината на дясното око се разрасна, докато покри цялата блестяща повърхност, а експлодиращата светлина на лявото око избледня.

Дон Хуан явно още веднъж ме беше завъртял, защото отново гледах разораното поле. Чух го да ми казва да гледам мъжа.

Мъжът стоеше край камъка и ме гледаше. Не можех да различа неговите черти. Шапката му покриваше почти цялото лице. След миг той мушна чантата под дясната си мишница и тръгна надясно. Отиде почти до края на разораната зона, смени посоката и направи няколко крачки към дерето. После загубих контрол върху способността да фокусирам погледа си и той изчезна заедно с целия пейзаж. Върху него се насложи образът на пустинните шубраци.

Не си спомням нито как съм отишъл в къщата на дон Хуан, нито как той ме е „върнал обратно“. Когато се събудих, лежах на сламеника си в стаята на дон Хуан. Той дойде до мен и ми помогна да се изправя. Бях замаян, стомахът ми беше разстроен. Много бързо и експедитивно дон Хуан ме завлече в шубраците край къщата. Повърнах, а той се засмя.

След това се почувствах по-добре. Погледнах часовника си — беше 11 часа вечерта. Отново легнах да спя и чак към един часа следобед на другия ден реших, че вече съм на себе си.

Дон Хуан постоянно ме питаше как се чувствам. Струваше ми се, че съм разсеян. Не можех да се концентрирам истински. Походих малко около къщата под строгия надзор на дон Хуан. Той ме следваше навсякъде. Реших, че няма какво да правя и пак си легнах. Събудих се късно следобед и вече се чувствах много по-добре. Около себе си видях много смачкани листа. Всъщност, когато се събудих, бях легнал по корем върху цяла купчина от тях. Ароматът им беше много силен. Спомням си, че го усетих, още преди да се събудя напълно.

Отидох зад къщата и намерих дон Хуан, седнал до канала. Когато видях, че се приближавам, той започна да прави неистови жестове да спра и да се върна в къщата.

— Бягай вътре! — изкрещя той.

Изтичах обратно в къщата, а след малко и той дойде при мен.

— Никога не идвай след мен — каза той. — Ако искаш да ме видиш, чакай ме тук.

Извиних му се. Той ми каза да не се хабя в глупави извинения, които нямат силата да заличават моите действия. Каза, че му е било изключително трудно да ме върне обратно и че ходатайствал за мен пред водата.

— Ще трябва да използваме случая и да те изкъпем във водата — каза той.

Уверих го, че се чувствам отлично. Той дълго се взира в очите ми.

— Ела с мен — каза той. — Ще те потопя във водата.

— Добре съм — казах аз. — Виж, водя си записки.

Със завидна сила той ме издърпа от сламеника.

— Недей да се глезиш! — каза той. — За нула време пак ще заспиш. Може би този път няма да мога да те събудя.

Изтичахме зад къщата. Преди да стигнем до водата, той ми каза с много драматичен тон да затворя очите си и да не ги отварям, докато той не ми позволи. Каза ми, че ако погледна водата дори и за миг, може да умра. Отведе ме за ръка до канала и натопи първо главата, а после цялото ми тяло.

Държах очите си затворени, а той с часове ме потапяше и изваждаше от водата. Промяната, която усетих, беше забележителна. Каквото и да ми беше преди да вляза във водата, то беше така неуловимо, че всъщност не го забелязвах, докато не го сравних с усещането за благодат и жизненост, което изпитвах сега.

В носа ми влезе вода и започнах да кихам. Дон Хуан ме изтегли навън и ме въведе, все още със затворени очи, в къщата. Накара ме да сменя дрехите си, след това ме отведе в своята стая, сложи ме да седна на сламеника, оправи посоката на тялото ми и едва тогава ми каза да отворя очи. Отворих ги и това, което видях, ме накара да скоча назад и да го сграбча за крака. Изживях миг на страхотен смут. Дон Хуан ме удари по темето с кокалчетата на свития си юмрук. Ударът беше нанесен бързо. Той не беше силен или болезнен, а някак разтърсващ.

— Какво ти става? Какво видя? — попита той.

При отварянето на очите си бях видял същата сцена, която наблюдавах преди. Бях видял същия човек. Този път обаче, той почти ме докосваше. Видях лицето му. В него имаше нещо познато. Аз почти знаех кой е той. Сцената изчезна, когато дон Хуан ме удари по главата.

Вдигнах очи към дон Хуан. Ръката му беше готова да ме удари отново. Той се засмя и ме попита дали искам да получа още един удар. Пуснах крака му и се отпуснах на сламеника. Той ми нареди да гледам право напред и в никакъв случай да не се обръщам по посока на водата зад къщата.

Тогава за пръв път забелязах, че в стаята беше катранено черно. За миг не бях сигурен дали очите ми са отворени. Докоснах ги с ръце, за да се уверя. Извиках силно дон Хуан и му казах, че с очите ми става нещо. Изобщо не можех да виждам, а само преди миг го бях виждал, готов да ме удари. Чух смеха му някъде отдясно над главата си, после той запали газения фенер. За броени секунди очите ми се адаптираха към светлината. Всичко беше такова, каквото си е било винаги. Стените от плет, измазани с глина, и странно разкривените сухи лечебни корени, висящи по тях, вързопите с билки, сламеният покрив, газеният фенер, висящ от една гредка. Бях виждал стаята стотици пъти, но този път имаше нещо уникално и в нея, и в мен. Това беше първият случай, когато не вярвах в категоричната „реалност“ на моето възприятие. Бях се доближавал до това усещане и може би го бях обмислял много пъти, но никога не бях стигал до ръба на сериозното съмнение. Този път обаче не вярвах, че стаята е „реална“, и за миг имах странното усещане, че това е сцена, която ще изчезне, ако дон Хуан ме удари по темето с кокалчетата на юмрука си.

Втресе ме, а не ми беше студено. Нервни тръпки пробягаха надолу по гърба ми. Главата ми натежа, особено в тила.

Оплаках се, че не се чувствам добре и му казах какво бях виждал. Той ми се присмя и каза, че да отстъпиш пред страха е жалка глезотия.

— Ти си изплашен, без да те е страх — каза той. — Видя съюзникът да те гледа — голяма работа. Изчакай да се изправиш лице в лице с него, преди да напълниш гащите.

Каза ми да стана и да отида до колата си, без да се обръщам по посока на водата, и да го почакам, докато вземе въже и лопата. Накара ме да шофирам до място, където веднъж бяхме намерили един пън. Започнахме да го разкопаваме в тъмното. Работихме неимоверно усилено с часове. Не извадихме пъна, но аз се почувствах много по-добре. Върнахме се у тях, хапнахме и нещата отново бяха напълно „реални“ и обикновени.

— Какво стана с мен? — попитах аз. — Какво направих вчера?

— Ти ме подуши, а после подуши един съюзник — каза той.

— Моля?

Дон Хуан се засмя и каза, че сега сигурно ще поискам да ми разкаже всичко отначало.

— Ти ме подуши — повтори той. — Ти се взря в лицето ми, в очите ми. Видя светлините, които отличават човешкото лице. Аз съм магьосник. Ти видя това в очите ми. Но не го знаеше, защото това беше първият път, когато го направи. Очите на хората не си приличат. Скоро ще разбереш това. После подуши един съюзник.

— Имаш предвид мъжа в полето?

— Това не беше мъж, а съюзник, който ти даваше знак.

— Къде отидохме? Къде бяхме, когато видях този мъж, искам да кажа — този съюзник?

Дон Хуан посочи с брадичката си района пред къщата и каза, че ме е завел на върха на едно хълмче. Казах, че пейзажът, който бях наблюдавал, нямаше нищо общо с пустинния чапарал около къщата му, а той отговори, че съюзникът, който ми „дал знак“, не бил от околността.

— Откъде е?

— Скоро ще те заведе там.

— Какво е значението на моето видение?

— Ти се учеше да *виждаш*, това е всичко. Но сега си на път да загубиш ума и дума, защото се глезиш. Ти се предаде на своя страх. Може би ти трябва да опишеш всичко, което видя.

Когато започнах да му описвам как изглеждаше лицето му, той ме спря и каза, че това изобщо не е важно. Казах му, че почти го *видях* като „сияйно яйце“. Той отбеляза, че „почти“ още не е достатъчно и че, за да *видя*, има още много време и ми предстои много работа.

Интересуваше го сцената с разораното поле и всяка подробност за мъжа, която можех да си спомня.

— Този съюзник ти даваше знак — каза той. — Когато той се приближи до теб, аз те накарах да завъртиш главата си не защото той те застрашава, а защото е по-добре да почакаме. Ти не бързаш. Воинът никога не е ленив, но и никога не бърза. Да срещнеш съюзник, без да бъдеш подготвен, е все едно да нападнеш лъв с пърдене.

Харесах метафората. Засмяхме се.

— Какво щеше да се случи, ако не беше обърнал главата ми?

— Щеше да се наложи сам да си я обърнеш.

— А ако не го направех?

— Съюзникът щеше да дойде при теб и да те изплаши до смърт. Ако беше сам, можеше да те убие. Не ти препоръчвам да бъдеш сам в

планините или в пустинята, докато не можеш да се защитаващ. Ако си сам, някой съюзник може да те хване и да те направи на мат и маскара.

— Какво беше значението на действията, които той извърши?

— Това, че те гледа, означаваше, че те приветства. Показа ти, че имаш нужда от капан за духове и от кесия, но не от този район. Неговата чанта беше от друга част на страната. На твоя път има три прегради, които те спъват и спират. Това бяха камъните. И ти определено ще придобиеш най-хубавите си сили и мощ във водни каньони и дерета. Съюзникът ти посочи дерето. Останалото в сцената трябваше да ти помогне да откриеш точното място, на което да го намираш. Сега аз знам къде е мястото. Съвсем скоро ще те заведе там.

— Искаш да кажеш, че пейзажът, който видях, наистина съществува?

— Разбира се.

— Къде?

— Не мога да ти кажа това.

— Как ще намеря този район?

— И това не мога да ти кажа, но не защото не искам, а защото просто не знам как да ти кажа.

Исках да разбера защо видях същата сцена, когато бях в неговата стая. Дон Хуан се засмя и ме изимитира как го държа за крака.

— Това беше още едно потвърждение, че съюзникът те иска — каза той. — Той се увери, че ти знаеш, или че аз знам, че те приветства.

— А лицето, което видях?

— Това е близко за теб лице, защото го познаваш. Виждал си го преди. Може би това е лицето на твоята смърт. Ти се изплаши, но това беше от твоето нехайство. Съюзникът те чакаше, но ти отстъпи пред своя страх, когато той се появи. За щастие аз бях там да те ударя, защото иначе той щеше да се обърне срещу теб, което би било и най-правилното. За да срещне съюзник, човек трябва да бъде безупречен воин. В противен случай съюзникът може да се обърне срещу него и да го унищожи.

На следващата сутрин дон Хуан ме разубеди да се прибирам в Лос Анджелис. Очевидно смяташе, че още не съм се възстановил напълно. Настоя да седя в стаята му, с лице на югоизток, за да пазя своята сила. Той седна отляво на мен, подаде ми моя бележник и каза,

че този път съм го накарал да бъде прям. Трябвало не само да остане при мен, но и да ми говори.

— По здрач трябва отново да те заведе при водата — каза той. — Ти още не си цял и днес не трябва да оставаш сам. Ще ти правя компания цяла сутрин. Следобед ще бъдеш в по-добра форма.

Загрижеността му ме накара да изтръпна.

— Какво не е наред с мен? — попитах аз.

— Ти се добра до съюзник.

— Какво искаш да кажеш с това?

— Днес не трябва да говорим за съюзници. Да говорим за нещо друго.

Всъщност изобщо не ми се говореше. Бях започнал да усещам тревога и безпокойство. Дон Хуан очевидно намираше ситуацията крайно весела. Смя се до сълзи.

— Не ми казвай, че в момента, когато трябва да говориш, няма какво да кажеш — каза той с игрив блясък в очите.

Неговото настроение ме успокояваше. Сега имаше едно-едничко нещо, което ме интересуваше: съюзникът. Лицето му беше толкова познато. Не че го познавах или пък го бях мярнал някъде. Имаше нещо друго. Всеки път, когато мислите ми се насочваха към неговото лице, бивах бомбардиран от куп други мисли, сякаш някаква част от мен знаеше тайната, но не искаше да позволи на останалите да се доближат до нея. Усещането за близостта на лицето на съюзника беше така зловещо, че ме потопи в болезнена меланхолия. Дон Хуан беше казал, че това може да е лицето на моята смърт. Мисля, че това изявление направо ме занити. Отчаяно желяех да попитам за това и имах ясното усещане, че дон Хуан ме възпира. Поех си два пъти дълбоко въздух и изтърсих:

— Какво е смъртта, дон Хуан?

— Не знам — каза той, усмихвайки се.

— Искам да кажа, как би описал смъртта? Искам да чуя твоето мнение. Мисля, че всеки има определено мнение за смъртта.

— Не знам за какво говориш.

В колата си носех „Тибетска книга на мъртвите“. Хрумна ми да я използвам като предмет за разговор, тъй като тя засягаше смъртта. Казах, че ще му чета от нея, и тръгнах да ставам. Той ме накара да седна и сам донесе книгата.

— Утрото е лошо време за магьосниците — каза той като обяснение за необходимостта да стоя на едно място. — Ти си твърде слаб, за да напускаш стаята. Тук вътре си в безопасност. Ако сега започнеш да се размахваш навън, има вероятност да те сполети ужасна беда. Съюзник може да те убие на пътя или в храстите, а когато покъсно открият тялото ти, ще кажат, че си умрял при мистериозни обстоятелства или при произшествие.

Нито бях в състояние, нито бях в настроение да оспорвам неговите решения, затова цяла сутрин останах на мястото си и му четох, и обяснявах части от книгата. Той слушаше внимателно и изобщо не ме прекъсна. Два пъти трябваше да спирам за малко, докато той донесе вода и храна, но веднага щом дойде, ме подканяше да продължа четенето. Изглеждаше много заинтригуван.

Когато приключих, той ме погледна.

— Не разбирам защо тези хора говорят за смъртта така, сякаш смъртта е като живота — каза той тихо.

— Може би така я разбират. Мислиш ли, че тибетците *виждат*?

— Едва ли. Когато човек се научи да *вижда*, нищичко не взема връх, нищичко. Ако тибетците можеха да *виждат*, те веднага щяха да разберат, че нито едно нещо вече не е същото. Когато веднъж *видим*, нищо не е познато. Нищо не остава такова, каквото сме го познавали преди да *виждаме*.

— Но може би *виждането* не е еднакво за всички, дон Хуан.

— Така е. Не е еднакво, но това още не означава, че смисълът на живота взема връх. Когато човек се научи да *вижда*, нито едно нещо не е същото.

— Очевидно тибетците смятат, че смъртта е като живота. Ти самият като какво мислиш, че е смъртта?

— Не мисля, че смъртта е като нещо. Мисля, че тибетците сигурно говорят за нещо друго. Във всеки случай това, за което говорят, не е смъртта.

— За какво смяташ, че говорят?

— Навярно ти можеш да ми кажеш това. Ти си този, който чете.

Опитах се да кажа нещо, но той се засмя.

— Може би тибетците наистина *виждат* — продължи дон Хуан, — а в такъв случай би трябвало да разбират, че това, което *виждат*, няма никакво значение, и са написали целия този куп глупости, защото

им е все едно. А ако им е все едно, значи виждат и следователно това, което са написали, не е глупости.

— Наистина не ме е грижа какво имат да кажат тибетците — казах аз, — но определено ме е грижа какво имаш да кажеш ти. Бих искал да чуя какво мислиш ти за смъртта.

Той ме погледна за миг, а след това се изкикоти. Отвори очи и повдигна комично вежди, като че ли е изненадан.

— Смъртта е цветче — каза той. — Смъртта е лицето на съюзника; смъртта е проблясващ облак над хоризонта; смъртта е шепотът на Мескалито в ушите ти; смъртта е беззъбата уста на пазителя; смъртта е седящия на главата си Хенаро; смъртта съм аз, когато говоря; смъртта си ти и твоят бележник; смъртта е нищо. Нищо! Тя е тук и въпреки това изобщо не е тук.

Дон Хуан се засмя много весело. Смехът му беше като песен и даже имаше нещо като танцов ритъм.

— Не го разбираш, а? — каза дон Хуан. — Не мога да ти кажа какво е смъртта. Но навярно бия могъл да ти разкажа за твоята собствена смърт. Няма начин да узнаем със сигурност каква ще бъде тя. Мога обаче да ти кажа каква би могла да бъде.

В този момент се изплаших и му казах, че съм искал да разбера само как му изглежда смъртта на него. Подчертах, че ме интересува неговото мнение за смъртта в общ смисъл, но никак не ме е грижа за подробностите относно ничия смърт, особено моята.

— Не мога да говоря за смъртта по друг начин, освен в личен план — каза той. — Ти искаше да ти разкажа за смъртта. Добре! Тогава не се страхувай да чуеш за собствената си смърт.

Признах, че съм твърде нервен, за да говоря за нея. Казах, че искам да говоря за смъртта в общ план, както беше направил самият той, когато ми разказа как в момента на смъртта на неговия син Еулалио животът и смъртта се смесили като мъгла от кристали.

— Казах ти, че животът на моя син се разрасна в момента на личната му смърт — каза той. — Не говорех за смъртта изобщо, а за смъртта на моя син. Смъртта, каквото и да е тя, предизвика това „разрастване“ на неговия живот.

Исках категорично да насоча разговора вън от сферата на личното и отбелязах, че съм чел разкази на хора, умрели за малко, а после съживени с медицински средства. Във всички случаи, за които

бях чел, след съживяването хората заявяваха, че изобщо нищо не могат да си спомнят и че умирането било просто едно усещане за затъмнение.

— Това е напълно разбираемо — каза той. — Смъртта има два етапа. Първият е затъмнение. Той е незначителен, много сходен с първия ефект на Мескалито, когато човек изпитва лекота, от която се чувства щастлив, свършен и всичко в света е спокойно. Но това е само едно повърхностно състояние. То скоро изчезва и човек навлиза в друго царство — царство на суровост и сила. Този втори етап е истинската среща с Мескалито. Смъртта много прилича на това. Първият етап е повърхностно затъмнение. Вторият обаче е истинският етап, в който човек се среща със смъртта. Това е кратък миг след първото затъмнение, когато ние откриваме, че някак отново сме самите себе си. Тогава смъртта ни смачква с тиха ярост и сила, докато разложи нашия живот до нищото.

— Как можеш да бъдеш сигурен, че говориш за смъртта?

— Аз имам съюзник. Малкият дим безпогрешно, с голяма яснота ми показва моята смърт. Ето защо мога да говоря само лично за своята смърт.

Думите на дон Хуан ме хвърлиха в състояние на дълбок страх и драматична амбивалентност. Имах чувството, че ще разкрие външните обикновени детайли на моята смърт и дори ще ми каже кога и къде ще умра. Самата мисъл да узная това ме отчайваше, но в същото време провокираше моето любопитство. Разбира се, можех да го помоля да опише своята собствена смърт, но ми се стори, че подобна молба би била твърде груба и аз веднага се отказах от нея.

Дон Хуан явно се наслаждаваше на моята вътрешна борба. Тялото му се тресеше от смях.

— Искаш ли да разбереш каква ще бъде твоята смърт? — попита той с детско доволство на лицето си.

Закачливостта и удоволствието, с които ме дразнеше, доста ме успокоиха. Те почти притъпиха моя страх.

— Добре, кажи ми — казах аз и гласът ми секна. Той избухна в страхотен смях. Хвана се за корема, търкулна се настрани и пародийно повтори с пресекващ глас:

— Добре, кажи ми.

После се повдигна, седна, симулирайки вцепенение и с треперлив глас каза:

— Вторият етап на твоята смърт може да бъде следният.

Очите му ме разгледаха с неподправено любопитство. Засмях се. Съзнавах ясно, че шегите му бяха единствения начин да се притъпи остротата на мисълта за собствената смърт.

— Ти много шофираш — продължи той, — така че може в един момент да се окажеш отново зад волана. Това ще бъде едно много краткотрайно усещане и няма да има време да мислиш. Да кажем, че изведнъж ще разбереш, че шофираш, както хиляди пъти досега. Но преди да можеш да се учудиш, ще забележиш странно образувание пред стъклото. Ако погледнеш по-внимателно, ще разбереш, че това е облак, който изглежда като блещукащо цветче. То ще напомня, да кажем, на лице, точно в средата на небето пред тебе. Както го наблюдаваш, ще видиш как то отстъпва, докато накрая стане само една брилянтна точка в далечината. Тогава ще забележиш, че тя отново започва да се движи към теб. Ще набере скорост и за част от секундата ще смаже предното стъкло на колата ти. Ти си силен. Сигурен съм, че на смъртта ще ѝ трябват няколко трясъка, докато те вземе.

Дотогава ще си разбрал къде си и какво става с теб. Лицето отново ще се отдръпне на хоризонта, ще набере скорост и ще те смаже. Лицето ще влезе в теб и тогава ще разбереш, че това винаги е било лицето на съюзника или моето, както говоря, или твоето, както си пишеш. Смъртта винаги е била нищо. Нищо! Била е точица нейде из листата на твоя бележник. Но въпреки това тя ще влезе в теб с неудържима сила и ще предизвика твоето разрастване. Ще те сплеска и ще те разпростре по небето, по земята и отвъд. И ти ще бъдеш като мъгла от мънички кристали, която се отдалечава и отдалечава.

Бях силно завладян от описанието на моята смърт. Очаквал бях да чуя нещо съвсем различно. Дълго не можах да кажа нищо.

— Смъртта влиза през корема — продължи той. — Точно през пролуката на волята. Тази зона е най-важната и чувствителна част на човека. Това е зоната на волята, а и зоната, чрез която всички ние умираме. Знам това, защото моят съюзник ме е превеждал през този етап. Магьосникът регулира волята си, като остави смъртта да го върхлети, и когато е сплескан и започне да се разраства, неговата

безукорна воля поема нещата в свои ръце и събира мъглата, докато човекът отново стане цял.

Дон Хуан направи странен жест. Разтвори дланите си като две ветрила, повдигна ги до нивото на лактите и ги завъртя, докато палците докоснаха хълбоците му, после бавно ги събра в средата на тялото си, над пъпа. Задържа ги там за миг. Целите ръце трепереха от напрежението. След това ги повдигна, докато върховете на средните му пръсти докоснаха челото. После отново ги върна до същото положение в центъра на тялото си.

Беше страхотен жест. Дон Хуан го изпълни с такава сила и красота, че бях като омагьосан.

— Волята е, която събира магьосника — каза той. — Но когато старостта го направи немощен, неговата воля намалява и неизбежно идва време, когато вече не е в състояние да я владее. Тогава той няма нищо, което да противопостави на безмълвната сила на своята смърт, и животът му става като живота на ближните му — една разрастваща се мъгла, която излиза от своите граници.

Дон Хуан се взря в мен и стана. Треперех.

— Сега може да отидеш в храстите — каза той. — Вече е следобед.

Имах нужда да отида, но не смеех. Чувствах се повече нервен може би, отколкото изплашен. Но все пак вече не ме беше страх от съюзника.

Дон Хуан каза, че няма значение как се чувствам, тъй като съм „цял“. Увери ме, че съм в безупречна форма и че ако отида в храстите няма опасност, стига да не се приближавам до водата.

— Това е друг въпрос — каза той. — Ще трябва да те изкъпя още веднъж във водата, тъй че стой далеч от нея.

По-късно поиска да го откарам до близкия град. Споделих, че шофирането ще е една добре дошла промяна за мен, защото още продължавах да треперя. Идеята, че магьосникът си играе със своята смърт, беше доста страшна за мен.

— Да бъдеш магьосник е ужасно бреме — каза той с уверен тон. — Казвал съм ти, че е много по-добре да се научиш да *виждаш*. Този, който *вижда*, е всичко. В сравнение с него магьосникът е един тъжен човек.

— Какво е магьосничеството, дон Хуан?

Той дълго ме гледа, като едва забележимо клатеше глава.

— Магьосничеството е прилагане на волята върху ключовия възел — каза той. — Магьосничеството е вмешателство. Магьосникът търси и намира ключовия възел на всяко нещо, върху което иска да въздейства и да прилага волята си. Не е необходимо магьосникът да *вижда*, за да бъде магьосник. Всичко, което трябва да знае, е как да използва своята воля.

Помолих го да ми обясни какво разбира под ключов възел. Той помисли малко, а след това каза, че знае какво представлява моята кола.

— Очевидно е машина.

— Искам да кажа, че твоята кола са автомобилните свещи. За мен те са ключовия възел. Мога да приложа волята си върху тях и твоята кола няма да тръгне.

Дон Хуан влезе в колата ми и седна. Направи ми знак и аз да седна удобно на седалката.

— Наблюдавай какво правя — каза той. — Аз съм врана, тъй че първо ще освободя перата си.

Той разтърси цялото си тяло. Движението ми напомняше за врабче, което се мокри в локва. Наведе глава като птица, потапяща клюна си във вода.

— Това наистина е хубаво — каза той и започна да се смее. Смяхът му беше особен. Той ми въздейства по един странен, хипнотизиращ начин. Спомних си, че преди го бях чувал да се смее така много пъти. Но никога не беше го правил достатъчно дълго в мое присъствие, за да го осъзная съвсем ясно.

— После враната освобождава своя врат — каза той, като започна да усуква врата си и да трие бузи в раменете си. — После поглежда света с едното око, след това с другото.

Главата му потрепери, когато той, така да се каже, премести погледа си върху света от едното око на другото. Тонът на неговия смях стана по-висок. Имах абсурдното усещане, че той ще се превърне във врана пред очите ми. Искях да прогоня това усещане със смях, но бях почти парализиран. Аз действително чувствах някаква обвиваща се около мен сила. Не ме беше страх. Не бях нито замаян, нито ми се спеше. Способностите ми бяха ненакърнени, доколкото можех да преценя.

— Сега запали колата — каза дон Хуан.

Включих стартера и автоматично настъпих педала на газта. Стартерът завъртя, без да запали двигателя. Смахът на дон Хуан беше тихо, ритмично кикотене. Опитах отново. И отново. Може би десет минути мъчих стартера на колата. През цялото това време дон Хуан се кикотеше. После се отказах и се отпуснах с натежала глава.

Той спря да се смее, разгледа ме много внимателно и тогава аз „узнах“, че смехът му ме е вкарал в някакъв хипнотичен транс. Макар напълно да съзнавах какво става, чувствах, че не съм на себе си. През всичкото това време, в което се опитвах да запали колата, бях много податлив на внушение, почти вцепенен. Сякаш дон Хуан правеше нещо не само на колата, но и на мен. Когато престана да се кикоти, бях убеден, че омагьосването е приключило и стремително включих стартера отново. Бях сигурен, че със своя смях дон Хуан само ме беше хипнотизирал и накарал да вярвам, че не мога да запали колата. С крайчеца на окото си го видях да ме гледа учудено как мъча двигателя и яростно натискам газта.

Дон Хуан нежно ме потупа и каза, че яростта ще ме направи „цял“, и може би няма да се наложи отново да бъда къпан във водата. Колкото по-яростен ставам, толкова по-бързо ще се възстановя от срещата със съюзника.

— Не се притеснявай — чух да казва дон Хуан. — Давай!

Неговият естествен всекидневен смях избухна, а аз се почувствах нелепо и глупаво се засмях.

След малко дон Хуан каза, че е освободил колата. Тя тръгна!

Имаше нещо зловещо в къщата на дон Хуан. За миг помислих, че той се крие някъде наблизко, за да ме уплаши. Извиках го, после набрах кураж и влязох. Дон Хуан не беше там. Сложих двете чанти с продукти, които бях донесъл, върху един куп дърва за горене и седнах да го чакам, както много пъти досега. Но за първи път от толкова много години общуване с дон Хуан ме беше страх да стоя сам в къщата му. Усещах присъствие. Сякаш тук заедно с мен имаше някой невидим. Тогава си спомних, че преди години бях имал същото неясно усещане, че някой непознат ме дебне, докато съм сам. Сkochих на крака и изтичах навън.

Бях дошъл, за да видя дон Хуан и да му кажа, че кумулативното въздействие на опитите ми да „виждам“ вече ми се отразяваше неблагоприятно. Бях започнал да се чувствам неспокоен, изпълнен с неясни мрачни предчувствия без външна причина, усещах изтощение, без да бъде изморен. А сега моята реакция на това, че съм сам в къщата на дон Хуан, възвърна изцяло спомена за появата на моя страх в миналото.

Страхът ме върна години назад, когато дон Хуан предизвика една странна конфронтация между мен и една жена — магьосница, която той наричаше Каталина. Това започна на 23 ноември 1961 година, когато го заварих в къщата му с изкълчен глезен. Той ми обясни, че има противник — магьосница, която може да се превръща в кос, и че тя се опитала да го убие.

— Веднага, щом мога да ходя, ще ти покажа коя е жената — каза дон Хуан. — Трябва да знаеш коя е тя.

— Защо иска да те убие?

Той нетърпеливо вдигна рамене и отказа да говори повече за това. Десет дни по-късно се върнах да го видя и го намерих в отлично състояние. Той завъртя глезена си, за да ми демонстрира, че е добре и приписа бързото си възстановяване на особената твърда превръзка, която си бе направил сам.

— Добре е, че си тук — каза той. — Днес ще те отведе на едно малко пътешествие.

След това ми даде указания да шофирам до една пуста местност. Спряхме там. Дон Хуан протегна крака и се настани удобно на седалката, сякаш щеше да дреме. Каза ми да се отпусна и да пазя тишина. Трябваше до здрач да бъдем колкото се може по-незабележими, защото късният следобед е много опасно време за работата, която вършим.

— Каква работа вършим?

— Тук сме, за да дебнем Каталина — каза той.

Когато съвсем се стъмни, ние се измъкнахме от колата и много бавно и безшумно нагазихме в пустинния чапарал.

От мястото, на което спряхме, можех да видя черния силует на хълмовете от двете страни. Бяхме в равен, доста широк каньон. Дон Хуан ми даде подробни указания как да стоя „слят“ с чапарала и ме научи как да седя „на бдение“, както самият той го нарече. Каза ми да подвия десния си крак под лявото бедро и да приклепна с левия си крак. Каза, че подвитият крак служи за пружина, ако се наложи да стана бързо. После ми каза да седна с лице на изток, защото в тази посока е къщата на жената. Той седна отдясно на мен и шепнешком ми каза да фокусирам очите си върху земята, търсейки, или по-скоро очаквайки, някакъв повей, от който през храстите ще премине една вълна. Когато вълната достигне храстите, върху които аз съм фокусирал поглед, ще трябва да погледна нагоре и ще видя магьосницата в цялото й „великолепно зло величие“. Дон Хуан наистина използва тези думи.

Когато го помолих да обясни какво е искал да каже, той ми отговори, че ако доловя вълна, просто трябва да вдигна очи и сам да видя, защото „магьосник в полет“ е толкова уникална гледка, че не се поддава на обяснения.

Вятърът беше сравнително постоянен и аз много пъти решавах, че съм доловил вълна в храстите. Всеки път вдигах очи, подготвен за трансцендентално преживяване, но не виждах нищо. Винаги, когато вятърът повяваше в храстите, дон Хуан буйно удряше крак в земята и се въртеше, размахвайки ръце като камшици. Силата на неговите движения беше необикновена.

След няколко неуспешни опита да видя магьосницата „в полет“, вече бях сигурен, че няма да бъда свидетел на трансцедентално събитие, но демонстрацията на „сила“ от страна на дон Хуан беше така изящна, че нямах нищо против да прекарам нощта там.

На зазоряване дон Хуан седна до мен. Изглеждаше напълно изтощен, едва се движеше. Легна по гръб и заяви, че не е успял да „прониже жената“. Бях много заинтригуван от това изказване. Той го повтори няколко пъти и всеки път тонът му ставаше по-обезсърчен, поточаян. Започнах да изпитвам необичайна тревога. Настроението на дон Хуан лесно се отрази върху моите чувства.

Няколко месеца дон Хуан не спомена нищо за инцидента с жената. Реших, че или е забравил, или е сложил край на цялата работа. Един ден обаче го намерих много развълнуван и той ми каза, по начин напълно несъвместим с естественото му спокойствие, че предишната нощ „косът“ стоял пред него, почти докосвайки го, а той дори не се събудил. Жената била толкова изкусна, че той изобщо не усетил присъствието ѝ. Каза, че големият му шанс бил, че се събудил точно навреме, за да започне една ужасяваща борба за своя живот. Гласът на дон Хуан беше прочувствен, почти патетичен. Изпитвах огромно съчувствие и загриженост.

С мрачен и драматичен тон той заяви, че няма начин да я спре и че когато тя отново се приближи до него, това ще бъде последният му ден на земята. Почувствах се отчаян и едва не се разплаках. Дон Хуан като че ли разбра моята дълбока загриженост и се засмя, както ми се стори — храбро. Потупа ме по гърба и каза да не се тревожа. Още не бил загубен напълно, защото имал една последна карта и то коз.

— Воинът живее стратегически — каза той с усмивка. — Воинът никога не носи товар, с който не може да се справи.

Силата на усмивката му разсея облаците на зловеща участ. Изведнъж ми стана по-леко и двамата се засмяхме. Той ме потупа по главата. Внезапно, гледайки ме право в очите, той каза:

— Знаеш ли, от всичко на тази земя, ти си моята последна карта.

— Какво?

— Ти си моя коз в борбата ми срещу тази вещица.

Не разбирах какво иска да каже и той ми обясни, че жената не ме познава и че ако изпълнявам точно неговите указания, шансът ми да я „пронижа“ е повече от добър.

— Какво искаш да кажеш с това „да я понижа“?

— Не можеш да я убиеш, но можеш да я понижиш като балон. Ако го направиш, тя ще ме остави на мира. Но сега не мисли за това. Ще ти кажа какво да правиш, когато му дойде времето.

Изминаха месеци. Инцидентът се забрави и един ден, когато пристигнах в дома му, бях изненадан. Дон Хуан изтича навън и не ми позволи да изляза от колата.

— Трябва да си тръгнеш незабавно — прошепна ми той с ужасяваща настойчивост. — Слушай внимателно. Купи или намери ловджийска пушка по какъвто и да било начин. Не ми носи своята пушка, разбираш ли? Вземи, която и да е пушка, освен своята, и веднага я донеси тук.

— Защо искаш ловджийска пушка?

— Върви веднага!

Върнах се с пушка. Нямах достатъчно пари, за да купя, но един приятел ми даде своята. Дон Хуан не я погледна. Смеейки се, ми обясни, че е бил рязък, защото косът бил на покрива на къщата му, а той не искал „тя“ да ме види.

— Когато открих коса на покрива, ми хрумна идеята да донесеш, пушка и да я понижиш с нея — каза дон Хуан натъртено. — Не искам да ти се случи нещо, затова те посъветвах да купиш пушката или да я намериш по друг начин. Знаеш ли, ще трябва да унищожим оръжието след като изпълниш задачата.

— За каква задача говориш?

— Трябва да се опиташ да понижиш жената с пушката си.

Накараме да я почистя, като я натрия със свежи листа и стъбла от растение с особен аромат. Той сам натри два патрона и ги постави в цевите. После каза да се скрия пред къщата и да чакам, докато косът кацне на покрива. След това да се прицеля внимателно и да изпразня и двете цеви. По-скоро изненадата ще пониже жената, отколкото сачмите, и ако аз съм силен и решителен, ще я заставя да го остави на мира. Затова моят прицел трябва да бъде безпогрешен, както и решимостта ми да я понижа.

— В мига, когато стреляш, трябва да извикаш — каза той. — Това трябва да бъде мощен и пронизващ вик.

След това той натрупа снопове бамбук и съчки на около десет фута от рамадата и ме накара да се облегна на купчината. Позата беше

доста удобна. Бях някак полуседнал. Гърбът ми имаше хубава опора, а имах и добра видимост към покрива.

Той каза, че е твърде рано за вещицата да излиза и че до здрач трябва да свършим с всички приготовления. После той ще се престори, че се заключава в къщата, за да я привлече и да предизвика нова атака върху себе си. Каза ми да се отпусна и да намеря удобна поза, от която бих могъл да стрелям, без да се движа. Накара ме два пъти да се прицеля в покрива и заключи, че вдигането на пушката до рамото ми и прицелването са твърде бавни и тромави. Затова направи подпора за оръжието. Изкопа две дълбоки дупки с едно заострено парче желязо, забучи в тях два чатала и сложи върху им дълъг прът. Устройството ми даваше опора за стрелба и ми позволяваше да държа покрива на прицел.

Дон Хуан погледна небето и каза, че му е време да се прибира. Стана и спокойно влезе вътре, след като ме предупреди за последен път, че усилието ми не е шега и че трябва да ударя птицата с първия изстрел.

След като дон Хуан се прибра, здрачът се задържа още няколко минути, после се стъмни. Сякаш тъмнината беше изчаквала, докато остана сам, за да се спусне изведнъж върху мен. Опитах се да фокусирам очите си върху покрива, който се очертаваше на фона на небето. Известно време на хоризонта имаше достатъчно светлина и контурите на покрива се виждаха, но после небето стана черно и едва можех да видя къщата. Задържах очите си фокусирани върху покрива часове наред, без да забележа абсолютно нищо. Видях два бухала, които летяха на север. Размахът на крилата им беше много характерен и не можех да ги сбъркам с косове. В един момент обаче ясно забелязах черните очертания на малка птица, която кацна на покрива. Това определено беше птица! Сърцето ми започна да бие силно. Усетих бръмчене в ушите си. Прицелих се в тъмното и дръпнах и двата спусъка. Гърмежът беше доста шумен. Усетих силния ритник на приклада върху рамото си и в същия момент чух най-пронизителния и ужасяващ човешки вик. Беше силен и зловещ и изглежда идваше от покрива. За миг бях напълно зашеметен. Тогава си спомних, че дон Хуан ме беше предупредил да викам, докато стрелям, а аз бях забравил. Мислех да заредя пушката отново, когато дон Хуан отвори

вратата и изтича навън. Носеше газения фенер. Изглеждаше доста нервен.

— Мисля, че я улучи — каза той. — Сега трябва да намерим мъртвата птица.

Той донесе една стълба и ми каза да се кача и да погледна върху рамадата, но там не можах да намеря нищо. Той сам се покачи и огледа, но резултатът беше същия.

— Може би си разкъсал птицата на парченца — каза дон Хуан, — а в такъв случай трябва да намерим поне едно перо.

Започнахме да оглеждаме първо около рамадата, а после около цялата къща. До утрото търсихме на светлината на газения фенер. После започнахме отново да търсим из целия район, който бяхме оглеждали през нощта. Към единайсет часа преди обяд дон Хуан обяви края на издирването. Той седна обезкуражен, усмихна ми се глуповато и каза, че не съм успял да спра неговия противник и че сега повече от всякога животът му не струва и пет пари, защото жената несъмнено е обезпокоена и гори от желание да си отмъсти.

— Все пак ти си в безопасност — каза дон Хуан окуражително. — Тя не те познава.

Когато отивах към колата, за да си тръгна, се сетих да попитам дон Хуан дали трябва да унищожа пушката. Той каза, че пушката не е направила нищо и че трябва да я върна на собственика и. В очите му забелязах дълбоко отчаяние. Така се трогнах, че ми се доплака.

— Какво мога да направя, за да ти помогна? — попитах аз.

— Нищо не можеш да направиш — каза дон Хуан. Замълчахме за миг. Исках веднага да си тръгна. Усещах една мъчителна болка. Беше ми неловко.

— Би ли опитал наистина да ми помогнеш? — попита дон Хуан с детински тон.

Отново му казах, че цялото ми същество е на негово разположение, че привързаността ми към него е така силна, че бих предприел всякакво действие, за да му помогна.

Дон Хуан се усмихна и отново попита дали наистина мисля така, а аз бурно потвърдих желанието си да му помогна.

— Ако наистина го мислиш — каза той, — може да имам още един шанс.

Изглеждаше възхитен. Усмихна се широко и няколко пъти плесна с ръце, както правеше винаги, когато искаше да изрази удоволствие. Тази промяна в настроението беше толкова удивителна, че въввлече и мен. Изведнъж усетих как потиснатостта и болката бяха преодолені и животът отново бе необяснимо вълнуващ. Дон Хуан седна и аз го последвах. Той дълго ме гледа, а после много спокойно и бавно ми обясни, че всъщност аз съм единственият човек, който може да му помогне в този момент и затова ще ме помоли да направя нещо много особено и опасно.

Той спря за миг сякаш искаше ново потвърждение от моя страна и аз пак повторих, че твърдо желая да направя нещо за него.

— Ще ти дам оръжие, с което да я пронижеш — каза той.

Дон Хуан извади от торбичка някакъв дълъг предмет и ми го подаде. Взех го и го разгледах. Едва не го изтървах.

— Това е глиган — продължи той. — Трябва да я пронижеш с него.

Това, което държах, беше изсушен преден крак на глиган. Кожата беше гнусна, четината отвратителна на пипане. Копитото беше цяло, а двете му половини — разтворени, сякаш кракът е бил разпъван. Изглеждаше ужасно. Едва не ми се повдигна. Той бързо го взе от мен.

— Трябва да забиеш глигана в пъпа ѝ — каза дон Хуан.

— Какво? — попитах с немощен глас.

— Трябва да държиш глигана с лявата си ръка и да я промушиш с него. Тя е магьосница и глиганът ще влезе в корема ѝ. И никой на този свят, освен друг магьосник, няма да го види забучен там. Това не е обикновена битка, а дело на магьосници. Опасността за теб е, че ако не успееш да я пронижеш, тя може да те просне мъртъв на място. Може също нейните приятели и роднини да те застрелят или намушкат с нож. Възможно е обаче и да се измъкнеш без драскотина.

Ако успееш, тя адски ще се мъчи с глигана в своето тяло и ще ме остави на мира.

Отново ме завладя потискаща болка. Бях дълбоко привързан към дон Хуан. Обожавах го. По време на тази потресаваща молба аз вече се бях научил да гледам на неговия начин на живот и на неговото знание като на върховно постижение. Как може някой да остави такъв човек да умре? Но и как може някой съзнателно да рискува своя живот?

Потънал в размишления си, така и не забелязах, че дон Хуан се е изправил и стои до мен, докато не ме потупа по рамото. Вдигнах поглед към него. Усмиваше се доброжелателно.

— Когато почувстваш, че наистина искаш да ми помогнеш, ще се върнеш — каза той. — Но не и преди това. Ако се върнеш, ще знам какво трябва да направим. Сега върви! Ако не искаш да се върнеш, пак ще те разбера.

Автоматично станах, качих се в колата и потеглих. Дон Хуан наистина ми беше дал свобода. Можех да си тръгна и никога да не се върна, но мисълта, че съм свободен, някак си не ме успокояваше. Карах още известно време, после импулсивно обърнах и се върнах в къщата му.

Той още седеше под рамадата и не изглеждаше никак изненадан, че ме вижда.

— Седни — каза той. — Облаците на запад са красиви, скоро ще се стъмни. Седни тихо и остави здрачът да те изпълни. Сега прави каквото искаш, но когато ти кажа, погледни право в тези бляскави облаци и помоли здрача да ти даде сила и спокойствие.

Два часа седях и гледах облаци на запад. Дон Хуан влезе в къщата и остана вътре. Когато започна да се стъмва, той се върна.

— Здравчът дойде — каза той. — Стани. Не затваряй очи, а гледай право в облаци. Вдигни ръце с разтворени длани и разперени пръсти и се тръскай на място.

Последвах указанията му. Вдигнах ръце над главата и започнах да се тръскам. Дон Хуан дойде до мен и коригира движенията ми. Сложи крака от глиган върху дланта на лявата ми ръка и ме накара да го пристисна с палеца. След това свали ръцете ми, докато се насочиха към оранжевите и тъмносиви облаци над хоризонта на запад. Разпери пръстите ми като ветрила и ми каза да не ги свивам към дланите. Съдбовно важно било да държа пръстите си разтворени, защото ако ги свия, това би означавало, че не моля здрача за сила и спокойствие, а че го заплашвам. Той коригира и тръскането ми. Каза, че то трябва да бъде спокойно и равномерно, сякаш тичам към здрача с протегнати ръце.

През тази нощ не можах да заспя. Сякаш вместо да ме успокои, здрачът ме бе възбудил до полуда.

— В живота ми все още има много висящи неща — казах аз. — Толкова много нерешени неща.

Дон Хуан тихо се изкикоти.

— Нищо на света не е висящо — каза той. — Нищо не е завършено, но и нищо не е нерешено. Върви да спиш.

Думите на дон Хуан бяха особено успокояващи.

Около десет часа сутринта на другия ден дон Хуан ми даде да хапна нещо и потеглихме. Прошепна ми, че ще се приближим до жената към обяд, а ако е възможно, още преди обяд. Каза, че ранните часове на деня биха били идеалното време, защото една вещица винаги е по-слаба и с по-замъглено съзнание сутрин, но никога не би напуснала закрилата на своята къща в тези часове. Не зададох повече въпроси. Той ме изведе на шосето и в един момент ми каза да спра и да паркирам колата край пътя. Каза, че трябва да чакаме там.

Погледнах часовника си. Беше единайсет без пет. Постоянно се прозявах. Наистина ми се спеше. Умът ми блуждаеше безцелно.

Изведнъж дон Хуан се изправи и ме смушка с лакът. Подскочих на седалката.

— Ето я! — каза той.

Видях жена, която вървеше към шосето, по края на едно обработваемо поле. Носеше кошница, праметната през дясното и рамо. Дотогава не бях забелязал, че сме паркирали край кръстопът. Успоредно на шосето имаше два тесни пътя, а един по-широк и по-използван го пресичаше. Очевидно хората, които използваха този път, трябваше да пресичат павираното шосе.

Жената още беше на черния път, когато дон Хуан ми каза да изляза от колата.

— Действай сега — каза той твърдо.

Подчиних му се. Жената беше почти на шосето. Затичах се и я настигнах. Бях толкова близо до нея, че усетих дрехите ѝ на лицето си. Извадих глиганското копито изпод ризата си и го забих в нея. Не усетих никакво съпротивление спрямо тъпия предмет в ръката си. Видях пред себе си една мимолетна сянка, изчезваща сякаш на дипли. Обърнах глава надясно и видях жената, застанала от другата страна на пътя, на петдесет фута от мен. Беше сравнително млада, мургава жена със силно, набито тяло. Усмиваше ми се. Зъбите ѝ бяха бели и големи, а усмивката ѝ — ведра. Очите ѝ бяха полупритворени, сякаш за да се

предпазят от вятъра. Все още държеше кошницата си, праметната през дясното ѝ рамо.

Объркването ми в този миг беше уникално. Обърнах се да погледна дон Хуан. Той ми правеше неистови жестове да се върна. Изтичах назад. Трима или четирима мъже се бяха забързали към мен. Качих се в колата и отпрашихме в обратната посока.

Поисках да попитам дон Хуан какво се беше случило, но не можех да говоря. Ушите ми щяха да се пръснат от съкрушително налягане. Имах чувството, че се задушavam. Той изглеждаше доволен и започна да се смее. Сякаш моят неуспех не го засягаше. Дланите ми така бяха стиснали волана, че не можех да ги мръдна. Бяха вкочанени. Ръцете ми бяха схванати, краката също. Не можех всъщност да махна крака си от педала на газта.

Дон Хуан ме потупа по гърба и ми каза да се отпусна. Малко по малко налягането в ушите ми започна да намалява.

— Какво стана там отзад? — попитах накрая.

Той се изкикоти като дете, без да отговори. После ме попита дали съм забелязал как жената се махнала от пътя. Похвали отличната ѝ скорост. Неговите приказки ми се сториха така абсурдни, че наистина не можех да ги слушам. Той възхваляваше тази жена! Каза, че силата ѝ е безукорна и че е неумолим противник.

Попитах дон Хуан не го ли е грижа за моя неуспех. Бях истински изненадан и ядосан от промяната в настроението му. Той изглеждаше наистина доволен.

Каза ми да спра. Паркирах край пътя. Той сложи ръката си на рамото ми и ме погледна пронизващо в очите.

— Това, което направих днес с теб, беше един номер — каза той безцеремонно. — Правилото е, че човекът на знанието трябва да хване като в капан своя чирак. Днес аз те хванах и те подмавих към ученето.

Бях втрещен. Не можех да подредя мислите си. Дон Хуан ми обясни, че цялата история с жената била капан. Че тя никога не е била истинска заплаха за него и че работата му се състояла в това да ме срещне с нея при специфичното състояние на невъздържаност и сила, в което бях, когато се опитах да я пронижа. Той похвали моята решителност и я нарече проява на сила, която показала на жената, че съм способен на голямо усилие. Дон Хуан каза, че, макар да не го разбирам, всичко, което съм направил, било да ѝ се покажа.

— Ти изобщо не можа да я докоснеш — каза той, — но ѝ показва ноктите си. Сега тя знае, че не те е страх. Ти я предизвика. Използвах нея, за да те подмамя, защото тя е силна, неумолима и никога не забравя. Мъжете обикновено са твърде заети, за да бъдат неумолими противници.

Ужасно се разгневих. Казах му, че човек не трябва да си играе с най-интимните чувства и лоялността на другите.

Дон Хуан се смя, докато сълзи се търкулнаха по бузите му. Мразех го. Имах непреодолимо желание да му ударя един и да си тръгна. В смеха му обаче имаше толкова странен ритъм, че почти ме парализираше.

— Недей да се сърдиш толкова — каза дон Хуан успокояващо.

После заяви, че действията му никога не са били фарс, че и той веднъж пожертвал живота си, когато неговият благодетел го подмамил, както той подмами мен. Каза, че благодетелят му бил жесток човек, който не мислел за него така, както дон Хуан мисли за мен. Добави много твърдо, че жената изпитала силата си срещу него и наистина се опитала да го убие.

— Сега тя знае, че си поиграх с нея — каза той през смях — и ще мрази *теб* за това. Не може да ми направи нищо, но ще си го изкара на тебе. Още не знае колко си силен, за това ще идва да те изпробва малко по малко. Сега нямаш друг избор, освен да учиш, за да можеш да се защитаващ, иначе ще станеш плячка на тази дама. Тя не е номер!

Дон Хуан ми напомни за начина, по който се беше изплъзнала.

— Не се сърди — каза той. — Това не беше обикновен номер. Това беше правилото.

В начина, по който жената ми избяга, имаше нещо наистина влудяващо. Бях го видял с очите си. За части от секундата беше прескочила цялата ширина на шосето. Никой не може да ме разубеди, че не е така. От този момент нататък аз съсредоточих вниманието си върху инцидента и малко по малко натрупвах „доказателства“, че тя наистина ме преследва. Окончателният резултат беше, че трябваше да се оттегля от чиракуването под натиска на своя ирационален страх.

Върнах се в къщата на дон Хуан часове по-късно, в ранния следобед. Той очевидно ме очакваше. Когато излязох от колата, дойде при мен и ме разгледа с любопитство, обикаляйки ме два пъти.

— Защо е тази нервност? — попита той, преди да мога да кажа нещо.

Обясних му, че нещо ме беше изплашило и прогонило тази сутрин и че съм започнал да усещам как нещо ме дебне — както в миналото. Дон Хуан седна. Изглеждаше потънал в размисъл. Лицето му имаше необичайно сериозно изражение. Стори ми се изморен. Седнах до него и подредих записките си.

След дълго мълчание лицето му се проясни и той се усмихна.

— Това, което си усетил тази сутрин, е духът на кладенеца — каза той. — Казах ти, че трябва да бъдеш подготвен за неочаквани срещи с тези сили. Мислех, че си разбрал.

Отначало не можех, да отговоря, а сетне рекох:

— Разбрах.

— Тогава защо е този страх? Този дух е на твоята пътека — каза той. — Той вече те потупа във водата. Уверявам те, че пак ще те потупа, а ти навярно няма да бъдеш подготвен и тази среща ще бъде твоя край.

Думите на дон Хуан ме обезпокоиха не на шега. Чувствата ми обаче бяха странни. Бях обезпокоен, но не се страхувах. Каквото и да ставаше с мен, то не беше в състояние да предизвика старото ми чувство на безумен страх.

— Какво трябва да направя? — попитах аз.

— Много лесно забравяш — каза той. — Пътят на знанието е усилен път. За да учим, трябва да бъдем пришпорвани. По пътя на знанието ние винаги се борим с нещо, избягваме нещо, подготвяме се за нещо. И това нещо винаги е необяснимо, по-голямо и по-силно от нас. Необяснимите сили ще дойдат при теб. Сега това е духът на кладенеца, по-късно ще бъде собственият ти съюзник, затова сега не можеш да направиш нищо друго, освен да се подготвиш за борбата. Преди години Каталина те пришпори, макар че беше само една магьосница, и това беше примамка за начинаещ.

Светът наистина е пълен със страшни неща, а ние сме безпомощни създания, заобиколени от сили, които са необясними и непреклонни. В невежеството си средният човек смята, че тези сили могат да бъдат обяснени или променени. Наистина той не знае как да направи това, но очаква, че човешката дейност, рано или късно, ще ги обясни или промени. Магьосникът обаче не мисли да ги обяснява или

променя. Вместо това той се учи да използва тези сили, като се пренасочва и адаптира към тяхната посока. Това е неговият номер. До магьосничеството ти остава много малко, когато веднъж разбереш неговия номер. Магьосникът е само мъничко по-добре от средния човек. Магьосничеството не му помага да живее по-добър живот. Всъщност бих казал, че магьосничеството му пречи. То прави живота му тежък и несигурен. Когато започне да се отваря към знанието, магьосникът става по-уязвим от средния човек. От една страна, ближните му го мразят, страхуват се от него и ще се мъчат да сложат край на живота му. От друга страна, необяснимите и непреклонни сили, които заобикалят всеки един от нас, по силата на това, че сме живи, за магьосника дори са източник на по-голяма опасност. Да бъдеш пронизан от човек наистина е мъчително, но то е нищо в сравнение с докосването от съюзник. Отваряйки се към знанието, магьосникът става плячка за такива сили и има само едно средство да запази равновесие — своята воля. Затова той трябва да се чувства и да действа като воин. Ще повторя още веднъж — само като воин човек може да оцелее по пътя на знанието. Това, което помага на магьосника да живее по-добър живот, е силата да бъдеш воин.

Моето задължение е да те науча да *виждаш*. Не защото аз лично го искам, а защото ти беше избран. Ти ми беше посочен от Мескалито. Моето лично желание обаче ме кара да те науча да чувстваш и действаш като воин. Лично аз смятам, че да бъдеш воин, е най-подходящото нещо. Затова се старая да ти покажа всички тези сили така, както ги вижда един воин, защото именно под техните ужасяващи удари човек може да стане воин. Да *виждаш*, без да бъдеш воин преди всичко, ще те направи слаб. Това ще ти даде едно фалшиво смирение, едно желание да се оттеглиш. Тялото ти ще залинее, защото ще станеш безразличен. Мое лично задължение е да те направя воин, за да не се разпаднеш.

Много пъти съм те чувал, да казваш, че винаги си подготвен да умреш. Аз не гледам на това чувство като на необходимост. Мисля, че то е безполезно глезене. Воинът трябва да бъде подготвен единствено за битка. Чувал съм те и да казваш, че твоите родители са наранили духа ти. Мисля, че човешкият дух е нещо, което не може много лесно да бъде наранено, поне не от действия, които ти наричаш нараняващи.

Струва ми се обаче, че твоите родители наистина са те наранили, като са те направили разглезен, мек и склонен към колебание.

Духът на воина не е приспособен нито към глезене и оплакване, нито пък е приспособен да печели или губи. Духът на воина е приспособен само за борба и всяка борба е последната битка на воина на тази земя. Затова изходът означава много малко за него. В последната си битка на земята воинът оставя своя дух да лети свободен и чист. И докато води своята битка, той знае, че волята му е безукорна и се смее ли, смее.

Престанах да пиша и го погледнах. Дон Хуан се взираше в мен. Поклати глава и се усмихна.

— Ти наистина ли записваш всичко? — попита той със скептичен тон. — Хенаро казва, че никога не може да бъде сериозен с теб, защото постоянно пишеш. Прав е. Как може да бъде сериозен, след като постоянно пишеш?

Той се подсмихна, а аз се опитах да се защита.

— Няма значение — каза той. — Ако някога се научиш да *виждаш*, предполагам, че ще го направиш по свой си странен начин.

Той стана и погледна небето. Беше около обяд. Каза, че още има време, за да предприемем ловно пътешествие до едно място в планината.

— Какво ще ловим? — попитах аз.

— Едно специално животно — сърна, глиган, а защо не и пума?

Замълча, а после добави:

— Защо не и орел.

Станах и го последвах до колата. Каза, че този път само ще наблюдаваме, за да разберем какво животно трябва да хванем. Тъкмо се качваше в колата, когато сякаш се сети нещо. Каза, че пътешествието ни ще трябва да бъде отложено, докато науча нещо, без което би било невъзможно да ловуваме.

Върнахме се и отново седнахме под рамадата. Искях да попитам за толкова много неща, но той не ми даде никакво време, а пак заговори.

— Идваме до последното, което трябва да знаеш за воина — каза той. — Воинът подбира нещата, които изграждат неговия свят.

Знаеш ли какво ти беше онзи ден, когато видя съюзника и трябваше да те изкъпя два пъти?

— Не.

— Беше изгубил защитите си.

— Какви защиты? За какво говориш?

— Казах, че воинът подбира нещата, които изграждат неговия свят. Той подбира обмислено, защото всяко избрано нещо е защита, предпазваща го от атаките на силите, които се стреми да използва. Воинът използва своите защиты, за да се предпазва например от своя съюзник.

Средният човек, който по същия начин е заобиколен от тези необясними сили, е в неведение за тях, защото има други видове специални защиты, с които да се предпазва.

Той спря и ме погледна. В очите му се четеше въпрос. Не разбирах какво иска да каже.

— Какви са тези защиты? — настоях аз.

— Това, което правят хората — отговори той.

— Какво правят те?

— Добре, огледай се наоколо. Хората са заети с човешките си дела. Това са техните защиты. Когато магьосникът се срещне със съюзник от тези необясними и непреклонни сили, за които говорим, неговата пролука се отваря и го прави по-чувствителен към собствената му смърт от обикновено. Казвал съм ти, че ние умираме през тази пролука, следователно, ако тя е отворена, човек трябва да е подготвил своята воля, за да я запълни. Ако е воин, разбира се. Ако не е воин като теб, той няма до какво да прибегне, освен до всекидневната дейност, с която да отвлече съзнанието си от страха от срещата и така да даде възможност на пролуката да се затвори. Онзи ден, когато срещна съюзника, ти ми се разсърди. Аз предизвиках твоя гняв, като спрях колата ти. Аз предизвиках и усещането ти за студ, като те потопих във водата. Гневът и студът ти помогнаха да затвориш своята пролука и ти беше предпазен. На този етап от твоя живот обаче ти вече не можеш да използваш подобни защиты така ефективно, както средният човек. Знаеш твърде много за тези сили и сега най-сетне си пред прага да започнеш да чувстваш и действаш като воин. Старите ти защиты вече не са сигурни.

— Какво трябва да правя?

— Действай като воин и подбирай нещата за своя свят. Вече не можеш току-тъй да се обграждаш с разни работи. Казвам ти го с най-

голяма сериозност. Сега за първи път не си в безопасност с досегашния си начин на живот.

— Какво имаш предвид под подбор на нещата за моя свят?

— Воинът се среща с тези необясними и непреклонни сили, защото съзнателно ги търси и така той винаги е готов за тази среща. Ти обаче, никога не си готов. В действителност, ако тези сили дойдат при теб, ще те изненадат. Страхът ще отвори твоята пролука и животът ти неудържимо ще изтече през нея. Затова първото нещо, което трябва да направиш, е да бъдеш подготвен. Мисли, че всеки миг съюзникът ще изникне пред очите ти и че трябва да бъдеш готов за него. Срещата със съюзника не е парти или съботен пикник и воинът поема отговорността да защитава живота си.

Тогава, ако някоя от тези сили те потупа и отвори пролуката ти, ти трябва съзнателно да се бориш да я затвориш сам. За тази цел трябва да имаш няколко избрани неща, които да ти носят покой и удоволствие. Неща, които можеш да използваш, с цел да отвлечеш мислите си от своя страх, да затвориш пролуката си и да бъдеш цял.

— Какви неща?

— Преди години ти казах, че във всекидневния живот воинът избира да следва път със сърце. Това, което отличава воина от средния човек, е последователността при избора на път със сърце. Той разбира, че пътят има сърце, когато е едно с него, когато изпитва огромно удоволствие и мир, докато го изминава. Нещата, които воинът подбира, за да изгради защитите си, са все от път със сърце.

— Но ти каза, че не съм воин. Как тогава мога да избира път със сърце?

— Това е твоята повратна точка. Да кажем, че преди ти не си имал истинска нужда да живееш като воин. Сега е различно. Сега трябва да се обградиш с неща от път със сърце и да се откажеш от всичко останало, иначе ще загинеш още при следващата среща. Бих добавил, че вече няма нужда да питаш за срещата. Сега съюзникът може да дойде при теб докато спиш, докато говориш с приятели, докато пишеш.

— Години наред се опитвам да живея съгласно твоето учение — казах аз. — Очевидно не съм го правил добре. Как бих могъл сега да го правя по-добре?

— Твърде много мислиш и говориш. Трябва да спреш да разговаряш със себе си.

— Какво искаш да кажеш?

— Ти много разговаряш със себе си, но не си единствен. Всеки от нас го прави. Ние водим един вътрешен разговор. Помисли за това. Какво правиш, когато си сам?

— Разговарям със себе си.

— За какво разговаряш със себе си?

— Не знам. За всичко, струва ми се.

— Ще ти кажа за какво разговаряме със себе си. Говорим за нашия свят. Всъщност ние поддържаме своя свят с вътрешния си разговор.

— Как го правим?

— Когато престанем да говорим със себе си, светът винаги е такъв, какъвто трябва да бъде. Ние го подновяваме, разпалваме и крепим с нашия вътрешен разговор. Не само това, ами избираме и пътищата си, като разговаряме със себе си. Така отново и отново повтаряме избора си до деня на своята смърт, защото все преповтаряме същия вътрешен разговор до деня на своята смърт.

Воинът знае това и се стреми да спре своя разговор. Това е последното, което трябва да узнаеш, ако искаш да живееш като воин.

— Как мога да спра да разговарям със себе си?

— Първо трябва да използваш ушите си, за да облекчиш малко своите очи. От момента, в който се раждаме, ние използваме очите си, за да преценяваме света. С другите, а и със себе си, разговаряме главно за това, което виждаме. Воинът знае това и слуша света. Той слуша звуците на света.

Прибрах записките си. Дон Хуан се засмя и каза, че не би искал да насилва нещата и че вслушването в света трябвало да се извършва хармонично и с голямо търпение.

— Воинът знае, че светът ще се промени, щом той спре да разговаря със себе си — каза той — и трябва да бъде подготвен за този силен шок.

— Какво искаш да кажеш, дон Хуан?

— Светът е такъв и такъв и еди-какъв си, само защото ние си казваме, че е такъв. Ако престанем да си казваме, че светът е еди-какъв си, светът ще престане да бъде еди-какъв си. Не мисля, че в този

момент ти си готов за такъв важен удар, следователно трябва да започнеш бавно да рушиш света.

— Наистина не те разбирам!

— Твоят проблем е, че бъркаш света с това, което правят хората. И в това не си единствен. Всеки от нас го прави. Нещата, които правят хората, са защитите срещу нещата, които ни заобикалят. Това, което правим като хора, ни носи утеха и сигурност. Това, което хората правят, е наистина много важно, но само като защита. Никога не научаваме, че нещата, които правим като хора, са само защити и ги оставяме да господстват над живота ни и да го срутват. Бих казал всъщност, че за човечеството това, което хората правят, е по-голямо и по-важно от самия свят.

— Кое наричаш „свят“?

— Светът е всичко, което е затворено тук — каза той и тропна с крак по земята. — Животът, смъртта, хората, съюзниците и всичко останало, което ни заобикаля. Светът е неузнаваем. Ние никога не ще го разберем. Никога не ще разбулим неговите тайни. Затова трябва да го третираме такъв, какъвто е — една пълна мистерия!

Средният човек не го прави, разбира се. За него светът изобщо не е мистерия и когато остарее, той е убеден, че вече няма за какво да живее. Старецът не е изчерпал света. Изчерпал е само това, което хората правят. Но в това си глупаво объркване той вярва, че светът вече няма тайни за него. Каква жалка цена за нашите защити!

Воинът съзнава това объркване и се научава да третира нещата правилно. Нещата, които хората правят, при никакви условия не могат да бъдат по-важни от света. И затова воинът третира света като една безкрайна мистерия, а това, което хората правят — като едно безкрайно безумие.

Започнах да се упражнявам в слушането на „звучите на света“ и продължих тези си занимания два месеца, както беше определил дон Хуан. В началото ми беше мъчително да слушам, без да гледам, но още по-мъчително беше да не разговарям със себе си. Към края на двата месеца вече можех за кратко да спирам своя вътрешен диалог, както и да насочвам вниманието си към звуците.

Пристигнах в дома на дон Хуан на 10 ноември 1969 година в 9 часа сутринта.

— Ще тръгнем на това пътешествие веднага — каза той, щом ме видя.

Отдъхнах един час, а след това отидохме с колата до ниските склонове на планините на изток. Оставихме колата у един негов приятел, който живееше в този район, да я пази, докато бродим из планините. Дон Хуан беше сложил в една раница малко бисквити и сладки кифли за мен. Провизиите щяха да стигнат за един-два дни. Бях попитал дон Хуан дали ще се нуждаем от още, но той беше поклатил отрицателно глава.

Вървахме целия предиобед. Денят беше доста горещ. Носех една манерка с вода, повечето от която изпих сам. Дон Хуан пи само два пъти. Когато водата свърши, той ме увери, че мога да пия от потоците, които срещаме по пътя. Засмя се на моята неохота. Не след дълго жаждата ме накара да преодолее страховете си.

Късно следобед спряхме в една малка долина в подножието на някакви тучни зелени хълмове. Зад тях на изток, върху облачното небе, се открояваха планините.

— Можеш да мислиш и да пишеш за това, което говорим и виждаме, но нищо за мястото, на което сме — каза той.

Отпочинахме малко, а после той извади един вързоп изпод ризата си. Развърза го и ми показа своята лула. Напълни я със сместа за пушене, драсна клечка кибрит и запали едно малко сухо парченце от клон, постави го в лулата и ми каза да пуша. Беше трудно лулата да се

разгори без въглен. Трябваше да палим още клончета, докато огънят обхване сместа.

Когато приключих с пушенето, той каза, че сме тук, за да разбера какъв дивеч трябва да ловя. Най-старателно ми повтори три или четири пъти, че най-важният аспект от моето усилие трябва да бъде откриването на някакви дупки. Подчерта думата „дупки“ и каза, че в тях магьосникът може да намира всякакви послания и указания.

Исках да го попитам какви са тези дупки, но дон Хуан сякаш беше отгатнал моя въпрос и каза, че е невъзможно те да бъдат описани и че са в сферата на „виждането“. Неколкократно повтори, че трябва да фокусирам цялото си внимание върху слушането на звуците и да направя всичко възможно между тях да намеря дупките. Каза, че ще свири на капана за духове четири пъти. Аз трябваше да използвам тези зловещи призови като пътеводител към съюзника, който ме беше приветствал. Тогава този съюзник щял да ми даде посланието, което търся. Дон Хуан ми каза, че трябва да бъда в пълна готовност и нащрек, тъй като той нямал представа как ще ми се яви съюзникът.

Слушах внимателно. Бях седнал с гръб към каменния склон на хълма. Усетих леко схващане. Дон Хуан ме предупреди да не затварям очи. Започнах да се вслушвам и можах да различа подсвиркването на птиците, шумоленето на вятъра в листата, бръмченето на насекомите. Когато насочих вниманието си към всеки от тези звуци поотделно, действително можах да открия четири различни вида птиче подсвиркване. Можах да разграничавам скоростта на вятъра, в смисъл бавна или бърза. Можах да чуя и различното шумолене на три вида листа. Бръмченето на насекомите ме объркваше. Те бяха толкова много, че не можех да ги преброя или да ги разгранича ясно.

Бях потопен в един странен свят от звуци, както никога преди в живота си. Започнах да се плъзгам надясно. Дон Хуан понечи да ме спре, но аз успях сам да се овладеея. Повдигнах се и отново седнах изправен. Дон Хуан отмести тялото ми, като ме подпря на една цепнатина в скалата. Разчисти малките камъчета изпод краката ми и подпря тила ми на скалата.

Каза ми повелително да гледам планините на югоизток. Фиксирах погледа си в далечината, но той ме коригира и каза, че трябва не да се вирам, а да гледам, един вид да разглеждам хълмовете

пред себе си и растителността по тях. Повтори отново и отново, че трябва да концентрирам цялото си внимание върху слушането.

Звуците отново излязоха на преден план. Сякаш не толкова аз исках да ги чуя, колкото те сами по някакъв начин ме принуждаваха да се концентрирам върху тях. Вятърът шумолеше в листата. Той идваше високо над дърветата, а след това се спускаше в долината, където бяхме. Спускайки се, докосваше първо листата на високите дървета. Те издаваха особен звук, който аз си представях като нещо плътно, рязко и сочно. После вятърът обхващаше храстите и техните листа звучаха като блъсканица на множество мънички неща. Беше почти мелодичен звук, всепоглъщащ и твърде настойчив. Изглежда беше в състояние да заглуши всичко друго. Намерих го за неприятен. Почувствах се притеснен, защото ми хрумна, че и аз съм като шумоленето в храстите — заядлив и настойчив. Звукът толкова приличаше на мен, че го намразих. След това чух преминаването на вятъра по земята. Това не беше шумолене, а по-скоро свирене, подобно на телефонен сигнал или неравномерно бръмчене. Вслушвайки се в звуците, които възпроизвеждаше вятърът, разбрах, че и трите протичаха едновременно. Чудех се как съм могъл да разгранича всеки един от тях, когато отново долових подсвиркването на птиците и бръмченето на насекомите. В първия момент имаше само звуци на вятъра, а в следващия — един гигантски изблик от други звуци изведнъж изплува в полето на моите сетивни усещания. Логично беше всички съществуващи звуци да са били издавани непрестанно, докато аз чувах само вятъра.

Не можех да изброя всички видове птичи подсвирквания или бръмчене на насекомите, но бях убеден, че слушам всеки отделен звук такъв, какъвто е произведен. Заедно те създаваха един крайно необичаен ред. Не мога да го нарека по друг начин, освен „ред“. Това беше ред от звуци, който си имаше мотив — т.е. всеки звук идваше на мястото си.

След това чух неописуем продължителен стон. Той ме разтърси. За миг всички останали звуци изчезнаха и долината стана мъртво тиха, докато ехото на този стон достигна външните ѝ граници. После шумовете отново се появиха. Веднага улових техния мотив. След като внимателно послушах малко, си помислих, че разбирам заръката на дон Хуан да наблюдавам за дупки измежду звуците. Мотивът от

шумове имаше интервали между отделните звуци! Например специфичното подсвиркване на птиците беше организирано в тактове, между които имаше паузи. Така беше и с останалите звуци, които възприемах. Шумоленето на листата беше като спояващ клей, който превръщаше звука в равномерно бръмчене. Работата беше там, че организирането на всеки звук в тактове беше отделна единица във всеобщия мотив от звуци. Така интервалите или паузите между звуците се явяваха дупки в структурата, ако им обърнех внимание.

Отново чух пронизителния стон на ловеца на духове на дон Хуан. Той не ме разтърси, но звуците отново спряха за миг и аз възприех това спиране като дупка — много голяма дупка. Точно в този момент прехвърлих вниманието си от слушането към гледане. Гледах верига ниски хълмове с тучна зелена растителност. Хълмовете бяха така наредени, че от мястото, където бях, се виждаше една дупка на склона на единия от тях. Беше място между два хълма, през което можех да видя наситения тъмен сив цвят на планините в далечината. За момент не знаех какво е това. Сякаш дупката, която гледах, беше „дупката“ в звука. После шумовете отново се появиха, но образът на голямата дупка остана. Малко по малко аз дори още по-добре долавях мотива от звуци, техния ред и подреждането на паузите. Умът ми можеше да отличава и разграничава сред огромен брой отделни звуци. Аз действително можех да следя всички звуци и така всяка пауза между тях беше определена дупка. В един момент паузите кристализираха в съзнанието ми и оформиха вид пространствена решетка, структура. Не я виждах или чувах. Чувствах я с някаква незнайна част от себе си.

Дон Хуан отново засвири на струната си. Звуците замлъкнаха, както преди, създавайки огромна дупка в звуковата структура. Сега обаче тази голяма пауза се сля с дупката в хълмовете, които гледах. Те се насложиха една върху друга. Ефектът от възприемането на двете дупки продължи толкова дълго, че можах да „видя-чуя“ техните контури, когато се сляха в едно. После другите звуци отново започнаха и тяхната структура от паузи стана необикновено, почти визуално възприемателно. Започнах да виждам как звуците оформят мотиви, а после всички тези мотиви се наслагват върху околността по същия начин, както се бяха насложили двете големи дупки. Нито гледах, нито чувах по обичайния за мене начин. Правех нещо напълно различно, което

комбинираще черти и от двете. По някаква причина вниманието ми беше фокусирано върху голямата дупка в хълмовете. Усетих, че я чувам и гледам едновременно. В нея имаше нещо съблазнително. Тя владееше моето поле на възприятие и всеки един звуков мотив, който съответстваше на някаква характерна особеност от околността, провисваше на тази дупка.

Още веднъж чух зловещия стон на ловеца на духове на дон Хуан. Всички останали звуци замлъкнаха. Двете големи дупки сякаш се изпариха и аз вече гледах разораното поле. Съюзникът стоеше там така, както го бях виждал. Светлината на цялата сцена стана много ярка. Можех да го видя ясно, сякаш беше на петдесет ярда от мен. Не можех обаче да видя лицето му — шапката го покриваше. Тогава той тръгна към мен и докато вървеше, започна бавно да повдига главата си. Почти виждах лицето му и това ме ужаси. Знаех, че трябва незабавно да го спра. През тялото ми премина една особена вълна. Усетих изблик на „сила“. Исках да обърна главата си настрани, за да спра видението, но не можах. В този решителен миг една мисъл проблесна в ума ми. Разбрах какво беше имал предвид дон Хуан, когато говори за тези неща от „пътя със сърце“, които са защити. Имаше нещо, което исках да направя в своя живот, нещо поглъщащо и интригуващо, нещо, което ме изпълни с огромен покой и радост. Разбрах, че съюзникът няма да ме победи. Преди да съм виждал цялото му лице, отместих главата си без никакво затруднение.

Започнах да чувам всички други звуци. Изведнъж те станаха много силни и пронизителни, като че ли наистина ми бяха сърдити. Те загубиха мотивите си и се превърнаха в нещо като конгломерат от остри, болезнени писъци. Ушите ми започнаха да бръмчат под техния натиск. Имах чувството, че всеки момент главата ми ще експлодира. Станах и сложих ръце на ушите си.

Дон Хуан ми помогна да отида до едно малко поточе. Накара ме да се съблека и ме търкулна във водата. Накара ме да легна на дъното, после започна да гребе вода с шапката си и да ме плиска с нея.

Налягането в ушите ми намаля много бързо и „къпането“ ни отне само няколко минути. Дон Хуан ме погледна, поклати глава одобрително и каза, че ме е направил „цял“ за нула време.

Облякох се и той ме върна обратно на мястото, където бях седял. Чувствах се изключително буен, жизнерадостен и трезв.

Той пожела да узнае всички подробности от моето видение. Каза, че „дупките“ в звуците били използвани от магьосниците, за да откриват специфични неща. Съюзникът на магьосника разбулва заплетени дела чрез дупките в звуците. Той отказа да бъде конкретен относно „дупките“ и отклони въпросите ми, казвайки, че докато нямам съюзник, такава информация ще ми бъде само във вреда.

— За магьосника всяко нещо има значение — каза той. — В звуците, както и във всичко останало около нас, има дупки. Обикновено човек не е достатъчно бърз, за да улавя дупките и затова животът му преминава без защита. Червеите, птиците, дърветата — всички те могат да ни разкажат невъобразими неща, стига да имаме необходимата бързина, за да уловим тяхното послание. Димът може да ни даде тази бързина. Но ние трябва да бъдем в добри отношения с всички живи същества на този свят. Затова трябва да говорим на растенията, които ще убием, и да им се извиним за това, че ги нараняваме. Същото трябва да се прави и с животните, които ще уловим. Трябва да взимаме само толкова, колкото ни трябва, иначе растенията, животните и червеите, които сме убили, ще се обърнат срещу нас и ще ни причинят страдание и нещастие. Воинът знае това и се старае така да ги успокои, че когато проникне в дупките — дърветата, птиците и червеите да му дадат вярно послание.

Но сега всичко това не е важно. Важното е, че ти видя съюзника, това е твоят дивеч! Казах ти, че ще ловуваме нещо. Мислех, че ще бъде животно. Въобразявах си, че ще видиш животното, което трябва да преследваме. Аз лично видях глиган. Моят капан за духове е глиган.

— Искаш да кажеш, че твоят капан за духове е направен от глиган?

— Не! Нищо в живота на магьосника не е направено от нещо друго. Ако изобщо нещо е нещо, то е самото нещо. Ако познаваше глиганите, щеше да разбереш, че моят капан е глиган.

— Защо дойдохме тук да ловуваме?

— Съюзникът ти показва капан за духове, който извади от кесията си. Ако ще го викаш, трябва да имаш такъв.

— Какво е капанът за духове?

— Той е нишка. С нея мога да викам както моя собствен съюзник, така и други съюзници, или пък духовете на кладенци, на реки, на планини. Моят е глиган и надава вик като глиган. На два пъти

го използвах при тебе, за да извикам духа на кладенеца да ти помогне. Духът дойде при теб така, както днес дойде съюзникът. Ти обаче не можа да го видиш, защото нямаш необходимата бързина. Все пак, когато онзи ден аз те отведох в каньона и те сложих на един камък, ти разбра, че духът е почти върху теб, без действително да го виждаш. Тези духове са помощници. С тях трудно се борави и са по своему опасни. Човек се нуждае от безукорна воля, за да ги държи в шах.

— Как изглеждат?

— И те, както съюзниците, са различни за всеки човек. За теб съюзникът очевидно ще изглежда като човек, когото някога си познавал, или човек, с когото винаги ще ти предстои да се запознаеш. Такава е склонността на твоята природа. Ти си падаш по мистерии и тайни. Аз не съм като теб, затова за мен съюзникът е нещо напълно определено.

Духовете на водните кладенци са присъщи за определени места. Този, когото извиках, за да ти помогне, е дух, когото аз лично познавам. Помагал ми е много пъти. Неговото обиталище е този каньон. В момента, когато го извиках, ти не беше силен и затова духът беше суров с теб. Това не беше неговото намерение (те нямат намерения), но ти лежеше там слаб, по-слаб, отколкото предполагах. После духът едва не те подмами към твоята смърт. Във водата на напоителния канал ти фосфоресцираше. Духът те изненада и ти едва не отстъпи. Когато духът веднъж стори това, той винаги се връща за своята плячка. Сигурен съм, че ще се върне за теб. За нещастие, ти се нуждаеш от водата, за да ставаш отново *цял*, след като си използвал малкия дим. Това те поставя в ужасно неизгодно положение. Ако не използваш водата, може би ще умреш, но ако я използваш, духът ще те вземе.

— Мога ли да използвам водата на друго място?

— Няма никакво значение. Духът на кладенеца край моята къща може да те последва навсякъде, освен ако нямаш капан за духове. Ето защо съюзникът ти го показва. Той ти каза, че се нуждаеш от капан. Уви го около лявата си ръка й дойде при теб, след като ти посочи каньона. Днес той отново искаше да ти покаже капана за духове, както и първия път. Беше разумно, от твоя страна, че спря. Съюзникът твърде бързо се приближаваше към твоята сила, а директният сблъсък с него щеше да те нарани много.

— Сега как мога да се сдобия с капан за духове?
— Очевидно самият съюзник ще ти даде такъв.
— Как?
— Не знам. Ще трябва да отидеш при него. Той вече ти каза къде да го търсиш.
— Къде?
— Там-горе, на онези хълмове, където видя дупката.
— Аз ли ще трябва да потърся самия съюзник?
— Не. Но той вече те приветства. Малкият дим отвори твоят път към него. По-късно ще се срещнеш с него лице в лице, но това ще стане едва когато го опознаеш много добре.

Късно следобед на 15 декември 1969 година пристигнахме в същата долина. Докато минавахме през храсталаците, дон Хуан неколkokратно отбеляза, че посоките и точките за ориентиране са от решаващо значение за търсенето, което предприемах.

— Щом стигнеш върха на хълма, незабавно трябва да определиш вярната посока — каза дон Хуан. — Когато си на върха, веднага се обърни натам.

Той посочи на югоизток.

— Това е твоята добра посока и ти трябва винаги да си с лице към нея, особено когато си в беда. Запомни това.

Спряхме в подножието на хълмовете, където бях видял дупката. Той ми посочи едно определено място, на което да седна. Седна до мен и с много тих глас ми даде подробни указания. Каза, че веднага, щом стигна върха на хълма, трябва да протегна дясната си ръка напред, с длан надолу и пръсти, разперени като ветрило, като само палецът е плътно до дланта. След това трябва да обърна главата си на север и да сгъна ръката си на гърдите, като дланта също сочи на север. После трябва да танцувам, като левият ми крак е зад десния и удрям земята с върховете на пръстите му. Каза, че когато почувствам топлина да обгръща левия ми крак, трябва да започна бавно да извивам ръката си от север на юг и обратно.

— Точката, в която дланта ти усети топлина, докато извиваш ръката си, е мястото, където трябва да седнеш. Тя сочи и посоката, в която трябва да гледаш — каза той. — Ако точката е на изток или ако е в тази посока — той отново посочи на югоизток, — резултатите ще бъдат отлични. Ако точката, в която твоята ръка се затопли, е на север, ще претърпиш поражение, но е възможно и да обърнеш нещата в своя полза. Ако точката е на юг, ще имаш тежка битка.

Трябва първо да извиеш ръката си поне четири пъти, но когато усвоиш движението, ще ти трябва само едно извиване, за да разбереш дали ръката ти ще се затопли или не.

Когато установиш мястото, където ръката ти се затопля, седни там. Това е първата ти точка за ориентиране. Ако си обърнат на юг или на север, трябва да решиш дали си достатъчно силен, за да останеш. Ако имаш у себе си съмнения, стани и си тръгни. Няма смисъл да оставаш, ако не си уверен. Ако решиш да останеш, почисти едно достатъчно голямо място, за да накладеш огън на около пет фута от своята първа точка за ориентиране. Огънят трябва да бъде по права линия на посоката, в която гледаш. Мястото, на което ще накладеш огъня, е своята втора точка за ориентиране. След това събери всички клонки, които се намират между двете точки и запали огън. Седни на първата точка и гледай огъня. Рано или късно, духът ще дойде и ти ще го видиш.

Ако ръката ти изобщо не се затопли след четирите движения, бавно я извий от север на юг, после се обърни и я извий на запад. Ако тогава ръката ти се затопли, зарежи всичко и бягай. Бягай надолу към равното и, независимо какво чуваш или чувстваш зад себе си, не се обръщай. Веднага, щом стигнеш там, независимо колко си изплашен, спри, хвърли се на земята, свали си сакото, навий го около пъпа си и се свий като топка, притискайки колене към корема. Трябва да покриеш и очите си с длани, а лактите трябва да бъдат плътно прилепени до бедрата. Трябва да останеш в тази поза до сутринта. Ако следваш тези прости стъпки, нищо лошо няма да ти се случи.

В случай, че не можеш навреме да стигнеш до равното, хвърли се на земята там, където си. Ще ти бъде ужасно. Ще бъдеш измъчван, но ако стоиш спокойно и не се движиш, ще се измъкнеш без никаква драскотина.

Ако пък ръката ти изобщо не се затопли, докато я извиваш на запад, обърни се отново на изток и бягай в тази посока, докато останеш без дъх. Спри там и повтори същите действия. Трябва да продължиш да тичаш на изток, повтаряйки същите движения, докато ръката ти се затопли.

След като ми даде всички тези указания, той ме накара да повтарям движенията, докато ги запомня. После дълго седяхме смълчани. Два пъти се опитах да съживя разговора, но с повелителен жест той ме принуждаваше да млъкна.

Вече започваше да се стъмва, когато дон Хуан стана и, без да каже дума, тръгна нагоре по хълма. Последвах го. На върха на хълма

изпълних всички движения, както ми ги беше описал. Дон Хуан стоеше недалеч от мен и зорко ме наблюдаваше. Бях много внимателен и преднамерено бавен. Опитах се да почувствам някаква осезаема промяна в температурата, но нито можах да доловя нещо, нито дланта ми се затопли. До това време вече беше доста тъмно, но все още можех да тичам в източна посока, без да се препъвам в храстите. Спрях, когато останах без дъх, а това не беше далече от началната ми точка. Бях извънредно уморен и напрегнат. Ръцете от лакътя до китката ме боляха, прасците също.

Там повторих всички необходими движения и отново резултатите бяха отрицателни. Още два пъти тичах в тъмното и тогава, докато извивах ръката си за трети път, дланта ми се затопли в една точка на изток. Промяната в температурата беше толкова ясна, че ме порази. Седнах и изчаках дон Хуан. Казах му, че съм уловил промяна в температурата на дланта си. Той ми каза да продължа. Аз събрах всичките съчки, които можах да намеря и запалих огън. Той седна отляво на мен, на два фута разстояние.

Огънят рисуваше, странни, танцуващи силуети. В някои моменти пламъците ставаха дългоцветни. Издигаха се синкави, а после ставаха брилянтно бели. Обясних си тази необичайна игра на цветовете, като заключих, че тя е резултат на някакво химично свойство на растителния вид, от който бяха сухите вейки и клони. Друга необичайна характеристика на огъня бяха искрите. Новите съчки, които продължавах да хвърлям в него, предизвикваха извънредно големи искри. Помислих си, че са като топки за тенис, които сякаш експлодират във въздуха.

Взирах се в огъня втренчено, както си мислех, че ми е заръчал дон Хуан и се замаях. Той ми подаде кратуната с вода и ми даде знак да пия. Водата ме отпусна и ми донесе едно приятно усещане за свежест.

Дон Хуан се наведе и прошепна в ухото ми, че не трябва да се вирам в пламъците, а само да наблюдавам посоката на огъня. След почти час наблюдение ми стана много студено и влажно. В един момент, когато се канех да се наведе и да вдигна една вейка, нещо като молец или може би като точка върху ретината ми, бързо премина отдясно наляво между мен и огъня. Незабавно се отдръпнах. Погледнах дон Хуан и той ми даде знак с брадичката си отново да

гледам пламъците. Миг по-късно същата сянка премина в обратната посока.

Дон Хуан стана припряно и започна да трупя пръст върху горящите вейки, докато напълно потуши пламъците. Цялата маневра по загасяване на огъня извърши със страхотна скорост. Докато се помръдна, за да му помогна, той беше приключил. Утъпка пръстта върху тлеещите клонки и след това почти ме повлече надолу по хълма, докато излязохме от долината. Вървеше много бързо, без да се обръща назад, и изобщо не ми позволи да говоря.

Когато часове по-късно стигнахме до колата, аз го попитах какво беше това нещо, което видях. Той повелително поклати глава и отпътувахме в пълно мълчание.

Рано сутринта пристигнахме в къщата му и направо влязохме вътре. Опитах се да го заговоря, но той отново ми шътна.

Дон Хуан седеше навън зад къщата. Изглежда ме беше чакал да се събудя, защото веднага, щом се появих, заговори. Каза, че сянката, която бях видял миналата нощ, е била дух — една сила, която принадлежи на специалното място, където я видях. Говори за това особено същество като за нещо безполезно.

— То само съществува — каза той. — Не знае тайни на силата, затова нямаше смисъл да оставаме там. Щеше да виждаш само една бърза сянка, движеща се цяла нощ напред-назад. Има обаче друг вид същества, които могат да ти разкрият тайни на силата, стига да имаш достатъчно късмет да ги намериш.

Закусихме и известно време мълчахме. След това седнахме пред къщата.

— Има три вида същества — изведнъж каза той. — Такива, които не могат да дадат нищо, защото няма какво да дадат; такива, които могат само да плашат, и такива, които дават дарове. Това, което видях снощи, беше тихо същество. То няма какво да даде. То е само една сянка. Обикновено обаче друг вид същество се свързва с тихото — един отвратителен дух, чието единствено качество е да причинява страх, и който постоянно кръжи около обиталището на тихия дух. Затова реших бързо да се махнем оттам. Тези отвратителни същества следват хората до дома им и правят техния живот невъзможен. Познавам хора, които е трябвало да сменят дома си заради тях. Винаги има и хора, които смятат, че могат да извлекат много от този вид

същества, но самият факт, че един дух е край къщата, нищо не означава. Хората може да се опитват да го примамват или да го преследват из къщата, смятайки, че той може да им разкрие тайни. Но единственото, което ще получат, е едно страшно преживяване. Познавам хора, които са се поболели, гледайки някое от тези отвратителни същества, което ги е последвало в дома им. Те гледат духа с месеци. Накрая някой трябва да влезе и да ги извлечен въвн от къщата. Те са станали слаби и заляняват. Затова единственото разумно нещо, което може да направи човек с този отвратителен дух, е да го забрави и да го остави на мира.

Попитах го как хората примамват един дух. Каза, че първо се опитват да разберат къде е най-вероятно да се появи духа, а после слагат оръжия по пътя му, с надеждата той да ги докосне, защото духовете са известни с това, че харесват военните принадлежности. Дон Хуан каза, че всеки един механизъм или просто предмет, докоснат от дух, става обект на силата. Отвратителните същества обаче са известни с това, че никога не докосват нищо, а само дават на тези, които ги слушат, илюзията за шумове.

След това попитах дон Хуан как тези духове предизвикват страх. Той каза, че най-обичайният начин да плашат хората, е да се появят като тъмна сянка с човешка форма, която броди из къщата, вдигайки страшна тупурдия или наподобявайки човешки гласове. Може да се появи и като тъмна сянка, която изведнъж изниква иззад тъмния ъгъл.

Дон Хуан каза, че духът от третия вид е истински съюзник, разкриващ тайни. Този специален вид съществува из усамотени, изоставени места; места, които са почти недостъпни. Каза, че човекът, който иска да намери някое от тези същества, трябва да пътува надалече и то сам. На далечното и усамотено място човекът трябва да извърши сам всички стъпки. Трябва да седи край огъня и ако види сянката, незабавно да се махне оттам. Длъжен е да остане обаче, ако се натъкне на други условия, като например силен вятър, който да потуши огъня и да провали четири негови опита да го запали отново, или пък откършването на клон от близко дърво. Клонът наистина е трябвало да се откърши и човекът трябва да бъде сигурен, че това не е било само звука на клон, който се откършва.

Други условия, за които трябва да знае, са камъните, които се търкалят или са били подхвърлени в неговия огън, или всеки

продължителен шум. След това той трябва да тръгне в посоката, от която се е появил някой от тези феномени, докато духът му се открие.

Има много начини, по които такова същество подлага воина на изпитание. То може внезапно да изскочи пред него в най-ужасяващ вид или да сграбчи човека, като го нападне в гръб. Може да не го пуска и да го държи прикован на място с часове. Може и да бутне дърво върху него. Дон Хуан каза, че това са наистина опасни сили и макар че те не могат да убият човек в ръкопашен бой, могат да причинят смъртта му чрез страх или чрез реално извикване на предмети, които да падат върху него, или чрез внезапната си поява, при която той да се спъне, да загуби опора под краката си и да падне в някоя пропаст.

Каза ми, че ако някога срещна такова същество при неподходящи обстоятелства, не бива в никакъв случай да се боря с него, защото то ще ме убие. Ще грабне душата ми. Затова трябва да се хвърля на земята и да се държа за нея до сутринта.

— Когато човек среща съюзника — този, който разкрива тайни — той трябва да събере целия си кураж и да го сграбчи, преди съюзникът да е сграбчил него. Да го подгони, преди той да го е подгонил. Преследването трябва да бъде безжалостно, а после започва борбата. Човекът трябва да повали духа на земята и да го държи там, докато той му даде сила.

Попитах го дали тези духове имат някаква материална субстанция и дали човек наистина може да ги докосне. Казах, че самото понятие „дух“ означава според мен нещо безплътно.

— Не ги наричай духове — каза той. — Наричай ги съюзници. Наричай ги необясними сили.

Той помълча малко, после легна и кръстоса ръце на тила си. Настоях да узная дали тези същества имат материална субстанция.

— Абсолютно си прав, че имат материална субстанция — каза той след още един миг кратко мълчание. — Когато човек се бори с тях, те са материални, но това усещане трае само миг. Тези същества разчитат на страха на човека. Затова, ако този, който се бори с тях, е воин, съществото много бързо губи своето напрежение, докато яростта на човека нараства. Човек наистина може да поеме напрежението на духа.

— Какво е това напрежение?

— Сила. Когато човек ги докосне, те вибрират, като че ли са готови да го разкъсат на парчета. Но това е само едно шоу. Напрежението изчезва, ако човек не загуби самообладание.

— Какво става, когато те загубят своето напрежение? Стават ли безплътни?

— Не, те просто стават слаби, макар още да имат материална субстанция. Но тя не прилича на нищо, което човек някога е докосвал.

По-късно вечерта му казах, че това, което видях миналата нощ, е можело да бъде просто молец. Той се засмя и много търпеливо ми обясни, че молците летят около електрически крушки, защото крушката не може да запали крилата им. Огънят обаче, ще ги изгори още в първия миг, когато се доближат до него. Отбеляза също, че сянката беше покрила целия огън. Когато го спомена, аз си спомних, че тя наистина беше извънредно голяма и че действително за миг препречи погледа ми и не можех да видя огъня. Това обаче беше станало толкова бързо, че досега не му бях обърнал особено внимание.

После той отбеляза, че искрите са били много големи и са излитали наляво. Бях го забелязал и аз. Казах, че може би вятърът е духал в тази посока. Дон Хуан отговори, че изобщо не е имало вятър. Така беше. Възстановявайки своето преживяване, можах да си спомня, че нощта беше тиха.

Друго, което съвсем бях пропуснал, беше зеленикавият блясък в пламъците, който долових, когато дон Хуан ми даде знак да продължа да гледам огъня, след като сянката за първи път прекоси зрителното ми поле. Дон Хуан ми го припомни. Възрази и срещу това, че го наричам сянка. Каза, че то било кръгло и повече приличало на мехур.

Два дни по-късно, на 17 декември 1969 година, дон Хуан каза неочаквано, че вече знам всички детайли и необходими техники, за да отида сам на хълмовете и да се сдобия с обект на силата, капан за духове. Убеди ме да продължа сам и заяви, че неговото присъствие само ще ми пречи.

Готвех се да потегля, когато той явно промени решението си.

— Не си достатъчно силен — каза той. — Ще дойда с теб до подножието на хълмовете.

Когато пристигнахме в малката долина, където бях видял съюзника, той разгледа от разстояние образуването в терена, което бях нарекъл дупка в хълмовете, и каза, че трябва да отидем още по на

юг, до далечните планини. Обиталището на съюзника било в най-отдалечената точка, която можем да видим през дупката.

Погледнах образуването и всичко, което можах да отлича, беше синкавата маса на далечните планини. Той обаче ме поведе в югоизточна посока и след часове ходене стигнахме място, според него „достатъчно надълбоко“ в обиталището на съюзника.

Когато спряхме, беше късно следобед. Седнахме на някакви камъни. Бях изморен и гладен. През целия ден бях поел само малко вода и няколко тортили. Изведнъж дон Хуан стана, погледна небето и ми каза с повелителен тон да поема в посоката, която е най-добра за мен и непременно да запомня мястото, на което сме в момента, за да мога да се върна на него, щом приключа. С вдъхващ увереност тон каза, че ще ме чака, ако трябва — навеки!

Попитах го обезпокоен дали мисли, че историята с намирането на капан за духове ще ми отнеме много време.

— Кой знае? — каза той и се усмихна тайнствено.

Тръгнах на югоизток. Два пъти се обърнах да погледна дон Хуан. Той вървеше много бавно в обратната посока. Изкачих се на върха на един голям хълм и още веднъж погледнах дон Хуан. Беше на повече от двеста ярда. Не се обърна да ме погледне. Затичах се надолу към една малка котловидна падина между хълмовете и изведнъж се оказах сам. Седнах за малко и започнах да се питам какво правя тук. Стори ми се абсурдно да търся капан за духове. Изтичах обратно до върха на хълма, за да видя по-добре дон Хуан, но него вече го нямаше. Спуснах се надолу в посоката, в която го бях видял за последен път. Искях да нарежа цялата история и да си отида вкъщи. Чувствах се много глупаво и бях изморен.

— Дон Хуан! — виках ли, виках.

Той не се виждаше никъде. Изтичах до върха на друг стръмен хълм. И оттам не можах да го видя. Дълго тичах и го търсих, но той беше изчезнал. По същия път се върнах обратно на старото място, където ме беше оставил. Имах абсурдната увереност, че ще го намеря там, присмиващ се на моите колебания.

— В какво, по дяволите, се натресох? — извиках високо.

Тогава разбрах, че каквото и да правех там, нямаше никакъв начин да го спра. Наистина не знаех как да намеря колата. Дон Хуан многократно беше променял посоката и общата ориентация по

четирите посоки на света не беше достатъчна. Страхувах се да не се изгубя в планината. Седнах и за първи път в живота си имах странното усещане, че наистина изобщо няма начин за връщане в една първоначална отправна точка. Дон Хуан казваше, че винаги държа да започна от точка, която наричам начало, докато всъщност началата не съществуват. И тук, сред тези планини, почувствах, че разбирам какво е искал да каже. Като че ли отправната точка бях аз. Като че ли дон Хуан реално никога не е бил тук. И когато го потърсих, той се превърна в това, което винаги е бил — мимолетен образ, чезнещ зад хълмовете.

Чувах тихото шумолене на листата и усещах как ме обгръща един особен аромат. Усещах и вятъра като налягане в ушите си, като плахо бръмчене. Слънцето вече достигаше до едни плътни облаци над хоризонта, които изглеждаха като наситено оцветена оранжева лента, когато изведнъж се скри зад една тежка пелена от по-ниско разположени облаци. Появи се миг по-късно като пурпурна топка, плаваща навред. То сякаш известно време се опитва да влезе в едно късче синьо небе, но като че ли облаците не му дадоха време, а после оранжевата лента и тъмният силует на планината сякаш го погълнаха.

Легнах по гръб. Светът около мен беше така спокоен и в същото време така чужд, че се почувствах смазан. Не исках да плача, но сълзите ми потекоха свободно.

Останах в тази поза часове. Бях почти неспособен да стана. Камъните под мен бяха твърди, а на мястото, на което лежах, почти нямаше растителност, в контраст с гъстите зелени храсти наоколо. Оттук можех да видя една редица от високи дървета на източните хълмове.

Накрая стана доста тъмно. Почувствах се по-добре. Всъщност се чувствах почти щастлив. За мен полумракът беше много по-грижовен и по-покровителствен от ярката дневна светлина.

Станах, изкачих се на върха на един малък хълм и започнах да извършвам движенията, на които ме беше научил дон Хуан. Седем пъти изтичах на изток и тогава усетих промяна в температурата на ръката ми. Накладох огън и започнах зорко да бдя, наблюдавайки всяка подробност, както ми беше заръчал дон Хуан. Минаха часове и аз се почувствах много изморен, стана ми студено. Бях събрал доста голяма купчина сухи вейки. Подкладох огъня и се приближих до него.

Бдението ми беше така усърдно и напрегнато, че ме изтощи. Започнах да дремя. На два пъти заспивах и се събуждах, едва когато главата ми клюмваше на една страна. Толкова ми се спеше, че вече не можех да гледам огъня. Пих малко вода и дори напписах лицето си, за да се ободря. Успях да преодолеея сънливостта си само за малко. Бях някак унил и раздразнителен. Чувствах се крайно глупаво, че съм тук и това ми донесе усещане за ирационална фрустрация и унилоост. Бях изморен, гладен, сънлив и крайно ядосан на себе си. Накрая бях победен в битката да не засия. Сложих много съчки в огъня и си легнах. Преследването на съюзник и търсенето на капан за духове бяха за мен най-нелепото и чуждо нещо в момента. Така ми се спеше, че не можех дори да мисля или да си говоря. Заспах.

Бях събуден внезапно от силен пукот. Изглежда шумът, какъвто и да беше той, дойде точно над лявото ми ухо. Бях легнал на дясната си страна. Седнах, напълно буден. Лявото ми ухо бръмчеше и сякаш беше оглушало от близостта и силата на звука.

Сигурно бях спал съвсем малко, съдейки по количеството съчки, които все още горяха в огъня. Не чувах никакви други шумове, но останах нащрек и продължих да подклаждам огъня.

Дойде ми наум, че може би това, което ме събуди, е било изстрел, че навярно някои ме дебне наоколо и стреля. Тази мисъл беше много мъчителна и доведе до лавина от рационални страхове. Бях сигурен, че някой е собственик на тази земя, а ако е така, могат да ме вземат за крадец и да ме убият. Могат да ме убият и за да ме ограбят, без да знаят, че нямам нищо. Изживях мигове на ужасно безпокойство за себе си. Усещах напрежение в раменете и врата си. Раздвижих глава нагоре-надолу и костите на врата ми изпукаха. Продължавах да гледам в огъня, но нито виждах нещо необичайно в него, нито чувах никакви шумове.

След малко леко се отпуснах и ми хрумна, че може би дон Хуан е в дъното на всичко това. Мисълта бързо се превърна в увереност и ме накара да се засмея. Затрупа ме друга лавина, този път от рационални заключения, и то радостни. Помислих, че дон Хуан сигурно е подозирал, че ще променя решението си да остана в планината или ме е видял да тичам след нето и се е скрил в някоя замаскирана пещера или зад някой храст. После ме е последвал и когато е забелязал, че съм заспал, ме е събудил, чупейки клон край ухото ми. Добавих още съчки

към огъня и започнах от време на време да се оглеждам скришом наоколо, за да го съзря, макар да знаех, че ако се крие някъде наблизо, аз няма да мога да го открия.

Всичко беше много спокойно: щурците, вятърът, рошещ дърветата по склоновете на хълмовете около мен, мекият пукот на съчките, обхванати от огъня. Наоколо летяха искри, но те бяха само обикновени искри.

Изведнъж чух силен шум от клон, който се чупи на две, той дойде отляво на мен. Задържах дъха си и са заслушах напълно концентриран. Миг по-късно чух друг клон да се чупи вдясно от мен.

После чух далечен слаб звук от чупеци се клони. Сякаш някой стъпваше върху тях и ги трошеше. Звуците бяха меки, плътни и някак жизнени. Сякаш приближаваха към мен. Реакциите ми бяха забавени. Не знаех дали да слушам или да стана. Колебаех се какво да правя, когато изведнъж звукът от чупеци се клони вече беше навсякъде около мен. Той ме поглъщаше така бързо, че едва успях да скоча на крака и да стъпча огъня.

Затичах се надолу по хълма в тъмнината. Докато се провирах през храстите, ми хрумна, че наблизо няма равно място. Продължих да бягам, като се опитвах да предпазвам очите си от храстите. Бях по средата на пътя към подножието, когато усетих нещо зад себе си, нещо, което почти ме докосваше. Не беше клонка. Интуитивно усетих, че е нещо, което ме застига. А когато и осъзнах, че е така, се смразих. Свалих сакото си, навих го на корема си, свих се на кълбо и покрих ушите си с ръце, както ми беше наредил дон Хуан. Задържах се в тази поза малко, а след това осъзнах, че всичко около мен е спокойно. Нямаше никакви звуци. Бях извънредно уплашен. Коремните ми мускули се свиваха и конвулсивно потрепваха. Тогава отново чух пукот. Като че ли дойде отдалече, но беше извънредно ясен и отчетлив. Чух го още веднъж, по-близо до мен. Последва кратка тишина, а после нещо експлодира точно над главата ми. Внезапността на шума ме накара неволно да подскоча и едва не се прекатурих настрани. Това определено беше звукът на клон, счупен на две. Беше прозвучал толкова близо, че чух шумоленето на листата в момента на счупването.

Последва пукотевичен порой от експлозии. Клони се чупеха с огромна сила навсякъде около мен. Абсурдното в случая беше моята реакция на целия този феномен. Вместо да се ужася, аз се смеех.

Искрено вярвах, че съм открил причината за всичко, което става. Бях убеден, че дон Хуан отново ми прави номер. Една поредица от логически заключения циментира тази ми увереност. Почувствах въодушевление. Бях сигурен, че ще мога да хвана тази стара лисица, дон Хуан, в тоя му номер. Той беше край мен и чупеше клони, знаейки, че няма да посмея да вдигна очи. Имаше спокойствието и свободата да прави каквото си поиска. Прецених, че трябва да е сам в планината, тъй като постоянно бях с него в продължение на четири дни. Не е имал време и възможност да ангажира сътрудници. Ако се криеше, както си мислех, криеше се сам, а следователно, би могъл да възпроизведе ограничен брой шумове. Тъй като е сам, шумовете трябваше да се появяват в линейна времева последователност — т.е. от един до най-много два-три едновременно. Освен това разнообразието от шумове също трябваше да бъде ограничено до техническите възможности на един човек. Както си стоях свит на кълбо и неподвижен, бях абсолютно сигурен, че цялото преживяване е игра и че единственият начин да изляза победител, е като се дистанцирам емоционално от нея. Аз ѝ се радвах. Улових се да се подсмивам при мисълта, че мога да предугадя следващия ход на противника си. Опитах се да си представя какво бих направил по-нататък, ако бях на мястото на дон Хуан.

Някакъв звук, подобен на сърбане, ме разтърси и ме извади от умственото ми упражнение. Вслушах се внимателно. Звукът се повтори. Не можех да определя какъв е. Звучеше така, сякаш животно сърба вода. Отново прозвуча много близо. Беше дразнещ звук, който наподобяваше мляскалото на младо момиче с голяма челюст, което дъвче дъвка. Чудех се как дон Хуан би могъл да възпроизведе подобен шум, когато звукът отново се повтори, идвайки отдясно. Първоначално той беше един, а след това чух поредица от пляскащи и мляскащи звуци, сякаш някой ходеше из кал. Беше почти материален, вбесяващ звук от крака, жвакащи в дълбока кал. Шумовете спряха за миг и пак започна отляво на мен и много близо, само на десет фута може би. Сега звучаха, така сякаш тежък човек се тръска в кал с гумени ботуши. Удивих се от богатството на звука. Не можех да си представя как бих могъл да го възпроизведа с примитивни приспособления. Чух нова поредица от звуци на тръскане и пляскане отзад, а след това те всички зазвучаха едновременно отвсякъде. Някой сякаш вървеше, тичаше и се тръскаше в кал навсякъде около мен.

В ума ми се прокрадна едно логично съмнение. Ако дон Хуан правеше всичко това, той трябваше да тича в кръг с невероятна скорост. Бързината в появата на различните звуци правеше тази алтернатива невъзможна. Тогава реших, че в края на краищата дон Хуан има съучастници. Щеше ми се да се впусна в разсъждения кои биха могли да бъдат те, но интензивността на звуците завладя цялото ми внимание. Наистина не можех да мисля ясно, но не ме беше страх, сигурно бях просто смаян от качеството на звуците. Пляскането наистина вибрираше. Всъщност тези особени вибрации изглежда бяха насочени към корема ми или може би аз ги възприемах с долната част на коремната си област.

Осъзнаването на всичко това мигновено прогони моето чувство за обективност и надменност. Звуците атакуваха корема ми! Хрумна ми въпросът: „Ами ако това не е дон Хуан?“ Паникьосах се. Напрегнах коремните си мускули и притиснах бедра към смачканото си на топка сако.

Звуците се увеличиха и ускориха, сякаш знаеха, че съм загубил своята увереност. Вибрациите им бяха толкова интензивни, че ми се доповръща. Помъчих се да потисна усещането, че всеки момент ще повърна. Поех си дълбоко въздух и започнах да пея своите пейотени песни. Повърнах и пляскащите звуци изведнъж спряха. Останаха звуците на щурците, на вятъра и далечният накъсан лай на койоти. Рязкото спиране ми позволи малък отдых и аз можах да се опомня. Само преди малко бях в най-приповдигнато настроение, уверен и надменен. Очевидно напълно се бях провалил в преценката на ситуацията. Дори ако дон Хуан имаше съучастници, за тях би било технически невъзможно да възпроизведат звуци, които да засегнат стомаха ми. За да възпроизведат звуци с такава интензивност, те би трябвало да разполагат с нещо извън своите възможности и представи. Явно феномена, който преживях, не беше игра и теорията за „още един от номерата на дон Хуан“ беше само мое недодялано обяснение.

Имах спазми и непреодолимо желание да се претърколя и да си опъна краката. Реших да се придвижа надясно, за да махна лицето си от мястото, на което бях повърнал. В мига, в който започнах да пълзя, чух много тихо скърцане точно над лявото си ухо. Замръзнах на място. Скърцането се повтори от другата страна на главата ми. Беше единичен звук. Помислих си, че наподобява скърцане на врата.

Почаках, но не чух нищо повече и реших отново да се помръдна. Тъкмо бях започнал да въртя главата си надясно, когато нещо едва не ме накара да скоча. Потоп от скърцания ме погълна на часа. Бяха ту като скърцане на врата, ту като писукане на плъхове или морски свинчета. Не бяха силни или интензивни, а много тихи и коварни и ми причиняваха мъчителни повици за повръщане. Спряха така, както бяха започнали — постепенно намаляваха, докато можех да чуя само едно или две едновременно.

После чух шум като от крила на голяма птица, помитащи върховете на храстите. Сякаш кръжеше над главата ми. Тихите скърцания отново се засилиха, пляскането на крилата — също. Като че ли над главата ми имаше нещо като рояк гигантски птици, удрящи меките си крила. Двата вида звуци се сляха в една вълна, която ме обгърна. Почувствах, че се нося, повесен в огромна, люлееща се вълна. Писъците и пляскането бяха така равномерни, че ги усещах по цялото си тяло. Пляскащите крила на рояка птици сякаш ме дърпаше отгоре, докато писукането на армията плъхове ме дърпаше отдолу и отстрани.

У мене вече нямаше съмнение, че със своята пълна глупост си бях докарал нещо ужасно. Стиснах зъби, поех си дълбоко въздух и запях пейотените песни.

Звуците продължиха много дълго и аз им се опълчих с цялата си мощ. Когато заглъхнаха, отново имаше нарушавана „тишина“, каквато съм свикнал да я възприемам, т.е. можех да доловя само естествените звуци на насекомите и на вятъра. Времето на тишина за мен беше дори по-пагубно от това с шумовете. Започнах да мисля и да преценявам своето положение, но разсъждението ме хвърли в паника. Разбрах, че съм загубен. Нямах нито познание, нито енергия, за да предотвратя това, което ме обграждаше, каквото и да беше то. Бях напълно безпомощен, проснат върху това, което бях повърнал. Реших, че края на живота ми е дошъл и заплаках. Искях да помисля за живота си, но не знаех откъде да започна. Нищо от това, което бях направил в него, не си заслужаваше това последно, крайно ударение. Затова нямаше за какво да мисля. Осъзнах с изключителна острота, че от последния път, когато изпитах подобен страх, съм се променил. Този път бях по-празен. Имах по-малко лични чувства у себе си.

Запитах се какво би направил един воин в тази ситуация и дойдох до няколко заключения. В областта около пъпа ми имаше нещо уникално и важно. В звуците имаше нещо неземно. Те бяха насочени към корема ми. А идеята, че дон Хуан ми прави номер, беше напълно несъстоятелна.

Коремните ми мускули бяха много стегнати, макар че вече няха спазми. Продължих да пея и да дишам дълбоко, и усетих успокояваща топлина да облива цялото ми тяло. Вече ми беше ясно, че ако ще оцелявам, трябва да действам съгласно уроците на дон Хуан. Повторих си наум неговите инструкции. Помнех точното място, където слънцето се беше скрило зад планините ориентирано към хълма, където бях, и към мястото, на което се бях свил. Успях да се ориентирам и когато бях убеден, че преценката ми за четирите основни посоки на света е вярна, започнах да променям позицията си, така че главата ми да сочи в нова и „по-добра“ посока — югоизток. Бавно започнах да местя стъпалата си наляво, инч по инч, докато ги извих съвсем. След това започнах да изравнявам тялото със стъпалата си, но едва започнал да се движа странично, усетих особено потупване. Имах реалното физическо усещане, че нещо докосна непокритата част на врата ми. Това стана толкова бързо, че неволно изкрещях и отново се смразих. Стегнах коремните си мускули и започнах да дишам дълбоко, и да пея своите пейотени песни. Миг по-късно усетих същото леко потупване по врата. Свих се от страх. Вратът ми беше непокрит и не можех да направя нищо, за да се защитя. Отново бях потупан. Това, което докосна врата ми, беше много мек, почти копринен предмет като вълнестата лапа на гигантски заек. Докосна ме още веднъж, а после започна да кръстосва врата ми напред-назад, докато се разплаках. Сякаш стадо тихи, меки кенгура без тегло стъпваха върху врата ми. Можех да чуя тихото думкане на лапите им, когато леко стъпваха върху мен. Усещането ни най-малко не беше болезнено, но беше влудяващо. Знаех, че ако не започна да правя нещо, ще полудея, ще стана и ще тичам. Затова отново започнах бавно да променям позата на тялото си. Опитът ми да се преместя сякаш предизвика увеличаване на потупванията по врата ми. Накрая бях докаран до такава полуда, че за миг изтласках тялото си в новата посока. Няхах и понятие какъв ще бъде изходът от моето действие. Предприех го просто, за да не се вкочанясам и да не полудея напълно.

Веднага щом промених посоката, потупването по врата ми спря. След дълга, мъчителна пауза чух далечно чупене на клони. Шумовете не бяха близо. Сякаш се бяха оттеглили в друга позиция, далеч от мен. След миг звукът от чупещи се клони се смеси с взрива от звуци на шумолящи листа. Като че ли силен вятър бушуваше из целия хълм. Всички храсти край мен сякаш трепереха, макар че нямаше вятър. Шумоленето на листата и пукотът на клоните предизвика у мен усещането, че целият хълм е пламнал. Тялото ми беше стегнато като камък. Потях се обилно. Ставаше ми все по-топло. За миг бях напълно убеден, че хълмът гори. Не скочих да бягам, защото бях съвсем скован, направо парализиран. Всъщност не можех дори да отворя очите си. Единственото, което ме интересуваше в този момент, беше как да стана и да избягам от огъня. Имах ужасни спазми в стомаха, които направо пресичаха дъха ми. Започнах да правя мъчителни опити да дишам. След дълго усилие отново можех да си поемам дълбоко въздух. Успях да усетя също, че шумоленето е заглъхнало. Само от време на време се дочуваше пукот. Звукът от чупещи се клони ставаше все по-далечен и непостоянен, докато напълно изчезна.

Можях да отворя очите си. Погледнах през полуотворените си клепачи земята под мен. Вече се беше развиделило. Почаках неподвижно още малко, после започнах да се протягам. Обърнах се по гръб. Слънцето беше над източните хълмове.

Трябваша ми часове, за да изпъна краката си и да се свлека от хълма. Тръгнах към мястото, където дон Хуан ме беше оставил и което беше може би само на една миля разстояние. В средата на следобеда бях едва до края на някаква гора, все още на огромното разстояние от четвърт миля от мястото.

Повече не можех да вървя. За нищо на света. Помислих си за пумите и опитах да се покатеря на едно дърво, но ръцете не можах да издържат тежестта ми. Облегнах се на една скала и се оставих да умра там. Бях убеден, че ще стана плячка на пумите или на други хищници. Нямах сили дори да хвърля камък. Не бях гладен или жаден. Около обяд бях намерил един малък поток и бях пил много вода, но тя не ми помогна да възстановя силите си. Седнал там в пълна безпомощност, аз се чувствах по-скоро отчаян, отколкото изплашен. Бях толкова уморен, че вече не ме беше грижа за съдбата ми и заспах.

Събудих се, когато нещо ме разтърси. Дон Хуан се беше навел над мен. Помогна ми да седна и ми даде вода и малко каша. Засмя се и каза, че видът ми е окаян. Опитах се да му разкажа какво се беше случило, но той ми шътна и каза, че не съм улучил целта си и че мястото, на което трябвало да се срещнем, е на около сто ярда. После почти ме отнесе до подножието на хълма. Каза, че ме води към някакъв голям поток, където ще ме изкъпе. По пътя запуши ушите ми с някакви листа, които извади от кесията си, а след това постави на всяко око по едно листо й ги завърза с парче плат. Накара ме да се съблека и ми каза да сложа ръце върху очите и ушите си, за да е сигурно, че няма да чуя и да видя нищо.

Дон Хуан натри цялото ми тяло с листа, а след това ме потопи в една река. Усетих, че е голяма река. Беше дълбока. Бях изправен, а не можех да стигна дъното. Дон Хуан ме държеше за десния лакът. Отначало не почувствах студ във водата, но малко по малко започнах да изтръпвам, а после студът стана непоносим. Дон Хуан ме издърпа навън и ме подсуши с някакви листа, които имаха особен аромат. Облякох дрехите си и той ме поведе. Изминахме доста голямо разстояние, преди да махне листата от ушите и очите ми. Дон Хуан ме попита дали се чувствам достатъчно силен, за да вървя до колата си. Най-странното беше, че се чувствах много силен. Дори изкачих на бегом склона на един стръмен хълм, за да го докажа.

По пътя към колата се държах плътно до дон Хуан. Много пъти се препъвах и той се смя. Забелязах, че смехът му е особено ободряващ и той беше фокусът, чрез който се възобновявах. Колкото повече той се смееше, толкова по-добре се чувствах.

На следващия ден разказах на дон Хуан последователността на събитията от момента, когато ме остави. По време на целия ми разказ той се смя, особено когато му казах за мисълта си, че това е един от номерата му.

— Все мислиш, че някой ти прави номер — каза той. — Прекалено много се доверяваш на себе си. Действаш така, сякаш знаеш всички отговори. Ти не знаеш нищо, малки приятелю, нищо.

За първи път дон Хуан ме наричаше „малки приятелю“. Това ме смая. Той го забеляза и се усмихна. В гласа му имаше огромна топлина и това ме натъжи. Казах му, че съм бил нехаен и непохватен, защото това е присъщата склонност на моята личност и че никога няма да

разбера неговия свят. Чувствах се дълбоко развълнуван. Той много насърчаващо заяви, че съм се справил чудесно.

Попитах го за смисъла на моето преживяване.

— То няма смисъл — отговори той. — Същото може да се случи на всеки, особено на такъв като теб, чиято пролука е вече отворена. То е нещо съвсем обичайно. Всеки воин, който е предприел търсене на съюзници, ще ти разкаже за техните постъпки. Това, което направиха с тебе, беше безобидно. Но твоята пролука е отворена и ти си много нервен. Човек не може да се превърне във воин за една нощ. Сега трябва да си отидеш вкъщи и да не се връщаш, докато не се излекуваш и пролуката ти не се затвори.

С месеци не се върнах в Мексико. Използвах времето, за да работя върху записките си, и за първи път в десетте години, откакто започнах чиракуването, учението на дон Хуан започна да добива реален смисъл. Разбрах, че дългите периоди, в които трябваше да се откъсвам от чиракуването, бяха оказали много отрезвяващо и благотворно въздействие върху мен. Те ми бяха дали възможността да преосмисля изводите си и да ги подредя в интелектуален ред, в съответствие с моята подготовка и интереси. Събитията, които станаха при последното ми отиване в планините обаче, ми говореха, че проявата на оптимизъм в опитите ми да разбера учението на дон Хуан е една голяма заблуда.

Когато наближих къщата, видях дон Хуан да седи на обичайното си място под рамадата пред вратата. Паркирах под сянката на едно дърво, извадих куфарчето си и чантата с продукти от колата и тръгнах към него, като го поздравих високо. Тогава забелязах, че не е сам. Един друг мъж седеше зад висока купчина дърва за горене. И двамата ме гледаха. Дон Хуан ми махна с ръка, другият мъж също. Съдейки по облеклото му, той не беше индианец, а мексиканец от югоизточно Мексико. Носеше дънки „Левис“, бежова риза, тексаска каубойска шапка и каубойски ботуши.

Заговорих с дон Хуан и тогава погледнах мъжа. Той ми се усмихваше. Взрях се в него за миг.

— Ето го и малкия Карлос — каза мъжът на дон Хуан, — и той вече не ми говори. Само не ми казвай, че ми е сърдит!

Преди да мога да кажа нещо и двамата избухнаха в смях, и чак тогава разбрах, че непознатият мъж е дон Хенаро.

— Не ме позна, нали? — попита той, все още смеейки се.

Трябваше да призная, че облеклото му ме беше объркало.

— Какво правиш в тази част на света, дон Хенаро? — попитах аз.

— Дойде да се порадва на горещия вятър — каза дон Хуан. — Така ли е?

— Точно така — отвърна дон Хенаро.

— Нямах представа какво може да направи горещият вятър с едно старо тяло като моето.

Седнах между тях.

— Какво прави той с твоето тяло? — попитах аз.

— Горещият вятър казва на моето тяло необикновени неща — отговори той.

Обърна се към дон Хуан. Очите му блестяха.

— Така ли е?

Дон Хуан поклати глава утвърдително.

Казах им, че за мен периодът на горещите ветрове е най-лошата част от годината и че наистина ми се струва странно дон Хенаро да дойде, за да търси горещия вятър, докато аз бягам от него.

— Карлос не може да понася жегата — каза дон Хуан на дон Хенаро. — Когато стане горещо, той е като дете и се задушава.

— Заду... какво?

— Заду... шава.

— Господи! — каза дон Хенаро, преструвайки се на загрижен и направи неопишуемо смешна гримаса на отчаяние.

След това дон Хуан му обясни, че ме е нямало месеци наред заради един нещастен инцидент със съюзниците.

— Значи най-накрая се срещна със съюзник! — каза дон Хенаро.

— Мисля, че се срещнах — казах аз небрежно.

И двамата се засмяха силно. Дон Хенаро ме потупа по гърба два или три пъти. Беше много леко потупване, което аз изтълкувах като приятелски жест на загриженост. Той сложи ръката си на рамото ми, като ме гледаше, и аз усетих едно спокойно доволство. Усещането трая само миг, тъй като той веднага направи нещо необяснимо с мен. Изведнъж усетих, че е поставил тежък камък върху гърба ми. Имах чувството, че той така беше увеличил тежестта на своята ръка, която беше върху дясното ми рамо, че ме накара да се смъкна до долу и да ударя главата си в земята.

— Трябва да помогнем на малкия Карлос — каза дон Хенаро и хвърли заговорнически поглед на дон Хуан.

Отново седнах и се обърнах към дон Хуан, но той гледаше настрани. За миг се почувствах разколебан и ме облада неприятната

мисъл, че дон Хуан се държи така, сякаш няма нищо общо с мен и не го интересувам. Дон Хенаро се смееше. Явно очакваше моята реакция.

Помолих го още веднъж да сложи ръката си на рамото ми, но той не пожела. Настоявах поне да ми каже какво ми беше направил. Той се подсмихна. Отново се обърнах към дон Хуан и му казах, че тежестта на ръката на дон Хенаро едва не ме беше смазала.

— Не знам нищо за това — каза дон Хуан с комично-официален тон. — Той не сложи ръката си на моето рамо.

Тук и двамата избухнаха в смях.

— Какво ми направи, дон Хенаро? — попитах аз.

— Просто сложих ръката си на твоето рамо — каза той невинно.

— Направи го пак — казах аз.

Той отказа. В този момент дон Хуан се намеси и ме помоли да опиша на дон Хенаро това, което бях възприемал при последното си преживяване. Мислех, че иска да направя едно истинско описание на това, което ми се случи, но колкото по-сериозно ставаше описанието ми, толкова повече те се смееха. Спирах два или три пъти, но те ме подканяха да продължа.

— Съюзникът ще дойде при теб, независимо от твоите чувства — каза дон Хуан, когато завърших разказа си. — Искам да кажа, че не трябва да правиш нищо, за да го примамаш. Може да седиш и да си въртиш палците или да си мислиш за жени и изведнъж — потупване по рамото ти. Обръщаш се, а съюзникът застанал до теб.

— Какво мога да направя, ако се случи такова нещо? — попитах аз.

— Хей! Хей! Чакай малко! — каза дон Хенаро. — Това не е хубав въпрос. Не трябва да питаш какво можеш да направиш. Очевидно не можеш да направиш нищо. Трябва, да попиташ какво може да направи един воин.

Той се обърна към мен, като мигаше. Главата му беше леко клюмнала надясно, а устата му — нацупена.

Погледнах дон Хуан за знак дали ситуацията е проста шега, но лицето му беше сериозно.

— Добре! — казах аз. — Какво може да направи един воин?

Дон Хенаро премигна и млясна с устни, сякаш търсеше точната дума. Погледна ме втренчено, като държеше брадичката си.

— Воинът подмокря гащите — каза той с индианска тържественост. Дон Хуан закри лицето си, а дон Хенаро плясна с ръце по земята и избухна в смях, който приличаше повече на рев.

— Страхът е нещо, което човек изобщо не може да преодолее — каза дон Хуан, след като смехът заглъхна. — Когато воинът е хванат натясно, той просто би обърнал гръб на съюзника, без да се колебае. Воинът не може да се глези, затова не може да умре от страх. Воинът позволява на съюзника да дойде, само когато е добре и е готов. Когато е достатъчно силен, за да се бори със съюзника, той отваря своята пролука и се хвърля, сграбчва съюзника, държи го прикован и задържа своя взор върху него точно толкова време, колкото трябва, после отмества поглед, освобождава съюзника и го пуска да си иде. Воинът, малки приятелю, винаги е господарят.

— Какво става, ако се взираш в съюзника твърде дълго? — попитах аз.

Дон Хенаро ме погледна и направи комична гримаса с широко отворени очи.

— Кой знае? — каза дон Хуан. — Може би Хенаро ще ти каже какво е станало с него.

— Може би — каза дон Хенаро и се подсмихна.

— Моля те, кажи ми!

Дон Хенаро стана, протегна ръце и костите му изпукаха. После разтвори широко очи, докато те станаха кръгли и безумни.

— Хенаро ще накара пустинята да потрепери — каза той и отиде в чапарала.

— Хенаро твърдо е решил да ти помогне — каза дон Хуан с поверителен тон. — Той направи същото с теб в своя дом и ти едва не *видя*.

Помислих, че има предвид случката при водопада, но той говореше за неземния тътен, който бях чул в къщата на дон Хенаро.

— Какво беше това, между другото? — попитах аз. — Смяхме се, но ти изобщо не ми обясни какво е.

— Ти изобщо не попита.

— Попитах.

— Не. Попита за всичко друго, освен за това.

Дон Хуан ме погледна обвинително.

— Това беше изкуството на Хенаро — каза той. — Само Хенаро може да го прави. Тогава ти едва не *видя*.

Казах му, че и през ум не ми беше минало да свържа „виждането“ със странните шумове, които бях чул тогава.

— А защо не? — каза той вяло.

— За мен *виждането* означава очите — казах аз.

Той се вгледа за миг в мен така, сякаш нещо не съм наред.

— Никога не съм казвал, че *виждането* е работа само на очите — каза той и поклати глава, сякаш не вярваше.

— Как го прави? — настоях аз.

— Той вече ти каза как го прави — каза дон Хуан остро.

В този миг чух необикновен тътен.

Скочих, а дон Хуан започна да се смее. Тътенът беше като оглушителна лавина. Слушайки го, стигнах до смешното заключение, че списъкът на преживяванията ми, свързани със звуци, определено идва от филмите. Силният бумтеж, който чух, напомняше звука от един филм, когато целият склон на планина се срути в една долина.

Дон Хуан се държеше за страните сякаш го боляха от смях. Оглушителният тътен разтърси земята, върху която стоях. Отчетливо чух думкането на нещо, което приличаше на огромен камък, който се търкаля. Чух поредица от такива съкрушителни думкания, които ми натрапиха представата, че камъкът се търкаля неумолимо към мен. Объркването ми беше крайно, а мускулите ми — напрегнати. Цялото ми тяло беше готово да побегне.

Погледнах дон Хуан. Той се взираше в мен. Тогава чух най-страшното думкане, което съм чувал някога в живота си. Сякаш огромен по размер камък се беше приземил зад къщата. Всичко се разтрепери и в този момент имах много странно възприятие. За миг аз наистина „видях“ камък с размерите на планина, точно зад къщата. Не беше като някакво изображение, насложено върху пейзажа с къщата, който гледах. Не беше и гледката на истински камък. По-скоро сякаш шумът създаваше изображението на огромен камък, който се търкаля. Аз наистина „виждах“ шума. Необяснимият характер на моето възприятие ме хвърли в дълбините на отчаянието и объркването. Никога в своя живот не бях си представял, че сетивата ми са способни да възприемат по подобен начин. Имах пристъп на рационален страх и реших да бягам, за да си спасявам кожата. Дон Хуан ме хвана за ръката

и строго ми заповяда да не бягам, както и да не се въртя настрани, а да гледам в посоката, в която беше отишъл дон Хенаро.

Веднага след това чух поредица от бумтежи, които наподобяваха звука на камъни, които падат и се трупат един върху друг, а после отново всичко притихва. Няколко минути по-късно дон Хенаро се върна и седна. Попита ме дали съм „видял“. Не знаех какво да кажа. Обърнах се към дон Хуан за знак. Той се взираше в мен.

— Мисля, че видя — каза той и се подсмихна.

Исках да кажа, че не знам за какво говорят. Усещах се напълно фрустриран. Имах физическо усещане за ярост и за пълен дискомфорт.

— Мисля, че трябва да го оставим *тук* да поседи сам — каза дон Хуан.

Станаха и се отдалечиха.

— Карлос се глези в своето объркване — каза дон Хуан много високо.

Часове наред останах сам и имах достатъчно време да пиша и да размишлявам върху абсурдността на своето преживяване. Разсъждавайки върху него, стигнах до извода, че от първия миг, в който видях дон Хенаро да седи под рамадата, ситуацията беше добила фарсов характер. Колкото повече мислех, толкова повече се убеждавах, че дон Хуан беше предоставил управлението на дон Хенаро и тази мисъл ме изпълни със страх.

Дон Хуан и дон Хенаро се върнаха привечер. Седнаха от двете ми страни. Дон Хенаро се приближи и почти се облегна на мен. Неговото слабо и крехко рамо ме докосваше леко и аз изпитах същото усещане, както когато ме беше потупал. Една смазваща тежест ме преобърна и аз паднах в скута на дон Хуан. Той ми помогна да седна и на шега ме попита дали не се опитвам да заспя в скута му.

Дон Хенаро изглеждаше радостен. Очите му светеха. Исках да заплача. Имах чувството, че съм като животно, хванато в капан.

— Плаша ли те, малки Карлос? — попита дон Хенаро и наистина изглеждаше загрижен. — Изглеждаш като див кон.

— Разкажи му някоя история — каза дон Хуан. — Това е единственото нещо, което го успокоява.

Те се преместиха, като седнаха пред мен. И двамата ме разглеждаха с любопитство. В полумрака очите им изглеждаха стъклени като огромни тъмни водни пространства. Очите им бяха

страховити. Не приличаха на човешки очи. За миг се гледахме един друг, после аз отместих поглед. Забелязах, че не се страхувам от тях, но въпреки това очите им ме бяха изплашили така, че се разтреперих. Чувствах се много неприятно объркан.

След миг мълчание дон Хуан подкани дон Хенаро да ми разкаже какво му се случило, когато се опитал да види своя съюзник. Дон Хенаро седеше с лице към мен, на няколко фута разстояние. Не каза нищо. Погледнах го. Очите му изглеждаха четири или пет пъти по-големи от нормалните човешки очи. Те светеха и имаха непреодолима притегателна сила, това, което изглеждаше като светлина на очите му, доминираше над всичко около тях. Тялото на дон Хенаро сякаш се беше съсухрило и повече приличаше на котешко. Забелязах движение в това котешко тяло и се изплаших. Напълно автоматично, сякаш го бях правил през целия си живот, заех „бойната форма“ и започнах ритмично да се удрям по прасеца. Когато осъзнах какво правя, много се смутих и погледнах дон Хуан. Той се взираше в мен, както обикновено. Очите му бяха добри и успокояващи. Засмя се силно. Дон Хенаро измърка, стана и влезе в къщата.

Дон Хуан ми каза, че дон Хенаро бил изпълнен със сила и не искал да се пилее наоколо и че просто ме разнищвал с очите си. Каза, че както обикновено, знам повече, отколкото подозирам. Отбеляза, че всеки, който е въввлечен в магьосничеството, е ужасно опасен в часовете на здрач и че магьосници като дон Хенаро могат да извършват чудеса по това време.

Помълчахме няколко минути и се почувствах по-добре. Разговорът с дон Хуан ме отпусна и ми възвърна увереността. После той каза, че ще хапне нещо и че ще отидем на разходка, за да ми покаже дон Хенаро една техника за укриване.

Помолих го да ми обясни какво има предвид под техника за укриване. Той каза, че с обясняването на нещата вече е свършено, защото обясненията само ме карат да се глезя.

Влязохме в къщата. Дон Хенаро беше запалил газения фенер и дъвчеше нещо с пълна уста.

След като хапнахме, и тримата отидохме в гъстия пустинен чапарал. Дон Хуан вървеше близо до мен. Дон Хенаро беше отпред, на няколко ярда от нас.

Нощта беше ясна. Имаше големи облаци, но и достатъчно лунна светлина, която правеше видима околността.

По едно време дон Хуан спря и ми каза да вървя напред и да следвам дон Хенаро. Поколебах се. Той леко ме побутна и ме увери, че всичко е наред. Каза, че трябва винаги да се доверявам на собствената си сила.

Последвах дон Хенаро и в следващите два часа се опитвах да го настигна, но колкото и да се мъчих, не можах. Силуетът му винаги беше пред мен. Понякога изчезваше, сякаш изскачаше от пътеката, само за да се появи отново отпред. Що се отнася до мен, тази разходка в тъмното ми се струваше странна и безсмислена. Следвах го, защото не знаех как да се върна в къщата. Не можех да разбера какво прави дон Хенаро. Мислех, че ме води към някое скришно място в чапарала, за да ми покаже техниката, за която беше говорил дон Хуан. В един момент обаче имах странното усещане, че дон Хенаро е зад мен. Обърнах се, за да хвърля един поглед на човека, който ме следваше. Ефектът беше поразяващ. Напрегнах се да видя в тъмното и разбрах, че мога да създам силуета на човек, който стоеше на може би петнайсет ядра. Фигурата почти се сливаше с храстите. Сякаш искаше да се замаскира. За миг фиксирах поглед и наистина можах да задържа силуета на мъжа в своето поле на възприятие, въпреки че той се опитваше да се скрие зад тъмните очертания на храстите. Тогава в ума ми дойде една логична мисъл. Хрумна ми, че мъжът трябва да е дон Хуан, който сигурно ни беше следвал през цялото време. В мига, в който вече бях убеден, че това е така, разбрах и че вече не мога да разгранича силуета. Пред мен беше само тъмната хомогенна маса на пустинния чапарал.

Тръгнах към мястото, където бях видял мъжа, но не можах да намеря никого. Дон Хенаро също не се виждаше никъде и, тъй като не знаех пътя, седнах да чакам. Половин час по-късно дон Хуан и дон Хенаро се появиха. Викаха високо името ми. Станах и се присъединих към тях.

До къщата вървахме в пълна тишина. Тази пауза ми беше добре дошла, защото се чувствах напълно объркан. Чувствах се непознат на самия себе си. Дон Хенаро правеше нещо с мен — нещо, което ми пречеше да формулирам мислите си по обичайния за мен начин. Това ми беше станало ясно, когато седнах на пътеката. При сядането

автоматично погледнах колко е часа, а после останах безмълвен, сякаш умът ми беше изключен. Въпреки това седях там в едно състояние на бдителност, каквото не бях изпитвал преди. Това беше състояние на отсъствие на мисъл, сравнимо може би с това да не те е грижа за нищо. В този период светът сякаш беше в едно странно равновесие. Нямаше нищо, което бих могъл да прибавя или отнема от него.

Когато пристигнахме в къщата, дон Хенаро просна един сламеник и легна да спи. Почувствах се задължен да предам на дон Хуан преживяванията си през деня, но той не ми позволи да говоря.

18 ОКТОМВРИ 1970

— Мисля, че разбирам какво се опитваше да направи дон Хенаро онази нощ — казах на дон Хуан.

Казах го, просто за да го предположа за разговор. Продължителният му отказ да говори ме обезкуражаваше.

Дон Хуан се усмихна, и бавно поклати глава, сякаш се съгласява с това, което казвам. Бих взел жеста му за потвърждение, ако не бе обаче странныят блясък в очите му. Те като че ли ми се присмиваха.

— Не мислиш, че разбирам, нали? — попитах аз настойчиво.

— Предполагам, че разбираш... всъщност разбираш. Ти наистина разбираш, че през цялото време Хенаро беше зад тебе. Все пак разбирането не е същината.

Твърдението му, че дон Хенаро е бил зад мен през цялото време, ме шокира. Помолих го за обяснение.

— Съзнанието ти е устроено да търси само едната страна на това... — каза той.

При тези думи той взе суха клонка и я размахва. Не рисуваеше във въздуха, нито пък правеше някаква фигура. Това, което правеше, наподобяваше движенията на пръстите му, когато почистваше купчина здрави семена от развалените. То беше като леко ръчкане или драскане на въздуха с клонката.

Той се обърна и ме погледна. Повдигнах рамене в израз на недоумение. Приблжих се и повтори движенията си, като този път отбеляза осем точки на земята. Огради първата точка.

— Ти си тук — каза той. — Ние всички сме тук. Това е чувството и ние се движим оттук-дотук.

Той огради втората, която беше отбелязал точно над точка номер едно. После няколко пъти прокара клонката между двете, сякаш възпроизвежда натоварено пътно движение.

— Има обаче още шест точки, с които човек може да се занимава — каза той. — Повечето хора не знаят нищо за тях.

Той постави клонката между точки едно и две, като я притисна в земята.

— Ти наричаш разбиране движението между тези две точки. През целия си живот си правил това. Ако кажеш, че разбираш моето знание, това няма да е нищо ново.

После той съедини с линии някои от осемте точки. Резултатът беше дълга трапецовидна фигура, която имаше осем центъра с неравномерно излизащи от тях лъчи.

— Всяка една от останалите точки е светът, точно както чувствата и разбирането за теб са два свята.

— Защо точно осем точки? Защо не безкраен брой като в кръг?

Нарисувах кръг на земята. Дон Хуан се усмихна.

— Доколкото знам, има само осем точки, с които човек може да се занимава. Може би хората не могат да минат отвъд това. При това аз казах „да се занимава“, а не „да разбира“. Схващаш ли?

Тонът му ме накара да се засмея. Имитираше, или по-скоро пародираше, моята настойчивост за точна употреба на думите.

— Твоят проблем е, че искаш да разбереш всичко, а това е невъзможно. Ако настояваш да разбереш, значи не вземаш предвид цялата си участ като човешко същество. Блокът, който те препъва, е непокътнат. Следователно през всичките тези години не си направил почти нищо. Вярно е, че ти беше разтърсен и изваден от своя тотален сън, но това можеше да се постигне и при други обстоятелства.

След кратко мълчание дон Хуан ми каза да ставам, защото ще ходим в каньона. Когато се качвахме в колата, дон Хенаро изскочи иззад къщата и се присъедини към нас. Шофирах донякъде, а после навлязохме в едно дълбоко дефиле. Дон Хуан избра място за почивка под сянката на едно голямо дърво.

— Ти спомена веднъж — започна дон Хуан, — че когато двамата с един твой приятел сте видели да пада листо от самия връх на един явор, приятелят ти казал, че същото това листо никога няма да падне пак от същия явор в цялата вечност. Помниш ли?

Спомних си, че му бях разказал случая.

— Ние сме в основата на едно голямо дърво — продължи той — и ако погледнеш другото дърво пред нас, ще видиш едно листо, което пада от самия му връх.

Направи ми знак да погледна. От другата страна на дерето имаше голямо дърво. Листата му бяха жълтеникави и сухи. С движение на главата си дон Хуан ме накара да продължа да гледам дървото. След пет минути едно листо се откъсна от върха и започна да пада към земята. То три пъти докосна други листа и клони, преди да се приземи във високия храсталак.

— Видя ли го?

— Да.

— Ти би казал, че същото това листо никога вече няма да падне от същото това дърво, вярно ли е?

— Вярно е.

— Доколкото ти можеш да разбереш, това е вярно. Но само доколкото ти можеш да разбереш. Погледни пак.

Автоматично погледнах и видях да пада едно листо. То наистина докосна същите листа и клони, както предишното. Сякаш гледах телевизионно повторение! Последвах с поглед вълнообразното движение на листото, докато то се приземи. Станах, за да видя дали листата са две, но високите храсталаци около дървото ми попречиха да открия къде беше паднало предишното.

Дон Хуан се засмя и ми каза да седна.

— Гледай — каза той, сочейки с глава върха на дървото. — Същото листо пада отново.

Още веднъж видях листо да пада по абсолютно същия начин, както предишните две.

Когато то се приземи, знаех, че дон Хуан се кани да ми даде знак пак да погледна върха на дървото, но още преди да го направи, аз вече гледах нагоре. Листото отново падаше. Тогава разбрах, че бях видял само първото листо да се откъсва, или по-скоро, първия път, когато листото падна, го видях още от мига, в който се отдели от клона. В останалите три случая то вече падаше, когато вдигах главата си, за да погледна.

Казах това на дон Хуан и настоях да ми обясни какво прави.

— Не мога да разбера как ме караш да видя повторение на нещо, което вече съм видял. Какво правиш с мен, дон Хуан?

Той се засмя, но не отговори и аз продължих да го моля да ми каже как можах да видя това листо да пада отново и отново. Казах, че според моя разум това е невъзможно.

Дон Хуан каза, че и неговият разум му говори същото, но ето че сам съм видял листото да пада отново и отново. После се обърна към дон Хенаро.

— Не е ли така? — попита той.

Дон Хенаро не отговори. Очите му бяха приковани в мен.

— Не е възможно! — казах аз.

— Ти си окован! — възкликна дон Хуан. — Ти си окован в своя разум.

Обясни, че листото беше паднало няколко пъти от дървото, затова трябва да спра с опитите си да разбера всичко. С поверителен тон ми каза, че всичко е като на длан пред мен, но че моята мания накрая винаги ме заслепява.

— Няма нищо за разбиране. Разбирането е само една много дребна работа. Съвсем дребна! — каза той.

В това време дон Хенаро стана. Хвърли светкавичен поглед на дон Хуан. Очите им се срещнаха и дон Хуан погледна земята пред себе си. Дон Хенаро застана пред мен и започна да размахва едновременно двете си ръце напред-назад.

— Гледай, мъничък Карлос — каза той. — Гледай! Гледай!

Той издаде необикновено остър и рязък звук. Беше звук на нещо, което се разцепва. В самия момент на появата му се почувствах така, сякаш в долната част на корема ми има празнина. Това беше ужасно мъчително усещане за пропадане — не болезнено, а по-скоро неприятно и всепоглъщащо. То се задържа няколко секунди и след това заглъхна, оставяйки един особен гъдел в коленете ми. Но докато трая усещането, изживях още един невероятен феномен. Видях дон Хенаро на върха на някаква планина може би на десет мили разстояние. Възприятието трая само няколко секунди и дойде така внезапно, че наистина нямах време да го разгледам. Не мога да си спомня дали видях върху планината фигура с размерите на човек или смален образ на дон Хенаро. Но бях сигурен без капчица съмнение, че го виждам да стои на върха на планината. Когато обаче си помислих, че не е

възможно да видя човек на десет мили разстояние, възприятието изчезна.

Обърнах се да потърся дон Хенаро, но него го нямаше. Объркването ми беше така уникално, както и всичко останало, което ми се случваше. Умът ми се деформира под натиска на напрежението. Бях напълно дезориентиран.

Дон Хуан стана и ме накара да покрия долната част на корема си и като клекна да притисна краката си към тялото. Поседяхме мълчаливо, после той каза, че наистина ще се въздържи от всякакви обяснения, защото само чрез действието човек може да стане магьосник. Посъветва ме да си тръгна незабавно, иначе дон Хенаро може да ме убие в усилието си да ми помогне.

— Ти ще промениш посоките — каза той — и ще счупиш оковите си.

Каза, че няма нищо за разбиране в неговите и на дон Хенаро действия и че магьосниците са напълно способни да извършват необикновени, дела.

— Хенаро и аз действаме оттук — каза той и посочи един от центровете на своя чертеж. — Това не е центърът на разбирането, но ти знаеш какво е.

Исках да кажа, че наистина не знам за какво говори, но той не ми остави време, а стана и ми направи знак да го последвам. Забърза и не след дълго аз се потях в опитите си да го настигна.

Когато влизахме в колата, се огледах за дон Хенаро.

— Къде е той? — попитах аз.

— Ти знаеш къде е той — тросна ми се дон Хуан.

Преди да си тръгна, седнах с него за малко, както винаги. Имах непреодолим импулс да го помоля за обяснение. Както казва дон Хуан, обясненията наистина са моето глезене.

— Къде е дон Хенаро? — попитах предпазливо.

— Знаеш къде — каза той. — Ти винаги се проваляш заради настойчивостта си да разбереш. Например знаеше, че онази нощ Хенаро беше зад тебе през цялото време, дори се обърна и го видя.

— Не — възразих аз. — Не, не знаех това.

Бях искрен. Умът ми отказваше да възприеме такъв род влияния като „реални“, но след десет години чиракуване при дон Хуан, той вече не можеше да крепи и моите обикновени критерии за това кое е

реално. Всички разсъждения обаче, които оттук нататък се породиха у мен, бяха просто интелектуални манипулации. Доказателството беше, че под натиска на действията на дон Хуан и на дон Хенаро, умът ми беше навлязъл в задънена улица.

Дон Хуан ме погледна и в очите му имаше такава тъга, че заплаках. Сълзите свободно падаха. За пръв път в живота си усещах страшното бреме на своя разум. Обхвана ме неописуема тъга. Неволно заридях и го прегърнах. Той ме удари по главата с кокалчетата на юмрука си. Усетих удара като вълна надолу по гърба си. Той имаше отрезвяващ ефект.

— Твърде много се глезиш — каза той меко.

ЕПИЛОГ

Дон Хуан бавно се разхождаше край мен. Сякаш се колебаеше дали да ми каже нещо или не. Два пъти спря и изглеждаше, че променя решението си.

— Дали ще се върнеш или не изобщо не е важно — каза той накрая. — Но сега ти вече имаш нуждата да живееш като воин. Винаги си знаел това, но сега просто си в такова положение, че ти се налага да използваш нещо, което преди си пренебрегвал. Но ти трябваше да се бориш за това знание. То не ти беше подарено. То не ти беше дадено ей-така. Трябваше да се пребориш със себе си за него. Но ти все още си сияйно същество и ще си умреш като всеки друг. Веднъж ти казах, че нищо не може да се промени в едно сияйно яйце.

Замълча за миг. Знаех, че ме гледа, но избягвах погледа му.

— Наистина нищо не се е променило в теб — каза той.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.